ابن عساکر لـه زبیربن بکـار هغـه لـه یوکوچي نـه روایت کوي هغـه وایـي چې عبدالعزیز بن زراره الکلابي په نوم یو شریف سړی و او ډېر زیات مال یې درلود په عیش او عشرت کې یې ژوند تېراو.

هغـه وویل : ای الله زه عبدالعزیز تاګواه نیسم چې هغه خپل مال ځان او خپل اهل دالله په لاره کې دجهاد لپاره وقف دی.

بیاخپل پلار ته راغې او ورته یې وویل ته زما درای‌په باره کې څه وایی؟پلار یې ورتـه وویـل ستا رای دمنلو ده ای عبدالعزیزه! الله دی تاخوشـال کـړي هغـه وویـل :ماخپل ځان ،مال او اهل دالله په لاره کې دجهاد لپاره وقف دی. پلار یې ورته وویل :دالله په نوم دجهاد لپاره ووځه.

هغه لـه مجاهدینو سره قسطنطینیه ته لاړ. هغه غوښتل چې خپل ځان شهادت ته حوالـه کـړي ، یـوه ورځ لـه رومیـانو سـره جنګ ګرم اود دتـورو شـرنګار جوړشـو عبدالعزیز درومیـانو پـه لـوی لښکر کې ورننوت اوترهغه پورې یې جنګ وکړ نردی چې داسې شهادت یې په برخه شو لکه څنګه یې چې غوښت.محمدبن جریر طبری روایت کړیدی چې عبدالوهاب بن بخت لـه ابي محمد بطال سره په روم کی غزا وکړه مسلمانانو په روم باندې یرغل وکړ خو ماتې یې وخوړه اوپه تیښته یې لاس پورې کړ. عبدالوهاب خپـل اس دجنګ پـه طرف زغـلاوه او ویـل یـې : ماستا په شان بزدل اس چېرته نه دی لېدلی. الله تعالی دی زما وینه توی کړي که ماستاوینه تویه نکړه.

بیالـه خپـل سرنه اوسپنیزه تـوپۍ یـې لـرې کـړه او آواز یـې وکـړه زه عبدالوهاب بـن بخت یم ایاتاسې لـه جنت نـه تښتئ. ددښمن په طرف لاړ او حمله یې ورباندی وکړه هغه د یو داسې تږي سړي لـه څنګ نه تیرشو چې ویل یې آه زه تږی یم.

ابن بخت په لښکر کې دننه ننوت اولـه دښمن سره په جنګیدو کې پخپله هم شهید شو او اس یې هم ووژل شو.

طبری همدغـه راز روایت کړیدی چې علی بن اسد ډېر ګنهګار انسان و هغه قتلونه او نـور غټ غټ ګناهونه کړي و. یوه شپه په نیمه شپه کوفه کې روان و چې له یوسړي نه دالله تعالی ددغه آیت تلاوت واورید:

﴿يَاعِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ﴾ (الزمر:۵۳).

ای زماهغه بندګانو چې تاسې پخپلو ځانونو زیاتې کړېدی دالله له رحمت نه مه مایوسه کېږئ.

علي دغه سړی ته وویل : دا ایت بیاولوله.دا آیت بیاولوله . هغه ولوست بیایي ورته وویل چې دآیت یوځل بیاولوله هغه ورته ولوست ، څو څو ځلي د تکرارولو غوښتنه یې وکړه او هغه ورته تلاوت وکړ. ددغه آیت له آوریدونه وروسته یي غسل وکړ اوبیایې خپلې جامې ووینځلې دالله په عبادت کې لګیاشو آن تردی چې د ژړا له لاسه سترګې یې کمزوري او زنګنونه یې د اوښ دزنګنو په شان شول بیاهغه درومیانو په خلاف سمندري جهاد ته لاړ. مسلمانانو خپلې کشتۍ د رومیانو کشتیو ته نژدې ودرولې. علي له خپل ځان سره وویل زه به نن دجنت دترلاسه کولو کوشش کوم دایې وویل او تن تنها درومیانو په کشتیو حمله وکړه. په جنګیدو جنګیدو هغه اویو څو رومیان دکشتۍ په یوګوټ کی راغونډ شول اوکشتۍ واوښتله ، علي ابن اسد چې داوسپنې زغره یې په سر کړی وه په اوبو کې ډوب او دشهادت لویه درجه یې ترلاسه کړه.

ابن المبارک روایت کړېدی چې عکرمه بن ابی جهل ﷺ دیرموک د غزاپه ورځ له اس نه راکوز شو او پیاده روان شو.

خالد بن ولید ورته وویل : ته داکار مه کوه په مسلمانانو باندې ستامرګ ډیر دروند تمامیږي. عکرمه ورته وویل زمامخه پرېږده. تاسې خپل ژوند دمحمد ﷺ په ملګرتیاکې تیر کړی دی اوزه دخپل پلار سره وم چې دمحمد ﷺ له سختو دښمنانو څخه و. عکرمه پیاده جنګ ته ادامه ورکړه او هلته شهید شو داټول هغه شپږ ویشت پېښې او واقعات دي چې مجاهدین جهاد ته وړاندې او له غټو دښمنانو سره مخامخ شویدي. په دغو واقعاتو کې ډیرو بهادرو مجاهدینو په یَواځې ځان ددښمن په لوی لښکر باندې او ډیرو وړو وړو ډلو ددښمن په لویو لویو لښکرونو باندې دشهادت په شوق یرغلونه کړیدي. اودمجاهدینو داکارونه لوی اوقبول شوې جهاد و.

فصل

د د ښمن په ډېر لښکر باندې يواځې ديومجاهد دبريد کولو په اړه دعلماو ترمنځ اختلاف دی

په دې خبره پوهيدل پکار دي چې علماء کرامو په جنګ کې ددښمن په ډېرو کسانو باندې ديو مجاهد په يواځې ځان دبريد اوپه هغوی کی دننوتلو په اړه اختلاف کړېدی که څه هم تاسې وړاندې هغه واقعات اوپيښې ولوستل چې ددښمن په ډيروکسانو باندې يواځې ديومجاهد بريد کولو په استحباب باندې دلالت کوي مګر ددې سره سره علماو په دې اړه اختلاف کړيدی.

امام ابو حامد غزالي په احياء علوم الدين نومی کتاب کی دخپلو خبرو امربالمعروف اونهی عن المنکر په ترڅ کې ليکلي دي:

که چېرې د مسلمانانو دايقين وي چې هغه به له شهيد کيدو نه وړاندې دښمنانو ته څه نقصان اوضرر ورسوي.

ياخپل جرئت اوبهادري ورته ښکاره کړي اودښمنان وويروي. ياپرکافرانو دمسلمانانو دبهادرۍ اودشهادت دجذبې رعب واچوي نوداسی مسلمان لپاره په يواځې ځان په پوره لښکر باندې يرغل کول روادی اګرکه دهغه دايقين وې چې زه خامخا شهيد کېږم.

خوکه هغه ته دامعلوم وي چې په دی بريد سره دښمن ته هيڅ تاوان نه رسيږي نوبيادا حمله حرامه ده. لکه يو ړوند سړی چې خپل ځان ددښمنانو په منځ کې واچوي چې ماووژنئ اوشهيد مې کړئ .

علامه نووي وايي چې دجمهورو علماو په نزد يواځې ديومجاهد ددښمن په صف کې وردننه کېدل اوخپل ځان دشهادت مرګ ته وړاندې کول له کراهت نه پرته روا دی

امام شافعی رحمه الله وایي چې د رسول الله ﷺ په وړاندې اصحابو کرامو په مبارزه کې ګډون کړی و. دانصارو یوشخص چې له نبی کریم ﷺ نه یې ددې دفضیلت اوښیګڼې بیان واورید نو دبدرپه ورځ په یواځې ځان په مشرکانو باندی یرغل وکړ.

ابوعبدالله قرطبی رحمه الله فرمايي چې په پوره لښکر باندی دیوسړي دبرید کولو په اړه دعلماو ترمنځ اختلاف دی.

قاسم بن مخیمره اوقاسم بن محمد او عبدالملک فرمايي: که چېرته په یوسړي کې ددښمن په لښکر باندی د برید کولو توان وي او نیت یې هم خاص دالله رضا وي نو بیاځه باک پکې نشته. خوکه په ځان کی قوت نه وینی نو بیا ځان په هلاکت کی آچول دي.یوقول داهم دی چې که چېرته هغه دشهادت په لټه کی خالص نیت لري نو یرغل ورباندی کولې شي ځکه چې مقصد همغه دی چې دقرآنکریم په دی آیت کی بیان شوېدی:

﴿وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاةِ اللَّهِ﴾ (البقرة:۲۰۷)

له خلکونه ځینې هغه کسان دي چې دالله دخوښۍ ترلاسه کولو لپاره خپل ځان خرڅوي ابن خویز منداد رحمه الله وایي چې که چېرته یوسړی په سلو کسو دښمنانو، یادغلو په یوه ډله یاعسکري قطعه باندې په دې یقین برید کوي چې هغوی به وژني اوپخپله به ترېنه دځان په خلاصولو بریالی کیږي نوبیا ورته برید کول ښه کار دی همدغه راز که دهغه داغالب ګمان وي چې که زه شهید هم شوم نو دښمنانو ته هم نقصان رسولی شم او یاپرهغوی داسې اثر قائمولی شي چې دمسلمانانو لپاره ګټور وي نو داهم ورته جائز دی.

محمدبن الحسن رحمه الله فرمایلی دي چې که چیرته یو مسلمان مجاهد په یواځې ځان دمشرکانو په زرو کسو باندی برید وکړي نوپه دی کی څه باک نشته خوداهله چې دهغه یقین داوي چې یابه ترېنه نجات ترلاسه کوي اويابه هم په کفارو باندې دمسلمانانو رعب او وېره آچوي او هغوی ته به زیان رسوي اوکه چېرته دایقین یې نه وي نوبیا مکروه دی ځکه چې هغه خپل ځان پخپله هلاکت ته وړاندی کړ او مسلمانانو ته په کې هیڅ ګټه نه وه.

اوکه چیرته په دی کی دهغه مقصد مسلمانانو ته جرئت ورکول وي چې هغوی هم زما پشان په کفارو بریدونه وکړي نوبیا هیڅ ممانعت په کی نشته ځکه چې په دی سره مسلمانانو ته ګټه رسیږي. همدغه راز داسې حمله په هغه صورت کې هم رواده چې مقصد یې ددښمنانو ویرول اوي، دی پوهول وي چې مسلمانان په دین باندی کلک ولاړدي اونه په شاکیږي بیشکه دالله تعالی ددین دسرلوړي اودکفارو دکمزوري کولو لپاره دځان قربانول ډیر لوی کار دی، او الله تعالی دهغوی صفت بیان کړیدی.

﴿إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ

[التوبة :۱۱۱].

بې له شکه الله تعالی له مؤمنانو نه دهغوی ځانونه اومالونه آخستي دي په دی چې هغوی لپاره جنت دی.

فصل

د مبارزی د بیان په باره کې

په اتفاق سره داجائزه ده چې که چیرته کافر له مسلمان نه دمبارزی (مقابلې) غوښتنه وکړي نو دهغه لپاره وتل مستحب دي. خوددې ابتداء نه مستحب دی اونه مکروه. بلکې داد هغه چالپاره ښه ده چې په دی کی تجربه ولري اوله خپل قوت نه خبروي ، هغه چالپاره مکروه ده چې کمزوري اوپخپل ځان باور نلري. د امیرپه حکم اوله حکم نه پرته مبارزه په راجح قول سره رواده.

له امام مالک رحمه الله څخه دهغه چاپه باره کې پوښتنه وشوه چې په جنګ کې د دوو صفونو په منځ کې ودریږي او آواز کوي چې څوک له ماسره مبارزه کوي ؟ هغه

رحمه الله وويل : دادهغه نيت پوري اړه لري کـه چيرته هغه په دی سره دالله تعالی رضا ترلاسه کول غواړي نوزما اميد دې چې هغه ته به ثواب ورکړی شي.

امام شافعی رحمه الله ويلي دي چې دمبارزی هيڅ باک نشته.

ابن المنذر رحمه الله ويلي دي چې دپاچا په حکم سره مبارزه ښه او غوره ده اوڅوک چې د امام له حکم نه پرته مبارزه کوي په هغه کې څه حرج اوبدي نشته ، مبارزه بد کار نه دی ځکه چې ماته داسې کوم خبر نه دی رسېدلی چې دمبارزی نه يې منع کړی وي ، په جنګ کې مبارزه او څوک چې مبارزه کوي دهغه غوښتنه منل دپهلوانانو دقهرمانانو او بهادرانو طريقه او شعارو. د جاهليت او اسلام په زمانه کې به هغوی په دی باندی فخرکاو .

اصحابو درسول الله ﷺ په زمانه کې دمحمد ﷺ په امر سره مبارزه کړېده. همدغه راز دراشده خلفاو په زمانه اوله هغوی نه وروسته په زمانوکې مسلمانانو مبارزه کړېده .

مونږ وړاندې ددی خبرې يادونه وکړه چې براء بن مالک ﷺ ددښمن له سلو سرو سره مبارزه وکړه اوهغوی يې ووژل.

ابن اسحاق پخپل سيرت کې ليکلي دي چې علي بن ابی طالب ﷺ د خندق په ورځ له عمروبن عبدود سره مبارزه وکړه، ځکه چې عمروبن عبدود ميدان ته ووت او آواز يې وکړ چې څوک له ماسره مبارزه کوي.؟

علی ﷺ چې زغره يې اغوستې وه ودريد او ويې ويل يارسول الله ! زه له دې سره مقابله کوم . نبی کريم ﷺ ورته وفرمايل:

داعمرو دی ، کښينه،عمرو ټول مسلمانانو ته آواز وکړ چې په تاسوکې کوم سړی داسې نشته چې له ماسره مبارزه وکړي.؟ هغه مسلمانانو ته داپيغور ورکړ: ستاسو هغه جنت چېرته دی چې تاسې دايقين لرئ چې کله له تاسی‌نه څوک ووژل شي سيده همغلته ځي.

علی ﷺ وويل يارسول الله ! زه ورسره مبارزه کوم. رسول الله ﷺ ورته وفرمايل : کېښنه.

عمرو په دریم ځل آواز وکړ او ویې ویل:

- زما مرۍ په چیغو چیغو خرابه شوه ایا په تاسو کې څوک مقابله کوونکی شته؟

- اوزه دمقابله کوونکي مبارز په شان ودریدلم کله چې مقابله کوونکي بهادران بزدل شول.

- همدغه راز زه له جنګ پیل کیدو نه وړاندې په تیزي سره وارکوونکی یم. شجاعت په ځوان کی وي اوسخاوت په ښه غریزه طبیعت لرونکي سړي کی. علی رضی‌الله عنه پاڅید او ویی ویل زه ددی مقابله کوم . رسول الله صلی‌الله علیه وسلم وویل داعمرو دی ؟علی ﷺ ورته وویل : اګر که عمرو وي . محمد ﷺ ورته اجازه ورکړه. دهغه خواته لاړ او ورته یې وویل تلوار مه کوه تاته ستاد آواز داسې قبلوونکی راغلی دی چې عاجز نه دی.

دنیت اوبصیرت خاوند دی اوربښتیاګوی په هروخت کی کامیاب وي ، زه امید لرم چې زه به په تاباندی دمړي ویرکوونکی ودروم.

اودتورې به داسې ګوزار درکړم چې یادونه به یې دهر جنګ په وخت کی کولی شي . عمرو ورته وویل ته څوک یې ؟

هغه ورته وویل : زه علی بن ابی طالب یم.

عمرو ورته وویل : ای زما وراره ! له خپلو ترونو نه څوک راوباسه چې له تانه مشران وي زه دانه خوښوم چې ستاوینه توی کړم. علی ﷺ ورته وویل : لاکن په الله قسم چې زه ستا وینه تویول بد نه ګڼم .

عمرو ته غصه ورغله او په ډیر قهر او غضب سره رامخکی شو خپله توره یې وویستله هغه داسې ړقیده لکه د اور شغله ، په ډیر غضب یې دعلي کرم الله وجهه په طرف یې مخ واړاو، علي ﷺ پخپل ډال سره دهغه مخې ته ودرید عمرو دهغه ډال په توره وواهه ډال یې څیری یې کړ اوتوره یې همغلته ونښته اودعلي ﷺ سرته : ورسید او زخمي یې کړ، علي ﷺ توره اوچته کړه اوهغه یې په څټ باندی وواهه اوپرزمکه وغورځید. خلکو پرهغه چغې پورته کړې. رسول الله ﷺ دالله اکبر ناره واورېده او پوه شو چې علی ﷺ هغه وواژه .

په کوم وخت کې چې عمرو بن عبدود دخندق په ورځ ووژل شو په هغه وخت دهغه عمر ۹۰ کاله و اودقریشو له ځوبهادرانو څخه یو هغه هم و.

دیرموک په جنګ کې د مسلمانانو څخه یوشخص راووت اودداړو صفونو ترمنځ ودرید .

دروم لښکر ته یې آواز وکړ چې دمقابلې لپاره ورته خپل سړي وباسي. داوښ په شان یوغټ سړی چې داوسپنې، زغره یې آغوستې وه راووت مسلمان پرهغه دتورې ګوزار وکړ اوځای پرځای یې وواژه.

مسلمان بیارومي لښکر ته آواز وکړ چې زما مقابلې لپاره څوک راوباسئ. هغوی خپل بیرغچي راوویست. مسلمان هغه هم دتورې په یوګذار پرزمکه راوغورځاو او مړ یې کړ. دریم ځل بیادمقابلې لپاره آواز یی وکړ. رومي لښکر ورته وویل : شیطان ته ووایه چې ستامقابلې ته راووځي. علماء حضراتو په دی خبرې اختلاف کړیدی چې آیادهغه مسلمان مرسته رواده چې له کفارونه یې د مقابلې غوښتنه کړې وي ؟

ځینو علماو دهغه له مرستې نه ممانعت کړیدی او ځینو علماو اجازه ورکړېده .

چاچې دمرستې رخصت ورکړیدی په هغو کی امام شافعی او امام احمد شامل دي. هغوی دادلیل نیولی دی چې کله دبدرپه غزا کې مسلمانانو قریشو ته دمبارزې دعوت ورکړی و نو اصحابو کرامو دخپل ملګري مرسته کړې وه .

((روى أبو داود عن عليّ بن أبي طالب ﷺ قال : تقدم عتبةُ بن ربيعة وابنه الوليد وأخوه شيبة ، فنادى عتبة : من يبارز؟

فانتدب له شباب من الأنصار.

فقال : من أنتم ؟

فأخبروه ، فقال : لا حاجة لنا فيكم!

فنادى : اخرجوا إلينا أكفاء نا من قومنا!

فقال ﷺ : قمْ ياحمزةُ ، قم ياعليّ، قم ياعبيدة بن الحارث.

فأقبل حمزةُ إلى عتبة فقتله ، وأقبلْتُ إلى شيبة فقتلْتُه ، واختلف بين الوليد وعبيدة ضربتان ، فأثخن كل واحدٍ منهما صاحبه.. ثم ملْنَا على الوليد فقتلْناه ، واحتملْنا عبيدة ... [1]))

له علي ﷺ نه روايت دی هغه وايي چې عتبه بن ربيعه، دهغه زوی وليد او وروريې شيبه را وړاندې شول او عتبه اعلان وکړ چې څوک لـه موږ سره مقابله کوي ؟ دانصارو يوشخص دهغوی مقابلې لپاره راووت.

هغوی ورته وويل ته څوک يې ؟ هغه خپل ځان ور وپېژانده . هغه ورته وويل موږ ته ستاضرورت نشته. بيايي يوځل اعلان وکړ چې تاسې زموږ مقابلې ته زموږ له قوم نه خپل سيال راوباسئ.

رسول الله ﷺ وفرمايل : ای حمزه ! ته ورته پاڅه، ای علي ته ورته پاڅه ای عبيده بن الحارث ته ورته پاڅه.

حمزه ﷺ لـه عتبه سره مقابلې تـه ووت او هغـه يې وواژه. زه (علي) له شيبه سره مقابلې تـه ووتلم اوهغه مې وواژه. د وليد اوعبيده ترمنځ دتورو دوه ګوزارونه وشول اوهريو يودبل وينې توی کړی بيا موږ په وليد حمله وکړه هغه مو وواژه اوعبيده مو ترېنه اوچت کړ.

غوره خبره داده چې کله مسلمان او کافر دمقابلې په وخت داشرط کيږدي چې هېڅوک بـه ورسره مرسته نه کوي نو بياپه دی باندې ودريدل واجب دي. که چيرته کافر مسلمان وواژه نو مسلمانانو ته جائز دي چې کافر ووژني.

اوکله چې کافر لـه مسلمان نـه دمقابلې کولـو غوښتنه وکړي نودهغه ويشتل اومړکول روادی ځکه چې هغه مشرک دی دهغه لپاره نه عهد دی اونه امان او وژل يې مباح دي.

---

[1] ـ اخرجه ابو داود: ٣/ ١١٩ ـ ١٢٠ وسنده حسن

پنځه ویشتم باب

له جنګ نه تېښته او شا اړول ډېره لويه ګناه ده

الله تعالی مسلمانانو ته ارشاد فرمایلی دي:

﴿ يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا لَقِيتُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا زَحْفًا فَلَا تُوَلُّوهُمُ الْأَدْبَارَ. وَمَنْ يُوَلِّهِمْ يَوْمَئِذٍ دُبُرَهُ إِلَّا مُتَحَرِّفًا لِقِتَالٍ أَوْ مُتَحَيِّزًا إِلَى فِئَةٍ فَقَدْ بَاءَ بِغَضَبٍ مِنَ اللَّهِ وَمَأْوَاهُ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴾ [الأنفال۱۵-۱٦]

اې مومنانو! کله چې له کافرانو سره دیولښکر په بڼه مخامخ شواست نوله هغوی نه تېښته مه کوئ. اوهرڅوک چې په دې ورځ تېښته وکړي پرته لـه دې چې دجنګ تاکتیک یې غوښتنه کوي اویاله بلې جنګیالی ډلې سره یوځای شي. نوپه تحقیق چې دالله غضب یې په برخه اوجهنم یې دورتګ ځای دی او هغه دورتګ لپاره ډېر بدځای دی.

ای مسلمانه ! په دی خبره ځان ښه پوه کړه چې له کفارو سره دجنګ په وخت تېښته کول رواندہ او دټولو علماؤ په اجماع دالله په نزد تېښته ډېره لویه ګناه ده. هرڅوک چې لـه جنګ نـه تېښته کوي هغه دالله تعالی دقهر اوغضب مستحق دی او الله تعالی به ورته ډېره سخته او دردوونکي عذاب ورکوي .په ګڼ شمیر احادیثو کې ددی وبال او وعید ذکر شوې دی چې ځینې یې دادي :

((روى البخاري ومسلم عن أبي هريرة ﷺ ، أنَّ رسول الله ﷺ قل : اجتنبوا السبع الموبقا ت.

قيل : وماهنَّ يارسول الله ؟

قـال الشركُ بالله ، والسحر، وقتل النفس التي حرم الله إلا بالحق، وأكلُ مل اليـتيم ، وأكل الربا ، والتولي يوم الزحف ، وقذ ف الـمحصنات الغافلات المؤمنات ... [١]))

له ابی هریره رضي الله عنه نه روایت دی چې رسول الله ﷺ وفرمایل:

لـه اووه هلاکوونکـو ګناهونو څخـه ځانونـه وساتئ چـاوویل : یارسـول الله ! هغـه ګناهونه کوم کوم دي ؟ رسول الله ﷺ وفرمایل:

له الله سره شریک نیول، سحر، دهغه چاوژل چې الله تعالی دهغه وژل حرام کړي وي مګرپه حقه سره، دیتیم مـال خوړل، سود خوړل ، دجنګ په ورځ لـه جنګ نه تېښته کول او په هغومومنوښځو باندی تهمت لګول چې هغوی ناخبره اوپاک لمنی وي.

((و روى الطـبراني فى الكبير عن عبيد بن عمير بن قتا دة الليثيّ رضي الله عنه أنَّ رسـول الله ﷺ قـال في حجـة الـوداع : ((إن أولياء الله المصلون ، ومن يقيم الصـلوات الخمس التي كتبهنَّ الله عليه ، ويصوم رمضان ، ويحتسب صومه ، ويـرى أنـه عـليه حق ، ويؤتي الزكاة محتسباً طيبةً بها نفسه ، ويجتنب الكبائر التي نهى الله عنها !فقال رجلٌ من أصحابه : يارسول الله : كم الكبائر ؟

قـال : تسـعٌ . أعظمهـنَّ الإشـراك بالله ، وقتل المؤمن بغير حق، والفرار من الـزحف ، وقذ ف المحصنة ، والسحر، وأكلُ مال اليتيم ، وأكلُ الربا ، وعقوق الوالدين المسلمين ، واستحلال البيت الحرام... [٢]))

---

[١] ــ اخرجه البخاري برقم : ٦٨٥٧ ومسلم برقم: ٨٩

[٢] ــ المعجم الكبير للطبراني : ١٧/ ٤٧ ــ ٤٨ رقم : ١٠١، ورجاله موثوقون.

له عبيد بن عمير بن قتاده الليثي رضي الله عنه روايت دی چې رسول الله ﷺ په حجة الوداع کې وفرمايل : بېشکه دالله دوستان لمونځ ګذارا ن دي ، او هغه څوک چې دی سره پنځه فرضي لمونځونه اداکوي ، دروژې دمياشتې روژې يې په دی يقين سره نيسي چې داورباندی حق دي او الله ورته ثواب ورکوي او زکات د زړه په خوشالي سره ورکوي . اوله هغو لويو ګناهونو څخه ځان ساتي چې الله جل جلاله له هغونه ممانعت کړيدی.

يواصحابي پوښتنه وکړه يارسول الله ﷺ کبيره ګناهونه څو دي ؟

رسول الله ﷺ ورته وفرمايل : ۹ ګناهونه کبيره دي. په دی ټولو کی لويه ګناه له الله سره شريک پيداکول دي، په ناحقه دمؤمن وژل ، دجنګ له ميدان نه تيښته کول، په پاک لمنه ښځې باندې تومت لګول، سحر کول. ديتيم مال خوړل، دمسلمان مور اوپلار نافرماني کول اودبيت الحرام سلااهل.

ابن المبارک په کتاب الجهاد کې له ابی هريره رضي الله عنه نه روايت کړيدی هغه رضي الله عنه وايي : هر هغه سړی بهادر دی چې کله دښمن حاضر شي نو وتښتي. أوبی زړه سړی هغه دی چې کله دښمن حاضر شي . هغه حمله وکړي تردی چې الله څه وغواړي هغه وشي .

خلکوپوښتنه وکړه ای ابوهريره داځنګه کيدای شي ؟ حضرت ابوهريره رضي الله عنه ورته وفرمايل : هغه سړی چې دجنګ له سنګر نه تښتي هغه په دې خاطر تښتي چې دالله تعالی په مقابل کې، خپل جرئت ښکاره کوي اوکوم سړی چې بې زړه وي نه تښتي هغه له الله تعالی نه ويريږي اوله دښمن سره کلکه مقابله کوي.

(يادونه) داچې تښتيدونکې سړي ته بهادر ويل شويدي دايوقسم په هغه باندی طنز دی.

فصل

ددښمن د حاضریدو په وخت کی جهاد فرض عین دی

ای مسلمانه وروره ! په دی خبره ځان پوه کړه چې پډ عمومي توګه جهاد کفایي فرض دی. خوکله چې د مسلمانانو اوکافرانو لښکرې یوبل ته مخامخ شي نو په دی وخت کی په هر مسلمان باندې فرض عین ګرځي.

که چیرته ددښمن تعداد له مسلمانانو نه دوه برابر زیات نه وي نوله مېدان نه تښتیدل حرام دي خوکه دښمن ته د دوکې ورکولو لپاره وروسته کیږي ترڅوله وروسته نه پردښمن یرغل وکړي نو بیا روادی. یاداچې له خپل مورچل نه وروسته کیږي او ځای بدلوي ترڅو دښمن هغه پسې وګرځي او هغه پردښمن ناڅاپي یرغل وکړي. یاداچې دجنګ ځای تنګ وي اودی شاته کیږي ترڅو په فراخ ځای کی ورته کیني او چې کله دښمن هغه پسې هلته ورشي نو هغه ورباندې برید وکړي یامخې ته لمر وي اونشي کولی چې په دښمن باندې ډزې وکړي اویا مخامخ ورته سخت بادلګیږي نودی خپله مخه بدلوي نوداورته جائزدی.

یادی یواځې وي اوپه دی مقصد شاته کیږي چې لښکر ته ځان ورسوي اوله همغه ځای نه پردښمن برید وکړي. برابر خبره ده چې دالښکر لوی وي یاوړوکې لری وي یانژدې . دسختی ناروغی ، دوسلې دختمیدو ترډېره وخته دجنګ دجاري ساتلو وس لږ توان نه لرلو له کبله هم وروسته کیدل ورته روادي. اوکه چیرته له یوسړي سره وسله ختمه شي او دی کولې شي چې دښمن په کاڼي وولي نوبیا ورته وروسته کېدل روانه دي.

کوم سړی چې دعذر په وجه تښتي نو هغه لپاره ښه داده چې په دښمن باندې د دوباره یرغل کولو په نیت وتښتي.

که چېرته دیومجاهد اس مړشي اودی پیدل جنګ نه شي کولې نو هغه ته له سنګر نه وروسته کېدل اوتښتیدل روا دی. اوکه دایقین یې وي چې که زه له دښمن سره په

جنګ کې په کلکه اوثبات سره وجنګيږ م نو دښمن ته نقصان رسولی شم نو بيا ورته تښتيدل روا نه دي.

که چیرته د کفارو تعداد له مسلمانانونه له دوچندی نه زيات و نو وروسته کیدل ورته جائز دي خو ددښمن په خلاف کلک ودریدل او ورسره جنګ کول غوره دي خصوصاً چې دجنګ کولو طاقت او توان په ځان کی لري. اوکه چیرته ددښمن شمیره له دو چند نه زيات نه وي مثلاً دمجاهدينو شمير سل تنه وي او ددښمنانو شميره دوسوه وي نو سلو مجاهدينو ته وروسته کیدل او تښتيدل حرام دي.

نووي دابي القاسم قول نقل کړيدی چې که چېرته له مسلمانانو نه دکفارو زيادت له دوچندی نه زيات و نو ديته به کتلی شي چې که چیرته د مسلمانانو غالب ګمان داوچې که له دښمن سره په سختی اوثابت قدمي سره وجنګيږي نو کامیابيږي نو دوی لپاره همدلته کلک ودريدل ښه دي. اوکه غالب ګمان يې داو چې په دی صورت کی مسلمانانو ته زيات ځاني نقصان رسيږي نو تښتيدل ورته روادي،خو غوره داده چې ونه تښتي، بلکې له دښمن سره دی ټکلکه مقابله وکړي اګر که ټول شهيدان شي.امام النووي ويلي دي : صحيح خبره داده چې په داسی حالت کې تيښته ورباندې واجب نه دی بلکې مستحب دی.

دامام احمد بن حنبل مذهب دادی چې کله ددښمن تعداد له مسلمانانو نه ددوه برابري نه هم زيات و، او غالب ګمان داو چې دجنګ په حالت کې ټول مسلمانان وژل کيږي او دتښتي په حالت کې نجات مومي نو غوره داده چې له جنګ نه وروسته شي. خوکه ونه تښتي اوله دښمن سره خپل جنګ جاري وساتي نو دا ورته د شهادت داوچتې مرتبې دترلاسه کولو په خاطر رواده.

لېکن غوره قول دادی چې کله په داسې ځای کی له دښمن سره مقابله کوي چې هيڅ نقصان ورته نشي رسولي بلکې پخپله له نقصان سره مخامخ کيږي نوداسې کول ورته ګناه ده اوپخپل لاس هلاکت ته ځان سپارل دي، ددی مثال داسې دی لکه چې يو ړوند سړې خالي لاس ددښمن مقابله کوي اوددښمن له لاسه وژل کيږي.

[1]ـ روضة الطالبين للنووي : ۱۰/ ۲٤۹

خوکه چېرته مسلمان په خالص نيت سره دشهادت مرګ د ترلاسه کولو په خاطر لـه دښمن سره په پوره مېړانه او بهادري سره جنګيږي او ورسره وسله هم وي چې دښمن تـه نقصان رسوي نـو پـه دی جنګ کې کـه مسلمان ووژل شي هم نودالله په نزد ورته ثواب ورکول کيږي ان شاء الله تعالى.

کـه چېرته يو مسلمان لـه دوه کافرو سره مخامخ شي او هغوی ورسره جنګ شروع کړي نو دده لپاره تيښته جائزه ده خو دهغوی په مقابل کې په استقامت او ثبات سره جنګيدل ورتـه غـوره ده. ځکـه چې الله تعالى مؤمنانو تـه دکفارو په وړاندې چې کله دهغوی شمېره لـه مسلمانانو نه دو برابره وي پـه استقامت او ثـ'ت سره د ودريدو حکم کړيدی. لکه چې فرمايلی دي:

﴿يَاأَيُّهَا النَّبِيُّ حَرِّضِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى الْقِتَالِ إِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ عِشْرُونَ صَابِرُونَ يَغْلِبُوا مِائَتَيْنِ وَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِائَةٌ يَغْلِبُوا أَلْفًا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ ۝. الْآنَ خَفَّفَ اللَّهُ عَنْكُمْ وَعَلِمَ أَنَّ فِيكُمْ ضَعْفًا فَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِائَةٌ صَابِرَةٌ يَغْلِبُوا مِائَتَيْنِ وَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ أَلْفٌ يَغْلِبُوا أَلْفَيْنِ بِإِذْنِ اللَّهِ وَاللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ﴾ [الانفال : ٦٥ - ٦٦]

ژباړه :ای پيغمبره ! مؤمنان جنګ تـه وهڅـه. کـه ستاسې شل صبرکوونکې وي نو پردوه سووبه برلاسی شي. او که ستاسې سل تنه وي نو په زرو کافرانو به برلاسې شي ځکـه چې کافران ناپوهه قوم دی. اوس الله تعالى پرتاسې اسانتيا راوستله او معلومه يې کړه چې په تاسې کی سستي او ناتواني ده نوکه ستاسې سل تنه صبرکوونکي ډله وه نـو بـايد پردو سوو برلاسی اوکه زر و نو بايد دالله په حکم پر دوه زرو برلاسی شي . الله پاک له صبر کوونکو سره دی.

ابن عباس رضي الله عنهما فرمايلی دي چې که چيرته يو مسلمان لـه دری تنو کافرانو ځخه وتښتيد ګويا هغه نـه دی تښتيدلی دا ورتـه رواده. اوکه لـه دوه کافرانو ځخه وتښتيدنوهغه تښتيدلی دی او داتيښته ورته روانده.

امام قرطبی ویلي دي چې که چیرته لـه مسلمانانو نه دکفارو شمیره دوبرابر نه زیات و نو مسلمانانو ته تښتیدل روا دي خوکه ونه تښتي او په استقامت او بهادري سره وجنګیږي نو د اورته غوره ده.

دموتی په غزاکې د مسلمانانو درې زره لښکر د روم لـه درې لکـه دښمن سره جنګیدلی دی، او دطارق بن زیاد ۱۷۰۰ لښکر د اندلس په فتحه کې د اسپانیایې کفارو لـه نوي زره لښکر سره جنګیدلي دي. خو مسلمانانو لپاره تیښته هم جائزه ده کله چې دکفارو دلښکر شمیره د مسلمانانو لـه لښکر نه لـه دوچنده نه زیات وي ابن قاسم ویلي دي چې که چیرته دکفارو شمیره لـه مسلمانانونه دوچنده زیاته نه وه او دمسلمانانو امیرلـه جنګ نـه وتښتید نو مسلمان لښکر لپاره جائز نـه دي چې لـه جنګ نه وتښتي بلکې ورسره جنګیدل پکاردي. خوکه لـه دوچند نه زیات شمیري و نوبیاورته تښتیدل جائز دي.

ځینو علماو ویلي دي چې کله دکفارو شمیره د مسلمانانوله تعدادنـه دوچنده زیاتـه وي نـو مسلمانانو تـه تښتـه کول رواده،خوکه د مسلمانانو شمیر دولس زره و نوبیاکـه ددښمـن دلښکر شمیره د مسلمانانو د شمیرې له دوه برابري نه هم زیاته وه نو تیښته ورته رواندده. دغو علماو درسول الله ﷺ لـه دی حدیث نه استدلال کړیدی.

((اَنَّ رسول الله ﷺ وسلم قال : لَنْ يُغلبَ اثنا عَشر الفًا من قلَّةٍ .)) [1]

ژباړه : نبي کریم صلی الله علیه وسلم ویلي دي هیڅ کله به هم دولس زره کسیزه ډله دلګ والي (کموالي) له امله مغلوب نشي .

علماو ویلي دي چې دغـه حدیث دهغـه آیت دعموم لپاره مخصص دی چې وایي : کله ددښمن شمیره لـه مسلمانانو نـه دوچنده وي نو پر مسلمانانو واجب دي چې په ثبات او استقامت سره وجنګیږي اوکه له دوه چنده نه زیات وي نو تیښته ورته رواده

[1] ـ سنن ابي داود : ٣/ ٨٢ . وسنن الترمذي : ٣/ ٥٦ ـ ٥٧ وسنن الدارمي : ٢/ ٢١٥ ومستدرك الحاكم : ٢/ ١٠١ ، والحديث رجاله ثقات رجا ل الشيخين

علماء وايي: كله چې د مسلمانانو شميره دولس زروته رسيږي نو تېښته ورته روانده اګرچې ددښمنانو شميره له دوچند نه هم زيات وي.

فصل

دالله تعالی مرسته او نصرت له مجاهدينو سره دی

پوه شه چې دالله تعالى لـه خپلو بندګانو سره کيدل په دوه ډوله دي، يو دعلم او احاطی په لحاظ سره دی اودا عام دی ، مسلمان او کافر دواړو ته شامل دی اوله خپلو بندګانو څخه چې څوک هرڅه کوي په ټولو پوه دی اوهغه جل جلاله لـه علم نه پټ نه دی. او هغه په ټولو احاطه کړی ده دمخلوق نـه هيڅوک لـه هغه نه غائبيدی نشي لکه چې الله تعالى پخپل کتاب قرانکريم کې فرمايي:

﴿ هُوَ الَّذِي خَلَقَ السموات وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِي الْأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ ﴾[الحديد:٤].

الله هغه ذات دی چې اسمانونه او زمکه يې په شپږو ورځو کې پيدا اوبياېي پرعرش استواء وکړه هغه څه ورته ټول معلوم دي چې په زمکه کې ننوځي اوترى را ووځي او هغه چې لـه آسمان نه راښکته کيږي اودهغه په لور ورخيژي. هغه لـه تاسې سره دی تاسې چې هرچېرته ياست او الله ستاسې دکړنو ښه ليدونکی دی.

اوبل دالله تعالى داقول:

﴿أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السموات وَمَا فِي الْأَرْضِ مَا يَكُونُ مِنْ نَجْوَى ثَلَاثَةٍ إِلَّا هُوَ رَابِعُهُمْ وَلَا خَمْسَةٍ إِلَّا هُوَ سَادِسُهُمْ وَلَا أَدْنَى مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْثَرَ إِلَّا هُوَ مَعَهُمْ أَيْنَ مَا كَانُوا﴾ [المجادلة:۷].

ایاته نه پوهېږې چې الله پاک د آسمانونو اوزمکې لـه هرڅه نه خبردې؟ هیڅکله داسې نه کېږي چې د دریو تنو پټې خبرې دی وي او ځلورم دې الله نه وي اونه داسې شوي چې دپنځو کسانو پټه غونډه دې وي اوشپږم دې الله نه وي که دپټو خبرو وال لدېنه لږ یا زیات وي او هرچېرې او هر وخت وي الله ورسره دی. (هیڅ ترې نشي پټولای.دویم ډول معیت خصوصي دی اوداد مرستې اوتائید معیت دی یعنی الله تعالی په ځانګړې ډول دهغو مؤمنو مسلمانانو مرسته اوتائید کوي چې صالح او عبادت ګذار وي. لکه چې دالله تعالی مبارک ارشاد دی:

﴿اِذْ یقولُ لصاحبه لاتَحْزَنْ اِنَّ الله معنا ﴾ [التوبة ٤٠]

کله چې محمد ﷺ خپل ملګري ته ویل مه غمژن کېږه بېشکه الله تعالی لـه موږسره دی.

اوبل دالله تعالی دامبارک ارشاد:

﴿فَلَا تَهِنُوا وَتَدْعُوا إِلَى السَّلْمِ وَأَنْتُمُ الْأَعْلَوْنَ وَاللَّهُ مَعَكُمْ وَلَنْ يَتِرَكُمْ أَعْمَالَكُمْ ﴾ [محمد۳۵].

نومه سستېږئ اودسولې په لور بلنه ورکړئ ځکه چې تاسې غالب یې الله لـه تاسې سره دی او هیڅکله به ستاسې کړنې بابېزه نه کړي.

خودالله تعالی دا ډول معیت اوملګرتیا خپل بنده ته هله په برخه کېږي چې کله هغه دالله تعالی دبندګۍ صحیح حق اداکړي، اودهغه په بندګۍ کې دسرغړونې هیڅ شائبه ونه لیندلی شي. کوم مسلمان مجاهد چې دا ډول بندګي وکړي نوبیاپرهغه هیڅوک نشي بریالی کیدلی ځکه چې الله دهغه ملګري دی اودهغه مدد اومرسته کوي لکه چې الله تعالی فرمایلی دي:

﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ مَوْلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَأَنَّ الْكَافِرِينَ لَا مَوْلَىٰ لَهُمْ﴾ [محمد :١١].

داځکه چې الله تعالی دمومنانو دوست اوکار جوړوونکی دي، اوکافران هیڅ دوست اوکار جوړونکي نه لري.

کله چې مجاهد دعبودیت اوبندګي له اوصافونه په یو صفت کې له تقصیر او سستي څخه کار واخلي اویاد ایمان په غوښتنو کې له کومې یوې غوښتنې څخه خالي او مجرد شو اویايې د کافرانوکوم یو صفت خپل کړ نو دده اود کافر ترمنځ دمشابهت دډولونو څخه په یو ډول ورته والی پېداکېږي اوتیاره یې په زړه کی ځای نیسي زنګن کیږي. دویرې ، بزدلي ، ذلت ، رسوايي اوبې غیرتي په ډندکې لویږي. له دنیا اوخپل ژوندسره یې مینه پیدا کیږي. اوله شهادت نه تېښته کوي. له الله تعالی نه سر غړونه چې څومره ډېره وي همغومره به یې اثرهم ډېر وي چې پدې حالت کې بیا خدایي نصرت او امداد ډېر کم وي اوکه لږ وي نو داثربه یې هم لږه وي. ایاتاسې کله دحنین په کیسه غورکړیدې ، کله چې له مسلمانانو نه څه اشخاصو وویل : نن ورځ به هیڅوک پرموږ غلبه ونه مومي ځکه چې زموږ دلښکر شمیره ډېره ده، په دې ورځ د مسلمانانوشمیر دولس زره و خوالله تعالی هغوی ته دکبر او ددې عقیدې دنه شهود او حضور په وجه چې بری دالله په نصرت سره ترلاسه کیږي ماته ورکړه. دغه دواړه صفتونه دکافرانو له صفاتو څخه دي. کله چې په مسلمانانو کی هم همدغه اوصاف پیداشول نو الله تعالی دهغوی په زړونو کې هم وېره واچوله اوله دښمن نه وتښتیدل .

لکه چې الله تعالی فرمايي :

﴿وَيَوْمَ حُنَيْنٍ إِذْ أَعْجَبَتْكُمْ كَثْرَتُكُمْ فَلَمْ تُغْنِ عَنكُمْ شَيْئًا وَضَاقَتْ عَلَيْكُمُ الْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ ثُمَّ وَلَّيْتُم مُّدْبِرِينَ﴾ التوبة : ٢٥.

اودحنین په ورځ هم کله چې تاسې خپل ډېروالې وغولولئ خوڅه ګټه یې درته ونه رسوله اوپراخه زمکه دربانديې تنګه اوبالاخر مو په تېښته مخ په شا منډه واخسته .

اوالله تعالی داحد دپیښې په ورځ دلاسته راوړنې په اړه فرمايي:

﴿إِنَّ الَّذِينَ تَوَلَّوْا مِنكُمْ يَوْمَ الْتَقَى الْجَمْعَانِ إِنَّمَا اسْتَزَلَّهُمُ الشَّيْطَانُ بِبَعْضِ مَا كَسَبُوا﴾ ال عمران ۱۵۵.

كومو كسانو چې د دوه ډلو دمخامخ كېدلو په ورځ تاسې ته شا آړولې وه بيشكه چې شيطان دخپلو عملونو له مخې ښويولي وو.

څرنګه چې محمد ﷺ له دغو اوصافو څخه معصوم اوپاک و اودا دهغه له مقام سره مناسب هم دی نوالله پاک هغه ﷺ اوله هغه سره څه نور مسلمانان یې وساتل. الله تعالی پرهغوی سكينه او ډاډ راښکته کړه اودښمن هغوی ته درسيدو لاره پېدانکړه ، الله تعالی لـه هغوی سره مرسته وکړه دښمن یې رسوا اوماته یې ورکړه. زموږ ددی خبرې تائيد دالله تعالی دافرمان کوي :

﴿ يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قَاتِلُوا الَّذِينَ يَلُونَكُمْ مِنَ الْكُفَّارِ وَلْيَجِدُوا فِيكُمْ غِلْظَةً وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ ﴾[التوبة: ۱۲۳]

ای مؤمنانو لـه هغوكافرانو سره وجنګيږئ چې تاسې تـه نژدې دي هغوی بايد لـه تاسې سختوالی ووينې. اوپوه شئ چې الله پاک دپرهيزګارانو مل دی.الله پاک آيت شريف په دی جمله ختم کړچې پوه شئ الله پاک دپرهيزګارانو مل دی.

ترڅو دعقل خاوندان پـه دی پوه شي چې دالله تـائيد او مرسته پرهيزګارانو لپاره مخصوصه ده.

ددې خبرې په تائيد باندې دالله تعالی داقول هم دلالت کوي:

﴿ وَاصْبِرْ وَمَا صَبْرُكَ إِلَّا بِاللَّهِ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُ فِي ضَيْقٍ مِمَّا يَمْكُرُونَ۝. إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ ﴾ [النحل۱۲۷-۱۲۸]

او ای محمده ! صبر وکړه . ستاصبر يوازې ديـو الله په مرسته او کومک سره دی، اودهغوی پـه ناورينو مـه غمژن کېږه. اوهم یې په دسيسو او چلونو مه زړه تنګی کيږه بې شکه چې الله دهغو مـل دی چې لـه بدی نه خانونه ژغوري او غوره چارې سرته رسوي.

نبی کریم ﷺ هم خپل امت ته په .ی اړه لاربښونه کړېدې ترڅو زده یې کړي او عمل وربانديې وکړي.

((روی الترمذی عن ابن عباس رضي الله عنه قال : كنت خلف النبی ﷺ یوماً،فقال : یـا غـلام : إِنِّي أُعَلِّمُكَ كلمات: احفظ الله يحفظك ، احفظ الله تجدْ ه تجاهك ، إذا سـألتَ فأسـأل الله ، وإذا اسـتعنتَ فاسـتعن بـالله ، واعـلم أن الأمـة لـو اجـتمعت عـلى أن يـنفعوك بشي ء ، لم ينفعوك إلا بشى ء قد كتبه الله لك ، وإن اجـتمعوا عـلى أن يضـروك بشـى ء لم يضـروك إلا بشـىء قـد كتبه الله عليك رفعت الأقلام ، وجفت الصحف .[1]))

لـه ابن عباس رضي الله عنه نه روایت دی هغه وایي چې زه یوه ورځ دنبی کریم شاته روان وم. هغـه ﷺ راتـه وفـرمایل : ای ځوانه ! زه تاته ځوخبرې دربښایم. دالله جل جلاله دحدودو حفاظت وکـړه الله بـه ستا حفاظت وکړي ، دالله داحکامو حفاظت وکـړه تـه بـه خپل عزت او مقام ترلاسه کړې ، کله چې تـه څه غـوارې نـو لـه الله نـه وغـواړه. کله چې مرسته غـوارې نـو لـه الله نه مرسته وغواړه. پوه شه چې که چیرته ټول امت تاته دګټې رسولو لپاره سره راغونډ شي نو هغوی تاته هیڅ ګټه نه شي رسولی مګر هغه چې الله درتـه لیکلي ، اوکـه چیرته ټول امت تاتـه دنقصان رسـولو لپـاره پخپـلو کـې سره راغونډشي نـو هغـوی تاتـه هیڅ نقصان نه شي رسولی مګر هغه چې الله درته لیکلي دي. قـلمونه پورتـه کـړی شویدی او صحیفې وچې شویدي. مخکینـي مجاهدین لـه ګناهونو نـه ډیر سخت ویریدل ځکـه هغـوی پـه جهاد باندې ددی لـه بدو اغیزو څخه خبر و اوپه دی هم پوهیدل چی داکله کله دهزیمت او ماتې سبب ګرځي.

حـافظ ابن کـثیر رحمـه الله پخپل تاریخ کې لیکلي دي چې دسلطان ظاهر بیبرس په زمانـه کـې یـو مسـلمان مجاهد بـه دالله پـه لاره کـې پخپـل آس باندې غزا کولـه، دهغه داس عـادت وچې میدان تـه بـه یې پـه منډه اوتیزي سره حرکت کاو. یوه ورځ هغه خپل

[1] ــ سنن الترمذي : ٤/ ٧٦ والحدیث صحیح .

آس وزغلولو خوآس میدان ته ونه زغلید او وروسته شو ځومره یې چې وواهه هیڅ اثر ورباندې ونه شو اودښمن په لوری ګام اوچت نکړ. هغه داس په دې کار باندې ډېر حیران شو. کله چې هغه په دی باره کې ژور غور وکړ نو هغه پوه شو چې خپل اس ته په یوه کوټه او بیکاره روپۍ باندی ګیاه آخستی وه یعنی آس ته یې حرامه ګیاه ورکړې وه. اودې ګیاه دهغه په اس باندی اثر کړی و اود جهاد له لاری نه یې وروسته کړی و.

یوچاداحکایت او کیسه کړی ده چې ځینې مسلمان عسکرو دکفارودکلاګانو څخه یوه کلا محاصره کړه اوپر کفاروباندې دغلبې اوفتحې ترلاسه کولو کې وروسته والی راغی. دهغوی امیر ورته وویل : له تاسونه دافتح او برې دیوسبب په وجه وروسته شویدی تاسې پخپلو عملونو نظر واچوئ چې کوم بدعت مو کړیدی اوکه یاکوم سنت موپرېښی دی؟ هغوی چې غور وکړ نو ورته معلوم شو چې دمسواک وهلو سنت یې پرېښې دې.

تاسې وګوری چې دغه تاثیردیوسنت دپرېښودلو په وجه و اوپه دی باندی نور حرام کارونه هم قیاس کړئ. لکه حرامه ډوډۍ خوړل او حرام لباس په تن کول اوداسې نور ګناهونه چې شیطان له همدی لارې نه یو مسلمان ښویوي اوپه ګناه اوتیښته کې واقع کوي.

اې مجاهده وروره! دالله له شریعت نه دسرغړاوې نه ځان په کلکه وساته ، ترڅوستا همت عزم او نیت کمزورې نکړي. خپل زړه دالله ددین مخالفت له خیرې نه پاک کړه د وسوسو په تیارو کې دیقین اوتوکل ډیوې بلې کړه. دهغه چاپه شان اقدام وکړه چې یقین ولري له مرګ نه په هیڅ حالت کی خلاصون نشته. او تیښته له مرګ نه څوک نه شي خلاصولې. اګرچې ستا دامنده دغرونو لوړو څوکوته ولې نه وي. که ستا نیتیه پوره شوې وي نو هملته به درپسې راشي او مړبه شی. دانسانانو هیڅ قسم حیله او چل ول له مرګ دخلاصون لپاره په کار نه راځي لکه چې الله تعالی فرمایلی دي:

﴿أَيْنَمَا تَكُونُوا يُدْرِككُّمُ الْمَوْتُ وَلَوْ كُنتُمْ فِي بُرُوجٍ مُّشَيَّدَةٍ﴾ (النساء : ۷۸).

تاسې چې هرچیرته یاست مرګ درته همغلته درځي اګرکه په کلکو برجونوکې واست الله تعالی چې دچالپاره مرګ لیکلی وي هغه لدینه دخلاصیدو لپاره هیڅ لاره نه شي موندلې. لکه چې الله تعالی فرمایلی دي:

﴿قُلْ لَوْ كُنْتُمْ فِي بيوتكم لبرز الَّذِينَ كتِبَ عليهِمْ الْقتْلُ إِلَى مَضاجِعِهِمْ﴾ [آل عمران : ١٥٤]

ورته ووایه که واست تاسې په کورونو ستاسې کې نوچالپاره چې وژل لیکل شوې و هغه به خامخا د وژلو ځای ته وروتلو.

اوالله تعالی فرمایلی دي:

﴿وَلَيَنْصُرَنَّ الله مَنْ يَنْصرهُ إِنَّ الله لقويٌّ عزيزٌ﴾ [الحج : ٤٠].

اوالله به خامخا دهغوخلکو ملاتړي چې دهغه ددین ملاتړي وي، بې له شکه الله ډېر توانا اوپرهرڅه برلاسی دی.

ای تښتیدونکیه ! که ددې لپاره تښتی چې عمر دی زیات شي نوپوه شه چې په تښتیدو سره دی عمرنه زیاتیږي اوددښمن په مقابله کې په کلکه ودریدو سره عمر دی نه کمیږي. په دې ځان پوه کړه چې دمرګ نیټه نه مخکې کیږي او نه وروسته کیږي.

پوه شه چې تاپه تېښته کولو سره دالله نافرماني کړېدی اودجبار ذات قهرته راغلی یې د ذلت اوبې غیرتۍ جامې دې په تن کړیدي اود مسلمانانو او کفارو په نظر کی سپک شوې یې.که چیرته ته له دې ویریږي چې دښمن به دې ونیسي اوبندي به دې کړي نو ته خپل آخرت خرابوې. په دې کې هیڅ شک نشته چې دهر عقلمند سړي په نزد کله چې دمرګ وخت رانژدې شي له هغه نه دتښتیدو پرځای هرکلی کول ورته پکار دي.

په دې باره کې متنبی څومره ښه ویلي دي:

واذالم يكن من الموتِ بُدٌّ – فَمَنْ العجزانِ تموت جباناً.

کله چې لـه مرګ نـه خلاصی نه وي،نودا ډیر د ذلت خبره ده چې په بې غیرتي سره مړشي .

یزید ابن الحکم ابن ابی العاص ویلي دي .

وعش ملکا اومت کریما فان تمت　　　وسیفك مشهور بکفك تعذر

یعني دپاچا په شان باعزته او ازاد ژوند تیروه اویادعزت په مرګ سره مړشه او که تاته مرګ په داسې حال کې راغې چې لغړه توره (یعني لـه پوښ ایستـل شوې) ستا په لاس کې وي نو ته معذور یې.(یعني دادعزت مرګ ده .)

دزړه ورونه یو زړه ور دا اشعار ویلي دي :

اقول لها وقد طارت شعاعا　　　من الابطال ویحك لا تراع

زه خپـل نفس تـه په داسې حال کې داوایم چې دپهلوانانو بهادرانو نه دویرې لـه امله یې وانې تبنتیدلې تالره دی هلاکت وي مه ویریږه !

فانك لوسالت بقاء یوم　　　علی الاجل الذی لك لن تطاع

ځکه که ته په خپـل اجل باندی دیوې زیاتی ورځې سوال وکړ نو هیڅ کله به هم ستاداسوال قبول نشي .

فصبرا فی مجال الموت صبرا　　　فمانیل الخلود بمستطاع

نو دمرګ په جولانګاه (دګرځیدو ځای) کې صبر وکړه ځکه همیش ژوندی پاتې کیدل دهیڅ چا په وس کې نشته .

ولا ثوب البقاء بثوب عز　　　فیطوی عن اخ الخنع الیراع

دبقاء او زیات عمر جامه ذلیـل او ډارن سړي تـه کوم عزت او شرافت نه ورېه برخه کوي ترڅو ترینه ونغښتل شي .

سبیل الموت منهج کل حی　　　وداعیه لاهل الارض داع

هر ژوندی شی دمرګ دلارې لاروی دی او دمرګ داعي او دابلوونکي دځمکې دټول اهل داعی دی

ومن لم يعتبط يسأم ويهرم   وتسلمه المنون الى انقطاع

څوک که په ځوانۍ کې مړنشي نو هر مرو به سپين ګيرې (بوډا) شي اوله ژوند نه به په تنګ شي او بلا خر به يې مرګونه پناه کړي.

لموت المرء خير من حياة   اذا ماعدمن سقط المتاع

بې له شکه په هغه وخت کې سړي ته مرګ له ژوند نه خورا غوره او بهترده کله چې "هيڅ شې" وبللی شي

بهلول ابن بشر چې دعربو يو شجاع او زړه ورشاعر و هغه ويلي دي .

من كان يكره ان يلقى منيته   فالموت اشبهى الى نفسي من العسل

څوک چې دخپل مرګ سره ملاقات او يوځای کيدل بدګڼي (نو دادی هغه ته ورمبارک وي) زما نفس ته خو مرګ له شهدو (ګبينو) نه هم زيات خوږ دی .

فلا التتدم فى الهيجاء يعجلنى   ولا الحفرار نيجيني من الا جل

خکه په سخته نښته کې پرمختګ کول زما مرګ نشي رامخکې کولې . اونه تيښته ماته له اجل (مرګ) نه نجات راکولې شي .

دتاريخي آثارو ديوې چاړې په موټی داشعر ليکل شوی و.

فى الجبن عار وفى الاقدام مكرمة   غمن قعز فلا ينجومن القدر

ډارنتوب عار او عيب ده اوپه پرمختګ کې عزت ده نوکه کوم سړې له جنګ نه تيښته هم وکړي له تقدير نه خونشي خلاصيدلې .

دابيت ديوې جنګي خولۍ نه ترلاسه شوې .

والحرب ان لاقيتها فلايكن منك الفشل   اصبر على اهوالها لاموت الابالاجل

که دجنګ سره دې مخه شوه نو بزدلي او ډارنتوب مه ښکاره کوه دجنګ په سختيو صبر وکړه (اوله مرګ نه مه ويريږه) خکه له اجل نه پرته مرګ نشي راتللای .

يوشاعر ويلي دي :

لئن کانت الارزاق قسما مقدرا　　فقلة حرص المرء فی الرزق اجمل

کچېره درزقـو نو تقسیم په تقدیر کې لیکل شوې وي نو دیوسړي له رزق سره زیات حرص زیبا نه دی .

وان کانت الاموال للترك جمعها　　فما بال متروك به المرءیبخل

اوکه دمـال اودوست راټولـو نـه دپرېښودو لپاره وي نو په خلکو څه شوي چې په پاتې کیدونکي څیز باندې بخل کوي .

وان کانت الدنیا تعدنفیسة　　فقدر ثواب الله اعلی وانبل

اوکه دنیا ته هم څوک دعزت په سترګه ګوري (یعنې قیمتي یې ګڼي)
نو دالله تعالی دثواب اندازه ډیره اوچته او خورا غوره ده .

وان کانت الابدان للموت ا نشئت　　فقتل امرء فی الله بالسیف اجمل

او کچېرته انساني جسمونه یواځې دمرګ لپاره پیداشوي وي نو دخدای جل جلاله درضا په خاطر په توره سره دیوه سړي وژل کیدل ډېر زیبا دی.

پوه شه لـه جنګ نـه تېښتـه کول دمـرګ لـه سفرونو څخه یوسفراوپه هغه څه باندې حرص کـول دي چې هیڅ بقانـه لـري. ډېر خلـي ژوند مرګ تـه د وړاندې کیدوپه سبب حاصلیږي اوډیـر خـلی مـرګ لـه ژونـد نـه دتیښتـیدو پـه سـبب ترلاسـه کیـږي. جنګیدونکي سړي تـه لـه مرګ نـه دپټیدو لپاره ځای نشته چې خپل اجل وروسته کړي ترڅوپورې چې اجل یې وروسته نه وي لیکل شوې .

چاچې دالله پـه لاره کې خپـل ځان مـرګ تـه وسپاره نـو الله تعالی هغـه تـه ژونـد هـم ورکوي اودنیک عمل کولو توفیق هم.

لـه جنګ نـه تښتیدونکی خپـل ځان مـرګ تـه حوالـه کـوي او جنګیدونکی دخپـل نفس دفـاع کـوي. کلـه چې دمـرګ دنیتې فیصله وشي نولدینه بیاخلاصی نشته . ای تښتـیدونکیه ! تـه لـه دینـه نـه ویـریږې چې تاتـه بـه مـرګ راشي نوتـه دجهنم د اور خاشاک وګرځې. ایاتـه لدینـه نـه ویریږي چې پرتابه داسې وخت کی غشي ولګیږي چې تـه تښتیدونکی یې اوشا دې ورتـه اړولـی وي اوتابه په جهنم کی وسوځې.

دهغو خلکو کیسې هغوی دخپل دین په باره کې په امتحان کې آچول شویدي څکه هغوی تبنتیدل او ونیول شول او یادځه شهوت په بناء له خپل دین نه ګرځیدلي او نصرانیان شویدي ډیر دي چې یوه دوه کیسې یې په لاندی ډول دي:

ابوالقاسم قشیري پخپل (رساله القشیریه) کې له منصور بن خلف المغربی نه روایت کړیدی هغه وایي چې دوه عابدان او زاهدان له ډیروخت راهیسې یوله بل سره ملګري ول. یوه وخت یو ترېنه په سفر لاړ او بل پخپل ځای کی پاتی شو او دواړه یو د بل له حال نه خبرنه وو.

صالح سړی د روم جهاد ته لاړ. کله چې مسلمانان درومي عسکرو سره دجنګ میدان ته حاضر شول . نو یوسړي چې مخ یې پټ کړی و دروم دلښکر له منځ نه راووت او له مسلمانانونه یي د مقابلې غوښتنه وکړه. له مسلمانانو څخه یوه بهادر دهغه د مقابلې لپاره میدان ته ودانګل خو هغه یې شهید کړ. هغه پسې دوه نور مسلمان سپاهیان ووتل خو هغوی یې هم شهیدان کړل له هغوی نه وروسته دهغه دمقابلې لپاره دغه صالح او زاهد شخص میدان ته راغې. له هغه سره یې مقابله وکړه په دی وخت هغه رومي له خپل مخ نه پرده لری کړه. ګوري چې همغه مَلګری یې دی چې له دی سره په مجاهده او عبادت کې څوکاله یوځای تیر کړي وو.

مجاهد چې هغه ولید نو حیران شو او داتوقع یې نه درلوده چې ګنې دهغه ملګري به له رومیانو سره یوځای شوې وي اوله مسلمانانو سره به جنګیږي ، هغه ته یې وویل څه چل درباندی شویدې ؟ ځواب یې ورکړ چې زه مرتد اونصراني شوی یم له رومیانو سره می ملګرتیا کړیده. زما اولادونه هم شته اوډیر زیات مال او حال می پیداکړیدی. مجاهد ورته وویل : تاخوقران کریم هم ډیرښه لوست او درباندې ښه پوهېدلی هم ، هغه څه شو ؟ هغه ځواب ورکړ چې دقران کریم یوحرف می هم اوس نه دی یاد ټول می له یاده ویستلی دی. مجاهد ورته وویل بیرته اسلام ته راوګرځه او مسلمان شه الله تعالی ستاتوبه قبلوي. هغه وویل زه داکارنشم کولی که داکار می وکړ نو زما مال او اولاد به رانه پاتی شي. ددواړو ترمنځ مقابله ګرمه شوه او مجاهد هغه مرتد نصراني مردار کړ ، په دې دنیا اوهغه دنیادواړوکې له تاوان سره مخامخ شو او دا ډیر لوی تاوان دی.

بیهقي لـه عبده بن عبدالرحیم نه روایت کوي هغه وایي چې یوځل موږ دجهاد لپاره روم تـه لاړو. لـه موږ سره یوداسې دقرآن قاري ملګری شو چې دهغه په شان بل څوک زیات دقران تلاوت کوونکي موږ نه ولیدلی او نـه هم څوک دهغـه پـه شان په دین باندی ښـه پوهېدل. هغه به دورځې روژی نیولې اودشپې به د تهجد لمونځونه کول. موږ درومیانو دیو کلا لـه څنګ نـه تیرشوو. موږ تـه دا امر نـه و چې ددې کلاپه خواکې ودریږو خودقرآنکریم قـاري ددغـه کـلا پـه طرف لاړ. موږ فکـر وکړ چې متیازې بـه کـوي. هغـه د نصاراو یوه ښځـه ولیدلـه او وربـاندی عاشق شو. په رومي ژبـه کی یـي ورتـه وویـل چې زه تاڅنګه ترلاسـه کړم ؟ هغی ورتـه وویل داخو اسان کار دی. نصراني شـه زه بـه تاتـه دروازه خلاصه کړم اوزه به ستاشم. هغه بدبخت نصراني شو . هغی ورتـه دروازه خلاصه کړه .

موږ خپـل سفر جاري و ... اته اودهغـه پـه دی کـار ډیر سخت خفه او غمژن وو، څکه چې هغـه زموږ دټولو دزوی پشان و.بیاکله چې لـه جهاد نـه واپس راغلو نو پـه همدغه کلا باندی بیا ورتیرشو. ګورو چې هغه دکلا پـه برج کې ناست اولـه نورو نصاراو سره یوځای دکلا حفاظت کوي. موږ تـرینـه پوښتـنه وکـړه چې ای ځوانه ستا قرآن او علم څه شو؟ لمونځ او روژې دی څه کړې ؟ هغـه وویـل ماقرآنکریم ټول لـه یاده ویستلی دی یواځې دغه آیت می په یاد دی:

﴿رُبَمَا يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ كَانُوا مُسْلِمِينَ ذَرْهُمْ يَأْكُلُوا وَيَتَمَتَّعُوا وَيُلْهِهِمُ الْأَمَلُ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ﴾[الحجر: ٢- ٣]

تـرجمه : کافـران بـه یـو وخت آرزو وکـړي چې کاش ! دوی مسلمان وای. دوی پخپل حالت کې پرېږده چې خوړل څکل کوي او ګټه ترلاسه کوي. او ناوزګاره کړیدي دوی امیدونو خپلو ژرده چې پوه به شي.

کله چې یو مؤمن پـه صدق سره جهاد کوي اوددښمن په لاس کی بندي شي. دهغه دین پـه بـاره کـې ازمیښت اوابتلاء سره مخامخ کړی شي نوالله تعالی دهغه ساتنه اوحفاظت کوي اوپخپل دین باندې قائم اوکلک ساتي.

په دی لړ کې یوه بله کیسه دعبدالله بن خذافه السهمی ﷺ ده.

ابن الاثيرلمه ابن عباس رضي الله عنه نه روايت كوي چې روميانو عبدالله بن حذافه السهمي رضي الله عنه بندي كړ. دهغوی پاچا لـه هغه نه وغوښتل چې نصرانيت قبول كړي . ليكن هغه انكار وكړ اوپخپل دين باندی كلك ودريد. پاچا تهديد وكړ چې كه لـه خپل دين نه وانه وړې نو په خوټېدلو اوبو كې بـه يې واچوي. هغه د مسلمانانو لـه بنديانو څخه يوبندي راوغوښت اوپـه خوټېدلـو اوبـو كې يې واچاو. او فوراً دهغـه غوښې لـه هډوكي نـه جلا شوې. ابن حذافه تـه يې ووېل كه چيرته نصراني نه شوې نوتابه هم ددی پشان په اوبوكې واچوم او ددی پشان به ته هم مړشې .

هغـه انكار وكړ اونصرانيت يې مسترد كړ. پاچا امر وكړ چې دی هم په دی خوټېدلو اوبو كې واچوئ. عبدالله بن حذافه رضي الله عنه په ژړاشو.

پاچا فكر وكړ چې ووېريد نو دواپس راوستو حكم يې وكړ. كله چې دهغه په وړاندی ودريد نـو هغـه رضي الله عنه ووېـل : تاسې دافكر مـه كـوئ چې لـه ويرې نه ژاړم بلكې لـه دی كبله ژاړم چې زماخوصرف يوساه ده چې دالله پـه لاره كې يې قربانوم. زه داخوښوم چې كـاش زمـا دسر دوېښتـانو پـه انـدازه سـاګانې واى اوهرځل مى دالله پـه لاره كى داسې قربان كړى واى. پاچا دابن حذافه په دی خبره حيران شو. هغه كوشش وكړ چې ابن حذافه دوكـه كړي او تيريې باسي ورتـه يې ووېل نصراني شه زه به تاته خپله لور درواده كړم او خپله پاچاهي به درسره نيمه كړم، ابن حذافه ورته ووېل زه داسې هرګز نـه شم كولې پاچا ورتـه ووېل بيانو زماسر ښكل كړه نوزه به تا خوشې كړم ابن حذافه ورتـه ووېل پـه دی شرط يې ښكلوم چې لـه ماسره بـه نور بندي ملګري هم خوشې كوي ، حضرت ابن حذافـه دپاچـا سرښكل كړنوهغـه دی هـم خوشـی كـړ اونورمسلمانان بـنديان يې هم ورسره خوشی كړل . حضرت ابن حذافه رضي الله عنه حضرت عمر رضي الله عنه تـه راغی نـو هغـه رضي الله ودريـد او دحضرت عبدالله بن حذافه رضي الله عنه سر يې ښكل كړ. او نورو تـه يې هم ووېـل چې پـه تاسو هريو باندې دحذافه رضي الله عنه داحق دی چې تاسې ټول دهغه سرښكل كړئ. عمر رضي الله عنه هم دهغه رضي الله عنه سرښكل كړ او نورو هم.

مسلمان لپـاره جائز نـه دي چې دجنګ لـه ميدان نـه دمرګېدو لـه وېرې وتښتي. كه چيرته دالله پـه لاره كې پـه وژل كيدوكې دمرګ لـه تكليف نه دنجات موندلو نه علاوه

بل څه نه وای نوبیابه هم په قتال کې ثبات واجب و، پس کله چې لـه مړکیدونه وروسته هم لویه کامیابي اودجنت نعمتونه دي نو څنګه به په جنګ کې ثبات نه ښودل کیږي.؟

علي بن ابی طالب رضي الله عنه به مسلمانان جنګ ته وهڅول او فرمایل به یې: که شهیدان نشی نو مړه به شئ. قسم دی په هغه لوی ذات چې زما روح دهغه په اختیار کې دي چې دالله په لاره کې دتورې سل ګوزارونه په بستره باندې دمړکېدو له تکلیف نه زیات آسان دي.

شداد بن اوس رضي الله عنه فرمایلي دي چې موٴمن لپاره مرګ ددنیا آو اخرت له ټولو ویرونه زیات ویروونکی او خطرناک دی. داپه ارې سره د اره کیدو، په قینچي سره دشکولو، اوپه دیګ کې له ایشدلو نه زیات سخت دی.

ای وروره ! ته خپل ځانته وګوره، ته څه شی ځان ته خوښوې او ورته منډه وهې ؟ له دغو دواړو نه کوم یو ستا لپاره غوره دی؟ دالله په لاره کې وژل کېدل اوکه لدېنه تښتیدل ؟

کوم خلک چې پخپله بستره کې مړکیږي هغوی دمرګ سختي او ویره پخپلو سترګو ویني. اوله مرګ نه وروسته چې کوم حالت راځي هغه هم احساسوي چې هغه لدېنه هم زیات ویرونکی او بوږنوونکی وي لکه دقبر تنګېدل، ویره، دنکیر او منکر امتحان، دهغوی پوښتنې. دقیامت چیغه، بیرته ژوندي کېدل، دحشر میدان، دقیامت دورځې سختیانې او تکلیفونه. د اعمال نامو تقسیمېدل، په پل صراط باندې تېریدل، حساب اوکتاب اوپه تله کې دخیراوشر تلل کېدل

دغو ټولو خبروته الله تعالی پخپل کلام کې اشاره کړیده:

﴿يَاأَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ ۝ يَوْمَ تَرَوْنَهَا تَذْهَلُ كُلُّ مُرْضِعَةٍ عَمَّا أَرْضَعَتْ وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمْلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى النَّاسَ سُكَارَى وَمَا هُمْ بِسُكَارَى وَلَكِنَّ عَذَابَ اللَّهِ شَدِيدٌ﴾ [الحج : ۱-۲]

ای خلکو! لـه خپـل رب نـه وډارشئ اوپوه شئ چې دقيـامت زلزله خورا درنه ده. په کومه ورځ چې ورسره مخ شی نو وبه ګوری چې هره تي ورکوونکي له خپل تي خورنه بې پروا، اوهره بلاربه ښځه به په خيټه کې خپل ماشوم ګوزار او خلک به درته نيشه ښکاره شي، هغوی لـه مستی نه نيشه نه وي بلکې دالله عذاب خورا ډير سخت دی.

او الله تعالی پخپل کلام کی دشهيدانو د ژوند په باره کې فرمايلی دي:

﴿ وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ ۝ فَرِحِينَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَيَسْتَبْشِرُونَ بِالَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا بِهِمْ مِنْ خَلْفِهِمْ أَلَّا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴾.آل عمران[۱٦۹ - ۱۷۰]

ژباړه :اوهغـه کسـان چې دالله پـه لاره کې شـهيدان شويدي مړه يې مه ګڼئ. هغوی ژوندي دي اودرب پـه وړانـدې روزي ورکول کيږي. په هغه څه خوښ دي چې الله پاک دخپلې لورينې لـه مخې ورکړيدي. اودهغو کسانو په هکله زيرې آخلي چې لـه دوی وروسته پاتی اوتراوسه ورسره نـه دي يوځای شوي چې نـه بـه پرې ډار وي او نه به غمژن کيږي.

داهغـه شـهيدان دي چې دالله پـه لاره کې وژل شـويدي. دوی دقيـامت لـه سـختو مشکلاتو او تکاليفو نه په امن کی پاتی شوي دي. دجنت په ډيرو ښکلو ښکلو ښکلو کې اوسيږي. دجنت د خوړو اوبونـه ډکې پيالې ورتـه ورکـول کيـږي. دجنت ښکلې لباس ورتـه آچـول کيـږي د فـردوس جنت لـه ډول ډول نعمتونو څخه خوند اخلي او خوري يي. لـه ښکلو او پی مخو همځولو حورونه چې سينې بـه يې د انارو پشان وي ګټه اوچتوي. روحونـه بـه يې دشنو مرغانو په ججورو کې وي او په اووه واړو جنتونو کې بـه چکـر وهـي . خـوراک څښـاک بـه ترينه کـوي اوبيـرته بـه هغو قنديـلونو تـه داستراحت لپاره راځي چې درحمن ذات عـرش لاندی ځوړند دي. دغې دنيـا تـه به دواپس راتلو اميدکوي ترڅودالله جل جلاله په لاره کې بيابيا ووژل شي دهغه ثواب په وجه چې الله تعالی ورته ورکړيدی.

څومره دشرم خبره ده چې دالله په لاره کې دجهاد لپاره له دې فرصت نه ګټه نه اخلو.
او ډيرافسوس دی چې مونږ جهادته دشاکولو لـه وجې نـه ددومره کړاوونوزغملوته ځان اماده کوو.

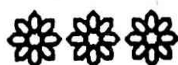
هغه څوک بـه سباته الله سره پـه کومو سترګو مخامخ کیږي چې نن يې دهغه له دښمنانو نه تيښته کړی.

اوله الله جل جلاله سره دسودا ترپوره کيدو وروسته يې دخپل ځان په نه ورکولو سره يې سودا ماتله کړه.

الله جل جلالـه دی خپـل جنت ته رابللی و خو ده ترې منډه کړه او دالله له ملاقات نه دی ځان مستغني کړ.

الله تـه بـه څـه عـذر وړاندی کـوې چې دهغـه لار دی پريښي وه او هغـه چې دکومې ستری کاميابۍ خواته ترغيب درکړی و هغی نه تارغبت کړی و.

ای الله! دټولو زړونو واګی خو ستاپه لاس کې دي ته زمونږ زړونه ثابت کـړی ای علام الغيوب ذاته! ته زمونږ قصدونه او نيتونه خالص کړی.

شپږ ویشتم باب

له صحیح نیت نه پرته دجهاد اجر نه ترلاسه کیږي

د الله تعالی فرمان دی :

﴿ أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ ﴾ [الزمر : ۳].

خبردار! سوچه اطاعت یوائې یو الله لپاره دی .

همدغه راز دالله تعالی فرمان دي :

﴿وَمَا أُمِرُوْا اِلاَّ لَيَعْبُدُوْا الله مُخْلِصِيْنَ له الدِّيْنَ ﴾[البينة : ٥].

اودوی ته صرف داحکم شوی و چې دالله عبادت په اخلاص سره کوئ.

((عَـنْ عمر بن الخطاب ﷺ قال : سمعتُ رسول الله ﷺ يقول :إِنَّمَا الاعمل بالـنيات ، وإنَّمَـا لِكُـلِّ امرى ءٍ مانوى، فمنْ كانت هجرته إِلَى اللهِ ورسوله ، فهجـرته إِلى الله ورسوله، وَمَنْ كانت هجرته لدنيا يصيبهُمَا او امرأةٍ ينكحها ، فهجرته الى ماهاجر اليه .[1]))

لـه عمـربن الخطـاب ﷺ نـه روایـت دی چی مالـه رسـول الله ﷺ نـه آوریـدلی دي : داعمالو دار او مدار په نیتونو پورې دې او هر سړي ته هغه څه رسیږي چې د څه نیت یې کړی وي. پس دچاهجرت چې دالله اودهغه درسول درضالپاره وي نودهغه هجرت دالله اودهغـه درسـول لپـاره (یعنـې الله جـل جلالـه اودهغـه رسـول تـه مقبـول دی) دی. اودچاهجـرت چـې ددنیـا دترلاسـه کولـو لپـاره وي نـو هغـه بـه ورتـه پـه لاس ورشـي،

[1] - اخرجه البخاري فى بدء الوحى :۱/ ۲ / ومسلم فى الامارة ۳/ ۱۵۱۵.

یادښتي لپاره وي چې ورسره واده وکړي نو هجرت يې دهغه څه لپاره دی دڅه څيز يې چې نيت کړيدی :

((عَنْ جابربن عبدالله ﷺ: كُنَّا مَعَ النبى ﷺ فى غزوةٍ ، فقال : " اِنَّ بالمدينةِ لرجالاً، ماسرتُمْ مَسِيْراً، ولا قطعْتُمْ وادياً اِلاَّ كانوا معكم حَبَسَهُمَ المرضُ ". [۱]))

له جابربن عبدالله ﷺ نه روايت دی هغه وايي چې موږ په يوه غزا کې له رسول الله ﷺ سره وو.. هغه ﷺ وفرمايل : په مدينه کې داسې خلک شته چې هغوی نه لاره کړيده اونه په درو کې ننوتی دي مګر هغوی په ثواب کی له تاسو سره شريک دي ځکه چې ناروغی هغوی غزاته له ورتللو نه منع کړيدي.

((وروى البخاري عن أنسٍ رضي الله عنه قال : لما رجع رسول ﷺ من غزوة تبوك ، ودنا من المدينة قال: إنَّ با لمدينة اقواماً ماسرتُمْ مسيراً ولاقطعتم وادياً إلاَّ كانوا معكم !

قالوا : وهم بالمدينة يارسول الله ؟

قال : وهم بالمدينة ، حبسهم العذر))[۲].

له انس ﷺ نه روايت دی هغه وايي : کله چې رسول الله ﷺ دتبوک له غزا نه واپس تشريف راوړ او مدينې ته نژدی شو نو ويې فرمايل : په مدينه کې داسې خلک شته چې نه يې له تاسی سره لاره وهلی ده او نه په درو کې دننه شويدي مګر هغوی له تاسو سره وو .

---

[۱] – اخرجه مسلم فى الامارة : ۳/ ۱۵۱۸ .

[۲] – أخرجه البخاري في المغازي : ۵/ ۱۳۶ .

اصحابو وویل : یارسول الله ! هغوی خو په مدینه کې دي؟ رسول الله ﷺ وفرمایل هو هغوی په مدینه کې دي عذر هغوی غزاته له ورتلو نه ایسار کړیدي.قرطبی رحمه الله ویلي دي چې داحدیث په دی دلالت کوي چې معذرو خلکو ته له غازي سره برابر ثواب ورکول کیږي. دالله فضل د هر پراخ دی اوثواب دهغه جل جلاله له لوری یوفضل دی نه استحقاق ، کله په نیت سره الله دومره اجر ورکوي چې په عمل سره یې نه ورکوي.

((وروی البخاري ومسلم عن أبي موسى الأشعري رضي الله عنه ، أنَّ أعرابيًا أتى النبي ﷺ فقال : يارسول الله : الرجل يقاتل للمغنم ، والرجل يقاتل ليذكر، والرجل يقاتل لبُرى مكانه ، فمن في سبيل الله ؟ [1]

فقال رسول الله ﷺ : ((مَنْ قاتلَ لتكونَ كلمةُ الله هي العليا ،فهوفي سبيل الله)). [2]

بخاري او مسلم له ابی موسی اشعري رضي الله عنه نه روایت کړیدی چی یو باندہ چی محمد ﷺ ته راغی او ویې ویل یارسول الله ! یوسړی ددې لپاره جهاد کوي چې دغنیمت مال ترلاسه کړي بل سړی دی لپاره جهاد کوي چی خلک دهغه جهاد یادکړي او مشهور شي اوبل سړی په دی خاطر جهاد کوي چی خپل حیثیت خلکوته ښکاره کړي ، په دی کې کوم یوسړی دالله په لاره کی جهاد کړیدی ؟ رسول الله ﷺ ورته وفرمایل: څوک چې دی لپاره جهاد کوي چی دالله دین سرلوړی شي همغه دالله دلارې مجاهد دی .

دابوموسی اشعري په یوبل روایت کې دا الفاظ راغلی دي چې له رسول الله ﷺ نه دهغه سړي په باره کې پوښتنه وشوه چې دخپل بهادري د ښودلو لپاره جهاد کوي، بل دخپل تربګینت لپاره جهادکوي. اوبل دځان ريا لپاره جهاد کوي په دې کې کوم

[1]ــ اخرجه البخاري في الجهاد : ٣/ ٢٠٦ ومسلم في الامارة : ٣/ ١٥١٢ .

[2]ــ سنن ابي داود : ٣/ ٣١ . والحديث صحيح .

يو دالله دلارې دى ؟ رسول الله ﷺ وفرمايل : څوک چې په دى خاطر جهاد وکړي چې دالله تعالى دين سرلوړې شي همغه دالله تعالى دلارې مجاهد دى.

((و روى أبـو داود و الـبيهقي والحـاكم عَنْ عبدالله بن عمرو ﷺ عنهما انه قال يارسول الله : أخبرني عن الجهادِ والغزو؟

فقـال ﷺ : ياعـبدالله بـن عمـرو: إن قاتـلْتَ صابراً محتسباً بعثَكَ الله صابراً محتسـباً ، وإنْ قاتـلتَ مـرائياً مُكاثـراً بعـثَك الله مرائياً مكاثراً! ياعبدالله بن عمرو: على أيِّ حالٍ قاتلْتَ أو قُتلْتَ بعثكَ الله على تيكَ الحال. [1]))

لـه عبدالله بن عمرو ﷺ عنهما نه روايت دى هغه وايي چې مارسول الله ﷺ ته وويل : ماته د جهاد اوغزا په باره كې معلومات راكړئ .؟

هغـه ﷺ وفرمايل : اى عبدالله بن عمرو! كه چيرته تا په صبرسره د ثواب په نيت جهاد وكړ نو الله تعالى بـه تاصابرپاڅوي او ثـواب بـه دركړي اوكـه چيرته تا جهاد دځان ښودنې اودمال د ډيرولو لپاره وكړ نو الله تعالى به تاپه همدغسې حالت كې پورتـه كوي. اى عبدالله بن عمرو! تاچې په كوم حالت كى قتال وكړ اوياقتل شوې الله تعالى به تاپه همغه حالت كې پاڅوي..

((و روى ابـو داود وابـن حـبان والحاكم : عن أبي هريرة رضي الله عنه أنَّ رجـــلاً قـال : يارسـول الله رجـلٌ يـريدُ الجهـاد وهو يبتغي عرضاً من عرض الدنيا ؟

فقال النبي ﷺ : لا أجرله.

[1]ـ سنن ابي داود : ۳/ ۳۲ . واسنن البيهقي : ۹/ ۱۶۸ ومستدرك الحاكم : ۲/ ۸۵ والحديث حسن.

فـأعظَمَ ذلـك الـناس، وقـالوا للرجل : عُدْ لرسول الله ﷺ فلعلَّكَ لم تُفْهِمَهُ السؤال!

فقـال : يا رسول الله : رجلٌ يبتغي الجهاد في سبيل الله ، وهويبتغى عرضاً من عرضِ الدنيا ؟فقال النبي ﷺ لاأجر له!

فأعادَ الرجل سؤاله ، وأعا د الرسول ﷺ جوابه! [١]))

لـه ابى هريره رضي الله عنـه نـه روايت دى چى يوسړي محمد ﷺ ته وويل : يارسول الله ! يوسړى جهاد كوي خو ورسره ددنيا مال اومتاع هم غواړي؟ نبى ﷺ ورتـه وفرمايل هغه لپاره هيڅ اجر اوثواب نشته.

داخبره پـه خلكو ګرانه تمامه شوه اوهغه سړي ته يې وويل چى يوځل بياخپل سوال رسول الله ﷺ ته تكرار كړه كيدى شي هغه ستاپه سوال نه وي پوه شوې! هغه وويل : يارسول الله ! يوسړى دالله پـه لاره كې دجهاد اراده كوي خوهغه ورسره ددنيا مال او متاع هم غواړي. ؟

نبى كريم ﷺ ورته وفرمايل چى هغه لپاره هيڅ اجر نشته.

سړي خپل سوال يوځل بياتكرار كړ، رسول الله ﷺ هم دهغه ځواب تكرار كړ.

عمربن عبيدالله لـه عبدالله بن عمر رضي الله عنهما نه پوښتنه وكړه او ورته يې وويل : الله دى تاصالح كړي. زه غزاته ځم اودالله درضا لپاره مال خرچوم اوپه همدى نيت سره اوځم ، خو چې كله جنګ شروع شي نوزه غواړم چى خلك زما جنګ او زما موجودګي ويني. هغه ورته وويل: بياخو ته رياكار سړى يې.

څه خلكو دعبدالله بن مسعود رضي الله عنه په وړاندي دهغو خلكو يادونه وكړه چې دالله په لاره كې وژل شوي وو.

---

[١]ــ سنن ابي داود : ٣/ ٣٠ ومستدرك الحاكم : ٢/ ٨٥ وموارد الظمآن ص ٣٨٦ والحديث صيح لشواهده

ابن مسعود ﷺ وویل : اصل خبره داسې نده څنګه چې تاسې خیال کوئ بلکې خبره داده چې کله دوه لښکرې یوبل ته مخامخ شي نو ملائکې زمکې ته راځي چې دجنګیدونکو خلکو خپله خپله مرتبه ولیکي، ملایکې وایي. فلانکی سړی دپیسو لپاره فلانکې سړې د اقتدار اوپاچاهی لپاره فلانکی سړی دشهرت لپاره اوفلانکې سړی دالله تعالی درضا دترلاسه کولو لپاره جهاد کوي. څوک چې په داسی حالت کی ووژل شو چې دهغه نیت صرف دالله تعالی رضا اوخوښی وي نو خاص دهمده لپاره جنت دی.

په مسجد نبوي کې عمربن الخطاب ﷺ په هغه مجلس باندی تیرشو چی هغوی دهغې سړیې په اړه خبرې اترې کولې چی څه اصحابان دالله تعالی په لاره کې شهیدان شوي وو.

ځینو ویل چی هغوی دالله تعالی دکار لپاره وتلي وو اودهغه په لاره کی وژل شویدي اوپه الله تعالی باندې دهغوی اجر واجب شویدی. اوځینو خلکو ویل چی الله تعالی له هغوی نه ښه خبردی. هغوی لپاره هغه څه دي چې دڅه نیت یې کړی و، عمر ﷺ ورته وویل:تاسو دڅه په اړه خبرې کولې؟ هغوی وویل موږه ددغی سړیې په اړه خبرې کولې چاداسې ویل اوچاداسی. یعنی له ټولو خبرونه یې خبرکړ.

حضرت عمر ﷺ وویل : په الله تعالی قسم ، په خلکو کی داسی خلک هم شته چی ددنیاپه خاطر قتال کوي. اوڅه خلک داسی هم شته چی دځان ښودنې لپاره قتال کوي. اوڅه خلک داسی هم شته چی یواځې دالله تعالی درضا لپاره قتال کوي، همدغه کسان شهیدان دي په کوم نیت سره چی مړشویدي په همغه نیت به پاڅول کیږي.

ابوا العجفاء السلمي وایي : ماله عمر ﷺ نه اوریدلي دي چی ویل یي:

له تاسو نه څه خلک دهغه چاپه اړه چی په جهاد کې وژل شویدي وایاست چې فلان سړی وژل شویدی اوهغه شهید دی او یافلان سړی مړشوی دی اوهغه شهید دی. کیدی شي له هغونه دخپل ښاروي په آخری حصه باندی سره زر اوسپین زر بار کړي راوړي وي او دتجارت

کولو په مقصد وتلی وي تاسې داسې مه واياست بلکې درسول الله ﷺ پشان وواياست هغه داسی چی څوک دالله په لاره کې ووژل شو اويا دالله په لاره کی مړشو هغه په جنت کې دی.

((روى أبوداود والبيهقي والحاكم عن يعلى بن منية رضي الله عنه ، قال: أَذَّن رسول الله ﷺ بالغزو، وأنا شيخٌ كبير ليس لي خادم، فالتمستُ أجيرأيكفيني ، وأجري له سهمه!

فوجدت رجلاً، ولما دنا الرحيل أتاني، فقال: ما أدري ما السهمان! فسمِّ لي شيئاً محدداً، سواء كان السهم أم لم يكن. فسميت له ثلاثة دنانيرأجرة. فلماحضرت غنيمته ، أردت أن أجري له سهمه ، فذكرت الدنانير.فجئتُ النبيَّ ﷺ، فذكرت له أمره

فقال ﷺ : ما أجدُله في غزوته هذه في الدنيا والآخرة إلا دنانيره التي سَمَّى . [1]))

له يعلى بن منيه ﷺ نه روايت دی هغه وايي چې زه ډير بوډاوم. رسول الله ﷺ جهاد ته دتلو لپاره عمومي حکم وکړ. ماخادم نه درلود ما يومزدور پيداکړ چې له ماسره مرسته وکړي اوزه دغنيمت له خپلې برخې نه څه حصه ورته ورکړم. کله چی لښکر روانيدو نو هغه ماته راغی او ويې ويل : څه پته ده؟ تاته به څومره حصه په لاس درځي اوبيا په هغی کې به زماڅه حصه وي؟ مالپاره يوخاص مزدوري وټاکه ، که ستالاس ته دغنيمت څه حصه رسيږي يانه .ماهغه لپاره دری دنانيره مزدوري وټاکله. کله چی ماته دغنيمت مال په لاس راغی نوما وغوښت چی هغه ته څه برخه

[1]ــ سنن ابي داود : ۳/ ۳۷. وسنن البيهقي : ۹/ ۲۹ . ومستدرك الحاكم : ۲/ ۱۱۲ والحديث صحيح .

جداکړم نوماته دهغه دنانیر په یادشول اونیغ رسول الله ته ورغلم اوټوله کیسه مې ورته بیان کړه. رسول الله ﷺ وفرمایل هغه چې دځان لپاره کوم دری دنانیره مخصوص کړیدي له هغونه علاوه دهغه لپاره په دی غزا کې په دنیا او آخرت کی بل هیڅ څیز نشته.

((وروی أبوداود والحاکم عن أبي هریرة رضي الله عنه: أنَّ عمروبن أقیش کان له ربـاً في الجاهلیة ، فکره أن یسلم حتی یأخذه . فجاء یوم أحد فقال : أین بنوعمي ؟

قالوا: مشترکون في معرکة أُحُد.

قال: أین فلان؟ قالوا: بأُحُد.قل : أین فلان ؟ قالوا: بأحُد.

فلبس لأمته ، ورکبَ فرسه ،ثم توجَّه إ لی أُحد.فلما رآه المسلمون قالوا: إلیكَ عنَّا یاعمرو.

قال: أني قد آمنت.

فقاتل حتی جُرح ، فحُملَ إلی أهله جریحاً. فقال سعدُبن معاذ رضي الله عنه لأُخته : سلیه ، هل قاتل حمیةً لقومه ؟ أم غضباً لهم ؟ أم غضباً لله ورسوله ؟

قال:بل قاتلتُ غضباً لله ورسوله.فمات، فدخل الجنة، وماصلی لله صلاة .[1]))

له حضرت ابوهریره ﷺ روایت دی چی عمروبن اقیش ته دجاهلیت دزمانې څه سود پاتی وو هغه ددغه سود د ترلاسه کولو نه مخکی اسلام راوړل نه غوښت. تردی چی داحدجنګ راغی. هغه له خلکونه پوښتنه وکړه چی زماتره زامن چیرته دي ؟

---

[1]ـ سنن ابي داود : ۳/ ۴۳ . ومستدرك : الحاکم : ۲/ ۱۱۳ ، والحدیث حسن.

خلکو ورته وویل : هغه داحد په جنګ کې شریک شویدی. بیایي وویل فلانکی سرړي چیرته دی خلکو ورته وویل هغه داحد جنګ ته تللی دی. هغه بیاپوښتنه وکړه چې فلان سړي چیرته وي ؟

خلکو ورته وویل داحد جنګ ته تللی دی. هغه هم خپل زره واغوسته اوپخپل اس باندې سورشو اوداحد په طرف وخوځید. کله چې مسلمانانو هغه ولید نو ورته یې وویل ای عمره! له موږ نه لرې شه. هغه وویل ما ایمان راوړی دی. هغه له کفارو سره جنګ وکړ تردې چې زخمي شو او خپل کور ته زخمي راوستی شو. سعدبن معاذ ﷺ دهغې خورته وویل: ته ترینه پوښتنه وکړه چې ایادقومي غیرت اوتریزینت په وجه یې جنګ کړیدی اوکه دالله اورسول ددین لپاره دغیرت په خاطر یې جنګ کړیدی.؟ هغه وویل ماداللہ تعالی اودهغه درسول په دین باندې دغیرت په وجه جنګ کړیدی. بیامړشو اوجنت ته لاړ حال داچې یولمونځ یې هم نه و اداکړی.

((وروى أبو داود والنسائي عن معا ذ بن جبل رضي الله عنه، عن رسول الله ﷺ قال : ((الغزوُ غزوان : فأمَّا من ابتغى وجهَ الله ، وأطاعَ الإمام ، وأنفقَ الكريمة ، وياسَرَ الشريك ، واجتنب الفسا د و فإنَّ نومه وانتباهه اجرٌ كلُّه.

وأمَّا من غزا فخراً ورياءً وسمعة ، وعصى الإمام ، وأفسدَ في الأرض ، فإنه لايرجعُ بالكفاف .[1]))

له معاذبن جبل ﷺ نه روایت دی چې رسول الله ﷺ وفرمایل :غزاګانې دوه قسمه دي. هرچاچې دالله رضا ولتهوله اودامام اطاعت یې وکړ. خپل ګران مال یې خرچ کړ، له خپل ملګري سره یې ښه سلوک وکړ. له فساد نه یې خان وژغورله نودهغه خوب اوبیداري ټوله په ثواب کې حسابیږي .

---

[1] ــ سنن ابي داود :۳ ۳۰ وسنن النسائي ٦ ٤٩ ، والحديث حسن.

اوهرچاچی دفخر ریا اوځان ښودنې لپاره جهاد وکړ ، لـه امیر نه یې سر غړونه وکړه اویه زمکه کې فساد وکړ نو هغه ته به برابرحساب نه ورکول کیږي.

((وروى مسلم عن أبي هريرة رضي الله عنه قال : سمعت رسول الله ﷺ يقول:

((إنَّ أولَ الناس يقضى عليه يوم القيامة : رجلٌ استشهد ، فأُتِيَ به فعرَّفه نعمه فعرفها ، قال: فما عملْتَ فيها ؟

قال: قاتلْتُ فيك حتى استُشهد تُ!

قال : كذبْتَ. ولكنك قاتلْتَ ليُقال: هو جرى ء . فقدْ قيل. ثم أُمِرَبه فَسُحِبَ على وجهه حتى أُلقِيَ فى النار.

ورجلٌ تعلمَ العلمَ وعلَّمَهُ ، وقرأ القران. فأُتِيَ به فَعَرَّفَهُ نِعَمَهُ فَعَرَفَهَا ، قال: فَمَا عملْت فيها ؟

قال : تعلمتُ العلمَ وعلَّمْتهُ ، وقرأتُ فيك القرآن!

قال : كذبْتَ . ولكنك تعلَّمْت ليقال : هو عالم. وقرأتَ القران ليقال: هو قارى ء. فقد قيل . ثم أُمِرَ به فسحبَ على وجهه حتى أُلقىَ في النار .

ورجلٌ وَسَّعَ الله عليه ، وأعطاه من أصنافِ المال ، فأتِيَ به فعَرَّفَهُ نِعمهُ فعرفَهَا ، قال :

فما عملْتَ فيها؟

قال: ماتركتُ من سبيلٍ تُحبُ أن ينفْقَ فيها إلاَّ أنفقْتُ فيهالك

قـل: كذبْـتَ. ولكنك فعلْتَ ليُقال: هو جواد . فقد قيل . ثم أُمِرَ به فَسُحِبَ على وجهه ، حتى أُلقي في النار . [۱]))

له ابي هريره رضي الله عنه نه روايت دی چې ماله رسول الله ﷺ نه آوريدلي دي چې فرمايل يې :

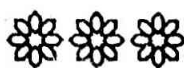
دقيامت په ورځ چې لـه ټولو نه وړاندې دكوم سړي فيصله كيـږي نو هغه به هغه سړی وي چې شهيد شوې وي. هغه به راوستلی شي. او ورته به هغه نعمتونه وښودل شي چې الله ورتـه وركړې وې هغـه به دالله نعمتونه وپيژني او اقرار به يې وكړي. الله تعـالى بـه ورتـه ووايـي تـاددغو نعمـتونو پـه بـدلِ كـې څـه وكـړل؟ هغـه بـه ووايـي : ماستاذخوښۍ لپاره جهاد وكړ آن چې شهيدشوم الله تعـالى بـه ورتـه وايـي تـا دروغ وويـل، تـا خـو ددې لپاره قـتال كړی و چې تاته بهادر وويل شي دا درته په دنيا كې وويـل شو. بيابه ورباندی امر وكړی شي چې پړمخې راكش كړئ اوپـه اور كې يې واچوئ. بـل هغـه سړی چې علم يې ياد كړی وي او خلكو ته يې هم ښودلی وي، قرآن كـريم يې هم ويلی وي. هغـه به راحاضر كړی شي. هغه ته به الله تعالى خپل نعمتونه مخې ته كيږدي چې په دنيا كې ورته وركړي وو. هغه به ددغو نعمتونو اقرار وكړي چې هو دا تاماتـه راكړي وو. الله تعـالى بـه ورتـه ووايـي . تاپه دی څه عمل وكړ.؟ هغه بـه وايـي مـا عـلـم حاصـل كړ او بـل چاتـه مي هم وښود او ستا درضا لپاره مې قران كـريم هم ولوست. الله تعالى به ورته ووايي دروغ دی وويل . لكن تاپه دی خاطر علم حاصـل كړی و چې تاتـه عـالم وويـل شي او قران كريم دې دې لپاره ويلو چې خلك درتـه قـاري ووايـي تـه پـه دنيـاكې پـه دی نومونو يادكړی شوې. بيابه ملايكو ته امر وكړی شي ، پړمخې راكش كړي او په جهنم كې به واچوي.

بل هغـه سړی چې الله ورتـه ښه مختلف مال او دولت وركړی وي. هغه به حاضر كړی شي. ټول نعمتونه بـه مخـې تـه كيښـودل شي اوهغـه بـه وپيژني او اقرار بـه وكړي الله تعـالى بـه ورتـه ووايـي تاڅـه عمـل وكـړ. هغـه بـه وايـي ماداسې لاره نده پريښې چې پـه

---

[۱] اخرجه مسلم في الامارة : ۳/ ۱۵۱۳

هغه کې خرچه کول ستاخوښیده بلکې په هغه لاره کی می ستادرضا لپاره خرچه کړېده. الله تعالی ورته وایي تا دروغ وویل. لکن تا داکار ددې لپاره کړی و چې تاته سخي وویل شي. دا درته وویل شو. بیابه دهغه لپاره امر کولې شي اوپړمخې به راکشولې شي اوپه جهنم کې به واچولې شي.

فصل

په جهاد کې د مختلفو نیتونو بیان

په جهاد کې داواجب دي چې نیت خالص دالله درضا لپاره وساتلی شي. ځکه چې الله تعالی دمجاهد جهاد ترهغه نه قبلوي ترڅوپورې چې نیت یې خالص او سوچه دالله لپاره نه وي. څرنګه چې الله تعالی همداسی امرکړیدی نو مجاهد ته دخالص او صفانیت له خپلولواو استحضارنه پرته بله چاره نشته. ځکه چې کله مجاهد په جنګ کې وژل کیږي نوکه هغه مخلص وي نو ددی اجر اوثواب به خامخا ترلاسه کوي.

دمجاهدینو نیتونه دهغوی دمختلفو مقصدونو له کبله مختلف وي، ځکه مجاهدین په خپلو نیتونو کې په څوډوله دي اود هریوه لپاره جلا جلا حکم دی.

لومړی هغه مجاهدین دي چې دهغوی قصد اونیت صرف دالله تعالی خوښي ترلاسه کول وي ځکه چې یواځې یوالله دهمدغه عبادت مستحق دی. او همغه جل جلاله ددی امرکړیدی اوپخپلو بندګانو باندی فرض ګرځولی دی ، دایي ورته خوښ کړیدی اوپه دی سره ثواب او اجر ورته ورکوي. نومجاهد صرف دالله تعالی دخوښی لپاره جهادکوي او د آخرت ثواب ته نه ګوري. داډول مجاهدین ډیرلږدي بلکې په ډیر ګرانه پیداکیږي.

ابوالمظفربن الجوزي ديومجاهد کيسه بيان کړيده چې هغه دجنت اودهغه دنعمتونو لپاره نه بلکې يواځې اويواځې دالله تعالی دخوښې اورضا لپاره سهه کړيدی .

ميسرة الخادم ويلي دي چې موږ په يوغزا کې وو ، زموږله منځ نه يوځوان چی په سربې داوسپنې تو‌پۍ وه راووت اودد‌ښمن په ښي اړخ حمله وکړه او هغوی يې ميده ميده کړل بيا دد‌ښمن په چپ اړخ باندی بريد وکړ هغه يې ميده ميده کړل بيايې دد‌ښمن په قلب (دلښکر په منيځ) باندی بريد وکړ او هغوی يې په ځټونو ووهل په دی وخت دهغه بدن زغره وه او په خوله يې دا اشعار جاري وو.

احسن بمولاك سعيد ظناً هذا الذي كنت له تمنی

تنحّ يا حور الجنان عنا لافيك قاتلنا ولا قتلنا

ای سعيده ! (ظاهره داده چې سعيد دده ځوان نوم و) ته پخپل رب باندې ښه ګمان کوه داهغه خيز دی چی تا يې هيله کوله (يعنې ددی جنګ ارزو اوتمنا تاکوله) ای دجنت حورو! له موږ نه لری شئ. موږ ستاسو لپاره نه ځوک وژلي دی اونه وژل شوي يو.

موږ خويواځې دخپل مالک عاشقان يو چې زموږ په ظاهر اوباطن باندی پوهيږي هغه بيابر‌دشمن بريد وکړ اوپه ژبه يې د اشعار جاري وو.

قد كنت ارجو ورجائي لم يخب ان لايضيع اليوم كدي والتعب

يامن ملاتلك القصور باللعب لولاك ماطابت ولا طاب الطرب

زه اميد لرم اوزما اميد ناکام نه دی چی دنن ورځې داخواري اوستړيا به ضائع نه شي ای هغه خدايه چې دجنت قصرونه او مانۍ دې په ښايسته حورو ډک کړيدی.له تانه پرته نه خوداخيزونه دمينې دي اونه هم دعيش په شيانو کې څه مزه شته.

هغه ځوان بيا بريد وکړ او ګڼ شمير دشمنان يې ووژل، او هغه دا اشعار ويل:

يالعبتي الخلد قفي ثم اسمعي لافيك قاتلنا فكفي وارجعي
ثم ارجعي الى الجنان واسرعي لاتطمعي لاتطمعي لاتطمعي

اى زما دجنت حورې ! ودرېږه او واوره. موږ ستا لپاره جهاد نه دی کړی نودراتللو نه منع شه او واپس لاړه شه، ته ډیر ژر جنت ته واپس لاړه شه ، ته تمه مه کوه ، ته تمه مه کوه، ته تمه مه کوه.

دویم ډول مجاهدین هغه دي چی په اسلام باندی دغیرت اوداسلام دبري په خاطر جهادکوي او غواړي چې کفري کلمه او کافران ذلیل او خوارشي.ددغو دواړو نیتونو په خالص والي کی هیڅ شک نشي کیدای او خاوندان یې دالله په نزد کامیاب دي. خومجاهد ته پکار دي چې خپل عمل او جهاد پټ وساتي او فخر دی وربانديې نه کوي خپل کوم یو عمل اه جهاد دی نه یادوي. هغه دی دا آرزو او هیله نه کوي چې خلک دهغه صفت او تعریف وکړي بلکې له الله نه د ثواب امیددی وساتي. ځکه داکارونه په دی دواړو نیتونو کې داخلاص په زیاتوالي باندی دلالت کوي.

دریم : ډول مجاهدین هغه دي چې دجنت اوپه هغه کې چې څه نعمتونه دي دهغوی دترلاسه کولو لپاره جهاد کوي او غواړي چې د دوزخ له اور اودهغه له عذاب نه نجات بیامومي.

اودداسې مجاهدینو شمیر زیات دی.

ځینې علماء وایي : یواځې دانیت دشهادت دمرتبې دترلاسه کولو لپاره کافي نه دی لیکن راجح اوصحیح قول همدادی چی همدغه نیت دشهادت دمرتبې دترلاسه کولو اودجهاد دثمرې او اجر دموندلو لپاره کافي دی. ځکه چې په دی باندی نصوص او داصحابو افعال دلالت کوي.

الله تعالی مجاهدینو ته دجنت اودهغه د نعمتونو ترغیب ورکړیدی او فرمایلی یي دي.

﴿ان الله اشترى من المؤمنين انفسهم واموالهم بان لهم الجنة ﴾ [التوبة: ١١١]

بیشکه الله تعالی لـه مؤمنانو دهغوی ځانونـه اومالونـه دجنت په بدله کې آخستی دي بـل داچې الله تعـالی فرمایلی دي چې جهـاد ګټـور تجـارت دی اوپـه دی سـره مسلمان د جهنم له اورنه ساتل کیږي.

﴿ يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَى تِجَارَةٍ تُنجِيكُمْ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ۝. تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ۝. يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَيُدْخِلْكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتِ عَدْنٍ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴾ [الصف: ۱۰-۱۲].

ای مؤمنانو! ایاداسې یوتجارت درتـه وښایم چې تاسې لـه دردنـاک عـذاب څخـه وژغوري. په الله اورسول یي پوخ ایمان راوړئ، په مال اوسر دالله په لیار کې جهاد وکړئ که پوهیږئ نو دا درته خورا غوره ده. الله پاک به ستاسې ګناهونه وبخښي او هغو باغونو کې به موداخل کړي چې لاندی له ونو او ماڼیو یي ویالې بهیږي. اوپه تل پاتی باغونو کې به ډیر غوره اوښه کورنه درکړي همدغه ډیر لوی بری دی.

((روى مسلمٌ عن أنس بن مالك رضي الله عنه أن النبي ﷺ قل يوم بد ر: قوموا إلى جنةٍ عرضُها السموات والأرض.فقال عُمَيْرُبن الحمام : يا ر سول الله : جنةٍ عرضُها السموات والأرض ؟

قل نعم.

قل عمير: بخٍ بخٍ.

قل ﷺ : مايَحملُكَ علىقولك بخ بخ ؟

قل : لا والله يارسول الله إلاَّ رجاءَ أنْ أكونَ منْ أهلِهَا!

قال ﷺ : فإنك من أهلها.

فأخرج تمراتٍ من قرنه ، فجعل يأكلُ منهن، ثم قال: إنْ أنا حييتُ حتى آكلَ تمراتي هذه، إنها لحياةً طويلة!!

فرمى بماكان معه من التمر، ثم قاتلهم حتى قُتِل [١])).

له انس بن مالک ﷺ نه روایت دی چې نبی ﷺ دبدر په ورځ وویل :
جنت لپاره ودرېږئ چې پراخوالی یې دآسمانونو او زمکې هومره دی.
عمیر بن الحمام ﷺ وویل :

یارسول الله! داسې جنت چی پراخوالی د آسمانونو اوزمکې هومره دی؟ محمد ﷺ وفرمایل هو.

عمیر ﷺ وویل واه واه.

رسول الله صلی الله علیه وسلم ورته وویل په څه خبره دی واه واه وکړه؟

هغه وویل : یارسول الله ﷺ په دی امید می واه واه وکړه چې زه دجنت اوسیدونکی شم. رسول الله صلی الله علیه وسلم ورته وویل ته دجنت له اوسیدونکو څخه یې لدینه وروسته یې له خپلې دچانټې نه کجورې رااوویستلې اوپه خوړلو یې شروع وکړه. بیایې وویل ترڅوپورې چې زه داکجورې خورم نودا ډیر ژوند دی. کجوری یې وغورځولې اوله کفارو سره یې قتال شروع کړ او ترهغه وجنګید ترڅوچې شهید شوی نه و.

((وروی النسايي عن شداد بن الهاد رضي الله عنه أنَّ رجلاً من الأعراب جاء إلى النبي ﷺ فآمن به واتَّبعه ، ثم قال له : أهاجرُمعك. فأوصى به النبى ﷺ بعض أصحابه.

---

[١]- رواه مسلم : ٣/ ١٥١٠

فلما كانت غزوة خيبر ، غنم النبي ﷺ غنيمة ، فقسّم منها لذلك الرجل ، وكان يرعى ظهرهم. فلما جاء دفع أصحابه له نصيبه . فقال: ماهذ ا؟

قالوا : قسمٌ قسمه لك رسول الله ﷺ .

فأخذه فجا به إلى النبي ﷺ فقال : ماهذا ؟

قال ﷺ : قسمٌ قسمته لك !

قال : ما على هذا اتبعتك ! ولكن اتبعتك على أن أرمى هاهنا- وأشار إلى حلقه- بسهم ، فأموت فأ دخل الجنة !

قال ﷺ : إنْ تصدُقِ الله يَصْدُقْكَ فلبثوا قليلاً ، ثم نهضوا في قتال العدو، فأتي بالرجل محمولاً إلى النبي ﷺ ، قد أصابه سهم حيث أشار!

فقال النبي ﷺ صَدَقَ الله فصدقهُ.ثم كفَّنه ﷺ في جُبَّتِهُ ، ثم قدَّمه فصلى عليه ، ودعا الله له قائلاً: اللهم هذا عبدك خرج مهاجراً في سبيلك فقُتِلَ شهيداً وأنا شهيدٌ على ذلك [1])).

له شداد بن الهاد ﷺ نه روايت دى چى يوبانده چى رسول الله ﷺ ته راغى پرهغه ﷺ يې ايمان راوړ اودهغه تابعداري يې وكړ. بيايي وويل: زه به له تاسې سره هجرت هم كوم. رسول الله ﷺ اصحابوته له هغه سره دښه سلوك كولو وصيت وكړ كله چې دخيبر دغزا ورځ راغله نو نبى ﷺ د غنيمت مال ونيو هغه يې داصحابو ترمنځ وويشلو اولدينه يې دهغه باندېچي لپاره هم برخه وويستله هغه په دى وخت اوښان څرولو ته بيولي وو. دهغه برخه دهغه ملګروته وركړه. كله چې هغه واپس راغى نو

---

[1] ـ سنن النسائي : ٤/ ٦١ ، والحديث صحيح .

پوښتنه یې وکړه چې داڅه دي ؟ ملګرو ورته وویل رسول الله ﷺ تاته د غنیمت له مال نه حصه درکړیده . هغه دغه مال را واخست اوسیده د رسول الله ﷺ په خدمت کې حاضرشو او عرض یې وکړه داڅه دي؟ رسول الله ﷺ ورته وفرمایل داستاحصه ده . هغه وویل : ماستا تابعداري دی لپاره نه دی کړې بلکې ددی لپاره می کړیدی چې زه په غشي سره په دی ځای کی وویشتلې شم (اود خپلی مری په طرف یې اشاره وکړه.) مړشم او جنت کې داخل شم. محمد ﷺ وفرمایل : که ته رښتیاوایې نو الله تعالی به تاربښتونی کړي. لږ وخت یې تیرکړ اوبیاله دښمن سره دقتال لپاره ووت او شهید شو. هغه یې محمد ﷺ ته راوړ، هغه ته په همغه ځای کې غشې لګیدلې و دکوم په طرف یې چې اشاره کړې وه یعنې په مری کې . نبی کریم ﷺ وفرمایل : دی رښتیا ویلي وو نو الله دی رښتونی کړ. دهغه خپل چغنه ور ته کفن کړه او دجنازی لمونځ یې ورباندې اداکړ. هغه لپاره یې داسی دعا وکړه : ای الله ستادابنده ستاپه لاره کې مهاجر شوی و. او اوس شهید کړی شو اوزه په دی باندی ګواه یم.

الله تعالی دی درباندی رحم وکړي ته وګوره چې نبی کریم ﷺ څنګه دهغه په شهادت باندې ګواهي ورکړه حال داچې هغه له جنت نه علاوه دبل څه اراده نه لرله. که چېرته دانیت او اراده صحیح نه وای نو نبی کریم ﷺ به هغه ته خامخا لاربښونه کړی وه چی داسی نیت مه ساته.

امام ابن دقیق العید په عمدة الاحکام ٤/ ٢٤٨ کې ویلي دي چې کوم مجاهد دالله تعالی دثواب د ترلاسه کولو اودجنت دائمي نعمتونو دګټلو په خاطر جهاد کوي هغه دالله دلارې صحیح مجاهد دي او داصحابو فعل او عمل په دی باندی ګواهي ورکوي.

شریعت په دی طرف اشاره کوي چې دجنت دترلاسه کولو په خاطر دصالحو اعمالو ترسره کول صحیح کاردی. ځکه چې الله تعالی دجنت اودهغه د نعمتونو یادونه په دی خاطر کړیده چې دخلکو په زړونو کې دهغوی ترغیب اومینه پیداشي اونیک عملونه وکړي ، الله تعالی دجنت اوثواب ترغیب ددې لپاره ورکړې دی چې خلک نیک عملونه وکړي نوبیاڅنګه کیدی شي چې دجنت نیت کول صحیح نه شي.

پورتني درې واړه نيتونه چې او س اوس دهغوى يادونه وشوه مقصد تـه درسيدو لپاره كافي دي او پـه دى سرد بـه مجاهد هميشني اوتـل پـاتې جنت تـه لاړشي. هوداخبره ده چې ددريم نيت نسبت اول او دويم نيت تـه داسې ده لکـه دپوستكي نسبت مغزته .

څلورم : ځيني مجاهدين داسى دي چې كله جنګ تـه ننوځي نـو مخامخ ورسره جنګيږي اوشاورته نه آړوي، دهغه نيت صرف دخپل ځان دفاع وي او بس.

دا ډول مجاهدين د دريم ډول نيت لروونكى مجاهد ته نژدى خو دي ليكن دهغه په شان نـه دي كه داسې مجاهد هم په همدى جهاد كې ووژل شي نو شهيد دى ، ځكه چې چا لـه لار شكوونكو سره دخپل دفاع لپاره جنګ وكړ او ووژل شو نو هغه شهيد دى بيابه هغه سړى څنګه نه شهيد كيږي چې داسلام ددښمنانو په تورو باندى مړشي.

كله چې يومجاهد لـه جنګ نـه داسي وتښتي اوشا واړوي چې ورته حرام دي اوپه دې حالت كې ووژل شي نـو هغـه شـهيد نـه دى . اګركه پـه دنيـاكې دشـهيدحكم ورباندې جاري كيږي.

((روى مسلم عن أبي قتادة الأنصاري رضي الله عنه أنَّ رسول الله ﷺ قام في المسلمين خطيبًا ، فذكر أنَّ الجهاد في سبيل الله والإيمان به أفضل الأعمل.

فقام رجلٌ فقال : يارسول الله : أرأيت إن قتلتُ في سبيل الله أتكفَّرُ عني خطاياى ؟

فقال رسول الله ﷺ : نعم ، إن قتلْتَ في سبيل الله وأنتَ صابرٌ محتسب، مقبلٌ غيرمدبر .

ثم قل رسول الله ﷺ كيف قلت:

قل : أرأيت إن قتلت في سبيل الله أتكفَّرُ عني خطايا ي ؟

قـال ﷺ : نعم ، وأنـت صـابرٌ محتسـب ، مقـبلٌ غيرمدبر، إلاَّ الدَّينَ... فإنَّ جبريلَ قل لي ذلك!)).

لـه ابي قتادة الانصاري څخه روايت دی چی رسول الله ﷺ دمسلمانانو په منځ کې ودريـد او خطـاب يـې ورتـه وکـړ. هغـه ﷺ وفـرمايل : دالله پـه لاره کی جهـاد کـول اوپرهغه ايمان لرل لـه غورو عملونو څخه دی. يوسړی پاڅيد او ويې ويل: يارسول الله ! ماتـه خبر راکـړئ چی کـه چيرته زه دالله پـه لاره کی ووژل شم نـو ايـا زمـا گناهونه بخښـل کيـږي؟ رسول الله ﷺ وفـرمايل هو هله چې ته دالله په لاره کې ووژل شې او ته پـه دی بـاندی صبر کوونـکی اودثـواب اميدلروونکی يـې او مخـامخ جنگيدونکې اوشاه نه اړوونکی يې.

بيارسول الله ﷺ وفرمايل : څنگه دی ويلي وو؟

هغـه وويـل : ماتـه ددې خبر راکړی چی کـه چيرته زه دالله په لاره کې ووژل شم نو ايا زماگناهونه بخښـل کيـږي ؟ رسـول الله ﷺ وفـرمايل هـو. پـه دی شرط چـې تـه صبر کوونکی دثواب اميدلرروونکی، مخامخ جنگيدونکی اوشاه نه آړوونکې وې. مگر په تاچې دچاقرض وي هغه درته نه بخښل کيږي ځکه چی جبريل آمين ماته همداسې ويلي دي.

لـه دی حديث نـه دامعلوميږي چی کوم سړی لـه دښمن نه تېښته کړې وي او داسې شـايې ورتـه آړولی وي چی ورتـه حـرام دی. نوداشـهيد نـه دی بـلکې دالله تعـالی پـه غضب او قهر کی اخته دی.

په دی باندې دالله تعالی داقول دليل دی :

﴿ وَمَنْ يُوَلِّهِمْ يَوْمَئِذٍ دُبُرَهُ إِلَّا مُتَحَرِّفًا لِقِتَالٍ أَوْ مُتَحَيِّزًا إِلَى فِئَةٍ فَقَدْ بَاءَ بِغَضَبٍ مِنَ اللَّهِ وَمَأْوَاهُ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ﴾ [الأنفال :١٦.]

اوهرڅوک چې پـه داسې ورځ تيښته وکړي پرته لـه دې چې دجنگ تاکتيک يې غوښتنه کوي اويا يوې بلې جنگيالی ډلې سره يوځای شي نوپه تحقيق سره چی دالله

غضب يې په برخه اوجهنم يې د ورتګ ځای دی او هغه دورتګ لپاره ډېر بدځای دی
.

((وروی النسائي عن ابی الیسر ﷺ اَنَّ رسول الله صلیالله لیه وسلم کان یقولُ فِي دعائه "و اعوذبك اَنْ اُقْتُلَ فی سبیلك مدْبراً [1])).

له ابی یسر ﷺ نه روایت دی چې بیشکه رسول الله ﷺ به پخپل دعا کې داسی ویل : (اوزه له تانه پناه غواړم لدینه چې ستاپه لاره کې دشاه له طرف نه ووژلی شم).امام نووي رحمه الله ویلي دي چې شهیدان په دری ډوله دي. یو ددنیا او آخرت شهید دی اوداهغه څوک دی چی دالله په لاره کې ووژل شي. بل د آخرت شهید دی اوپه دنیا کې پر هغه دشهید احکام نه جاري کیږي. داهغه شهید دی چی دګیډې له روانیدو د طاعون له ناروغی اوپه اوبو کې د ډوبیدو په وجه مړشي. اودی ته ورته نور. بل ددنیا شهید دې اوپه آخرت کې شهید نه حسابیږي، داهغه سړی دی چې په غنیمت کی خیانت وکړي او یاله دښمن نه دتېښتې په حالت کې دشاله طرف نه ووژل شي . [2]

پنځم: له مجاهدینو نه څه خلک داسې هم شته چې جهاد ته صرف په دی خاطر ځي چې دمجاهدینو لښکر زیات شي او نیت يې دانه وي چی کافران ووژني اویاپخپله دالله په لاره کې ووژلی شي. داسې خلک چې ووژل شي نوپه شهیدانو کې حسابیږي خکه هرچا چې دقوم تعداد اونفوس زیات کړ داهم له همغوڅخه دی.

شپږم : له مجاهدینونه ځینې داسې کسان دي چې له جهاد نه مقصد او نیت يې دالله رضا او ورسره د غنیمت دمال ترلاسه کول هم وي. یعنې په نیت کې يې دالله تعالی له رضا سره ددنیا مال ترلاسه کول هم شریک کړې وي.

ددغسې نیت اودی ته ورته نیتونو په اړه دعلماو ترمنځ اختلاف دی.

---

[1] ـ رواه النسائي في الاستعاذة : ۸/ ۲۸۲ ، والحدیث صحیح .

[2] ـ صحیح مسلم بشرح النووي : ۱۳/ ۶۳

ځینې علما وایي چې دانیت فاسد دی او داسې نیت درلودونکي ته هیڅ اجر نه ورکول کیږي بلکې ورته عذاب ورکولی شي ځکه چې ددنیا نیت یې دآخرت لـه عمل سره ګډکړې دی، خو جمهور علماء وایي چې دانیت صحیح دی اوداسې نیت درلودونکي ته ثواب ورکول کیږي .

دجمهور علماو دا وینا صحیح ده اوداصحابو لـه فعل سره موافقه ده.

امام قرطبي رحمه الله وایي چې دنبی کریم ﷺ دابي سفیان په قافله باندې برید کول چې لـه شام نه را روان و په دې خبره دلالت کوي چې دغنیمت ترلاسه کول حلال کار دې. اوداحدیث دامام مالک په دې خبره رد دی چې وایي : داددنیا دترلاسه کولو لپاره قتال دی.

په کوم حدیث کې چې دا راغلي دي چې دالله دلارې مجاهد یواځې هغه څوک ګڼل کیږي چې یواځې او یواځې دالله تعالی دکلمې دسرلوړي لپاره جنګېدلی وي نه د غنیمت لپاره ، نو ددی مطلب دادی چې هغه یواځې د غنیمت لپاره جنګیدلې وي او ددین سرلوړي لپاره یې نیت نه وي کړې .[1] مصنف وائي چې قرطبي په کوم دلیل استدلال قائم کړی ډیر ښه دی .

همدغه راز رسول الله ﷺ زید بن حارثه ﷺ ولیږه چې دقریشو په قافله باندی حمله وکړي . په دی قافله کې صفوان بن امیه اودقریشو نور مشران هم موجود وو په قافله کې ډیر زیات مال اودسپینو زرو لوښي اوداسې نور قیمتي سامان و. حضرت زید ابن حارثه رضی الله عنه دسلو مجاهدینوپه ملګرتیا په دی داقافله باندی په نجد کې د (القرده) نومې ځای کی برید وکړ لـه هغوی نه یې ټول مال ونیو مشرکان وتښتیدل. بیازید بن حارثه داټول مال درسول الله ﷺ په خدمت کې حاضر کړ .[2]

ددی نیت په صحت ، اوپه دی نیت باندی شهادت تـه رسیدو باندی داخبردلالت کوي چې الله جل جلالـه مومنو مجاهدین دغنیمت په ترلاسـه کولـو باندی جهاد تـه هڅولي دي لکه چې فرمایي :

---

[1] ـ تفسیر القرطبي : ٤/ ١٨١٢

[2] ـ طبقات ابن سعد ٢/ ٣٦.

﴿ وَعَدَكُمُ اللَّهُ مَغَانِمَ كَثِيرَةً تَأْخُذُونَهَا فَعَجَّلَ لَكُمْ هَٰذِهِ وَكَفَّ أَيْدِيَ النَّاسِ عَنْكُمْ ﴾. [الفتح : ٢٠]

الله لـه تاسو سره د ډيرو غنيمتونو د ترلاسه كولو وعده كړې وه نودغه غنيمت يې ژر دركړ اودخلكو لاسونه يي له تاسې نه بند كړل.

دابه معقوله نه وي چې الله يوطرف ته خپلو بندګانو ته دغنيمت ترغيب ورکوي اودا ورباندې خپل احسان ګڼي وعده ورسره كوي مګربل طرف ته دهغه له نيت او قصد كولو نه منع وكړي.

همدغه راز ددغه نيت په صحت باندې داهم دليل دی چی رسول الله ﷺ به سريه ددې مقصد لپاره ليږله چې دكافرو په ښارويو، مالونو او دمشركانوپه اهل وعيال باندی حمله وكړي او ترينه وايی خلي. كله به چې له مشركانو سره مخامخ شول نو دخپلومالونو او ځانونو دفاع اودكلمة الله دسرلوړی لپاره به ورسره جنګيدل هم ډير خلی به مجاهدينو د غنيمت مال ترلاسه كړ او مقصد به يې دالله تعالی دكلمې اوچتول و. ډيرځلې به مجاهدين بريالی شول اوډيرځلي به خالي لاس پاتی شول اوډيرمجاهدين به شهيدان كيدل. كله به چې كفارو ماته وخوړه او وبه تښتيدل نو مجاهدينو به دهغوی تعاقب نه كاو بلكې له هغوی نه پاتی شوی مال به يې راټول كړ او له ځان سره به يې راوړ.

همدا ډول ددغه راز نيت دصحت د جواز لپاره د محمد ﷺ څرګندوضاحت دی چی په لاندېني حديث كی مخې ته راځي .

((روى أبوداود عن عبدالله بن حوالة رضي الله عنه ، قل : بَعَثَنَا رسولُ الله ﷺ لِنَغْـنَمَ عـلى أقدامـنا. فرجعْنا فلم نغنَمْ شيئًا ، وعرف الجهدَ في وجوهِنا ،

فقامَ فينا فقال اللهمَّ لاتكلهم إليَّ فأضعف ،ولا تكلهم إلى أنفسهم فيعجزوا عنها ، ولا تكلهم إلى الناس فيستأثروا عليهم [1])).

له عبدالله بن حواله ﷺ نه روايت دی هغه وايي چې موږ رسول الله ﷺ دی لپاره پياده وليږلو چې دغنيمت مال ونيسو. موږ بيرته دغنيمت دمال له ترلاسه کولو نه پرته خالي لاس راغلو. دهلو ځلو او مشقت نښې زموږ له مخ نه ښکاره کېدلې هغه صلی الله عليه وسلم زموږ په منځ کې ودريد او ويې فرمايل:

ای الله! دوی ماته مه متکي کوه ځکه زه ضعيب يم ددوی کفايت به ونکړلی شم اومه يې خپلونفسونوته سپاره چې ترينه عاجز به شي اونه خلکوته متکي کوه ځکه هغوی به نه په دوی باندی خپلو نفسونوته ترجيح ورکوي.

پس داحديث په دې باندی صريح دليل دی چې دغنيمت دترلاسه کولو په خاطر غزاته تلل جائز دي اوثواب ورته هم ورکول کيږي. ځکه چې ابن حواله ويلي دي چې مونږ رسول الله ﷺ دی لپاره ليږلي وو چې د غنيمت مال ترلاسه کړو. لدينه مخکې دجابربن عبدالله ﷺ هغه حديث هم تيرشويدی چې په هغه کې نوموړي ويلي دي :

موږ رسول الله ﷺ دی لپاره وليږلو چې دقريشو قافله وڅارو او ورباندی حمله وکړو زموږ دسريي مشرعبيده بن الجراح و او موږ دسمندر په غاړه کې اوسيدلو.

ددې سره سره مجاهد ته داجائزدي چې له جهاد سره دغنيمت د مال نيت هم وکړي خو سره له دی چې دچانيت داسې وي له هغه چاسره برابر نه دی چې نيت يې خالص دجهاد کول وي غنيمت ته يې بالکل التفات نه وي ځکه چې له جهاد سره د غنيمت دمال ترلاسه کيدل په اجر کې دکمي باعث ګرځي. اګرکه دغنيمت نيت يې هم نه وي کړی لکه نبي اکرم صلی الله عليه وسلم پدې خبره تصريح فرمايلې ده .

[1] ــ رواه ابو داود في الجهاد : ٣/ ٤١ والحديث صحيح .

((روى مسلم عن عبدالله بن عمرو بن العاص رضي الله عنهما ، أنَّ رسول الله ﷺ قال : ((مامن غزيةٍ اوسريةٍ تخفقُ وتخوَّفُ وتُصاب إلاَّ تَمَّ أجرُهم .)) [1]

له عبدالله بن عمرو بن العاص رضي الله عنهما نه روايت دی چی رسول الله ﷺ فرمايلی دي : داسې کومه غزوه اوسريه نشته چې هغه د غنيمت دمال له ترلاسه کولونه پرته خالي لاس راشي ياوويرول شي اوياورته تکليف ورسيږي مګرهغوی ته پوره اجر ورکول کيږي.

په دويم روايت کی دي چې رسول الله ﷺ وفرمايل : کومه غزاکوونکې ډله او سريه چی دالله په لاره کې جهاد کوي اود غنيمت مال ترلاسه کوي هغوی د آخرت دوه يا په نورو الفاظوداچې دوه برخې اجر لپاره عجلت وکړ او ثلث ورته پاتې شو. اوکه چيرته دغنيمت مال ترلاسه نکړ نوپوره اجر ورته ورکول کيږي .

په همدې خاطر دمخکينيومجاهدينو يوه ډله به لدې ويرى نه چې د غنيمت مال ترلاسه کول اجر کموي دهغه له آخستلونه به يې ډډه کوله ترڅو د آخرت له پاره ثواب يي کم نه شي.

ابراهيم بن ادهم رحمه الله به چې کله د غزاو او جهاد لپاره تللو نو دغنيمت له مال نه به يې هيڅ څيز نه آخست. خلکو به هغه ته ويل ايا ددی په حلت باندې شک کوې ؟

هغه رحمه الله به ويل : زه داشک نه کوم بلکې زه په حلالوکې زهد کوم .

ځينو ددې ځای په مناسبت دشاعر داقول راوړيدې:

هـلاَّ سألت الخيل يا ابنة مالكٍ

ان كنت جاهلة بمالم تعلمى

---

[1] ـ رواه مسلم في الامارة : ٣/ ١٥١٥ .

يخـــبرك مـــن شهد الوقيعـــة انّنى

اغـــشى الـــوغى واعف عندالمغنم

داشعاراو ژباړه يو شاعر خپلې ميرمنې ته خطاب كوي او ورته وايي . اى دمالك لورى ! كه ته جاهله او ناخبره يې نو ولې اس سوارانونه زما پوښتنه نه كوې ؟

دمعركې عينى شاهدان به تاته داخبردركړي چې زه دجنګ په وخت كې ګوزارونه كوم اوله غنيمت نه ځان ساتم .

كله چې مجاهد غنيمت نه آخلي نو هغه ته غوره داده چې دايثار له كبله يې وانخلي. په دې معنى چې خپلو نورو ورونو ته يې، وركړي. اوكه چيرته غنيمت دزهد په خاطر نه آخلي نو دا ورته ښه ده.

اوكه غنيمت دى لپاره نه آخلي چې ددى له نفس نه سره د غنيمت دترلاسه كولو ماده ختمه شي نوداډيرښه كاردى. ځكه چې كله نفس ته دغنيمت دترلاسه كولو تمه اوتوقع پيداكيږي نو داد هغه په اخلاص كې نقصان راولي.

اووم : له مجاهدينو نه ځينې خلک داسى دي چې نيت يې صرف ددنيا مال او متاع ترلاسه كول وي. جهاد نه عبادت ګڼي اونه هم الله ته دنژدى كيدو ذريعه ، كله چې هغوى ته دكافرو له داسى طائفې سره دجهاد كولو بلنه وركول كيږي چې هلته غنيمت نه ترلاسه كيږي نو هلته نه ځي. همدغه راز كه هغه ته معلوم شي چې له غنيمت نه منع كولى شي نوبياهم جهاد ته نه ځي.

بياكه داسى سړى دغزا په حالت كې ووژل شي نوداپه حقيقت كى شهيد نه دي اګركه په ظاهره دشهيد حكم ورباندې جاري كيږي. ده ته هيڅ ثواب نه وركول كيږي ځكه چې دهغه نيت پاک اوصفانه دى.

اتم :له مجاهدينو نه څه كسان داسى دي چې دځان ښودنې اوفخر لپاره جهادكوي چې خلک دهغه صفت اوتعريف وكړي غازي يا بهادر ورته ووايي. دا داسې كاردى چې هغه په غزا كې دالله تعالى درضا نيت نه دى كړى. كه داسړى ووژل شي نو شهيد نه، دى او نه دشهيد ثواب ورته وركول كيږي. داپخپله بيه كې تاواني شويدې

اوپه آخرت کې ددی ورډی چی خوار او ذلیل شي. داد هغو خلکو لـه جملې څخه دی چی لومړی بـه پـه هغوی بـاندی د جهنم اوربـل کړی شي لکه چې په مخکيني حديث کی تیرشو. داداللہ تعـالی دلـوی قهر او غضب مستحق دی اوپـه دردوونکی عذاب کی بـه اخته کيـږي ځکـه چې پـه عبـادت کې دهغـه څـه تقرب ترلاسـه کړیدی چی پـه شریعت کی ورتـه روا نـه و او هغـه دعبادت مستحق نـه و. نوځکـه ریاکـار انسـان مشرک دی کـه چیرته پـه جهـاد کې پـه دی نیت شریک شو چی ثواب هم وګټي او خلک يې صفت او تعريف هم وکړي نو داسې سړی هم شهید نه دی. او اجر ورته نه ورکـول کيـږي. اګـرکه پـه ظاهـره شـهيد دی او دشـهيد حکـم وربـاندی جـاري کيـږي نصوص پـه دې باندې دلالت کوي چی که چیرته همداسی نیت یي وي نو دهغه لپاره نه ثواب شته او نه عذاب بلکی دهغه جهاد او عمل ضائع کیږي، بلکې په عقوبت او عـذاب کی دا ورتـه کـافی ده چې عمـل او جهـاد بـه يې بابيـزه شي او اجر اوثواب يې ختمیږي اوپه دنیاکې يې خساره داشوه چې خپل ګران او خوږ نفس يې بې ځایه لاړ، لـه دی سره چی پـه جهاد کی دیته دقتال او وژل کیدو تکلیف رسیږي خوداله هغه نه داللہ پـه لاره کی دوژل کیدو تکلیف نه شي کمولې لکه چی لِـه مخلص سړي نه دقتال او وژل کیدو تکلیف لرې کوي .

((عـــن ابـی هريـره ﷺ عـن رسـول الله ﷺ: قال : قال الله عزوجل : " انا اغنـی الشركاء عن الشرك فمن عـمل عملاً نْ ، اشرك فيه غيري ، فانا منه بری ءٌ ، وهوللذی اشرك " .[1]))

لـه ابی هريـره ﷺ نـه روايـت دی هغـه رسـول الله ﷺ نـه روايـت کـوي چی هغـه ﷺ وفرمایل الله تعـالی فرمايلی دي : زه لـه شرک نـه بی نیازه اوبې پروا یم. څوک چې زمـا لپاره کوم عمل کوي او پـه هغه کی بل څوک هم شریکوي ، نوزه لـه هغه نه بیزاره یم هغه دهغه چالپاره دی چی لـه ماسره يې شرک کړیدی .

[1] ـ رواه مسلم في الزهد والرقائق : ۲/ ۱۴۰۵.

((عـن ابـی سـعید بـن ابي فضاله ﷺ قال : سمعت رسول الله ﷺ یقولُ : اذاجمع الله الاولـين والاخـرين يـوم القيامة ليوم لاريب فيه ، نادی منا دٍ من كـان اشـرك فی عمله احداً فليطلبُ ثوابه من عنده ، فان الله اغنی الشرکاء عن الشرك [1])).

له ابی سعید بن ابی فضاله ﷺ نه روایت دی هغه وایي چې ماله نبی کریم ﷺ نه آوریدلي دي چی فرمایل يې: کله چې الله تعالی ټول مخکینـي او روستني خلک دقیامت په ورځ چی هیڅ شک په کې نشته راجمع کړي نو یو آواز کوونکی به آواز وکړي: چاچی پخپل عمل کې بل څوک شریک کړې وي نودهغه ثواب دی له همغه نه وغواړي. بیشکه الله تعالی له هر ډول شرک څخه غني اوبی پروا دی.

نهم : له مجاهدینونه څه ـ ان داسی دي چې جهاد او غزاته په دی خاطر ځي چې ووژل شي او لـه هغه څه نه په آرام شي چې په دنیاکې يې هغه پریشان کړيدي لکه دبل چاقرضدار وي یاډیر غریب او محتاج وي یا ناروغ وي اویاپه بل کوم مصیبت کی اخته وي ، او ده په زړه کی دثواب ګټلو اودالله تعالی ددین دسرلوړي کولو هیڅ آرمان نه وي.دداسې سړي په باره کی دا احتمال دی چی دادالله په نزد شهید نه وي ځکه چې دهغه په زړه کې چیرته داخبره نه ده راغلی چی په دې سره به دالله تعالی تقرب اویادالله دین سرلوړی کړي لکه څنګه چې ددی احتمال هم دی چې داشهیدَ وي ځکه چې هغه دځان د وژلو لپاره دجهاد لاره غوره کړېده نه بله لاره .لکه خودکشي اوداسی نور. او ده په زړه کې لـه مخکې نـه ایمان موجود وي او همدا ایمان دشهید کیدو لپاره بس دی خوداسی سړي تـه دمخلصو مجاهدینو مقام او مرتبه نه ورکول کیږي .

***

[1] ــ رواه الترمذي في التفسير ٥/ ٣١٤ وابن ماجه في الزهد : ٢/ ١٤٠٦ . واحمد : ٣ : ٤٦٦ والحديث حسن .

فصل

دهغه چاپه باره کی چی په مزدوري سره جهاد کوي

پوه شئ چې ائمه و رضی‌الله عنهم په جهاد باندی د اجرت آخستلو په مسئله کې اختلاف کړېدی ، ځینو علماو ممانعت کړېدی او ځینو اجازه ورکړېده.

څوک چې د مزدوري داخستلو دجواز په حق کی دي هغوی وایي چې اجوره آخستونکي ته دا روانده چې کله مزدوري ورته نه ورکول کیږي نو جهاد ته نه ځي یعنی خپل جهاد له مزدوري سره موقوف نکړي په دی معنی چی کله اجوره ورته ورکول کیږي نو جهاد ته ځي او چی کله نه ورکول کیږي نو نه ځي. که څوک داسی جهاد کوي نو هغه لپاره اجر اوثواب نشته. او کله چی ووژل شي نو ظاهره داده چی داشهیدنه دی .

لکه چی یو مجاهد په مزدوري سره دجهاد میدان ته حاضر شي اوبیا الله پاک هغه ته پاک نیت ورپه برخه کړي، له دښمن سره مخامخ وجنګیږي اوشا ورته وانه ړوي دجنګ په حالت کې ددښمن له لاسه ووژل شي نو امید دی چی دابه شهید وي خودهغو عملونوثواب ورته نه ورکول کیږي چی داستحضار دنیت نه یې مخکی کړی لکه سهاریابیګا دالله جل جلاله په لاره کې وتل ، دالله دلارې ګرد ، دالله جل جلاله په لاره کې دخوف اوډارسره مخ کیدل اودی ته ورته نور عملونه ، ځکه چی دهغه نیت له وړاندی نه صحیح نه و که مزدوري ورته نه وای ورکول شوې نو جهاد ته نه راتلو.

اوکه چیرته محتاج وي او دومره څه نه لري چې جهاد لپاره یې پخپل ځان ولګوي دخپل ځان د مجهز کولو او تیارولو لپاره څه مزدوري واخلي نوهغه ته دهغه جهاد په وجه ثواب ورکول کیږي اوکومه مزدوري یې چی آخستې دی هغه دهغه په جهاد کې څه نقصان نه پیداکوي.

((عن عبدالله بن عمرو ﷺ عنهما ان رسول الله ﷺ قال: للغازي اجرهٔ، وللجاعل اجرهُ و اجر الغازی.[۱]))

له عبدالله بن عمرو ﷺ نه روایت دی چی رسول الله ﷺ وفرمایل:

غازي لپاره ثواب دی او څوک چې غازي مجهز کوي هغه لپاره خپل اجر هم دی او دغازي په اجر کی هم شریک دی .

چاچې په جهاد کې دخدمت په خاطر مزدوري واخیسته نه دجهاد اوقتال په عوض کې لکه دجهاد دسامان ښکته اوپورته کولو لپاره نوددغسی سړي لپاره کله چی په جهاد کی شریک شي اجر ورته شته خوپه دی شرط چی نیت یي خاص دالله تعالی لپاره وي. همدغه شان دتجارانو او جهادلپاره دسامان جوړوونکو حکم دی کله چی هغوی په رښتوني نیت دالله په لاره کی جهاد وکړي نو له الله سره دهغوی اجر شته اوکه په جهاد کې ووژل شي نو شهیدان دي.

فصل

په جهاد کې له رښتوني نیت نه وروسته دریاکاري پیداکیدل

چاچی دالله په لاره کې په خالص نیت سره غزا ته ووت بیا ورته ریاپیداشوه وروسته لدینه چې دجهاد په افعالو کې یې شروع کړی وه نو په دی مسئله کې تفصیل دی .

کوم عبادتونه او الله ته دنژدې کیدلو کارونه چې ثواب یې له قتال پورې موقوف نه وي دریاله پیداکیدونه وړاندې ترسره کړی شي لکه دالله په لاره کی مال اوسامان

[۱]_ رواه ابو داود في الجهاد : ۳/ ۳۷ والحديث صحيح

خرچول ، دمجاهدینو مجهز کول اودسرحدونو حفاظت کول نوپه دې سره هغه ته اجر ورکول کیږي.

ریا هغه عمل ضائع کوي چې لـه ریا نـه وروسته ترسره کړی شي خو هغه عمل نه ضائع کوي چې دریالـه پیداکیـدو نـه وړانـدې ترسـره شـوی وي، مومـن داالله دلـوی اوپراخ رحمت تمه لري اوامید کوي چې الله تعالی به ورسـ ه دمهرباني او ګذشت معامله وکړي.

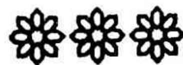
که چیرته دریالـه پیداکیدونـه وړانـدی کـوم عـبادت یـي نـه وي کـړی بلکې جهاد ته دتللو په وخت کی په زړه کی ورتـه ریاپیداشي نوپـه دی جهـاد کې ورتـه ثواب نشته ځکه چې ریا دهغه ټول عمل ضائع کوي. اوکه چیرته جهاد ته په صفا او خالص نیت سره داالله درضا لپاره لاړ اوبیاکله چې لـه دښمن سره مخامخ شي اودجنګ صفونه وګوري نو هغه خالص نیت یې لـه زړه نه ووځي چې په کوم نیت سره جهاد ته راغلـ , و خودریاکاري داسی کوم کـار ترینـه صادر نه شي چې دهغه په زړه کې پیداشویدی لکه ځان ښودنـه اوفخر کـول. نو لومړنی نیت یې ورته کافی دی اوپه دي جهاد سره ورتـه اجر ورکول کیږي. ځکه چې داالله په لاره کې جهاد ته وتلی دی، او څوک چې په دی نیت داالله په لاره کی جهادکوي چې داالله دین سرلوړی شي نو هغه فی سبیل الله مجاهد دی اوثواب ورتـه ورکـول کیـږي ، پـه جهاد کی دګډون کولو لپاره په عمومي ډول د جهاد نیت کافي دی اوداشرط نه دی چې دجهاد په جزئیاتو کی دهریو جزلپاره نیت متحقق کړی شي. اونه په هر آن اولحظی دتګ کې نیت ته اړتیالري همداکافي دی چې داسی کوم عمل تری صادر نه شي چې دجهاد نیت باطل کړي.

که چیرته یوسړی داالله درضا لپاره جهاد تـه نـه ځي بلکې دشرم او عار له وجی نه جهاد کـوي چې هسـی نـه خلک ورتـه بی غیـرت او بزدل ووایـي اوپـه همدی خاطر د جهاد لـه میـدان نـه تښتي نوداسی سړي لپاره په دی جهاد کی هیڅ قسم اجر اوثواب نشته ځکه چې داالله درضا لپاره یې جهاد نه دی کړی بلکې دخپل غیرت او بدنامي په خاطر یې کړیدی.

هریو مجاهد ته پکار دي چې ریا او افتخارله خپل زړه او دماغ نه بالکل وباسي او ترېنه لرې واوسي ، هیڅکله دې په زړه کې دې خبرې تـه ځـای ورنکړي چې خلک

دهغه تعریف وکړي بهادر ورته روايي خلکوته دی نه ګوري چی هغوی به بد رد ورته
روايي او دهغوی دسپکو سپورونه دی نه ویریږي اوداسی نور

بلکی مجاهد ته پکار اولازم دي چې دجهادبابیزه کوونکو وسوسو په خلاف له خپل نفس سره مبارزه وکړي اوخپل ځان ترینه وساتي.پخپل دماغ اوزړه کې اخلاص اوربنتوني نیت قوي کړي او وربانذی تینګ واوسي، له الله تعالی نه دی قوي امید وساتي او الله تعالی ته دی دهغه غرق کیدونکي په شان متوجه شي چې ددریاب زوره وري څپې له ځان سره اخستی وي او هیڅ یې په وس نه وي پوره ترڅو الله تعالی دهغه عجز او کمزوري ته وګوري اوپه خالص نیت باندې یې قائم وساتي، دژوند تر آخرنی سلګیو پورې اخلاص ورته په نصیب کړي اودشهادت په مرګ یې مړکړي. اودفقر نه وروسته دسعادت په خزانه باندی کامیاب شي او الله هغه څوک ساتي چې ورته ارادې شي او چې چاته یې خوښه شي سمه سیده لار ورته ښايي.

فصل

دهغه مجاهد حکم چې خپل جهاد دخلکو په وړاندې اعلانوي

کله یومجاهد خالص دالله درضالپاره په پاک نیت جهاد ته لاړشي اودغزا ترپای ته رسیدو پورې هغه په دې نیت قائم وي . بیاکله چې جهاد ختم شي اوهغه ترېنه روغ رمټ کورته ستون شي نو دهغه په زړه کې داشوق پیداکیږي چی خپل جهاد خلکوته بیان کړي اوپه خلکو کی مشهور شي چی دی مجاهد دی .

دی مقصد لپاره هغه خلکوته دخپل جهاد کیسې کوي اودخپل جرئت او بهادرۍ واقعات بیانوي.

له احادیثو او آثارونه داسې معلومیږي چې داشان کارونه او دا ډول خبرې دهغه دمخکینې جهاد ټول ثواب ختموي اوضائع کوي یې.

((عَنْ ابی قتادة الانصاری ﷺ ان رسول الله ﷺ قال لرجلٍ : قال:((صُمْتُ الدهرُ یارسول الله !)) فقال : (ماصمتَ ولا افطرتَ)) [1]

له ابي قتاده الانصاري نه روایت دی چی رسول الله ﷺ ته یوه سړي وویل یارسول الله ! ماټول عمر روژه نیولی ده. رسول الله ﷺ ورته وفرمایل : نه دی روژه نیولي ده اونه دی ماته کړېده (یعنی هیڅ ثواب دی نه دی ترلاسه کړې . هغه سړي داخبره دریا اوځان ښودنې لپاره کړی وه)

((وسمِعَ عبدالله بن مسعود ﷺ رجلاً یقول : قرأتُ البارحة سوزة البقرة ! فقال ذالك حظُّه من قراء ته!))

---

[1] ـ رواه مسلم في الصیام : ۲/ ۸۲۸

عبدالله بن مسعود ﷺ ديوسړي لـه خولې نه واوريدل چې ويل يې ماسهار دبقرى سورت تلاوت كړيدى عبدالله بن مسعود وويل دهغه له خپل قرائت نه همدا برخه ده .
په هر مسلمان باندى لازم دي چې خپل جهاد او نور ټول عملونه بى فائدې چاته بيان نه كړي ترڅودهغه نيك عملونه ضائع نـه شي. اوكـه چيرته دخپل جهادي كارنامو په بيانولو سره څه ګټه مرتب كيږي او خلك جهاد تـه شوق پيداكوي نوبيايې څه حرج نشته خوشرط دادى چې نيت يې لـه ريانه پاك وي اوصرف په دې خاطر يې بيانوي چې دخلكوپه زړونو كې دجهاد شوق اوجذبه پيداكړي، شجاعت اوقوت وريـه برخه كړي. مثلاً هغه داسى ووايي: ماپه فلانكى فلانكى غزاګانو كې دومره جرئت اواستقامت وښود دالله په لاره كى مې دا دا مالونه خرچ كړل. خپل ځان مې په فلاني فلاني ځايونوكې لـه خطر سره مخامخ كړ او داسى نور. پـه دى سره داوريدونكي سړي زړه قـوي كوي اودخپل ځان او مال دقربانولو لپاره هڅوي دهغه لـه زړه نـه بى غيرتي اوبخل ختموي ځكـه دافطري خبره ده چې نفسونه چيلنج زرقبلوي اودخپلو همځولو سره په ورتـه والي كې زيار باسي ؟سلف صالحينو به د همدى مقصدلپاره دجهادكيسې اوجهادي كارنامې بيانولې اوبس. كه هغه ته داويره وي چې دخپل ځان ديادولو پـه صورت كى دريا ء احتمال پيداكيداى شي نوبيا دې خپل ځان نه يادوي بلكې داسى دى ووايي : مايوشخص وليد چې هغه په جهاد كې دادا كارنامې ترسره كړې يايوسړى زه پيژنم چې هغـه دالله پـه لاره كى داسى داسى قربانياني وركړيدي او خپل مال حال يې لګولى دى. په داډول وينا سره څوك په دې نه پوهيږي چې ددغو كارونو فاعل هغه پخپله دى اوپـه دى سره هغه مقصد هم حاصليږي چې ددى پـه زړه كې دى يعنى دخلكو پـه زړونو كې دجهاد شوق او ولوله پيداكول. زياتره سلفو بـه خپل اعمال مطلقاً پټ ساتل اوچاتـه يې نه ښكاره كول، اګرچې پـه خپله بـه قدوه وو اوخلكو وريسې اقتداكوله. هغوى داكار لـه دى وېرى نه كاو چې هسى نه پـه رياكى رانشي.

((عن عبدالله بن عمرو رضي الله عنهما قل : قل رسول الله ﷺ : مَنْ سَمَّعَ النَّاس بعمله سَمَّعَ الله به سامع خلقه وصغَّره وحقَّرهُ .[١]))

له عبدالله بن عمر رضی‌الله عنهما نه روایت دی چی رسول الله ﷺ وفرمایل:

چاچی خپل عمل ددی لپاره ښکاره کړ چی خلک وربا ندی خبر کړي اوخپل ځان ورته ښکاره کړي نو الله تعالی دهغه فاسد نیت خلکوته ښکاره کوي اودخلکو په وړاندې يې سپکوي او ذلیلوي يې .

((وروى البخاري ومسلم عن عبد الله بن عمرو رضي الله عنهما ، عن رسول الله صلى الله عليه وسلم قل : " من سَمَّعَ سَمَّعَ الله به "[٢]))

عبدالله بن عمر رضی الله عنهما له رسول الله صلی الله علیه وسلم نه روایت کوي چه هغه صلی الله علیه وسلم وفرمایل : چاچې خپل عمل ددې لپاره وکړ چې خلک ورباندې خبر کړي نو الله تعالی دهغه دعمل (فاسد نیت)خلکوته دقیامت په ورځ ښکاره کوي .

کله چې نېکان خلک په دی پوه شول چې دعبادتونو اونیکو اعمالو ښکاره کول لوی خطر لري او دنفس په مختلفو ډولونودسیسو باندی احاطه نه شي کیدی نو هغوی خپل عبادتونه لدی وېرې نه پټ وساتل چې هسې نه ضائع اوبرباد نه شي. هغوی په همدی باندی اکتفا وکړه چې الله تعالی زموږ له ټولو عملونو نه ښه خبردی اویوازې همغه به ددغو عبادتونو اونیکو کارونو اجر راکوي.

په عبادتونو کې له ټولونه مهم عبادت چې پټول يې ضروري دی هغه جهاد دی، ځکه چې داکه چیرته خالص دالله درضا لپاره وي نود ابدي سعادت سبب دی. اوکه په ریاء سره ضائع کړی شو نو د دائمي بدبختۍ باعث دی .

دصالحو سلفو یو څومثالونه چی خپل جهادونه به یې له خلکونه پټ ساتل په لاندی ډول دي :

---

[١]ـ رواه الهيثمي في مجمع الزوائد ، وقال رواه الطبراني في الكبير . مجمع الزوائد ١٠/ ٢٢٢ ، والحديث صحيح .

[٢]ـ رواه البخاري في الرقائق : ٧/ ١٨٦ ومسلم : في الزهد : ٤/ ٢٢٨٩

ابن عساکر له عبدالله بن سنان نه روایت کړیدی هغه وايي چې زه له عبدالله بن المبارک او معتمر ابن سلیمان سره په طرطوس کی وم. خلکو جهاد ته ووځئ جهاد ته ووځئ چیغې وکړې. ابن المبارک ، معتمر او نور خلک جهاد ته ووتل. کله چی مسلمانان اودښمنان پخپلو کې سره مخامخ شول نوله رومي لښکر نه یوسړی مېدان ته ووت اویوه په یوه دمقابلې غوښتنه يې وکړه. دهغه دمقابلې لپاره یو مسلمان ووت رومي کافر په مسلمان غالب شو او ويې واژه، بل مسلمان ورته ووت، خو هغه يې هم وواژه ان تردی چې شپږ مسلمانان يې ووژل.

رومي په مېدان کی په تکبر سره چیغې وهلې دهغه دمقابلې لپاره څوک ووځي خوله مسلمانانو نه هیڅوک ونه وتلو.معتمر وایي چی ابن المبارک ماته وکتل او راته يي وويل که چېرته زه مړشوم نو ماته دا دا کارونه وکړه.هغه خپل آس روان کړ او درومی کافر مقابلی ته ووتلو، له هغه سر يې یو ساعت مقابله وکړه اوبالاخره هغه يې وواژه. بیاله نورو نه دمقابلې غوښتنه وکړه نو یوبل رومي کافر مقابلې ته راغی هغه يې هم وواژه آن تردی چی شپږ رومیان يې ووژل. بیایي دمقابلې غوښتنه وکړه خو له وېرې نه یو رومي کافر هم ورته ونه وتلو.ابن المبارک خپل آس روان کړ دواړو صفونو ته يې وکتل اوبیرته همغه ځای ته راغی چی له کوم ځای نه وتلی و. او زما په څنګ کې ودرید، ماته يې وویل : ای عبدالله ترڅوپورې چې زه ژوندی یم زماداکیسه هیچاته مه کوه که نه نو..... معتمر وایي ترڅوپورې چې هغه نه ومړشوې مادهغه داکیسه هیچاته ونکړهمدغه راز ابن عساکر له اصمعی نه روایت کړیدی، هغه وايي چې مسلمه بن عبدالملک په روم کی دننه یوقلا محاصره کړه. ډېر زيات کوشش وشو چې کلاته مسلمانان ورننوځي او خلاصه يې کړي خو هیڅ لاره ورته پیدانه شوه.له لښکر نه یوسړی راغی او له یوی سوړی نه په قلا کې دننه داخل شو او الله پاک مسلمانانو ته فتح اوبری ورکړه کله چی جنګ دمسلمانانو په بری پای ته ورسید نو دمسلمه بن عبدالملک له لوړې آواز کوونکي آواز وکړ چې په سوري کې دننه کیدونکی سړی چېرته دی ؟ هیچا ورته ځواب ورنکړ. دویم ځل دریم ځل او څلورم ځل يي آواز وکړ خوهیچا ورته ځواب ورنکړ. لدینه وروسته یوسړي مسلمه ته لاړ او ورته يې وویل چې دسوړې له لارې دننه کیدونکی سړی پرتا دری شرطونه ږدي. یوداچی نوم يې په کتاب کی ونه لیکی. بل داچی څه انعام او مکافات ورته ورنکړې اوبل داچی له خپل کارنه لړې نه کړی. مسلمه ورته وویل زه دهغه شرطونه منم او التزام يې کوم. هغه ورته وويل: هغه سړی زه یم چې په قلاکې مې سوری کړی وه او ننوتی وم. داخبره يې وکړه او ترېنه لاړبیاچېرته ونه لیدی شو. مسلمه رحمه الله به لدېنه وروسته له هرلمونځ نه بعد ویل : ای الله! ماله سوري کوونکي سړي سره وګرځوه.

اووه ویشتم باب

څوک چې دجهاد لپاره ووت اوله جنګ نه پرته مړشو هغــــه شهید د ی .

﴿ وَلَئِنْ قُتِلْتُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ مُتُّمْ لَمَغْفِرَةٌ مِنَ اللَّهِ وَرَحْمَةٌ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ ٥.وَلَئِنْ مُتُّمْ أَوْ قُتِلْتُمْ لَإِلَى اللَّهِ تُحْشَرُونَ ﴾.

[آل عمران : ۱۵۷ – ۱۵۸ .]

اوقسم دی که چیرته تاسې دالله په لاره کې شهیدان اویاپخپل مرګ مړه شئ نودالله له لورې ښښنه لـه هغه مال څخه ډیره غوره ده چې هغوی یې راټولوي. اوقسم دی که تاسې پخپل مرګ مړه شئ اویا ووژل شئ نو خامخا به الله ته راټول کړای شئ.

﴿ وَمَنْ يُهَاجِرْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يَجِدْ فِي الْأَرْضِ مُرَاغَمًا كَثِيرًا وَسَعَةً وَمَنْ يَخْرُجْ مِنْ بَيْتِهِ مُهَاجِرًا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ يُدْرِكْهُ الْمَوْتُ فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴾ [النساء :۱۰۰].

او هرڅوک چې دالله په لیاره کې هجرت وکړي په زمکه کې به د آرام ډېر ځایونه او په ژوند کې به پراخي مینده کړي او هرڅوک چې له خپل کور نه دالله اودهغه درسول په لور هجرت کوونکی ووزي، بیایي مرګ راګیر کړي نوپه تحقیق سره چې اجر یې پرالله ثابت شو اوالله پاک ډېر ښوونکی او د ډېر رحم څښتن دی .

﴿ وَالَّذِينَ هَاجَرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ قُتِلُوا أَوْ مَاتُوا لَيَرْزُقَنَّهُمُ اللَّهُ رِزْقًا حَسَنًا وَإِنَّ اللَّهَ لَهُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ ٥. لَيُدْخِلَنَّهُمْ مُدْخَلًا يَرْضَوْنَهُ وَإِنَّ اللَّهَ لَعَلِيمٌ حَلِيمٌ ﴾ [الحج : ۵۸ - ۵۹ .]

اوهغو كسانو چې دالله په لياركې هجرت كړيدى اوبيا په همدى لاره كى وژل شويدي اويا پخپل مرګ مړه شويدي الله پاک به غوره اوښه روزي وركړي. بې شكه الله پاک ډېرښه روزي وركوونكى دى. او ارومرو به يې دهغوى دخوښې ځاى ته ننه باسي. اوبې له شكه الله پاک په هرڅه پوه او داوړد زغم والا دي.

((روى البخاري ومسلم عن ابي هريرة رضى الله عنه ، ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال:" مثل المجاهد في سبيل الله كمثل القانتِ الصّائمِ ، لايَفتُرُ صلاةً ولا صياماً ، حتى يُرجعَه اللهُ الى اهله بما يُرجعُه اليهم من غنيمة او اجر ، او يتوفّاه فيدخُله الجنة "[1]))

له ابي هريره رضى الله عنه نه روايت دى چه رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي دالله دلارې دمجاهد مثال دهغه لمونځ ګذار او روژه دار دى چه نه ستړي كيږي ترهغه چې خپل كورنى ته دغنيمت او اجر سره واپس شي او يا هغه ته مرګ راشي او جنت ته داخل شي.

((وروى مسلم عن أبي هريرة رضي الله عنه ، أن رسول الله ﷺ قال : ماتعُدون الشهادة فيكم ؟

قالو: من قُتل في سبيل الله فهوشهيد.

قال : إنّ شُهداء أمتي إذنْ لقليل !

قالوا : فمن هم يارسولَ الله ؟

[1] ـ رواه البخاري في الجهاد : ٣/ ٢٠١ ومسلم في الامارة : ٣/ ١٤٩٨

قـل : مَـنْ قُـتل في سبيل الله فهوشهيد ، وَمنْ ماتَ في سبيل الله فهوشهيد ، ومَنْ مات في الطاعون فهوشهيد ، ومن مات في البطن فهوشهيد ، ومن غرق فهو شهيد[1])).

لـه ابی هريـره ﷺ نـه روايت دی چی رسول الله ﷺ وفرمايل : تاسې پخپلو کې چاته شهيدان واياست ؟

اصحابو ورتـه وويل: څوک چې دالله په لاره کې وژل شوی وي هغه شهيد دی. رسول الله ﷺ وفرمايل : بياخو زماد امت شهيدان ليږ دي.

اصحابو وويل : يارسول الله نو شهيدان څوک دي؟

رسول الله ﷺ وفـرمايل : څـوک چې دالله په لاره کې ووژل شي هغه شهيد دی. څوک چې دالله پـه لاره کی مړشي هغـه شهيد دی ، څوک چې دطاعون لـه امله مړشو هغه شهيد دی ، څوک چې پـه اوبو کې غرق شو هغه شهيد دی.

((عـن عقـبة بـن عامـر ﷺ عـن النبي ﷺ قل: ((خمسٌ مَنْ قُبضَ في شي ء مـنهن فهـو شهيد: القتيل في سبيل الله شهيد ، والغريق في سبيل الله شهيد، والمطعـونُ في سـبيل الله شـهيد ، والمـبطونُ في سـبيل الله شهيد، والنفساءُ في سبيل الله شهيدةٌ[2]))

له عقبه بن عامر ﷺ نه روايت دی چی نبی کريم ﷺ وفرمايل:

پنځه شيان داسی دي چی کـه چيرته پـه دی کی دکوم مسلمان روح قبض کړی شي نوهغه شهيد دی .

---

[1] - رواه مسلم في الإمارة : ٣ / ١٥٢١ .

[2] - رواه البخاري في الجهاد والسير : ٣ / ٢١١ ومسلم في الإمارة ٣/ ١٥٢١.

(١) دالله په لاره کې وژل شوی سړی شهید دی (٢) دالله په لاره کې په اوبو کې ډوب شوی سړی شهید دی. (٣) دالله په لاره کی دطاعون په مرض کی مړشوی شهید دی، (۴) دالله په لاره کی دګیډی دجاري کیدو په ناروغۍ کې مړشوی شهید دی. (۵) او هغه ښځې شهیدانې دي چې دماشوم د زیږولو په وخت کی مړې شي.

((عن عبدالله بن عمر رضي الله عنهما عن النبی ﷺ فیما یَحکی عن ربِّه عزوجل: ((أيُّما عبد من عبادي خرجَ مجاهداً في سبيل الله ، ابتغاءَ مرضاتي، ضمنتُ له إن رجعته أن أُرْجِعهُ بما أصاب مِن أجرٍ او غنيمة ، وإنْ قبضتهُ غفرت له.))[1]

له عبدالله بن عمر رضي الله عنهما نه روایت دی هغه له نبی کریم ﷺ نه روایت کوي چې الله جل جلاله ماته فرمایلی دي چې : زماله بندګانو نه چې کوم یوسړی زمادرضا لپاره جهاد ته ووځي نوزه دهغه ضامن یم چې که هغه له جهادنه واپس کړم نو په ثواب او غنیمت سره به یې واپس کړم اوکه می دهغه روح قبض کړ نو بخښنه به ورته وکړم.

((عن سَبُرَةَ بن الفاكه رضي الله عنه قال :سمعت رسول الله ﷺ يقول : ((إن الشيطان قعدلابن آدم بأطرُقِهِ ، فقعدَ له بطريق الإسلام فقال : تسلمُ وتدع دينك ودين أبائك ؟ ثم قعد له بطريق الهجرة ، فقال : تهاجرُ وتدعُ مولدَك ؟ ثم قعد له بطريق الجهاد ، فقال : تجاهدُ فتقتل ، فتزوجُ امرأتك ويقسم ميراثُك ؟

---

[1] - رواه الترمذی في فضائل الجهاد : ٤ / ١٦٤ . والنسائي في الجهاد: ٦/ ١٨، والحديث صحيح.

فقـا ل رسول الله ﷺ : فمن فعل ذلك ضمن الله لـه الـجنة ، إن قُتل أو ما تَ غرقًا أوحرقاً أو أكله السَّبُع.[1]))

له سبره بن الفاکـه نـه روايت دی هغـه وايي چې ماله رسول الله ﷺ نه واورېدل چې فرمايلی يي : بېشکه شيطان د بنی آدم په لارو کی کيناست. دهغه د اسلام په لاره کی کيښناسـت او ورتـه يـې وويـل: تـه مسـلمانېږي اود خپـل پـلا ر ديـن پـرېږدی ؟ بيادهغه دهجرت پـه لاره کی کيښناست او ورتـه يي وويـل : ته خپل وطن پرېږدی او هجرت کوی ؟بيادجهـاد پـه لاره کی ورتـه کيښناسـت او ورتـه يي وويـل: که ته جهاد وکړی نـو وبـه وژل شې، ستاښځه بـه بـل چاتـه واده کـړی شي او مـال به دی په خلکو باندی ووېشل شي ؟.

رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمايل چاچی دغه کارونه ترسره کړل الله پاک هغه لپاره دجنت ضمانت کړيدی. کـه ووژل شي يايـه اوبـو کې ډوب شي ياوسوځيږي اويايې ځناور وخوري.

ابن عـتيک د(مـات حتف انفه) کلمې په متعلق وايي چې دا کـلمه پـه عـربو کې دهيچالـه خولې نـه نـه ده اوريدلې لومړې مادرسول الله صلی الله عليه وسلم له خولی نـه اوريدلی ده معنی يې داده چې پخپـل بستربانـدی مړشو ځکـه عربو داګمان کاو چې په دی وخت کې دده روح په تنفس اخستو سره دخولې او پزی له لارې ووځي :

((روی الـبيهقي وأحـمد عـن حميـد بـن عـبدالرحمن الحميری أن رجلاً من أصـحاب الـنبي ﷺ يقـال لـه حممة، جاء إلى أصبهان في خلافة عمر رضي الله عـنه ، فقـا ل : الـلهُمَّ إن حَمَمَـةَ يزعمُ أنَّهُ يحبُّ لقاءك ، فإن كان حممةُ صادقاً

[1] - رواه النسائي في الجهاد : ٥/ ٢٩٣ . وأحـــمد : ٣/ ٤٨٣. وابن أبي شيبة . ٥ / ٢٩٣، والحديث صحيح .

فـيمايقول ، فاعـزم عـليه بصـدقه ، وإن كـان كاذبًـا فاعزم لـه عليه وإن كره.

اللهم لاتَرُدَّ حَمَمَةَ من سفرتِهِ هذه !

فأخذ ه بطنه فمات بأصبهان .

فقـام أبـو موسـى الأشـعرى رضـي الله عـنه فقـا ل : ياأيها الناس: إنا والله ماسمعـنا فـيما سمعـنا مـن نـبيك ﷺ ، ولا فـيما بلَّغ علمنا ، إلاَّ أنَّ حممة مات شهيداً[١]))

لـه حميـد بـن عبدالرحمن نـه روايت دى چى نبى كـريم ﷺ يو اصحابي چى حممه په نوم يـاديدو دحضرت عمر ؓ دخلافت په زمانه کې اصبهان ته راغى. هغه وويل: اى الله ! بيشـكه حممـه دافكركوي چې ستا ملاقات ډېر خوښوي. كه چېرته حممه پخپله وېنا كې رښتونى وي نو تـه دده ګمان رښتونى كړه اوكـه دروغژن وي نو هم ورته دا وركړه اګركه يې نـه خوښوي. اى زمـا پالونكيه ! حممه لدى سفر نـه مه واپس كوه.له دى دعانـه پس دهغـه پـه ګيـډه كې درد پېداشـو اوپـه اصفهان كـې مړشـو. حضرت ابوموسى دخلكوپه وړاندې ودرېد او ويې فرمايل : اى خلكو! موږ چې دالله له رسول نـه څـه آوريدلي دي او څه چې دالله لـه نبى نـه مـوږ تـه رارسيدلي دي دهغـه مطابق حممه ؓ دشهادت په مرګ مړشويدى.

ځينو ويـلي دي چې دالله پـه لاره كـې قـتل شوې او مړشـوې خلـك پـه شهادت ، اجر اوثواب كى برابر دي. لېكـن غـوره قول دادى چى د ادواړه برابر نه دي. بلكې ددواړو ترمنځ فـرق دى، اوپـه دى كى هيـڅ شـک نشـته چې دالله پـه لارو كې وژل شوي لـه هغه چانـه افضـل دي چى دالله پـه لاره كې پخپـل مرګ مړشوې وي. څكه ددى دواړو ترمنځ ډيرفـرقونه دي چې ځينې يې دادي : لومړې : مقتول فى سبيل الله لـه ميت فى سبيل

[١] - أسد الغابة لابن الأثير : ٢ / ٥٨ . ومجمع الزوائد للهيثمى : ٩/ ٤٠٠.

الله نه غوره او بهتره ده ځکه چې وژل شوي او وينې يې بهيدلي دي په دی باندې دجابر رضی الله عنه روايت دلالت کوي .

((عـن جابـر بن عبدالله رضیالله عنهما: أنه سُئِلَ رسول الله ﷺ ایُّ الجهاد افضل ؟ قا ل : اَنْ يُّعْقَر جوادُكَ ويُراقَ دمُكَ.[١]))

لـه جابر ﷺ نـه روايـت دی چی لـه رسول الله ﷺ نه پوښتنه وشوه چې کوم يو جهاد افضل دی ؟

هغه ﷺ وفرمايل : چې اس دې زخمي شي او وينه دې تويه شي.

۲. دالله پـه لاره کی وژل شوی لـه هغـه چانـه غـوره دی چیپخپـل مـرګ مړشوې وي اګرکه دالله په لاره کی وتلی وي. ځکه چې چاديوعمل نيت وکړ او وربانـدی عمل وکړ دالـه هغـه چانـه افضل او غـوره دې چی دعمـل نيت خو وکړي مګر ددغه کار په کولو بريالی نـه شي. پس مقتول چی کوم نيت کړی و په هغه باندی يې عمل هم وکړ او په خپل مرګ مړ دهغه عمل په کولو بر لاسی نه شو چې د هغه نيت يې کړی و.

۳. پخپـل مـرګ کې مړشوي سړې دمړپـه نـوم يادېږي اګرکه هغـه تـه دشهيد داجر پشان اجر ورکول کيږي. خودالله په لاره وژل شوی ته څوک مړ نه وايي بلکې شهيد ورتـه وايـي او الله تعـالی لدينـه منع کړېـده چی شـهيد تـه مـړ وويـل شي.لکـه چې فرمايي.

﴿وَلاَ تَقُوْلُوْا لِمَنْ يقتل فی سبيل الله امواتٌ بل احْيا ءٌ ولاكن لا تشعرون﴾

[البقرة : ١٥٤].

دالله پـه لاره کې چی څـوک وژل شـويدي هغـوی تـه مـړه مـه واياست بـلکې هغـوی ژوندي دي لکن تاسې دهغوی په ژوند نه پوهيږئ.

۴. دالله پـه لاره کې وژل شوی شـخص تـه هغـه ثـواب ورکـول کيـږي چی تپونـه ورتـه رسيدلي دي کله چی دقيامت په ورځ راوستل کيږي نو دهغه لـه بدن نه تازه تازه وينه

---

[١] – مـــوارد الـظـمآن ص : ۳۸۷ ، والــحديــث صحيحٌ.

بهيږي. رنګ به يې دويني رنګ وي اوبوی به يې بوی دمشکو وي. په خپل مرګ مړشوي سړي لپاره دافضيلت او اعزاز نشته.

۵. دالله تعالى په لاره کې وژل شوی شخص هيله کوي چې بېرته دنياته ولېږل شي ترڅو دالله په لاره کې بياقتال وکړي داهيله به دقتل دثواب دليدو په وجه وکړي.

مګر پخپل مرګ مړشوی انسان داهيله نه کوي.

((عَـنْ انـسٍ بـن مالك ﷺ، عن رسول الله ﷺ قال : مامِنْ نفسٍ تموتُ لها عـندالله خـير، يسرُّها ان ترجعَ اِلىَ الدنيا ، وان لها الدنيا ومافيها اِلاَّ الشهيد. يتمنَّى ان يرجع، فيُقْتَل في الدُنيا لمايرى من فضل الشهادة [1])).

لـه انس بن مـالک رضی الله عنه نه روايت دی هغـه وايي چې رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلی دي :

څوک چې مړشي او هغه لپاره لـه الله سره خير اوښيګڼه وي، مګر هغه دانه خوښوي چې بيرته دنيا ته راشي او هغه لپاره دنيا اوددنيا هرڅه ورته ورکړی شي. مګر شهيد دنيا تـه پـه دی آرزو راتـلل غـواړي چې پـه دنيـا کـې ووژل شي داپه دی خاطر چې هغه دشهادت لوی فضيلت او مرتبه ليدلی وي .

(۶) دالله په لاره کې چې وژل کيدلو سره ټول ګناهونه معاف کيږي مګر دالله په لاره کې پخپل مرګ مړکيدلو سره ټول ګناهونه نه بخښل کيږي.

(۷) دالله په لاره کی پخپـل مرګ دمړشوې سړي باندی دجنازې لمونځ لوستل کيږي خودالله په لاره کې په وژل شوي سړي باندی نه دجنازی لمونځ (دامام شافعي په مذهب) لوستل کيږي اونه ورته غسل ورکول کيږي. ځکه چې په مړي باندی دجنازی لمونځ په دی خاطر لوستل کيږي چې هغه لپاره دبخښنې دعاوغوښتل شي. مګر دشهيد سړي ګناهونه الله تعالى دهغـه لـه وژل کيـدو سره سم بخښلي وي. نوځکه پرهغه دجنازی لمونځ نه لوستل کيږي .

---

[1] - رواه مسلم فی الامارة : ۳ / ۱۴۹۸ .

(۸) دالله په لاره کې د وژل شوي سړي روح په جنت کې دشنو مرغانو په ججورو کې وي (چې هغه دده لپاره دطیارې پشان وي هر چېرته یې وړي راوړي) مګر دالله په لاره کې پخپل مرګ مړشوي سړي لپاره نشته.

(۹) دالله په لاره کې وژل شوي سړي دخپلې وینې له وچیدونه مخکې دجنت حورعین ویني. مګرپخپل مرګ مړشوی حورې نشي لیدلی.

(۱۰) مقتول فی سبیل الله به دقبر له عذاب نه په امن وي او دمیت فی سبیل الله لپاره داضمانت نشته.

(۱۱) : مقتول فی سبیل الله شفاعت دوروستنیو خلکو په اړوند قبلیږي او میت فی سبیل الله داسې نه ده.

هودالله په لاره کې مړشوي سړی له هغه خلکونه جدا او ممتاز دی چې دطاعون دګیډې دجاري کیدو، په اوبو کې د ډوبیدو، په اور کې دسوځید او داسی نورو ناروغیو په وجه چې رسول الله ﷺ دهغو یادونه کړېده مړشي، اوداپه دی خاطر چې هغوی جهاد ته دتللو په وجه داجر مستحق ګرځیدلي دي. په جهاد کې یې ورځې شپې تیرې کړيدي، وجودیې په دوړو کې ککړشوې لوږه اوتنده یې زغملی ده، دالله په لاره کې خپل مالونه خرچ کړیدي اوداسې نور عبادتونه اوطاعتونه یي کړیدي. چې دهغو ثواب ورته دجهاد فی سبیل الله په برکت په څو چنده ورکول کیږي.

کله چې دالله په لاره جهاد ته وتلي سړي ناروغ شي یادسر دردي په ناروغي کی اخته شي اویاهم دجسم کومه برخه یې په دردشي، الله تعالی ددی په عوض کې دهغه ټول مخکیني ګناهونه بخښي.

اتــه و يشتم باب

د شهادت دمرګ لپاره دسوال کولو ترغيب اوحرص کول

الله تعالى په مسلمانانو باندى دافرض کړيدى چى په هرلمونځ کى لـه الله جل جلالـه نه دهغې دنيغې لارى دښودلو سوال وکړي لاردهغه کسانو چى الله وربانـدى انعام کړيدي.

﴿اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ. صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ. ﴾ [الفاتحة : ٦ -٧.]

ترجمه: موږ ته سمه لياره وښايه دهغو خلکو لپاره چې تاپرى لورينه کړېده، رټل شوي نه دي اوليارِه يې نده ورکړې.

په کومو کسانو چې الله تعالى انعام کړى دى دهغوى يادونه دالله تعالى په دى قول کې شوېده.

﴿ وَمَن يُطِعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِم مِّنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَئِكَ رَفِيقًا ﴾ [النساء : ٦٩ .]

اوهغه څوک چې دالله اودرسول مننه وکړي نوله هغو کسانو سره به وي چى الله پرې لورېنه کړېده چى عبارت دي لـه پيغمبرانو، صديقانو، شهيدانو او نيکو کـارانو څخه او دوى خورا ډېر ښه ملګري دي.

((عن سهل بن حنيف ﷺ ان رسول الله ﷺ قال : مَنْ سأل اللهَ تعالى الشَّهادةَ بصدق بلَّغه اللهُ منازلَ الشهداءَ وإنْ مَاتَ على فراشهِ[1].))

---

[1] -رواه مسلم في الإمارة: ٣ / ١٥١٧ .

له سهل بن حنيف ﷺ نه روايت دی چی رسول الله ﷺ وفرمايل : څوک چې له الله تعالى نه دشهادت سوال وكړي، الله تعالى هغه دشهيدانو مرتبې ته رسوي اګرکه په خپل بستره کې مړشي.

((عن انس بن مالكٍ رضىالله عنها قل : قل رسول الله ﷺ مَنْ طلب الشهادة صادقاً اعْطيها ولولم تصبهُ.[1]))

له انس بن مالک ﷺ نه روايت دی چی رسول الله ﷺ فرمايلی دي: چاچی په رښتوني زړه دشهادت مرګ وغوښت نو هغه ته به دشهادت درجه ورکول کيږي اګرچې شهيد نه شي.

((وروى أبوداود والترمذي والنسائي عن معاذ بن جبل رضي الله عنه ، أنه سمع رسول الله ﷺ يقول : ((مَنْ قاتلَ في سبيل الله فُواقَ ناقة فقد وجبتْ له الجنة ، وَمنْ سألَ الله القتل من نفسه صادقاً ثم مات أوقتل فإن له أجر شهيد)).[2]

له معاذ بن جبل ﷺ نه روايت دی هغه وايي چې ماله رسول الله ﷺ اوريدلي دي چی فرمايلی یی : څوک چې دالله په لاره کې داوښې دفواقې هومره جهاد وکړ په تحقيق سره هغه لپاره جنت واجب شو.اوچاچی په رښتوني زړه له الله تعالى نه دالله په لاره کې دشهادت قتل کيدو سوال وکړ اوبيامړشو ياووژل شو نو هغه لپاره دشهيد اجر دی.

(يادونه) فواقه داوښې دلوشلو هغه وقفې ته ويل کيږي چی کله اوښه لرغوندې ولوشلی شي نو هغه خپلې شيدی بندوي نوبيادهغې جونګې ورته خوشې کوي چې

---

[1] - رواه مسلم فى الامارة : ۳/ ۱۵۱۷ .

[2] - رواه ابوداود في الجهاد : ۳/ ٤٦. والترمذي: ٤/ ١٨٥ . ولنسائي :٦/ ٢٥ والحديث صحيح.

دهغې تې ورو‌ي اوپتې شيدى بيرته لاندى رابنكته كړي. چې كله شيدى بيرته لاندى رابنكته كړي نو بيرته دهغې دشيدى دلوشلو لپاره ورځي. دغه لرغوندى وقفې ته فواقه ناقه وېل كيږي.

((عن ابى هريرة ﷺ قال : قال رسول الله ﷺ : ((تضمَّنَ الله لمن خرجَ في سبيله ، لايخرجه إلا جهاد في سبيلي، و إيمانٌ بي، وتصديقٌ برسلي، فهو عليَّ ضامن أن أُدخله الجنة ، أو أرجعه إلى مسكنه الذى خرج منه نائلاً مانال من أجرٍ أو غنيمة. والذي نفس محمدٍ بيده ، ماكلمٌ يكلمُ في سبيل الله إلاَّ جاء يوم القيامة كهيئته يوم كُلم ، لونه لونُ دم. وريحه ريحُ مسك. والذى نفس محمد بيده لولا أن أشقَّ على المسلمين ماقعدتُ خلافَ سريةٍ تغزو في سبيل الله ، ولكن لا أجدُ سعةً فأحملهم، ولا يجدونَ سعةً ، ويشقُّ عليهم أن يختلَّفوا عني.

والذى نفسُ محمد بيده لوددتُ أني أغزو في سبيل الله فأقْتل، ثم أغزو فأقتل، ثم أغزو فأقتل)).[1]

له ابى هريره ﷺ نه روايت دى هغه وايي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل الله تعالى دهغه چا ضمانت كړيدى چې يواځې زماپه لاره كى دجهاد لپاره ووځي، او ددى لپاره ووځي چې په ماباندى ايمان لري اوزما درسولانو تصديق كوي. زه دهغه ضامن يم چې په جنت كى يې داخل كړم. اويا هغه ځاى ته بيرته واستوم چې ترېنه وتلى وي په اجر او غنيمت سره، په هغه ذات قسم چې زما روح دهغه په لاس كى دى كوم زخم چې دالله په لاره كى چاته ولگيږي مگردقيامت په ورځ به دهمغې ورځې په شكل كى راځي چې زخمي شوې و. رنگ به يې دوينې درنگ په شان وي اوبوى به يې دمشكو پشان وي.

[1] –رواه البخاري في الجهاد : ٤/ ١١ . ومسلم في الإمارة : ٣/ ١٤٩٥ .

زما دى په هغه ذات قسم وي چې دمحمد ﷺ روح دهغه په لاس كى دى كه چيرته په مسلمانانو باندى داګران نه تماميداى .په هغوى داګران تماميږي چې زما نه وروسته پاتې شي (يعني زه غزاته لاړشم او هغوى وروسته پاتې شي) نو زه به ديوې سريې نه هم چې دالله په لاره كې غزاكوي وروسته نه پاتې كيدم خونه زما دومره وس شته چې هغوى هم له ځان سره بوځم . اونه هغوى دومره وس لري چې لاړ شي زمادى قسم وي په هغه ذات چې دمحمد صلى الله عليه وسلم روح دهغه په قبضې كې ده زه دى زړه له كومې نه داخوښوم چې دالله په لاره كې غزاوكړم او ووژل شم بيا غزا وكړم بيا ووژل شم بيا غزا وكړم بيا ووژل شم .

((و روى الحاكم عن سعدبن أبي وقاص رضي الله عنه ، أن عبدالله بن جحش رضي الله عنه قل له يوم أحد: ألا تأتي ندعو الله.

فدعا سعد ربَّهُ قائلاً : يا رب: إذا لقينا القوم غداً، فلقِّني رجلاً، شديداً بأسهُ، شديداً حرْدُ ہُ، فأقاتله فيك ويقاتلنى ، ثم ارزقني عليه الظفَر حتى أقتله !.

ودعا عبدالله بن جحش رضي الله عنه ربَّـهُ قائلا: اللهمَّ ارزقني رجلاً، شديداً حرده شديداً بأسُهُ، أقاتله فيك ويقاتلني ، ثم يأخذني، فيجدعُ أنفي وأذني، فإذا لقيتُكَ غداً، قلت لي: يا عبدالله : فيم جدع انفك واذناك ؟

فاقول : فيك وفي رسولك. فتقول : صدقت .

وقد استشهد عبدالله بن جحش رضى الله عنه في المعركة .

وقال سعد لابنه اسحاق : يابني : كانت دعوة عبدالله خيراً من دعوتي ، لقيته آخر النهار ، وهو قد جدع انفه واذنا ه !))

حاكم لـه سعد بن ابي وقاص رضي الله عنه نه روايت كړيدى چى عبدالله بن جحش ﷺ د احد دغزا په ورځ راتـه وويـل: ايازماخواتـه نـه راځي چې دواړه لـه الله نـه دعـا وغواړو؟

لومړې سعد ﷺ له خپل رب نه داسى دعا وغوښتله :

اى ربـه ! كله چې سباتـه لـه دښمـن سره مخامخ شو نو ماله داسې سړي سره مخامخ كړې چې ډير سخت جنګيالى اوغصـه نـاک وي. ستا درضا لپاره زه لـه هغـه سره وجنګيږم او هغه لـه ماسره وجنګيږي. بياماتـه پرهغه غلبه په نصيب كړې ترڅو هغه ووژنم.

بياعبدالله بن جحش له الله نه داسې دعاوغوښت :

اى الله ماتـه پـه جنګ كې داسى سړى په لاس راكړه چې ډير غصه ناک او جنګيالى وي ستا درضا لپاره زه لـه هغه سره وجنګيږم او هغه لـه ماسره وجنګيږي. بياهغوى ماونيسي اوزماپوزه او غوږونه غوڅ كړي كله چې سباته لـه تاسره وينم نو ته به راته ووايي : اى عبدالله ! ستا داپوزه اوغوږ په څه كى پرى شوى دي ؟

زه بـه ځواب دركړم ستا اوستا درسول په لاره كې. ته به راته وايې: رښتيا دى وويل : عبدالله بن جحش په دى جنګ كى شهيد شو.

سعد خپل زوى اسحاق تـه وويـل : اى زويـه د عبدالله دعـا زمـا لـه دعـا نـه ښـه وه. ماهغـه د ورځې پـه آخري حصـه كې وليـد چې پوزه او غوږونـه يې پرى شوي وو ابن اسحاق روايت كړيدى كله چى د موتى جنګ ته دلښكرو ورتلو وخت رانژدى شو نو خلكو لښكر سره خداى پاماني وكړه. كله چى لـه عـبدالله بـن رواحه سره يې خداى پاماني وكړه نو هغه په ژړاشو. هغوى ورته وويل : اى ابن رواحه ! ته ولې ژاړې ؟ هغه ورته په ځواب كى وويل :

نه مې له دنياسره مينـه ده اونه عشق. لېكن ماله رسول الله ﷺ نه آوريدلي دي چې يو ايت يې له قرآنكريم نه لوست اوپه هغه كې يې د اور يادونه يې كوله . .

﴿ وَإِنْ مِنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا كَانَ عَلَى رَبِّكَ حَتْمًا مَقْضِيًّا ۝ ثُمَّ نُنَجِّي الَّذِينَ اتَّقَوْا وَنَذَرُ الظَّالِمِينَ فِيهَا جِثِيًّا ﴾ [مريم ۷۱-۷۲]

ستاسې هريوبه يوځل په جهنم ورځي. دا آخري خبره ده پوره کول يې ستا د رب په غاړه ده. بيابه پرهيزګاران ترينه خلاص او ظالمان به په ګونډو پريږدو.زه نه پوهيږم چې له ورتلو نه وروسته به زه څنګه ترينه ووځم .مسلمانانو ورته دعا وکړه چې الله دې ستاملګرې شي له تانه دې دښمنان دفع کړي اوموږ ته دې بيرته روغ رمټ راوګرځوي.

حضرت عبدالله بن رواحه ﷺ دهغو په وړاندې داشعرونه وويل : او رد يې ورباندې وکړ.

لکننی اسأ ل الرحمن مغفرةً ، وضربةً ذات فرغٍ تقذف الزبدا

اوطعنة بيا و حرّان مجهزة. بحربةٍ تنفذ الاحشاء والكبدا

حتى يقال اذا أمرّوْا على جدثى يا ارشد الله من غازوقد رشد ا.

دشعرونو ژباړه : لاکن زه خوله رحمن خدای نه مغفرت غواړم ، اوپه خپل بدن کې دتوری داسې ژور زخم او ګوزار غواړم چې له ځک نه ډکه وينه تري بهيږي . يادحرّانی زړه ور سړې له لاسونه دنيزې داسې کوذار غواړم چې زما په کُلمو او ځيګر هغی خواته ووځي . تردې چې کله خلک زما په قبر تيريږي . نو ووايي . واه واه څنګه غازي و او څنګه صحيح مقام ته ورسيد.

په موته کې مسلمانانو له روميانو سره جهاد وکړ او عبدالله بن رواحه د مسلمانانو دريم اميرو اولدينه مخکې دوه اميران زيد بن حارثه او جعفربن ابي طالب شهيدان شوي وو او دادريم اميرهم شهيد شو.رضی الله عنهم اجمعين .

له زيد بن اسلم نه روايت دی چی عمربن الخطاب رضی الله عنه به ويل : ای الله زه له تانه ستا په لاره کی شهادت غواړم او ستا درسول په ښارکې مرګبدل غواړم. الله تعالی دهغه ﷺ دعاقبوله کړه اوپه مدينه منوره کې ورته دشهادت مرګ په نصيب کړ ذهبي له سليم بن عامر ﷺ نه روايت کوي هغه وايي چې زه دعبدالله الحکمي زوی جراح باندی داخل شوم . هغه دواړه لاسونه ددعا لپاره پورته کړل ورسره نورو اميرانو هم لاسونه پورته کړل. بياله دعانه وروسته جراح ماته وويل : يا ابايحيی ! ايا

ته پوهيږی چی موږ په دعا کې څه وويل : ماورته وويل نه . بلکې ماتاسې ددعاپه حالت کې وليدلئ نو ماهم له تاسو سره لاسونه پورته کړل. هغه راته وويل : موږ الله ته سوال وکړ چې موږ ته شهادت په نصيب کړی. سليم بن عامر وايي : په الله قسم چی په دی غزوه کې ټول شهيدان شول اويو پکې هم پاتی نه شو.

ابن المبارک لـه حميد بن هلال نه روايت کړيدی هغه وايي چی اسود بن کلثوم جهاد ته ووت او الله نه يې دا دعاوغوښت . ای الله! زما دانفس خيال کوي چې لـه تاسره مينه لري. که چيرته زمادانفس رښتونی وي نوخپل ديدار او ملاقات ورته په نصيب کړه اوکه رښتونې نه وي نو بياهم خپل ديدار ورته وښايه اګرکه نه يې خوښوي اوما ستا په لاره کی شهيد کړه اوزما غوښه دمرغانو اودرندو خوراک وګرځوه. پس کله چی اسود جهاد ته لاړ اوله دښمن سره قتال يې وکړ نو دالله په لاره کې ووژل او شهيد شو.

حضرت عمر بن العاص ﷺ وايي چې زه او ورور مې هشام ديرموک په جهاد کې شريک شوو. نو موږ ټوله شپه لـه الله تعالی نه دعا وغوښتله چی موږ ته دشهادت مرګ په را نصيب کړې ، کله چې سهار شو نو الله هغه ته دشهادت مرګ په نصيب کړ خو زه يې محروم کړم.

((وروی مسلم عن أنس بن مالك رضي الله عنه قال : انطلق رسول الله ﷺ وأصحابه ، حتى سبقوا المشركين إلى بدر، وجاء المشركون بعد ذلك . وحثّ رسول الله ﷺ المسلمين على الجهاد ، وقال : ((قوموا إلى جنة عرضها السموات ولأرض))

قل عمير بن الحمام : يارسول الله : جنةٌ عرضها السموات والارض ؟

قل نعم :

قل ابن الحمام ، بخ ، بخٍ

فقال رسول الله ﷺ : مايحملك على قولك بخٍ بخ؟

قال : لا والله إلا رجاء أن أكون من أهلها.

قال ﷺ : فإنك من أهلها !

فأخـرج تمراتٍ من قرنه، فجعل يأكل منهن. ثم قال: إنْ أنا حييتُ حتى آكَلَ تمراتي هذه إنها لحياةٌ طويلة !

فرمى بـما كان معه من تمر، ثم قاتلهم حتى قتل. رضى الله عنه.[1]))

حضرت انس بن مـالک ﷺ نـه روايت دی هغه وايي: رسول الله ﷺ اودهغه اصحاب رضوان الله عليهم دبدر غزاته روان شول او هلته لـه مشرکانو نه وړاندې ورسيدل او مشرکان لـه هغوی نـه وروستـه راورسېدل رسول الله صلی الله عليه وسلم مسلمانان دجهاد لپاره چمتو کړل او ورتـه يې وويـل : تاسې هغـه جنت لپاره جهاد وکړئ چې پراخ والی يې دآسمان او زمکی هومره دی.

عميربن الحمـام وويـل : ای دالله رسـوله ! داسـی جـنت چی پـراخ والی يـې دآسـمان اوزمکې هومره دی ؟

رسول الله ﷺ وفرمايل هو .

ابن حمام وويل : واه واه .

رسول الله ﷺ ورتـه وويل په څه خبره دی واه واه وکړه؟ هغه وويل په دی اميد می واه واه وکړ چې زه ددغـه جـنت اوسيدونکی وګرځم. رسول الله ﷺ ورتـه وفرمايل ته دهغه اوسيدونکی يې بيـايې لـه خپلې چانتی نه کجورې راوويستلې او خوراک يې تړنـه شـروع کـړ، بيـايې وويـل تـرڅو پـورې چی زه دا خـورم پـه دی بـاندی خـو اوږد ژونـد

[1] - رواه مسلم في الإمارة : ٣/ ١٥٠٩ .

تیریږي. په لاس کی چی څومره کجورې وې هغه ټول یې وغورځولې اوله کفارو سره جنګ شروع کړ او بالاخر شهیدشو.

ابن المبارک له انس بن مالک ﷺ نه روایت کوي هغه ﷺ وایي چې دیمامې دجنګ په ورځ زه دثابت بن قیس ﷺ له څنګ نه تیرشوم ګورم چی هغه خوشبوي لګوله . ما ورته وویل : ای تره ! ایاته نه وینې چی په مسلمانانو څه تیریږي او ته لا دلته ناست یې ؟

هغه په مسکاشو او ویې ویل : ای وراه دغه ده در روان یم. هغه خپله وسله واخسته اوپخپل اس باندی سور شو ان چې دجنګ ډګر ته راغې. له کفارو سره یې جنګ شروع کړ او ترهغه وجنګیدچې ترڅوشهید شوې نه و. یادونه : حنوط هغی خوشبوی ته وایې چې په مړي اچول کیږي .

هغوی شاید خوشبوي یې ځکه لګوله چی خپل ځان دالله په لاره کې مرګ ته اماده کړي.

((و روی النسائی وأبو عوانة والحاكم عن أنس بن مالك رضي الله قل : قـال رسـول الله ﷺ : ((يُوتـي بالرجل من أهلِ الجنة ، فيقولُ اللهُ له : يا ابنَ آدم .كيف وجدت منزلَك؟

فيقول : يارب :خيرُ منزل .

فيقول الله : سل وتمنَّ

فيقول : أسألُكَ أنْ تَرُدَّني إلى الدنيا، فأُقتلَ في سبيلك عشر مرات!

وذلك لما يرى من فضل الشهاد ة.[1])).

---

[1] - رواه النسائي : ٦/ ٣٦ وأبو عوانة في مسنده : ٥/ ٣٣، والحديث صحيح.

له انس بن مالک ﷺ نه روایت دی هغه وايي چې رسول الله ﷺ وفرمايل : دجنت یوسړی به راحاضر کړی شي. الله تعالی به ترینه پوښتنه وکړي چی ای دآدم زویه ! تاخپل کور اوځای څنګه وموند ؟

هغه به ووايي ای ربه ! له ټولونه ښه کور دی.

الله ورته وايي له مانه نور وغواړه ؟

هغه وايي : ای الله زه لـه تانه داسول کوم چې مادنیا ته واپس ولېږه چی ستاپه لاره کی لس کرته ووژلی شم. اوداسوال ځکه کوي چی دشهادت فضیلت يي لیدلې وي .

کله چې دجنت اوسیدونکي دشهادت آرزو کوي حال داچې هغوی لوی کامیابي ته رسیدلي دي او همیشني نعمتونه ورته ورکول شویدي نو ددی دنیاخلک چی په امتحان اوسختي کې اوسیږي څنګه دشهادت دمرګ سوال ونکړي.

ابن اسحاق پخپل سیرت کې لـه محمود بن لبید ﷺ نه روایت کوي هغه وايي چې کله رسول الله صلی الله علیه وسلم داحد غزاته تشریف ویوړه. نو حسیل بن جابر (دایماني و دحذیفه ابن الیمان پلار و) اوثابت بن وقش دکلا په یو اوچت ځای کی له ښځو اوماشومانو سره ناست وو.

دغو دواړو یوبل ته وویل موږ ښه بوډاګان یو. په الله قسم چې زموږ عمر دخر دتندې پشان پاتی دی موږ نن یا سبا مړکیدونکی یو. موږ باید خپلې تورې راواخلو اولـه رسول الله ﷺ سره یوځای شو. ښایي الله تعالی موږ ته دشهادت مرګ راپه نصیب کړي. هغوی خپلې تورې را واخستلې او دجنګ ډګر ته ورننوتل او مسلمانان دهغوی په راتلو پوه نه شول ثابت بن وقش مشرکانو ووژه اوشهید يې کړ خو حسیل بن جابر دمسلمانانو د تورو لاندی په غلطي کې ووژل شو مسلمانانو هغه نه و پیژندلي اوګمان يې وربانديی کړی چی دابه لـه مشرکانو نه کوم سړی وي.

حذیفه ﷺ خپل پلار ولید چې ووژل شویدي. نو اوازيې وکړ په الله قسم چې دا زما پلار دی. مسلمانانو وویل والله چی موږ نه وپیژندلې او موږ فکر وکړ چې داد مشرکانو کوم سړی دی.

حذيفه ﷺ وويل : الله دی تاسې وبښي هغه ډېر رحم کوونکی دی. لدينه وروسته رسول الله ﷺ دهغه رضی الله عنه ددیت ورکولو اراده وکړه ځکه چې په خطاسره وژل شويدی.

حذيفه ﷺ دهغه دیت پر مسلمانانو صدقه کړه اوداښیګڼه يې دمحمد ﷺ په وړاندې زياته کړه. ابونعيم له عبدالله بن عمر ﷺ عنهما نه روايت کوي چې عمربن الخطاب ﷺ داحدپه ورځ خپل ورور زيد ﷺ ته وويل : زما زغره در واخله. زيد ورته وويل : زه هم ستاپشان شهادت غواړم، دواړو زغره له شهادت سره دمينې په وجه پرېښودله. اوزيد بن الخطاب ديمامې په جنګ کی شهيد شو په هغه وخت کې چی عمر په محراب کی شهيدکړی شو رضی الله عنهما. ابن اثير په اسدالغابه کی‌له سعد بن ابي وقاص ﷺ نه روايت کوي هغه وايي چې ماخپل ورور عمير بن ابي وقاص لدينه مخکې چی رسول الله ﷺ موږ بدر جنګ ته وليږي وليد چې پټ پټ ګرځي. ماورته وويل ای وروره ! ولې پټ پټ ګرځې ؟ راته يې وويل : زه وېرېږم چی هسې نه رسول الله ﷺ ماووينې او راته ووايي چی ته لاورکوټی يې اوزه له الله سره يوځای کېدل غواړم. رسول الله ﷺ ته چې وروړاندې شو نو هغه ﷺ ورته وويل چې ته وکوټی يې بيرته خپل کور ته لاړشه . عمير ﷺ په ژړاشو او رسول الله ﷺ ورته اجازه ورکړه.

څرنګه چې دهغه قد ورکوټی و نو ما دهغه دتورې پټې ته غوټه ورکوله چې په زمکه ترينه ونه لګيږي. دبدر په جنګ کې هغه عمروبن عبدود له لاسه ووژل شو. په دی وخت دهغه عمر سپاړلس کاله و.

ابن مبارک دجهاد په باب کی روايت کړيدی چی دصله بن اشيم العدوي ﷺ له قوم نه يوسړي صله ته وويل:

ای دصهباء پلاره ! ما په خوب کی وليدل چې ماته دشاتو يوګبين اوتاته دشاتو دو ګبينونه درکړل شول. صله ابن اشيم ورته وويل ښه خوب دی ليدلی دی ته به ډېر ژر به دالله په لاره کی دشهادت مرګ ترلاسه کړي او ډېر ژربه زه اوزما زوی هم دشهادت مرتبه ترلاسه کړو.

صله بن اشیم جهاد ته لاړ په دې وخت دهغه عمر ۱۳۰ کاله و، له هغه سره دهغه زوی هم جهاد ته لاړ. اوپه افغانستان کې دسجستان نومې ځای کې له ترکانو سره وجنګیدل.

کله چې جنګ ډېر سخت شو نو صله خپل زوی ته وویل چې بیرته خپل مور ته لاړشه. زوی ورته وویل : پلاره ته دخپل ځان لپاره خیر خوښوې اوماته بیرته راتلو امر کوې ؟ په الله قسم چې مور ته مې له مانه ته زیات ښه یې. پلار یې ورته وویل: بیانو جنګ ته مخامخ شه. هغه ډېر ته ووت اوله دښمن سره له سختې جګړې نه وروسته شهیدشو. بیا صله بن اشیم جګړې ته مخامخ شو ترهغه یې جنګ وکړ چې ترڅوشهید شوی نه و.

دصله اودهغې دزوی دشهادت دمرګ خبردهغه دښځې معاذې ته ورسید. هغې نورو ښځوته وویل : که چیرته تاسې ماته چې الله پاک کوم عزت راکړیدی دهغه دمبارکۍ لپاره راغلئ یاست نو ډېر ښه که نه نواپس لاړې شئ.

ابن ابی شیبه له سعد بن ابراهیم نه روایت کړیدی چې هغوی دقادسیه په ورځ په یوسړي باندې تیرشول دهغه لاسونه اوپښې غوڅې کړې شوې وې اوپه وینو کې لت پت وو اوپه خوله یې دا آیت شریف جاري و:

﴿ وَمَـنْ يُطِعْ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُوْلَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنْ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُوْلَئِكَ رَفِيقًا ﴾ [النساء : ٦٩].

اوهغه څوک چې دالله او رسول مننه وکړي نوله هغوکسانو سره به وي چې الله پرې لورېنه کړېده چې عبارت دي له پیغمبرانو، شهیدانو اونیکوکارانو څخه اودوی خوراډېر ښه ملګري وي خلکو ترېنه پوښتنه وکړه چې ای دالله بنده! ته څوک یې ؟

هغه وویل . زه دانصارو دقوم یوسړی یم.

نهه ویشتم باب

دالله په لاره کې د وژل شوي شهید فضیلت

پوه شه چې شهادت لویه مرتبه اوغټ مقام لري، دادهغه چاپه برخه کیږي چې دلوی عزت خاوند وي په تقدیر کې ورته همیشنۍ برى لیکل شوي، شهیدان په جنت کې له انبیاو سره یوځای اوسیږي. الله تعالی فرمایي :

﴿ وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُوْلَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِم مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُوْلَئِكَ رَفِيقًا ﴾

اوهغه څوک چې دالله اودرسول مننه وکړي نوله هغو کسانو سره به وي چې الله پرې لورېنه کړیده چې عبارت دي له پیغمبرانو صدیقانو، شهیدانو اونیکو کارانو څخه او ددی خورا ډېر ښه ملگري دي.

علماو دشهید دتسمیې په وجه بیلابیلې خبرې کړي دي.

چاویلي دي چې په دی نوم سره څکه یادیږي چې په دی گواهي ورکول شویدي چې داجنتي دی.

چاویلي دي په دی خاطر ورته شهید ویل کیږي چې دهغوی روحونه جنت او دارالسلام ته حاضریږي اوهغوی دخپل رب په نزد ژوندي دي. شهید دشاهدپه معنی دی، اودشاهد مطلب دی په جنت کی حاضریدونکي.

امام قرطبي ویلي دي چې همدا صحیح خبره ده.

ابن فارس په (مقیاس اللغة) کی ویلي دي شهید دالله په لاره کی وژل شوي ته وېل کیږي اوشهید ورته څکه وېل کیږي چې پرښتې ورته حاضریږي یاداچې الله پاک دهغه خان دجنت په بدله کې آخستی دی اوپرهغه یې لازم کړی و چې په عهد باندی

به ودریږي نو شهید دالله په لاره کې دځان په قربانولو ګواهي کوي چې دادی خپل کړی عهد مې ترسره کړ او ګواهي يې دالله جل جلاله لـه ګواهي سره موافق شو. دالله تعالى په وړاندی دخپل ځان دشهادت په وجه هغه ته شهيد ويلى شي، لکه چې په آيت شريف کې راځي .

﴿ إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ ﴾ [التوبة :۱۱۱].

بيشکه الله تعالى لـه مؤمنانو نه دهغوی ځانونه او مالونه دجنت په بدل کې آخستی دي. هغوی به دالله په لاره کې قتال کوي دالله دښمنان به هم وژني اوپخپله به هم وژل کيږي.

انباري رحمه الله عليه وايي چې شهيد ته ځکه شهيد ويل کيږي چې الله تعالى اودهغه پرښتې دهغه لپاره دجنت ګواهي ورکوي.

داهم ويل شويدي چې شهيد ته ځکه شهيد وېل کيږي چې کله دهغه روح اوځي نوپه دې وخت الله پاک چې هغه لپاره کوم ثوابونه او عزت تيار کړيدی هغه ته وړاندی کولې شي او هغه يې ګوري.

اوداهم ويل شويدي چې شهيد ته ځکه شهيد وېل کيږي چې لـه هغه سره ګواه وي چې دهغه په شهادت ګواهي ورکوي اوهغه دده وينه ده چې کله دقيامت په ورځ شهيد پاڅيږي نو لـه رګونونه به يې تازه وينه بهيږي.

الله تعالى په شهيدانو ډېر لوی انعامونه کړيدی او ځانګړی مرتبې او مقامونه يې ورته ورکړيدي.

دالله تعالى لـه دغو لورينو اوپيرزونو څخه يودادی چې هغوی ته يې پخپل نزد ژوند ورکړي او دجنت کومې ميوې يې چې خوښې وي ورته ورکوي يې .

الله تعالى دشهيدانو په باره کې فرمايي :

﴿ وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتٌ بَلْ أَحْيَاءٌ وَلَكِنْ لَا تَشْعُرُونَ ﴾ [البقرة : ١٥٤].

کوم خلک چې دالله په لاره کې شهیدان شویدي هغوی ته مړه يې مه وایاست بلکې هغوی ژوندي دي خوتاسې پرې نه پوهېږئ.

همدغه راز الله تعالی فرمايي :

﴿وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ. فَرِحِينَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَيَسْتَبْشِرُونَ بِالَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا بِهِمْ مِنْ خَلْفِهِمْ أَلَّا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ. يَسْتَبْشِرُونَ بِنِعْمَةٍ مِنَ اللَّهِ وَفَضْلٍ وَأَنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ [ال عمران : ١٦٩-١٧١]

اوهغه کسان چې دالله په لیار کې شهیدان شویدي مړه يې مه ګڼئ، هغوی ژوندي دي اودرب په وړاندې روزي ورکول کیږي. په هغه څه خوښ دي چې الله پاک دخپلې لورينې له مخې ورکړیدي

اودهغوکسانو په هکله زیرې آخلي چې له دوی وروسته پاتې اوتراوسه ورسره ندي یوځای شوي. نه به پرې ډار وي اونه به غمژن کیږي. دالله پاک په نعمت اومهربانۍ خوشاله اوپېدې خبره به هم خوښ وي چې الله پاک دمومنانو اجر نه ضائع کوي.

((عن ابن عباس رضی الله عنهما ، قل : قل رسول الله صلی الله علیه وسلم الشهداء علی بارق نهرٍ ببابِ الجنّةِ فی قبة خضراء یخرج علیهم رزقهم من الجنة بکرةً وعشیًّا)).[1]

له ابن عباس رضی الله عنهما نه روایت دی هغه ﷺ وایي چې رسول الله ﷺ فرمایلی دي شهیدان دجنت د دروازی خواکی دویالې په غاړه په شین محل کی وي اوهغوی ته له جنت نه سهار اوبیګاه رزق راوړل کیږي.

---

[1] - رواه احمد: ١/ ٢٦٦. والحاكم ٢/ ٧٤، وابن شيبه ٥/ ٢٩٠، والحديث.

((وروى الترمذى والحاكم عن جابربن عبدالله رضي الله عنهما قل: نظرَ إلـيَّ رسـول الله صـلى الله عـليه وسـلم ذات يـوم، فقـال: ياجابر: مالي أراك مهْتمّاً؟

قُلتُ: يارسول الله : استشهد أبى ، وترك عليه ديناً وعيالاً.

قـل: ألا أخـبرُك ؟ ماكـلَّمَ الله أحـداً إلاَّ مـن وراء حجـاب، وإنـه كَلَّمَ أباك كفاحاً. [والكفاح : المواجهة] فقال: سَلْني أُعطك ؟

قل: أسألُكَ أن أُردَّ إلى الدنيا، فأقتل ثانية!

فقل الرب : إنه سبق مني أنهم إليها لايرجعون.[1])).

لـه جابربن عبدالله رضي الله عنهما نه روايت دى هغه وايي چې يوه ورځ ماته رسول الله ﷺ وكتل اوراته يې وويل: اى جابره زه تاولى خفه وينم؟

مـاوويل : يارسول الله ﷺ . زماپلار شهيد شِويدى او هغه قرض اوعيال راته پريښى دى.

هغـه ﷺ راتـه وفـرمايل : ايـا زه تـا خبر نكړم چى نـن ورځـې پـورې الله تعالى چې چاسره خبرې كړي دي نـو دپرې ترشايې كړيدي اوالله تعالى ستاله پلار سره بى لـه پردى نـه مخامخ خبرې كړيدي؟ الله تعالى ورته وفرمايل لـه مانه وغواړه چې دريې كړم؟ هغـه رضى الله عـنه وويل لـه تانه سوال كوم چى مابيا دنيا ته واپس ولیږئ چى دويم ځل بيا ستاپه لاره كې ووژل شم.

الله تعـالى ورتـه وفـرمايل : دازمـا مخكـينـى فيصـلـه ده چى لـه مـرګ نـه وروستـه څوک دنيا ته نشي تللې.

---

[1] - رواه الترمذى فى التفسير : ٥/ ٢٣٠ . والحاكم في معرفة الصحابة :٣/ ٢٠٣ واسناده حسن.

علماو دشهيد دژوندد مانا په باره کې اختلاف کړيدی قرطبی رحمه الله وايي چې دشهيدانو ژوند ثابت او حقيقي ژوند دی لکه چی الله تعالی دهغوی د ژوند په باره کې مونږ ته خبر راکړيدی. دزياترو علماو دارايه ده چې هغوی په جنت کې ژوندي دي او دجنت روزي ورته ورکول کيږي.

لکن هغوی ته په ټولو خلکو باندې په جنت کې په رزق سره فضيلت ورکول شويدی ګويا هغوی دايمي ژوندي دي. ځينو علماو ويلي دي چې دهغوی روحونه په قبرونو کې دهغوی جسدونو ته واپس کول شي اوهغوی په باقاعده ډول په قبرونو کې ګټه اوچتوي.

حضرت مجاهد رحمه الله ويلي دي چې شهداوته دجنت له ميوو نه رزق ورکول کيږي او دهغه بوی محسوسوي ددی سره سره چې په جنت کی نه دي.

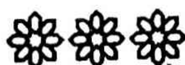
خوصحيح اوراجح. خبره داده چې دشهيدانو روحونه دشنومارغانو په ججورو کې وي اوپه جنت کې دي اوهغوی ، ه جنت کی خوراک څښاک کوي. اوپه دې باندې آيتونه او احاديث چی وړاندی تيرشويدي دلالت کوي.

دشهيدانو مرتبې دالله په نزد يوبرابری ندي بلکی هغوی په مرتبو او مکانونو کې تفاوت اوفرق لري. دغه تفاوتونه دهغوی په اخلاص کې دتفاوتونو دقرباني ورکولو تفاوتونو اوله شهيد کيدونه مخکې دنيکو اعمالو په وجه دي. له شهيدانو نه ځينې هغه دي چې روحونه يې دشنو مارغانو په ججورو کې وي جنت کې يې چې چېرته خوښه شي هلته ځري او شپه هغو قنديلونوته راوړي چې دعرش نه لاندی زوړند دي.

له شهيدانو ځينې هغه دي چی روحونه دجنت دروازی ته نژدی نهر په غاړه په محل کی اوسيږي اوله جنت نه ورته سهار اوماښام روزي راځي.

له شهيدانو نه ځينې داسی دي چی له ملائکو سره په جنت کی هر طرف وغواړي الوتنه کوي.

له شهيدانو نه داسی هم شته چې په جنت کی په پالنګونو باندی ناست وي.

زمکه د شهیدانو جسدونه نه خرابوي :

((روى مالك وابن سعدعن عبدالرحمن بن أبي صعصعة ، أنه بلغه أنَّ عمروبن الجموع وعبدالله بن عمرو الأنصاريين استشهدا يوم أحد ، فوضعهما رسول الله ﷺ في قبرٍ واحد وفي خلافة معاوية بن أبي سفيان رضي الله عنهما جاء السيل فأخذ جزاء من قبرهما ، فحفر عنهما ليغيَّرا من مكانهما، فوجدا لم يتغيرا، كأنما ماتا بالأمس.

وكان أحدهما قد جرح فوضع يده على جرحه ، فدُفن وهو كذلك ، فأميطت يده عن جرحه ، ثم أرسلت ، فرجعت كماكانت!

وكان بين يوم أحد وبين يوم حُفِرَ عنهما ست وأربعون سنة !.[1])).

مالک اوابن سعدله عبدالرحمن بن ابی صعصه نه روایت کوي ، هغه ته دا خبر ورسید چی عمروبن الجموع انصاري او عبدالله بن عمرو انصاري داحد دجنګ په ورځ شهیدان شول، رسول الله صلی الله علیه وسلم هغه دواړه په یوقبر کې کیښودل اود معاویه بن سفیان ﷺ دخلافت په زمانه کې لوی سیلاب راغی اودهغوی دقبرونو څه حصه یې ورانه کړه. خلکو دهغوی دواړو قبرونه وکاڼل چی دهغوی جسدونه له دی قبرنه وباسي. ګوري چی جسدونه یې روغ رمټ دي او داسې ښکاره کیدل ګویا پرون مړه شویدی. له هغونه یو زخمي و اوخپل لاس یې په زخم باندی ایښی و او په همدې حالت کې خښ کړی شوی و دهغه لاس یې دزخم له سرنه لری کړی شو با پریښودلې شو هغه بیرته پخپل زخم باندی کېښود.

داحد دجنګ اودغه وخت ترمنځ ۴۶ کاله تیرشوي وو.

---

[1] - موطا مالك: كتاب الجهاد :٢/ ٤٧٠ ، وطبقات ابن سعد: ٣/ ٥٦٢-٥٦٣.

((وروى ابـن الـمبارك عـن جابـربن عبدالله رضي الله عنهما قل: لما أراد معاويـةُ رضـي الله عـنه أن يُجـري الكظامـة في أحـد ، قـل:من كان لـه قتيلٌ فـليأت قـتيله ، فأخـرجهم رطابـاً يتثنّوْن! وأصابتِ المسْحاةُ رِجْل رَجُلٍ منهم فانفطرت دماً .[1]))

له جابربن عبدالله رضي الله عنهما څخه روايت دی هغه وايي: كله چې معاويه ﷺ په احد كې دكظامه نهر دجاري كولو اراده وكړه نو خلكوته يې وفرمايل : كه دچادلته مړي ښخ وي نو هغوی دې خپل خپل مړي راوباسي هغوی چې مړي راوويستل نو بالكل تر اوتازه وو. ديومړي په پښه كودالـه ياكولنګ ولګيده نو دهغه له پښې نه وينې روانې شوې.

((وروى عبدالرزاق في المصنف عـن قيس بن أبي حازم قل: روى بعض أهـل طـلحة بـن عـبيدالله رضي الله عنه ، أنه رآه في المنام، فقال لـه طلحة : إنكـم دفنتموني في مكـانٍ قـد آذاني فيه الماءُ، فحوِّلوني عنه !فأخرجوه كأنه سلفة (هي جلد رقيق) لم يتغير منه شي ء، إلا شعراتٌ من لحيته .[2])).

له قيس بن ابي حازم نه روايت دی هغه وايي: دطلحه بن عبدالله دكور يوسړي خوب وليد چې طلحه ورته ويل: تاسی زه په يوداسی ځای كی خاوروته سپارلی يم چې اوبه ماته تكليف رسوي تاسې مالدی ځاينه بل ځای ته يوسئ. مونږ هغه وويست دهغه څرمن تر او تازه و. دږيرې دڅو ويښتانو نه علاوه نور ټول صحيح سالم و.

((وروى الـحاكم في المسـتدرك عـن ابـنة ثابت بن قيس بن شماس رضي الله عنه ، أنه خرج مع المجاهدين إلى اليمامة فقاتل فيها حتى لقي الله شهيداً.

---

[1] -الجهاد لابن المبارك : ص ٨٤ ومصنف عبدالرزاق :٥/ ٢٧٧.

[2] _ مصنف عبدالرزاق : كتاب الجهاد : ٥/ ٢٧٧

وكان عليه درعٌ نفيس، وبعدما استُشهد مرَّبه رجلٌ فأخذ درعه!

وبينما رجلٌ من المسلمين نائم إذ أتاه ثابتٌ في منامه ، فقل له: إني موصيكَ ، بوصية، فإيَّاكَ أن تقولَ: هذه حُلُمٌ فتضيَّعُها.

إني لما قُتلتُ بالأمس ، مرَّبي رجل من المسلمين ،فأخذ درعي، ومنزله في أقصى الناس، وعند خيمته فرس يستنُّ في طوله [يرعى ضمن حبله] وقد كفأ على الدرع بُرْمَةً [هي القدر] وفوق البرمةِ رحْل [الذي يوضع على الجمل] فائت الأمير خالدَبن الوليد،فمره أن يبعث إلى درعي فيأخذه ، فإذا قدمتَ المدينة على خليفةِ رسول الله صلى الله عليه وسلم فقل له: إنَّ عليَّ من الدين كذا وكذا، وفلانٌ من رقيقي عتيق! وإياك أن تقول: هذا حُلُمٌ فتضيِّعه!!

وفى الصباح أتى الرجلُ خالدبن الوليد رضي الله عنه فاخبره بذلك ، فبعث خالد إلى الدرع، فأتى به. ثم أُخبر أبوبكر رضي الله عنه بو صيته ، فأجازها وأنفذها.

ولانعلم أحداً أجيزتْ وصيته بعد موته إلاَّ ثابت بن قيس رضى الله عنه. [1]))

حاكم په مستدرک کی دثابت بن قيس بن شماس له لورنه روايت کوي چی هغه له مجاهدينو سره دجهادلپاره ووت هغه قيمتي زغره اغوستی وه کله چی شهيد شو نويوسړی دهغه څنګ ته ورغی او زغره يې ترينه واخستله. له مسلمانانو نه يوسړي

[1]- المستدرك للحاكم : كتاب الصحابة :۳/ ۲۳۵. ومجمع الزوائد للهيثمي:۹/ ۳۲۱-۳۲۲).

ثابت ابن قیس ابن شماس په خوب کې ولید چې ورته یې وویل چی زه تاته یو وصیت کوم هسې نه چې تش خوب یې وګڼې اوځه خیال یې ونکړې. کله چی زه پرون ووژل شوم نوزماخواته یومسلمان سړی راغی اوهغه له مانه زما زغره واخستله دهغه ځای دخلکوپه آخري حصه کی دی. دهغه دخیمې په څنګ کې یو اس په رسۍ کی تړل شویدی اوپه رسې کې دننه څري هغه زماپه زغره باندی یوه کټوه ایښې ده او په کټوه باندی یې داوښ کجاوه ایښې ده ته دمسلمانانو امیرخالد بن ولید ته لاړشه او ورته ووایه چې څوک زما زغری پسې ولیږي اوترینه وایې خلي. اوکله چی مدینې ته لاړې نو دمسلمانانو خلیفه ته ووایه چې پرما دخلکو دومره دومره پوروته دي، اوفلانکی غلام می آزاد دی.چیرته داونه وایې چې زه داهسې یو خوب دی اوپروایې ونکړې !! او ضائع به یې کړي.

سهار ته داسړی خالدبن ولید ته راغی اودهغه له خبرونه یې خبرکړ. خالد رضي الله عنه دهغه زغرې پسې یوسړې ولیږه نو هغه یې راوړ بیادهغه وصیت ابوبکرصدیق رضی الله عنه ته بیان کړ نو هغه رضي الله عنه دهغه وصیت نافذ او عمل یې درباندې وکړ ، مونږ داسې څوک نه پیژنو چې له مرګ نه وروسته به یې وصیت نافذ شوی وي مګر دثابت بن قیس رضي الله عنه له مرګ نه وروسته یې وصیت نافذ کړی شو.

ډیرشهیدان حکماً ژوندي دي نوځکه دهغه جنازې لمونځ نه اداکیږي لکه حساچې څوک ژوندی دی دهغوی پشان علماوشهیدانو ته غسل ورکولو په باره کې اختلاف کړیدی :

امام مالک، امام شافعی، امام ابوحنیفه او امام ثوري رحمهم الله فرمایلی دي چې شهیدانو ته به غسل نه ورکول کیږي او وینه به یې نه وینځل کیږي.

((روی البخاري عن جابربن عبدالله رضي الله عنهما ان النبی ﷺ امر بدفن شهداء احدبدمائهم، ولم یصل علیهم لم یغسِّلوا [1])).

---

[1] – رواه البخاري فی المغازي : ۵/ ۳۹.

بخاري لـه جابر بن عبدالله رضی الله عنهما نه روايت کړيدی چی نبي صلی الله عليه وسلم داحد دشهيدانو لپاره پخپلو وينو کی دخښولو حکم وکړ پر هغوی نه دجنازې لمونځ ولوست اونه يي ورته غسل ورکړ . دنه وينځلو علت دادی چی دهغوی وينه دقيامت په ورځ په داسی حالت کې راځي چې رنګ به يې دوينو وي اوبوي به يې دمشکو وي.

حسن رحمه الله اوابن المسيب رحمه الله وايي چې شهيدانو ته غسل ورکول کيږي غوره قول لومړنی دی اوپه دی باندې لويو علماو قول کړيدی. شهيدانو ته غسل نه ورکول کيږي اوپخپلو وينو کې خاوروته سپارل کيږي.

علماوپه شهيدانو باندې دجنازې دلمونځ دلوستلو په باره کې هم اختلاف کړيدی امام مالک، امام شافعی او امام احمد رحمهم الله وايي چې پرشهيدانو دجنازې لمونځ لوستل پکارنه دي. هغوی دجابر رضي الله عنه هغه حديث ددليل په توګه وايی چی وړاندی تيرشويدی او په هغه کې دا راغلي دي .

چی رسول الله صلی الله عليه وسلم داحدپه شهيدانو دجنازې لمونځ ونه لوست دکوفی، بصری او دشام فقهاء وايي چې دشهيدانو جنازې لمونځ دی ولوستل شي خولومړنی قول راجح دی.

شهيدانو ته نه غسل ورکول کيږي اونه هم دجنازې لمونځ يې لوستل کيږي ليکن داحکم دهغو شهيدانو لپاره دی چی لـه کفارو سره په جنګ کې وژل شوي او شهيد شوی وي. مګرکوم شهيد چې دجنګ په ميدان کې زخمي شوی وي اوبياله هغه ځای نه په زخمي حالت کې بل ځای ته وړل شوی وي . دوا درمل يې شوی وي ،خوراک څښاک يې کړی وي او لدينه وروسته دهمدغه زخم په وجه مړ شوی وي نوداسی شهيد ته غسل هم ورکول کيږي اوجنازی لمونځ يې هم لوستل کيږي. لکه چی اصحابو کرامو دعمر بن الخطاب رضي الله عنه سره وکړ کله چی هغه په نيزه ووهل شو نوغسل يې هم ورته ورکړ اودجنازی لمونځ يې هم ولوست حال داچی دنيزی په زخم مړ شوی و.

فصـل

د شـهـيدانو فضائـــل

دالله پـه نـزد دشـهـيدانو ګڼ فضـيلتونه دي ، رسـول الله ﷺ دهغـوی پـه اړه مونـږ تـه معلومات راکړيدی.

لومړي : هرڅوک چې پـه جنت کی داخل شـي نـو هغه دانه خوښوي چې لـه دې نه ووځي اګرچې په دنياکې چی څومره شيان دي هغه ټول ورته ورکړی شي. مګر شهيد داهيلـه کوي چې الله تعالی بيرتـه دنياته وليږي ترڅو يوځل بيادالله په لاره کې ووژل شي داځکه چې هغه دشهادت فضيلت اودشهيد کرامت او عزت ليدلې وي.

((روی الـبخاري عـن أنـس بن مالك رضي الله عنه ، أن رسول الله صلى الله عـليه وسـلم قـل : ((مامن أحد يدخل الجنة ، يحب أن يرجعَ إلى الدنيا ، وأنَّ له مـا على الأرض من شي ء ، إلاَّ شهيد، فإنه يتمنىَّ أن يرجعَ إلى الدنيا ، فيُقتَلَ عشر مرات ، لما يرى من الكرامة .[١])).

له انس بن مالک رضي الله عنه نه روايت دی هغه وايي چې رسول الله ﷺ وفرمايل : هرڅوک چی پـه جنت کی داخل کړی شي لـه هغوی نه هيڅ يو دانه خوښوي چی دنيا تـه بېرته راشي اوڅه چی پـه دنيـا کی دي هغـه ورتـه ټول ورکړې شي مګر شهيد تمنا کوي چی دنياتـه راشي اولـس کرته ووژل شي . داتمنا لـه دیوجهی نه کوي چې هغه دشهيد عزت ليدلی وي .

د مسلم ديو روايت پـه آخر کې دا الفـاظ راغلي داتمنا دشهادت دهغه فضيلت په وجه کوي چی ليدلی يې دی.

---

[١] - رواه البخاري فى الجهاد :٣/ ٣٠٨. ومسلم فى الأمارة :٣/ ١٤٩٨.

((روی النــسـائی وابو عوانه انس ابن مالك رضی الله عنه ان رسول الله قـل " يـو تـی بالرجل من اهل الجنة فيقول الله لـه يا ابن ادم كيف وجلت مـنزلك . فيقـول ای رب خـير مـنزل . فيقول سل وتمن . فيقول واما اسألك واتمـنى . اسـالك ان تـردني الى الدنيا فاقتل فی سبيلك عشر مرات .. لمايرى من فضل الشهادة "[1]))

لـه انس بـن مـالـک رضـی الله عـنـه نـه روايت دی هغـه وايـي چې نبي اکرم صلی الله عليه وسلم فرمايلي دي : يـو جنتي بـه راوستـل شي الله جـل جلالـه بـه تـرې پوښتنه وکړي خپـل ځـای (جنت) دی څنګه بيا مونـد . هغه بـه ورتـه ووايي ای زما ربه ډير ښه او غـوره ځـای دی . الله جـل جلالـه بـه ورتـه ووايي که څه سوال او آرزو لرې نو ويې کړه . هغـه بـه ورتـه ووايـي دڅه شي بـه سوال او آرزو وکړم . هو داسوال درنـه کوم چې تـه مـا بيا دنيا تـه واپس کړه ترڅو ستاپـه لار کې لس ځله ووژل شم او داخبره بـه لـه دې وجهې نه کوي چې دشهادت فضيلت بـه يې پـه سترګو ليدلي وي .

((وروى الـبخاري ومسـلم عـن أبي هريرة رضي الله عنه ، عن رسول الله صـلى الله عليه وسلم قل: ((... والذي نفس محمدٍ بيله لوددتُ أني أغزو في سبيل الله فأقتل، ثم أغزو فاقتل، ثم أغزو فأقتل ...)).[2]

لـه ابی هريره رضي الله عنه نـه روايت دی هغـه وايي چی رسول الله ﷺ وفرمايل :

---

[1] _فضل الشهادة رواه النسائي فی الجهاد٦/ ٣٦ وابو عوانه فی المسند٥/ ٢٣ والحديث صحيح.

[2] - رواه البخاري فی الجهاد ٤/ ١١. ومسلم فی الاماره ٣/ ١٤٩٥.

په هغه ذات مې قسم چې دمحمد نفس دهغه په قبضې دقدرت کې دی. زه دزړه له کومې داخوښوم چې دالله په لاره کې غزا وکړم او ووژلی شم. بیا غزا وکړم او وژلې شم بیا غزا وکړم او ووژلې شم.

((وروى النسائي وأحمد عن محمدبن أبي عميرة المزني رضي الله عنه، أنَّ رسول الله ﷺ قال: مامن نفسٍ مسلمةٍ يقبضها ربُّها تحبُّ أنْ ترجعَ إليكم، وأنَّ لها الدنيا ومافيها، غيرَ الشهيد)).

وقال صلى الله عليه وسلم : ((لأَنْ أقتلَ في سبيل الله أحبُّ إليَّ من أن يكونَ لي أهلُ الوبر والمدر.[1]))

له محمدبن ابي عميرة المزني رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ وفرمايل: دکوم مسلمان روح چې الله تعالى قبض کړي هغه بيا دانه خوښوي چې بيرته تاسوته راشي اګرکه هغه ته دنيا اوپه دنيا کې چې څومره شيان دي ورکړی شي له شهيد نه علاوه.

اونبی کريم ﷺ فرمايلی دي: که زه دالله په لاره کی ووژل شم نو داماته لدينه محبوب دی چې دخيمو، قريو او ښارونو خلک زمالپاره وي. (يعني په ټوله دنيازما باچائي شي)

دويم : دالله په لاره کی شهادت دبنده هغه ګناهونه رژوي چې دبنده اودالله ترمنځ وي .

((روى مسلم عن أبى قتادة الأنصاري رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قام فيهم ، فذكر: أنَّ الجهادَ في سبيل الله والإيمانَ بالله افضل الأعمال.

---

[1] – رواه النسائي فى الجهاد : ٦/ ٣٣، وأحمد: ٤/ ٢١٦، وسنده حسن.

فقام رجلٌ فقال: يارسول الله : أرأيت إن قتلتُ في سبيل الله ، أتكفَّرُ عني خطاياي ؟

فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم : نعم إن قتلتَ في سبيل الله، وأنت صابرٌ محتسب مقبلٌ غير مدبرا ثم قال رسول الله ﷺ : كيف قلت؟

قال: أرأيتَ إن قتلتُ في سبيل الله ، أتكفَّرُ عني خطاياي ؟

فقال رسول الله ﷺ : نعم. وأنتَ صابرٌ محتسبٌ مقبلٌ غيرمدبر. إلاَّ الدَّين، فإنَّ جبريلَ قال لي ذلك [1])).

دابی قتاده الانصاري رضي الله عنه نه روایت دی چی رسول الله ﷺ زمونږ په منځ کې ودرید او ویی فرمایل: دالله په لاره کې جهاد اوپه الله باندی ایمان له ټولو اعمالو څخه دی یوسړی پاڅید او ویی ویل: یارسول الله صلی الله علیه وسلم! ماپوه کړه چې که چیرته زه دالله په لاره کې ووژل شم ایا زما دګناهونو لپاره کفاره ګرځي؟ رسول الله ﷺ وفرمایل : هو که چیرته ته دالله په لاره کې ووژل شی او ته صابر ، دثواب امیدوار، مخامخ جنګیدونکې یې او شا اړوونکې نه یې. بیارسول الله ﷺ ورته وفرمایل: تاڅنګه وویل :

هغه رضي الله عنه وویل: ماته خبر راکړئ چی که چیرته زه دالله په لاره کې ووژل شم نو ایا زما ګناهونه ختمیږي؟

رسول الله ﷺ وفرمایل هو. په داسی حال کې چې ته صبرکوونکی، دثواب امید کوونکې مخامخ جنګیدونکې اودښمن ته شا نه اړونکې واوسې، خودبل چا پور درته نه بخښل کیږي څکه چې جبریل امین ماته همداسي ویلي دي.

[1] - رواه مسلم فی الاماره ۳/ ۱۵۰۱.

دلته لـه دين (قرض) نه مراد دخلكو ټول حقوق دي،لکه غصب، په ناروا طريقې سره دبل چا مال آخستل ، دچاوژل، زخمي کول، غيبت، چغلي، په چاملنډې او استهزاء کول اوداسې نور.

عن عبدالله بن عمرو بن العاص رضي الله عنهما ، ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال :

يغفر للشهيد كل شيئٍ الاّ الدين. وفي رواية اخرى قل: القتل في سبيل الله يكفركل شي الا الدين. .(رواه مسلم). في الامارة ۳/ ۱۵۰۳

له عبدالله بن عمرو بن العاص رضى الله عنهما نه روايت دى چه رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل چى شهيد لپاره له قرض نه علاوه نور ټول شيان بخښل کيږي اوپه يو بل روايت کی دي چی رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل : دالله په لاره کی وژل کيدل له قرض نه علاوه ټول شيان بخښي .

امام قرطبی رحمه الله پخپل تفسير کې ويلي دي چی هغه دين (قرض) چی مقروض او پور وړی له جنت نه بندوي. (والله اعلم) هغه دين دی چی وصيت يې نه وي کړی چی دا داين ته ورکړئ سره لدينه چې پخپله ترکه کی کافي مال په ميراث کی پريښې وي ياهغه پور چی په ورکولو باندی قادروي خو هسی يې ځنډوي او ټال متول پکی کوي .

ياهغه پورونه دي چی دبی وقوفی اواسراف لپاره آخستي وي اوله اداکولو نه پرته مړشوې وي خوکه چاد واجب حق د اداکولو په خاطر له چانه څه پور واخست مثلاً له لوږی نه دځان خلاصولو يادډيرې تنګسيا په خاطر پورېې آخستی وي،

خو بيا يې په اداکولو باندی نه وي قادر څکه چې په وس کې يې څه نه وي اوپه داسې حال کې مرګ ورته راشي چې دايې په اداکولو نه وي قادر، نو دا سړی که شهيد شي نو الله به يې لـه جنت نه نـه بندوي اصل خبره داده چی دا ډول پورونه د مسلمانانو په حاکم باندی لازمي دی چې ادايې کړي يادی لـه صدقاتو نه ورکړي. چی يادی د قرضدارانو لـه سهم نه ورکړي يادی فی د مال نه اداکړي.

اوپه دی باندې دليل د حضرت محمد ﷺ داحديث دی:

((روى البخاري ومسلم عن أبي هريرة رضي الله عنه ، عن النبيّ صلى الله عليه وسلم قال: ((ما من مسلم إلاَّ وأنا أولى الناس به في الدنيا والآخرة! إقرء وا إن شئتُمْ قوله تعالى: ﴿النبيُّ أولى بالمؤمنين من أنفسهم﴾ [الاحزاب:٦] فإيُما مومنٌ مات وترك مالا فليرثه عصبته ، ومن ترك دينًا أو ضياعاً فليأتني فأنامولاه. [1])).

له ابى هريره رضي الله عنه نه روايت دى هغه وايي چې نبى كريم صلى الله عليه وسلم وفرمايل:

زه هر يو مسلمان ته په دنيا اوآخرت كې له ټولو خلكو څخه ډير وړيم (يعنې زه دهر مسمان ددنيا او آخرت په مصالحو باندى قائم اوزه يې ولي يم). كه غواړئ دالله تعالى داقول ولولئ چى فرمايي : (النبىُّ أولى بالمؤمنين من أنفسهم (الاحزاب:٦) نبى مومنانو ته له خپلو ځانو څخه ډير ورنژدى دى. پس هريو مومن چى مړشي اومال پريږدي نودهغه عصبه دى ترينه داميراث واخلي. اوكوم مسلمان چى مړشي اوشاته يې قرض او اهل وعيال پريښې وي نوماته دى راشي زه يې مولايم (يعنې زه يې مرسته كوم).

اوكه چيرته حاكم پاچا دهغه پور ورنكړ نو الله تعالى پور وركوونكى رضاكوي اودخپل پور ورته بخښي.

((روى البخاري عن أبي هريرة رضي الله عنه ، عن رسول الله ﷺ قل: من أخذ اموال الناس يريد أداء ها أدى الله عنه ، ومن أخذها يريد إتلافها أتلفه الله . [2]))

---

[1] – رواه البخاري في التفسير : ٦/ ٢٢ ومسلم في الفرائض : ٣/ ١٢٣٧..

[2] – أخرجه البخاري فى الاستقراض : ٣/ ٨٢.

له ابی هریره رضي الله عنه نه روایت دی چی رسول الله ﷺ وفرمایل: چاچی له چانه پدی نیت او اراده مال واخست چی بیرته به یې ورته ورکوي نو الله جل جلاله دهغه له طرف نه (په دنیاکې) اداکوي اوچاچی پدی نیت واخست چی بیابه یې نه ورکوي نو الله هغه ضائع کوي. (یعنې مال یې له لاس نه بیایې هیڅ فائده نشي ترې اخستې او قرض وربandی پاتې کیږي) مخکې چی کومه خبره وشوه چې چاد تنګلاسی او مجبوریت له کبله له چانه پور آخستې وي اوبیاله ورکولو نه وړاندې شهیدشي نوپه جنت کی یې له داخلیدونه منع کوي په دی خبره باندې درسول الله صلی الله علیه وسلم هغه حدیث دلیل دی چی دجابر پلار عبدالله بن حرام رضي الله عنه داحدپه جنګ کې شهیدشوی و اوپرهغه دبل چاپور و. محمد ﷺ دهغه زوی جابر ولید چې دخپل پلار دپور په باره کې غمګین و، نورسول الله صلی الله علیه وسلم هغه ته خبر ورکړ چی الله تعالی ستاله پلار سره مخامخ خبری کړیدي. که چیرته هغه دجنت په دروازه کې په جنت کې له داخلیدو نه منع شوي وای نو هغه ته به دا دوموه لویه مرتبه نه وه حاصله شوې.

دریم: ملائکې پخپلو وزرو په شهید باندې سوری کوي.

((روی البخاري ومسلم عن جابر بن عبدالله رضي الله عنهما قل: جيء بأبي إلى النبی ﷺ قد مثِّلَ به، فوضع بين يديه، فذهبت أكشف عن وجهه، فنهاني قوم!

فسمع صوت نائحةٍ فقيل: ابنةُ عمرو، أو اختُ عمرو.

فقل ﷺ لِمَ تبكين؟ - أو: لاتبكي - مازالت الملائكة تُظِلُّه بإجنحتها.[1]))

له جابر رضي الله عنهما نه روایت دی چی کله زماپلار محمد ﷺ ته راوړلی شو او هغه مثله کړی شوی و، نوزه لاړم چی دخپل پلار مخ لوڅ کړم نو قوم زه منع کړم په

---

[1] - رواه البخاري فی الجهاد :۳/ ۲۰۸. ومسلم في فضائل الصحابة :٤/ ۱۹۱۷.

دی وخت دویرکوونکي آواز واوریدی شو، چا وویل چی داد عمرو لور یاخور ده. په دی وخت رسول الله ﷺ ورتـه وفـرمایل: ولی ژاړې؟ بیـا یـې ورتـه وفـرمایل مـه ژاړه تراوسه پورې خوپرښتو په دوی باندی پخپلو وزرو سوری کړیدی.

څلورم : خاص دالله په لاره کې شهادت په جنت کې دداخليدو قطعی وجوب ثابتوي.

الله تعالی فرمایلی دي :

﴿ان الله اشترى من المؤمنين انفسهم واموالهم بان لهم الجنة يقاتلون﴾

[التوبة : ۱۱۱].

بیشکه الله تعالی لـه مؤمنانو نه دهغوی ځانونه اومالونه دجنت په بدل آخستي دي. دالله په لاره جنګیږي.

همدغه راز الله تعالی فرمایلی دي :

﴿والَّذيـن قتـلـوا في سـبيل الله فلنْ يضلَّ اعمالَهُمْ ○.سيهديهم ويُصْلِحُ بالهم ○. ويدخِلُهُمْ الجنَّة عرفها لهم ﴾ [محمد: ٤-٦].

ترجمه: او څوک چې دالله پـه لاره کی وژلی شویدي هیڅکله بـه یې کړنه ابته نشي ډیر ژربه الله ورتـه لیـاره وښایي اوحال به یې ښه کړي. او هغو جنتونو ته به ننه باسي چی لـه پخوانه یې ورته په ګوته کړیدی.

((روى الـبخاري عن سمرة بن جندب رضي الله عنه قل: قل رسول الله ﷺ "رأيـت الـلية رجلين اتياني، فصعدابي الشجرة ، فأدخلاني داراً هي أحسنُ وأفضل، لم أر قط احسن منها.. وقالالي: أما هذه الدار فدار الشهداء".[1])).

[1] – رواه البخاري في الجهاد : ۳/ ۲۰۲.

له سمره بن جندب رضي الله عنه نه روايت دی هغه وايي : رسول الله ﷺ وفرمايل : مانن شپه په خوب کی کسان وليدل هغوی زماخواته راغلل. هغوی دواړو زه ونی ته پورته کړم بيايي زه په يو داسی کورکی دننه کړم چی ډېر ښه اوښکلې و. ما وړاندې لدينه مخکې بل داسې ښايسته کور چيرته نه وليدلې. هغوی دواړو ماته وويل داد شهيدانو کور دی.

((وروى البخاري ومسلم عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله ﷺ ((يضحكُ الله لرجلين، يقتل أحدُهما الآخر، كلاهما يدخل الجنة !

قالو: كيف يارسول الله؟

قال: يقتلُ هذا فيلج الجنة ! ثم يتوبُ الله على القاتل، ويهديه إلى الإسلام، ثم يجاهد في سبيل الله، فيستشهد !))[1]

له ابی هريره رضي الله عنه نه روايت دی هغه وايي چې رسول الله ﷺ وفرمايل:

الله دهغو دوه کسانو لپاره خاندي چې يو کس ولګيږي بل کس ووژني. اوبيا دواړه په جنت کې داخل شي. اصحابو پوښتنه وکړه يارسول الله داڅنګه ؟رسول الله ﷺ وفرمايل: هغه داسی چی کوم يو يې چی ووژل هغه جنت ته ځي بيا الله قاتل ته دتوبې او اسلام هدايت کوي اوهغه مسلمانيږي هغه بيا دالله په لاره کی جهاد کوي او شهيديږي.

((وروى البخاري عن أنس بن مالك رضي الله عنه ،أنَّ أمُّ الربيع بنت البراء – وهي أم حارثة بن سراقة – أتت النبيَّ ﷺ ، فقالت : يارسول الله : ألا تحدِّثني عن حارثة– وكان قد قتل يوم بدر. أصابه سهمٌ غَرْب – فإن كان في الجنة صبرت، وإن كان غيرذلك اجتهدت عليه بالبكاء.

---

[1] – رواه البخاري في الجهاد :٣/ ٢١٠. ومسلم في الإمارة :٣/ ١٥٠٣.

فـقـل: يـا أمُّ حـارثـة: إنهـا جـنان في الجـنة! ، وإنْ ابنَكِ أصاب الفردوس الأعلى ...))

وفي لفـظٍ اخر قل: ((أهَبِلْتِ؟ أجنةٌ واحدةٌ هي؟ إنها جنان كثيرة ، وإنه في الفردوس الأعلى)).[1]

ژباړه :له انس بن مالک رضي الله عنه نه روايت دی چی ام الربيع بنت البراء دحارثه بن سراقه رضي الله عنه مور دنبی کريم صلی الله عليه وسلم په خدمت کې حاضره شوه او ويی ويل : يارسول الله ايا ما بـه تاسي دحارثه په باره کې خبر نکړئ . هغه دبدر په جنګ کې ديو نامعلوم غشي دلګيدو په وجه شهيد شوی و. که هغه په جنت کی وي نوزه بـه وربـاندی صبر وکړم اوکه په جنت کی نه وي نوزه وربـاندی ښه وژاړم. رسول الله ﷺ ورتـه وفرمايل : په جنت کی څو جنتونه دي اوستا زوی په فردوس اعلی کی دی. پـه بـل روايت کې دا الفـاظ راغلي دي ته بوره شې جنت خويو نه دی جنتونه خو ډير دي او ستازوی په فردوس اعلی کی دہ .

پنځم : کلـه چی شـهيد ان دالله په لاره کی ووژلی شي نوالله تعالی دهغوی روحونه دجنتي شنو مرغانو ججوروکې داخلوي.

((روى مسلمٌ عن مسروق قل: سألنا عبدالله بن مسعود رضي الله عنه عن هذه الآية : ﴿ ولاتَحْسَبنَّ الَّذِيْنَ قُتِلُوْا فى سبيل الله أمواتاً بَلْ أحيآءٌ عندربهم يرزقون ﴾[آل عمران ١٦٩.]

---

[1]- رواه البخاري فى الجهاد والمغازي رقم ٢٨٠٩.

فقال: أما إنّا قدسألنا عن ذلك رسول الله ﷺ، فقال: ((أرواحهم في جوفِ طير خضر، لها قناديل معلّقةٌ بالعرش، تسرحُ من الجنة حيث شاءت ، ثم تأوي إلى تلك القناديل !

فاطلعَ إليهم ربُّهم اطلاعةً ، فقال: هل تشتهون شيئاً ؟

قالوا: أيَّ شيء نشتهي ،ونحن نسرحُ من الجنة حيث شئنا؟

ففعلَ بهم ذلك ثلاثَ مرات ، فلما رأوا أنهم لن يتركوا من أن يسئألوا، قالو: يارب نريدُ أن تَردَّ أرواحَنافي أجسادِنلحتى نُقْتَلَ في سبيلك مرةً أخرى. فلما رأى أن ليسَ لهم حاجه تُرِكُوا.[1]))

له مسروق رحمه الله نه روايت دی هغه وايي چې موږ له عبدالله بن مسعود رضي الله عنه نه ددغه آيت په هکله کی پوښتنه وکړ.

﴿وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ﴾.

(آل عمران ١٦٩).

اوهغه کسان چې دالله په لیار کې شهیدان شوي دي مړه مه ګڼئ هغوی ژوندي دي اودرب په وړاندی روزي ورکول کیږي .

هغه رضي الله عنه موږ ته وویل : ماهم ددغه آیت په باره کې له محمد صلی الله علیه وسلم نه پوښتنه کړی وه. هغه ﷺ موږ ته وفرمايل چې دشهیدانو روحونه دشنو مرغانو په ججورو کې وي، هغوی لپاره عرش لاندی قندیلونه دي. دجنت په کوم ځای کی چی غواړي پکې ګرځي. اوبیا دغو قندیلونو ته راځي. الله تعالی هغوی ته خبر ورکړ او ورته یې وویل چې ایاتاسې دڅه څیز اشتها اوشوق لرئ؟ هغوی وویل:

---

[1] – رواه مسلم في الإمارة : ٣/ ١٥٠٢).

موږ به نور دځه ځیز اشتها ولرو موږ خو دجنت په کوم ځای کی چی ګرځېدل وغواړو پکې ګرځو. الله تعالی داخبره ورته درې کرته وکړه. کله چی هغوی پوه شول چی الله تعالی لـه موږ نه داپوښتنه بیابیا کوي. نوهغوی وویل: ای زموږ ربه ! موږ دا غواړو چی زمونږ روحونه بیرته زموږ جسدونو ته واپس کړی شي ترڅو ستاپه لاره کی یوځل بیا ووژل شو. کله يې چی ولیدل چی دبل څه حاجت نلري نوپری یې ښودل.

((وروى أبـوداود عن ابن عباس رضي الله عنهما قل: قل رسول الله صلى الله عـليه وسلم : ((لـما أصيب إخوانكم جعل الله أرواحَهم في جوفِ طيرٍ خضـر، تردُ أنهارَ الجنة ، تأكُل من ثِمارها، وتأوي إلى قناديلَ من ذهب، معلَّقةٍ في ظلِّ العرش.

فـلما وجدو طيب مأكلهم ومشربهم ومقيلهم ، قالوا: من يبلِّغُ إخواننا ء ١٠ أنا أحياءٌ في الجنة نرزقَ ، لئلايزهدوا في الجهاد، ولاينكلوا عن الحرب !

فقل الله : أنا أبَلِّغُهم عنكم ، وأنزل قوله سبحانه :))

﴿وَلَاتَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوْا فِي سـبيـل الله أمـواتا بـل احياءٌ عندرهم يرزقون ﴾ [1][آلعمران: ١٦٩].

لـه ابن عـباس رضي الله عـنهما نـه روايت دی هغـه وايي: رسول الله صلی الله علیه وسلم وفـرمایل : کلـه چی ستاسې ورونـه شهیدان شول نو الله تعالی دهغوی روحونه دشنو مرغانو په ججورو کې کیښـودل. هغـوی دجنت ویالو ته راځي اودجنت میوی خوري او خپلو هغـو قندیلونو ته راځي چی لـه سروزرو نه جوړشویدی اوعرش لاندی ځوړند دي. کله چی هغـوی خپـل خونـده ور خوراک څښاک او آرام ځای ولید نو ویی ویـل : څوک بـه زمـوږ وروڼوته زموږ داخبر ورسوي چی موږ ژوندي یو اوپه جنت کی

---

[1] ــ رواه ابو داود في الجهاد : ٣/ ٣٢ والحديث صحيح .

خوراک ښکاک کوو ترڅو لـه جهاد نه په څنګ نه شي او بزدلي ونکړي. الله تعالی ورته وفرمایل : زه ستاسې داخبر هغوی ته رسوم نو الله تعالی دا آیت نازل کړ:

﴿وَلَاتَحْسَبَنَ الَّذِيْنَ قُتِلُوْا فِي سبيل الله امواتاً بل احياء عندربهم يُرْزِقُوْن ﴾

العمران : ١٦٩.

تاسې هغه خلک مړه مه ګڼئ چې دالله په لاره کی وژل شویدي بلکې هغوی لـه خپل رب سره ژوندي دي او روزي خوري.

((عـن كعـب بن مالكٍ رضي الله عنه عن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: ارواحُ الشهداء في اجوافِ طيرٍ خضرتعلقُ من ثمرالجنَّةِ.[١]))

له کعب بن مالک رضي الله عنه نه روایت دی هغه وایي چې رسول الله ﷺ وفرمایل دشهیدانو روحونه دشنو مرغانو په ججورو کې دي اودجنت دمیوه دارو ونو په سرونه کې خیژي .

بیشکه محمدﷺ موږ ته ددی خبرې خبر راکړیدی چی الله تعالی دشهیدانو روحونه دشنومرغانو په ججورو کې ایښې دي. شاید په دی کی داحکمت وي چی شهیدانو دالله په لاره کی پخپلو کلکو وجودونو سره جهادونه کړیدي او خپل وجودونه یې تکلیفونو او دردونو ته وړاندی کړیدي او دالله تعالی درضا اوخوښي ترلاسه کولو لپاره یي قربان کړیدی.

کله چی شهیدانو داکار وکړ نو الله تعالی دهغوی جسدونه په دائمي جنت کی په لطیفو جسدونو بدل کړل. هغوی هلته خوراک ښکاک کوي اودجنت په کوم ځای کې چې خوښه وي ګرځي اوچکری وهي.

داچی دشنو مرغانو رنګ یې ورته خوښ کړیدی او داستراحت لپاره ترعرش لاندې قندیلونه یې ورته خوښ کړیدي ښایي ددی حکمت داوي چی په ټولو رنګونو کې لطیف رنګ شین دی اوپه جماداتو کې له ټولونه لطیف جماد شفافه شیشه ده، لـه

---

[١] - رواه الترمذی فی فضایل الجهاد: ٤/ ١٧٦، والحديث صحيحٌ.

همدی کبله دشهیدانو روحونه یې له ټولو نه زیات په لطیفو جسدونو یعنی مرغانو کې کیښودل او په ټولو کې ښه اولطیف رنګ یې ورته خوښ کړ چې هغه شین ده اودغه مرغان چې لسه ټولو نه زیات لطیف جماد ته راځي هغه روښانه او خوشالوونکي قندیلونه دي چې دالله تعالی عرش لاندی خوړند دي. ترڅو هغوی دنعمتونو ټول خوند دکریم الله په ګاونډ کې پوره کړي.

دافضل یواځې دشهیدانو پورې مخصوص نه دی بلکې عام دی چې ټولو صالحو مؤمنانو ته شامليږي.

((روى الإمام بن أحمدبن حنبل عن الإمام محمدبن إدريس الشافعي، عن الإمام مالك بن أنس ، عن الإمام الزهري عن عبدالرحمن بن كعب بن مالك ، عن كعب بن مالك رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال : ((نَسَمَةُ المؤمن طائرٌ يَعْلَقُ من شجرِ الجنة حتى يرجعه الله إلى جسدِهِ ، يوم يبعَثُهُ.[1]))

امام احمدبن حنبل له امام محمدبن ادریس الشافعي، هغه له امام مالک بن انس، هغه له امام زهري هغه دعبدالرحمن بن کعب بن مالک، هغه له کعب بن مالک رضي الله عنه او هغه له نبی کریم صلی الله علیه وسلم نه روایت کړیدی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل: دمومن روح یوه مرغۍ ده چې دجنت له ونو نه ترهغه خوراک څښاک کوي ترڅو چې الله تعالی دهغه دبیا پیداکولو لپاره بیرته خپل جسد ته یې نه وي لیږلې.

داحدیث ډیرلوی عظیم صحیح او سند یې عزیز الوجود دی (وجود یې ډیر کم او نادر ده) ځکه چې ددی په سند کې له څلورو امامانو څخه دری امامان راجمع شویدي.

---

[1] - مسند أحمد: ٦/ ٤٥٥، والحديث صحيح.

دشهيد مؤمن روح، اوغير شهيد مومن روح ترمنځ دافرق دی چی دشهيد مومن روح دشنومرغانو په ججورو کې وي. هغه مرغه ورته دسوارلی په شان وي (لکه هليکوفتر او طياره) خودمومن روح پخپله دمرغی په شکل کې وي اوپه جنت کی پخپله آلوځي اوچکر وهي.

شپږم: شهيدان په قبر کې نه امتحانيږي اوله قبر نه دراپورته کيدو په وخت کې به نه بې هوشه کيږي : داخبره ثابته شويده چی کوم سړی دالله دلارې څوکيداري کوي هغه په قبر کی نه امتحانيږي شهيد بايد په طريقه اولی سره په عذاب نشي ځکه شهيد له څوکيداري کوونکي نه غوره دی نوځکه شهيد په قبر کې نه امتحانيږي هغه لپاره دهغه په سرباندی دتورو وارونو اوګذارونه د امتحان لپاره بس دي.

په قبر کې دمړي امتحان په دی خاطر آخستل کيږي چی دهغه دايمان حقيقت معلوم کړی شي په دی کی شک نشته چی څوک دالله درضا لپاره قتال ته ووت دجنګ په ميدان کې يې ددښمن پړقيدونکي تورې يې پخپلو سترګو وليدلې چی دخلکو سرونه يې قلمول.

دغښوباران و او دخلکو وجودونه سوزي سوري کول سرونه يوې بلې خواته الوتل، وينې بهيدلې ، اندامونه يې غوځيدل، دمړو ، زخميانو اوپرزمکه لتيدونکو خلکو ترمنځ محکم ولاړ وو نه يې دښمن ته شا اړوله اونه يې ماته خوړله اوخپل ځان يې په الله باندی دايمان لرلو اود هغه وعد او وعيد رښتيا ګڼلو په وجه دالله درضا اوخوښي دترلاسه کولو لپاره وقف کړی و نو دهغه دايمان لپاره همدغه ازميښت کافي دی. دايوداسی امتحان او ازميښت دی چی لدينه پورته بل ازميښت نشته. که چيرته ددی په زړه کې دايمان په باره کې څه شک او شبه وای نو ده به ضرور تيښته کړی وای. اودجنګ په ميدان کې به يې ثبات او استقامت نه وښودلې.

شهيد چې کله له خپل قبرنه بياپاڅول کيږي نونه بيهوشه کيږي.

((روى الحاكم عن أبي هريرة رضي الله عنه عن النبى صلى الله عليه وسلم أنه سأل جبريلَ عن هذه الآية : (وَنُفِخَ فى الصُّوْرِ فَصَعِقَ من فى

السَّموات ِوَمَنْ فى الأرضِ إلاَّ ن شآء الله) الزمر: ٦٨. من هم الذين لم يشأ الله أن يصْعَقَهم؟

قل جبريل: هم شهداءُ الله .[١]))

له ابي هريره رضي الله عنه نه روايت دی هغه له نبی کریم ﷺ نه روايت کوي چې هغه له جبريل عليه السلام نه آيت شريف : " ونفخ فی الصور" په باره کې پوښتنه وکړه چی هغه خلک څوک دي چی الله دهغوی بیهوشه کول نه غواړي ؟ جبريل امين وويل: هغوی دالله دلارې شهيدان دي .

دآيت ترجمه: اوپه شپیلۍ کې به پوه وکړی شي د آسمانونو اوزمکې ټول مخلوق به پرته له هغه چا چې دالله خوښه وي نورټول بيهوشه پريوزي .

اووم: شهيدان دخپلو خپلو کورنيو د ۷۰ کسانو شفاعت کوي، له لوی ويری نه په امن کی وي اودوينې له لومړي څاڅکي په پری وتو سره ګناهونه يې بخښل کيږي.

((عَنْ نِمْرَان بن عتبة النِّماري قل: دخلنا على أم الدرداء ونحن ايتام ، فقـالت : ابشروا فأني سمعتُ رسول الله ﷺ يقول: "يشفع الشهيد في سبعين من اهل بيته ". [٢]))

له نمران بن عتبه الذماري رضي الله عنه نه روايت دی هغه وايي چې مونږ ام درداء کره لاړو او موږ يتيمان وو، هغی رضي الله عنه وويل: تاسی خوشاله شئ، ماله رسول الله ﷺ نه آوريدلي دي چی فرمايل يې :شهيد د خپلې کورنۍ د اوياکسانو شفاعت کوي.

---

[١] - رواه الحاكم فى المستدرك : ٢/ ٢٥٣، والحديث حسن.

[٢] - رواه ابوداود فى الجهاد :٣/ ٣٤، والبيهقي فى السنن :٩/ ١٦٤ والحديث صحيحٌ.

((روى أحمد والطبراني عن عبادة بن الصامت رضي الله عنه ، عن النبى ﷺ قل: (إنَّ للشهيد عند ربه سبعُ خصال: أن يغفر له في أول دفعةٍ من دمه ، ويرى مقعده من الجنة، ويحلى حلية الإيمان ، ويجارَ من عذاب القبر، ويأمن من الفزع الأكبر، ويوضَعَ على رأسه تاج الوقار، الياقوتة منه خير من الدنيا ومافيها، ويزوَّجُ ثنتين وسبعين من الحور العين ، ويشفع في سبعين إنسانا من أقاربه .[1]))

له عباده بن الصامت رضي الله عنه نه روايت دى هغه له نبى كريم ﷺ نه روايت كوي چى هغه ﷺ وفرمايل: دالله په نزد دشهيد لپاره اووه انعامونه دي. دويني دلومړي څاڅکي له توئيدو سره سم دهغه ګناهونه بخښل کيږي، خپل ځاى په جنت کې ويني ، دايمان لباس به ورته آغوستل اودايمان په لباس کې به ښائسته کيږي، دقبر له عذاب به نجات ترلاسه کوي، دقيامت له لوى ويرې نه په امن پاتى کيږي، دهغه په سر دعزت تاج ايښودل کيږي چى دهغه يوه دانه ياقوت به ددنيا اوپه دنياکې چى څه دي غوره وي. له دوه اوياحورو سره به يې واده کولې شي. او دخپلو اقرباو د اويا کسو شفاعت به کوي.

((وروى البيهقي عن سهل بن حنيف رضي الله عنه ، أنَّ رسول الله ﷺ قل: ((إنَّ أول مايراق من دم الشهيد تغفرُ له ذنوبهُ.[2]))

له سهل بن حنيف رضي الله عنه نه روايت دى چى رسول الله ﷺ وفرمايل :چى دشهيد دلومړي څاڅکي له توئيدو سره سم دهغه ګناهونه بخښل کيږي.

---

[1] - مسند أحمد: ٤/ ١٢١. ومجمع الزوائد للهيثمي :٥/ ٢٩٣، وإسناده صحيح.

[2] - السنن الكبرى للبيهقي: ٩/ ١٦٣. ومجمع الزوائد للهيثمي:٣/ ٩٠ ، والحديث حسن.

مجـاهد وايي چې يزيد بن شـ ـره الرهاوي دخپلو ملګرو په منځ کې ودريد او يې ويل :

الله تعالى تاسى تـه ډول ډول نعمتونه دركړيدي اوپـه كورو كې هم ستاسې لپاره نعمتونه موجود دي. پس كله چې تاسې لـه دښمن سره ګام په ګام مخامخ كيږئ نو داسمانونو، جنتونو اودجهنم دروازې خلاصيږي. حورې خپل ځان ښايسته كوي او هغوى تـه ګوري. كله چې مجاهد دشمن ته مخامخ كيږي نو هغوى وايي: اى الله ته ورسره مرستـه وكړه او چې كلـه دښمـن تـه شا واړوي نـو ترينـه ځان پټوي اودعاكوي چې اى الله بخښنـه ورتـه وكړې. زمـامور اوپـلار دى لـه تاسـونه قـربان شـي تاسـي حورې مـه خجالـتوئ كلـه چې دشهيد يوڅاڅكې وينه تويږي نو الله پاك دهغـه ټول ګناهونه معـاف كـوي د حورو څخـه دوه ښځې ورتـه راځي او دهغـه لـه مخ نه دوړه لرى كـوي. ورتـه وايي چې پـه خير راغلې موږ تاته نژدى شوو. هغـه ورته پـه خوب كى واي چې په خير راغلى. زه تاسو دواړو ته نژدى شوم.

((وقـا ل عـبدالله بـن عمـروبن العاص رضى الله عنهما : اذاقتل العبد في سبيل الله فاوّل قطرةٍ تقع على الارض من دمه يغفرالله ذنوبه كلها.[1]))

عبدالله بن عمروبن العاص رضي الله عنه وايي : كله چې يوبنده د الله په لاره كې ووژل شي نوپه زمكه كې دوينې دلومړي څاڅكي لـه تويدو سره سم الله تعالى دهغه ټول ګناهونه معاف كوي.

اووم : څـوک چـې دالله جـل جلالـه پـه لار کـې شهيد شي دا لـه هغه ځاغوره ده چې فتح بياومومي او روغ رمټ راستون شي .

((عن جابر بن عبدالله رضى الله عنهما .

قل : قل رجل : يارسول الله : اى الجهاد افضل؟

---

[1] - مجمع الزوائد للهيثمي : ۵/ ۲۹۸.

قل : ان يعقر جوادك ، ويراق دمك .[١]))

له جابر رضى الله عنهما نه روايت دى هغه وايي چې يو سړي وويل : اى دالله رسوله ! کوم يو جهاد غوره دى ؟ هغه صلى الله عليه وسلم وفرمايل: داچې ستا اس زخمي او وينې دى توى کړې شي.

((وروى أبوداود والنسائي والدارمي و أحمد عن عبدالله بن حبش الخثعمي رضي الله عنه ، أنَّ رسول الله ﷺ سئل: أيُّ الاعمال أفضل ؟

قل: إيمانٌ لاشكَّ فيه ، وجهاد لاغلول فيه وحجة مبرورة!

قيل: فأيُّ الصدقةِ أفضل؟

قل: جهدَ المقل!

قيل: فأيُّ الهجرة أفضل؟

قل: من هجر ما حَرَّم الله!

قيل: فأيُّ الجهاد أفضل؟

قل: من جاهد المشركين بماله ونفسه!

قيل: فأيُّ القتل أشرف ؟

قل: من أهريق دمه ، وعقر جوادُه.[١]))

---

[١]_ مسند احمد : ٣/ ٣٠٠ وصنف ابن ابي شيبة ٥/ ٢٩٠. ومجمع الزوائد : ٥/ ٢٩١ ، والحديث حسن.

له عبدالله بن حبش الخثعمي رضي الله عنه نه روايت دى چې له رسول الله ﷺ نه پوښتنه وشوه چې كوم يو عمل غوره دى؟

هغه ﷺ ورته وفرمايل : هغه ايمان چې هيڅ شک په كې نه وي بل هغه جهاد چې په مال غنيمت كې هيڅ قسم تګي په كې نه وي. اودريم قبول شوى حج.

بياوويل شو چې كومه يوه صدقه غوره ده؟ رسول الله ﷺ وفرمايل هغه صدقه چې غريب سړي دخپل حال مطابق كوي . بياتپوس وشو چې كوم يوهجرت غوره دى؟ هغه ﷺ وفرمايل چاچې له هغه څه نه ځان وساته چې الله ورته حرام كړيدي.

پوښتنه وشوه چې كوم يو جهاد افضل دى ؟ رسول الله ﷺ وفرمايل :

چاچې له مشركانو سره په خپل نفس او مال سره جهاد وكړ.

پوښتنه وشوه چې كوم يو وژل كيدل زيات شريف دي؟

رسول الله ﷺ وفرمايل : هغه مرګ چې وينه يې تويى كړى شي او اس يې زخمي كړى شي .(يعني پښې يې غوڅې كړې شي)

((وروى أحمد والطبراني عن عمرو بن عبسة السُّلمي رضي الله عنه ،

قل: قل رجل: يارسول الله : ما الإسلام ؟

قل: أن يسلم قلبك ، وأن يسلم المسلمون من لسانِك ويدِك ؟

قل الرجل : فأىُّ الإسلام أفضل ؟

قل : الإيمان ؟

قل الرجل : وما الإيمان ؟

قل : أن تومن بالله وملائكته وكتبه ورسله والبعث بعدالموت .

---

[1] - رواه أبوداود في الصلاة : ٢/ ٦٤١. النسائي في الزكة:٥/ ٨٥ والدارمي فى الصلاة: ١/ ١٣٣. وأحمد: ٣/ ٤١٤، والحديث حسن.

قل الرجل : فأىُّ الإيمان أفضل ؟

قل : الهجرة.

قل الرجل: فأىُّ الهجرة أفضل ؟

قل: الجهاد.

قل: وما الجهاد؟

قل: أن تقاتل الكفار إذا لقيتهَم.

قل الرجل: فأىُّ الجهاد أفضل ؟

قل : من عُقِرَ جوادهُ ، وأُهريق دمُه.[۱]))

لـه عمرو بن عبسه السُلمي رضي الله عنه نه روايت دی هغه وايي چې يوسړی رسول الله ﷺ ته وويل : يارسو ل الله ﷺ اسلام څه شی دی؟

رسول الله ﷺ وفرمايل : چی زړه دی الله تـه تسليم شي او بـل داچی مسلمانان ستا دژبې اولاس نه په امن کی پاتی شي.

سړي تپوس وکړ: کوم يو اسلام افضل دی؟ رسول الله ﷺ وفرمايل ايمان.

سړي وويل: ايمان څه شی دی؟

رسول الله ﷺ وفرمايل : داچی په الله ، دهغـه په پرښتو دهغه په کتابونو، دهغه په رسولانو او له مرګ نه وروسته په ژوند باندې ايمان راوړې .

سړي وويل : کوم يو ايمان افضل دی ؟

رسول الله ﷺ هجرت، سړي وويل: کوم يو هجرت افضل دی؟

رسول الله ﷺ وفرمايل : جهاد.

---

[۱] – مسند أحمد : ٤/ ١١٤. ومجمع الزوائد للهيثمي : ١/ ٥٩، ورجاله ثقات.

هغه وویل جهاد څه شی دی؟

رسول الله ﷺ وفرمایل: کله چې له کفارو سره مخامخ شې نو جنګ ورسره وکړئ سړي وویل: کوم یوجهاد غوره دی؟

رسول الله ﷺ وفرمایل: د چاچې اس هم زخمي کړی شي اوپخپله دهغه وینه هم توی کړی شي.

په دغو احادیثو کې دهغه چاپه خبره د بطلان واضح دلیل موجود دی چې وایي غالب اوپردښمن باندی فاتح غازي له شهید نه بهتردی. ابن المبارک له عبدالله بن عبید بن عمیرنه روایت کړیدی هغه وایي چې عمروبن العاص تیرشو هغه دبیت الله شریف طواف کاو. هغه دقریشو یوه حلقه ولیده چې څه کسان پکي ناست وو.

کله چې هغوی داولید نو ویې ویل: ایاهشام بن العاص بهتر و ستاسو په رایه او که دهغه ورور عمرو؟ کله چې هغه له طواف نه فارغ شو نو د دوی خواته راغی او ورته ودرید. هغوی ته یي وویل کله چې تاسو زه ولیدلم نو زه پوه شوم چې تاسې څه وویل: تاسې څه ویل؟ هغوی وویل : موږ ستا او هشام په باره کې وویل چې له تاسونه کوم یو بهتر دی؟ هغه ورته وویل : زه به تاسې ډیر ژر خبر کړم زه دیرموک په جهاد کې شریک شوم هغه اوما دواړو شپه تیره کړه هغه هم له الله نه دشهادت سوال کاو اوماهم دشهادت سوال کاو. کله چې سهار شو هغه شهید شو اوزه محروم شوم. لدینه معلومه شوه چې هغه له مانه افضل دی. دعمرو ابن العاص داخبره هم په روڼ رڼا راستون شوی باندی دشهید په فضیلت دلالت کوي.[1]

---

[1] _الجهاد لابن المبارك.

نهم: شهيد ته دوژل کيدو په وخت دومره درد حس کيږي لکه چې ميږي چيچلی وي.

((عـن ابـی هريـره رضي الله عنه قل: قل رسول الله ﷺ : لايجد الشهيدُ من مَسِّ القتلِ الاَّ کمايجدُ احدکم من مَسِ القرصة .[۱]))

له ابی هريره رضي الله عنه نه روايت دی چی رسول الله ﷺ وفرمايل : شهيد د وژل کيدو په وخت کی صرف دومره دردباندی پوهيږي لکه چی ميږي چيچلی وي .

لسم : پرښتې په شهيدانو باندې له هری دروازې نه راځي اوسلام ورباندې کوي.

((روی أحمـد والحـاکم وابن حبان عن عبدالله بن عمرو بن العاص رضي الله عـنهما قـال: سمعت رسول الله ﷺ يقول: ((أول ثلةٍ تدخل الجنة الفقراءُ المهاجـرون ، الذيـن تُـتَّقى بهم المکاره ، إذا أمروا سمعوا واطاعوا، وإن کانت لـلرجل مـنهم حاجـةً إلى السـلطان لم تقض له ، حتى يموتَ وهي في صدره. وإنَّ الله عزوجل ليدعو يوم القيامة الجنة ، فتأتي بزخرفها وزينتها.

فيقـول : أيـن عـبادي الذين قاتلوا في سبيلي وقتلوا و أوذوا وجاهدوا في سبيلي؟ ادخلوا الجنة.

فيدخلونها بغير حساب.

---

[۱] – رواه الترمذی فی فضائل الجهاد: ٤/ ١٩٠، والنسائي في الجهاد:٦/ ٣٦ ومواد الظمآن س : ٣٨٨ واسناده حسن.

وتـأتي الـملائكـة فيسـجدون ، فيقولـون : ربنَّا نحن نسبِّحُ بـحمدك الليلَ والنهار ونقدسُ لك. من هؤلاء الذين آثرتهم علينا؟

فيقـولُ الـرب عـزوجل: هـؤلاء عـبادي الذين قاتلوا في سبيلي، وأوذوا في سبيلي.

فـتدخل عليهم الملائكة من كل باب : سلام عليكم بما صبرتم ، فنعم عقبى الدار . [1]))

لـه عبدالله بن عمروبن العاص رضي الله عنهما نه روايت دی هغه وايي : ماله رسول الله ﷺ نه آوريدلي دي چې فرمايل يي :

لومړی ډله چې په جنت کی داخليږي هغه به فقراء مهاجرين وي، داهغه خلک دي چې دهغویپه وجه خلک لـه بدو او نـاروا کـارونو خلاصېدل. کله به چې ورته دکوم کـار امر کیـدو هغـه بـه يې اوريـده او ترسره کاو به يې. کله به چې له هغوی نه دکوم سړي پاچاته کوم خدمت پيداشو نو داحاجت به چانه پوره کاو . آن تردی چی مړیه شو او دابـه يې په زړه کې پاتی شو. دقيامت په ورځ به الله پاک جنت راوغواړي او هغه به لـه خپلو ټولـو ښکلاګـانو اوتـازګي سره حاضر شي. الله تعـالى به ووايي : چيرته دي زماهغـه بـندګان چی زماپـه لاره کـې جـنګيدلي دي وژل شـويدي اوتکـليف ورتـه رسيـدلی دی اوزماپه لاره کی يې هلی ځلې کړيدي؟ داټول دی په جنت کی داخل شي هغوی به ټول له حساب اوکتاب نه پرته په جنت کی داخل شي.

ملائکې بـه راشي اوسجده بـه وکړي، بيابـه ووايي: ای زمـوږ پالونکيـه! موږ شپې ورځې ستا تسبيح اوحمد وايو اوستاپاکي بيانوو. داخلک څوک دي چی په موږ دی غوره کړل. الله تعالى به ورته وفرمايي : دازما هغه بندګان دي چی زماپه لاره کې يې

---

[1] ــ احمد في المسند : ۲/ ۱٦۸ والمستدرك للحاكم : ۲/ ۷۲ وموارد الظمان ص : ٦۳٦ ورجاله ثقات والحديث حسن.

قتال کړيدي اوزماپه لاره کی په تکليف شويدي. پس ملائکې پرهغوی باندې لـه هری دروازی نـه ننوځي. او ورته به ووايي سلام دی وي پرتاسو باندی په سبب دهغه چې تاسی صبر وکړ. بيا نو داخرت کور ډېرښه دی.

((روى الـبخاري ومسـلم عن أنس بن مالك رضي الله عنه قل: جاء أناسٌ إلى النبى ﷺ فقـالوا: ابعـث معـنا رجـالاً يعلمونـنا القرآن والسنة ، فبعث اليهـم سـبعين رجـلاً مـن الأنصـار، يقل لهم القراء- فيهم خالي حرام بن مـلحان- يقـرء ون القـرآن ويتدارسـونه بالـليل يتعـلمون ، وكـانوا بالنهار يجيـئون بالمـاء فيضـعونه في المسجد ويحتطبون ، فيبيعونه ويشترون به الطعام لأهل الصُفُّة وللفقراء.

فبعثهم النبي ﷺ ، فعرضوا لهم فقتلو هم قبل أن يبلغوا المكان.

فقالوا: اللهُمَّ أبلغ عنا نبيًنا ، أنا قد لقيناك ، ورضينا عنك ، ورضيت عنا !

وأتـى رجـل حـراما خـل أنس فطعنه برمحٍ حتى أنفذها. فقل حرام: فزت وربِّ الكعبة؟

فقـل رسول الله ﷺ : إن إخوانكم قدقتلوا. وإنهم قالو: اللهُمَّ بلِّغ عنا نبيًنا أنا قد لقيناك ورضيناك عنك ورضيت عَنا.)) [1]

لـه انس بن مـالک رضـي الله عـنه نه روايت دی هغه وايي څه خلک نبی کريم ﷺ ته راغلل هغوی وويـل چی لـه مونږ سره څو کسان وليږه چی موږ ته قران کريم او سنت وښايي. رسول الله ﷺ ورتـه دانصارو اوياکسان وليږل چې قراء ورته ويل کيده. په

---

[1] - البخاري فى المغازي : ٥/ ٤٢ . ومسلم في الإمارة :٣/ ١٥١١.

دوی کی زما ماما حرام بن ملحان هم و چی قرانکریم به یې لوستلو او خلکوته به یې دشپې په وخت کی ښودلو.

دورځې به یې مسجد ته اوبه راوړلی هلته به یې کیښودلی او لرګي به یې راوړل او خرخول به یې اوپرهغه به یې دصفې اوسیدونکو اوفقراو ته ډوډۍ اخسته. نبی کریم ﷺ دوی هلته ولېږل مګرهغوی په دوی باندې تعرض وکړ اوله رسیدونه وړاندی یې ووژل.هغوی دعاوکړه چې ای الله ! زموږ له طرف نه زموږ نبي ته زموږ داپیغام ورسوه چې موږ له خپل رب سره ملاقي شوو، موږ له تانه خوشاله یو او ته له موږ نه خوشاله یې .دانس ماما حرام نومی اصحابي ته یو سړی راغی او په نیزی سره یې سوری کړچی له بدن نه اخوا ترینه وتلی وه. حرام وویل: دکعبی په رب قسم چی زه بریالی شوم. رسول الله ﷺ صحابه وته وفرمایل: ستاسې ورونه وژل شویدي، اوهغوی داویلي دي چې ای الله! زموږ له لورې زموږ نبي ته زموږ داپیغام ورسوه چې موږ له تاسره ملاقي شوي یو ته له موږ نه خوشاله یې اوموږ له تانه خوشاله یو.

د ولسم : دشهادت لپاره له مخکی نه نیک اعمال شرط نه دي بلکی دارادی سبقت شرط دی .

((عـن البراء بن عازب رضي الله عنه قل:اتی النبیُّ ﷺ رجلٌ مقنَّعُ بالحدید

فقل: یارسول الله ﷺ اقاتل او اسلم؟

قل اسلم ثم قاتِلْ فاسلم ثم قاتل فقتِلَ.

فقل رسول الله ﷺ عمل قلیلاً و اجرکثیراً.[۱]))

له براء بن عازب رضي الله عنه نه روایت دی هغه وایي: یوسړی رسول الله ﷺ ته راغې چی په سریاندې یې داوسپنی توپی وه. هغه وویل یارسول الله ! زه لومړی قتال وکړم اوکه اسلام راوړم؟ رسول الله ﷺ ورته وفرمایل: لومړی اسلام راوړه او بیاقتال

---

[۱] - البخاري فی الجهاد: ۳/ ۲۰۶ ومسلم فی الامارة :۳/ ۱۵۰۹.

وکړه . هغه اسلام راوړ اوبیاقتال یې وکړ تردی چې شهیدشو. رسول الله ﷺ وفرمایل: عمل یې لږ وکړ خوثواب یې ډیر زیات ترلاسه کړ.

((عـن الـبراء بـن عـاذب رضي الله عنه ، قل : جاء رجل الى رسول الله ﷺ وهو يقاتل ، فقل له : اَهُوَ خير لي ان اسلم؟

قل ﷺ نعم.

فقل الرجل: أشهدُ أن لاإله إلا الله ، وأنك رسولُ الله.

ثم قل ؛ أهو خيرٌ لي أن أُقاتِلَ حتىأُقتل؟

قل : نعم .

قل الرجل : وإن لم أُصَلِّ لله صلاة ؟

قل : نعم .

فحمـل الـرجل عـلى الـمشـركين فقاتلهم ، ثم اعتنوا عليه ، فقتلوه! فقل رسول الله ﷺ عملَ قليلاً، وأجِرَ كثيراً.[1]))

لـه براء بن عـازب رضي الله عـنه نه روايت دی چې يوسړی رسول الله ﷺ ته راغی او هغـه ﷺ پـه قـتال کی بوخت وو. هغـه سړي وويل: که زه اسلام راوړم نو دابه زما لپاره غوره وي؟ رسول الله ﷺ ورتـه وفرمايل هـو. هغه سړي وويل: اشهدان لا اله الا الله وانـک رسول الله.بيـايی وويـل : دابـه زمالپاره ښـه وي چې قـتال وکـړم اوشهيدشم. رسول الله ﷺ ورتـه وفـرمايل هـو. هغه وويل: اګرکه الله ته يولمونځ هم ونه کړم؟ رسول الله ﷺ وفرمايل هـو. پس هغـه پـه مشرکانو بـاندی يـرغل وکړ او ورسره وجنګيد خو

---

[1] - سنن سعيد بن منصور فی الجهاد : ۲/ ۳/ ۲۳۶ ، والحديث حسن.

کافرو په هغه باندی سخته حمله وکړ او ویې واژه . رسول الله ﷺ وفرمایل : لږ عمل یې وکړ او ډیر اجر یې ترلاسه کړ.

((وروى الطبراني فى الكبير والأوسط عن أبي موسى الأشعري رضي الله عنه أنَّ النبيُّ ﷺ كان في غزوة. فبارز رجل من المشركين رجلاً من المسلمين فقتله المشرك ، ثم برزله رجل من المسلمين فقتله المشرك.

ثم جاء المشرك فوقف على النبى ﷺ فقال له: على ملذا تقاتلون ؟

فقال ﷺ : ديننا أن نقاتل الناسَ ، حتى يشهدوا أن لا إله إلا الله ، وأنَّ محمداً عبده ورسوله ، وأن نفي لله بحقه.

فقال الرجل: و الله إنَّ هذا لحسن، امنتُ بهذا، أشهد أن لا إله إلا الله ، وأشهد أنَّ محمداً رسول الله !

ثم تحوَّل إلى المسلمين ، وحمل معهم على المشركين ، فقاتل حتى قُتل! فوضع بجانبِ صاحبيه اللَّذين قتلهما قبل ذلك!!

فقال رسول الله ﷺ : هؤلاء أشدُّ أهلِ الجنة تحاباً.[1]))

له ابی موسی الاشعري رضي الله عنه نه روایت دی چی نبی کریم ﷺ په یوه غزوه کې و، دمشرکانو یوسړي له مسلمان سړي سره مقابله وکړه نومشرک هغه وواژه. بیاورته بل مسلمان مقابلې ته ووت نومشرک هغه هم وواژه، بیاهمدغه مشرک راغی اودنبی کریم ﷺ په خنګ کې ودرید او هغه ﷺ ته یې وویل تاسې دخه لپاره قتال کوئ؟ رسول الله ﷺ ورته وفرمایل زموږ دین موږ ته داوایي چی ترهغه له خلکو سره

[1] - مجمع الزوائد للهيثمي : ۳/ ۲۹۶، والحديث صحيح.

قتال وکړو ترڅو چې لا اله الا الله و ان محمداً عبده ورسوله کلمه ونه وايي هغه سړي وويل : والله چې داښه کاردی ماپه دی ایمان راوړ .

اَشهَدُ ان لا اله الا الله ، واشهد ان محمداً رسول الله . يې وويل. بيا مسلمانانو طرف ته مخ واړاو اوله هغوی سره يوځای پر مشرکانو يې حمله وکړه له هغوی سره يې ترهغه قتال وکړ چې ووژل شو بيايې هغه له هغو دوکسانو سره کيښود چې وړاندی ده وژلي وو. رسول الله ﷺ وفرمايل. دجنت په اوسيدونکو کې به داخلک ښڅپلو منځو کې ډيرمحبت کوونکی وي ځکه مقتول به دايقين کوي چې دغو سترو هميشوو نعمتونو ته زماددخول سبب يواځې همدا قاتل وګرځيد.

د يارلسم انبياء په شهيدانو باندی صرف دنبوت ددرجې په وجه فضيلت لري.

((عن عتبة بن عبدالسلميُّ رضي الله عنه. أنَّ رسول الله ﷺ : قال: القتلى ثلاثةٌ رجلٌ مؤمن جاهد بنفسه وماله في سبيل الله ، حتىً اذا لقي العدوَّ قاتلهم حتى يُقْتَلْ ، فذلك الشهيدُ الممْتَحَنُ، في جنةِ الله، تحتَ عرشه ، لا يفضله النبيون إلاَّ بفضل درجة النبوة.

ورجل فَرِقَ على نفسه من الذنوب والخطايا. جاهد بنفسه وماله في سبيل الله ، حتى إذا لقي العدوَ قاتلَ حتى يُقتل ، فتلكَ مَصْمَصةٌ ، مَحَتْ ذنوبه وخطاياه ، إنَّ السيفَ مَحَّاءٌ للخطايا، وأُدخل من أيَّ أبواب الجنة شاء ، فإنَّ لها ثمانيةَ أبواب ، وبعضُها أفضل من بعض ، ولجهنم سبعة أبواب.

ورجلٌ منافق. جاهدبنفسه وماله ، حتى إذا لقيَ العدو وقاتل في سبيل الله حتى يُقتل، فذلك فى النار، لأنَّ السيف لايمحو النفاق.[١]))

له عتبه بن عبدالسلمي رضي الله عنه نه روايت دی چی رسول الله ﷺ وفرمایل: دالله په لاره کې وژل شوي دری قسمه دي :

یوهغه مومن سړی چی پخپل ځان اومال سره دالله په لاره کې جهاد وکړي ترهغه چی له دښمن سره مخامخ شي اوجنګ ورسره وکړي او ووژل شي. پس دا ممتحن شهید دی. دابه په جنت کی دالله دعرش لاندی وي. په دی باندی انبیا صرف دنبوت ددرجې په وجه فضیلت لري.

دویم هغه سړی دی چی له ګناهونو اوخطاګانو څخه ویریږي، پخپل ځان اومال سره دالله په لاره کې جهاد کوي. تردی چی کله له دښمن سره مخامخ شي نو له هغه سره جنګ کوي چی پخپله ووژل شي نودا مصمصه شهید دی.دهغه ګناهونه اوخطاګاني محوه کوي بېشکه توره دخطاګانو محوه کوونکې ده او دجنت له هری دروازې نه چی غواړي داخلولی شي اودجنت اته دروازې دي چی ځینې یې له نورو ځینو نه بهتر دي. اودجهنم اووه دروازی دي.

دریم هغه منافق سړی دی چې پخپل مال اوځان سره جهاد کوي تردې چې له دښمن سره مخامخ کیږي اودالله په لاره کی ترهغه قتال کوي چی پخپله ووژل شي. نوداسړی به په اور کې وي ځکه چی توره نفاق نه شي محوه کولې.شهید ممتحن دی ته وایې چې شرح صدر یې شوې وي الله دهغه زړه دتقوی لپاره انتخاب کړې وي اوسینه یې داسلام لپاره خلاصه کړې وي اوپه هغه باندی دالله جل جلا له داقول چسپان کیږي.

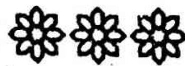
﴿إِنَّ الَّذِينَ يَغُضُّونَ أَصْوَاتَهُمْ عِندَ رَسُولِ اللَّهِ أُوْلَئِكَ الَّذِينَ امْتَحَنَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ لِلتَّقْوَى .﴾ [الحجرات : ٣.]

---

[١] - رواه أحمد فى المسند: ٤/ ١٨٥. والبيهقي فى السنن: ٩/ ١٦٤. وابن حبان انظر موارد الظمآن. ص : ٣٨٨. ومجمع الزوائد :٥/ ٢٩١ والحديث حسن.

کوم کسان چې درسول الله په وړاندې خپل غږونه ټيټوي په حقيقت کې هغه کسان دي چې الله يې دپرهيزګارۍ لپاره زړونه له آزميښت نه تېر کړي دي.

او د مُصْمَصَـةٌ معنی مُمَحَّصَةٌ يعنی دالله درضا لپاره دهغه شهادت دهغه ګناهونه کنګال او پاک کړل لکه عرب مصمص الاناء په هغه وخت کې وايي چې کله په لوښي کې اوبه واچوي او ويې ښوروي. مطلب دا چې دالله په لاره کې چې ووژل شي نو هغه له ګناهونو نه داسې پاکيږي لکه چې کټوه په وينځلو سره له خيرې نه پاکيږي.

فصل

الله جل جلاله حورعین دمؤمنانو لپاره تیاری کړیدي

الله تعالی په جنت کې دمؤمنانو له حورعین سره واده کوي. اوپه دی کی له شهیدانو په خصوصي ډول انعامونه او پیروزوینې کړي دي پردیسه سرې دخپل وطن دحال احوال له اوریدو نه نه سترې کیږي په عاشق باندی دمعشوقې ذکر اویادونه هیڅ کله هم بده نه لګیږي دوصال دوعدو یادول دعشق داور لمبی نورې هم زیاتوي . دیوځای کیدو دځای یادیدل دشوق اورنور هم بلوي نوځکه په قرانکریم کې دجنت دنعمتونو، محلونو او حورو یادونه ښه ډیره ډیره شوېده الله تعالی د حور عینو واده له شهیدانو سره کوي. اوحورعین کله کله دالله په لاره کې زخمي شوي سرې ته دبیهوشي په حالت کې دهغه دروح له وتلو نه وړاندی خپل شکل اوځان ښکاره کوي. اوداهغه لپاره دالله جل جلاله له لورې یوزیرې وي چی الله جل جلاله هغه شهادت ته قبول کړیدی. کله کله حورعین مجاهدینو ته هم په خوب کی خپل ځان ښکاره کوي. ترڅومجاهد دالله په لاره کې نورې زیاتې هلې ځلې وکړي او خپل ځان قرباني ته وړاندی کړي.

حورعین یو نوم دی چی الله تعالی په قرانکریم کی دهغه اطلاق پرهغو ښځو باندی کړیدی چی الله تعالی په جنت کی پیداکړیدی او هغه یې دصالحو مؤمنانو خصوصاً مجاهدینو اوشهیدانو لپاره ځانګړي کړي دي.دحورعین مفرد حوراء عینا راځي حور اء هغی ښځې ته وایې چې دسترګو سپینه برخه یې تکه سپینه وي او توره برخه یې (یعنې کسی) تکه توره وي نوحور دسترګې دتک سپین والي سره سره دسترګې تک تور والې ته وایې او عیناء هغې ښځې ته وایي چې غټې غټې فراخې ښایسته سترګې ولري.

الله تعالی پخپل کتاب قرانکریم کی فرمایي :

﴿وَحُورٌ عِينٌ كَأَمْثَلِ اللُّؤْلُؤِ الْمَكْنُونِ ﴾ (الواقعة ۲۲_ ۲۳)

اوهم دښکلو او غټو سترګو حورې . لکه پوښل شوي ملغلرې.

همدغه راز الله تعالی فرمايي :

﴿كَأَنَّهُنَّ الْيَاقُوتُ وَالْمَرْجَانُ ﴾(الرَّحْمَنِ ۵۸)

لکه چې لعل او مرجان وي .

همدغه راز فرمايي :

﴿وَعِنْدَهُمْ قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ عِينٌ كَأَنَّهُنَّ بَيْضٌ مَكْنُونٌ ﴾(الصافات ٤٨_٤٩)

له نبی کریم ﷺ نه چې دحورعينو دصفاتو په باره کې کوم احاديث نقل شويدي هغه دمفکرينو(فکر کوونکو) او مبصرينو(سوچ او فکر کوونکو) عقل حيرانوي او ختموي .

((عن ابی هريرة ﷺعن النبی ﷺقل:انَّ اول زمرةٍ يدخلون الجنَّة على صورة القمر ليلة البدر. والتي تليْهاعلى اضوْ كوكبٍ دريٍّ في السماء. لكل امرئٍ منهم زوجتان، يرى مخٌّ سوقهما من وراء اللحم ، ومافى الجنةِ ا عزب .[1]))

ابی هريره ﷺ له نبی کريم ﷺ نه روايت کوي چې هغه ﷺ وفرمايل : بيشکه لومړی ډله چې په جنت کې داخليږي هغوی دڅوارلسمې سپوږمۍ پشان پړقيدونکی وي. اوڅوک چې دوی ته نژدې وي دهغوی مخونه به دآسمان دځليدونکو ستورو پشان پړقيږي. هريو جنتي ته به دوه دوه جنتي ښځې ورکول کيږي چې دپنډۍ دهډوکي مغزبه يې له غوښې نه اخوابنکاري اوپه جنت کې بې واده سړی نشته .

((عن انس بن مالك ﷺ ، عن رسول الله ﷺ قل : ((لو أطَّلعت امرأةٌ من نساءِ أهلِ الجنةِ إلى الأرض لملأت مابينهما ريحاً ، ولأضاءت ما بينهما ، لنصيفها على رأسها خيرٌ من الدنيا ومافيها)).[1]

---

[1]_ رواه البخاري في بدء الخلق : ٤/ ٨٨ ومسلم في الجنة ونعيمها : ٤/ ٢١٧٨.

له انس بن مالک ﷺ نه روایت دی ﷺ نه وايي چې رسول الله ﷺ وفرمایل : که چیرته یوه جنتي ښځه خپل ځان دنیاته ښکاره کړي نوداسمان او زمکې منځ کې ځای ټوله زمکه به خوشبوي او روښانه کړي. دحور عین لوپټه ددنیا اوپه دنیاکې کی چی څه دي له ټولونه غوره ده.

داخبره لـه حدیث نـه ثابته شوېده چې الله تعالی هغه اخرنی سړی چی لـه اور نـه وباسي اوپه جنت کی یې داخلوي هغـه تـه ددی ددنیـا دپیداکیدونـه واخلـه ترقیام دقیامته پورې چې څومره دنیاده ددی پشان لس هومره دنیاورکوي.

کله چې دیـو ادنی جنتي لپـاره دومره لوی نعمت دی نوداعلی جنتی لپاره چې الله تعالی کوم نعمتونه تیار کړیدي هغه به څومره اوچت وي. کله چی د ادنی جنتي په جنت کی دا درجه وي نوبیا به دهغه شهید لپاره څومره اوچت اوچت نعمتونه وي چی الله تعالی په نورو خلکو باندی سل درجې فضیلت ورکړېدی .

دهرو دوو درجو ترمنځ داسمان او زمکې ترمنځ چې څومره فرق دی هومره فرق به وي بلکې ذوالجلال والا کرام ذات چې دشهید لپاره په خپل خصوصي نقل سره چې کوم انعامات تیارکړي دي هغه لاڅه رقم دي .

په الله قسم چې انساني فهم دالله تعالی د هغو نعمتونوچی دشهید لپـاره یې تیارکړي نـه حصرکولې شي او نـه وهم دهغو کیفیت او څرنګ والی تعبیرولی شي اونه هم عقل یې احاطه کولې شي. لکه چی الله تعالی فرمایلی دي:

﴿ فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَا أُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴾

(السجده : ۱۷.)

هیچاته معلومه نـه ده چی الله پاک یې دسترګو دیخوالي لپاره ددوی دعملونو په رڼا کې کوم شی پټ کړیدي .

[1] ـ رواه البخاري في الجهاد : ٤/ ٢٠٣

((عـن ابى هريرة ﷺ ، عن رسول الله ﷺ فيما يرويه عن ربه قل : اعلدتُ لعبادي الصالحين مالا عينٌ رأت ولا اذن سمعت ولاخطر على قلب بشر.[1]))

ابى هريره ﷺ لـه رسول الله ﷺ نه اوهغه صلى الله عليه وسلم لـه خپل رب نه روايت كوي چې نبى كريم ﷺ وفرمايل:مادخپلو نيكو بندګانو لپاره هغه نعمتونه تيار كړيدي چې هغه نه ستركو ليدلى دي اونه غوږونو آوريدلي دي اونه دبشر په زړه كې دهغه په باره كې څه خيال پيداشويدى.

((عـن أبـي هريـرة ﷺ ،عـن رسـول الله ﷺ : سأل موسى ربه عزوجل : ما أدنى أهلِ الجنة منزلة ؟

فقـال الله له : هورجـلٌ يجي ءُ بعدَما يدخلُ أهلُ الجنة الجنة. فيُقالُ له: أدخُل الجنة !

فيقول : ربٌ وكيف ، وقدنزل الناسُ منازلهم وأخذوا أخذاتهِمْ؟

فيقل له : أترضى أن يكون لك مثل مَلِكٍ من ملوكِ الدنيا ؟

فيقول : رضيتُ يارب.

فيقول : لك ذلك ، ومثله ، ومثله ، ومثله!

فقل في الخامسة . رضيت يارب.

فيقول : هذا لك ، وعشرة أمثاله!! ولك ما اشتهتْ نفسُك ، ولذّت عينك !

فيقول : رضيتُ يارب.

---

[1]ــ رواه البخاري في بدء الخلق : ٤/ ٦٨ . ومسلم في الجنة ونعيمها : ٤/ ٢١٧٤.

قل موسى : ربِّ فأعلاهم منزلة ؟

قـال : اولـئك الذيـن أردَت ، غرسْتُ كرامتهم بيدي ، وختمتُ عليها، فلم ترعين ، ولم تسمع أُذُن ، ولـم يخطرْ على قلب بشر))[1]

ابى هريره ﷺ لـه رسول الله ﷺ نه روايت كوي چی موسی علیه السلام لـه خپـل عزوجل رب نه سوال وكړ چې په جنت كی د ادنی جنتي مرتبه څه وي ؟ الله تعالى موسی علیه السلام تـه وفـرمایل : ادنی مرتبه دهغـه سړي دی چی دجنتیانو لـه داخلیدونه وروسته بـه راوستلی شي او ورته به وويل شي چی جنت ته ننوځه. هغه به وايي ای ربـه! خلكوپه جنت كی خپـل خپل محلونه او مرتبې ترلاسه كړې دي الله تعالی به ورته وفرمايي : اياته داخوښوی چې ته ددنيا ديو پاچا په شان شې ؟

هغه به وايي : ای ربه ! زما خوښه ده.

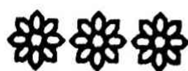
الله تعالی به ورته وايي : ستالپاره دا اوددی پشان نور ، نور اونور نعمتونه هم دي.

پنځم ځل به وايي : ای ربه ! زه خوښ یم.

الله تعالی بـه ورتـه وایـي : داهـم ستا لپاره دی اوددی پشـان لـس نـور هـم دي، ستالپاره هغه څه دي چې ستاز‌ړه يې غواړي اوسترګې دی وربانديٰ يخيږي.

هغه به وايي : ای ربه ! زه خوښ یم.

موسی علیه السلام وویـل : ای ربـه ! دلوړې مرتبې جنتي به څه درجه وي؟ الله جل جلالـه ورته وفرمايل : مادهغوی ميلمستيا اوعزت پخپل لاس تيار كړيدی اوپر هغه می تاپـه لګولې ده. نه سترګو هغه ليدلي دي، نه غوږونو دهغونعمتونو نوم اوريدلی اونه هم دبشر په زړونو كې دهغونعمتونو خيال تېرشويدی.

[1]ـ رواه مسلم في الايمان : ۱/ ۱۷۶

د پرشم بـــاب

د غنیمت په مال کې خیانت کول حرام او لویه ګناه ده

غـلول یـا خیـانت دېته وېل کیږي چی دلښکر امیر یابل کـوم مجـاهد دمجاهدینو ترمنځ دغنیمت له مال نـه د هغـه له ویشـل کېدونه وړاندی څه څیز دځپل ځان لپاره واخلي. اودویشـلو لپـاره یـې ویشـونکي تـه نـه راوړي داحرام دی برابره خبره ده که لږ غونډی یـې آخستی وي یاډېر، داپه غلا اوخیانت کې حسابیږي دیته ځکه غلول وېل کیږي چې لاسونه دړدی لـه آخستلو نه بنداوتړل شویدي .

﴿ وَمَـا كَـانَ لِنَبِيٍّ أَنْ يَغُلَّ وَمَنْ يَغْلُلْ يَأْتِ بِمَا غَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ثُمَّ تُوَفَّى كُلُّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴾ [. ال عمران : ۱٦۱.]

پیغمبر هیڅ شی نـه پټوي او هرڅوک چی یو شی پټ کړي نو دقیامت په ورځ به پټ کړی شـی راوړي او بیـا بـه هرچاته دهغـه دکړو بدل پوره ورکړای شي او هیڅ ظلم به پرې ونه کړای شي.

دغـنیمت پـه مـال کـې خیانت کول لـه لویو کبیرو، هلاکوونکو ګناهونو څخه ده اوپه دی بـاندی ډېر لـوی وعیـد راغـلی دی. لـه خیانت نه دمنعه کولوپه هکله ګڼ احادیث موجود دي. اودهغـه چاپـه بـاره کـې سـخت وعیدونـه راغـلی دي چی دغـنیمت په مال کی خیانت کوي.

((عـن عـبدالله بن عباس رضي الله عنهما قل : حدَّثني عمر رضي الله عنه قل: لماكان يوم خيبر،أقبل نفرٌمن أصحاب النبى ﷺ،فقالوا:فلانٌ شهيد،وفلانٌ شهيد.

حتى مَرّوا على رجل ، فقالوا : فلانٌ شهيد!

فقل رسول الله ﷺ كلاَّ. إني رأيته فى النارِ في بردةٍ أو عباء ة غلَّهَا.

ثـم قـا ل: يـــاابن الخطـاب. اذهـب فـناد فـى الناس أنه لايدخل الجنة إلا المومنون . [۱]))

له عبدالله بن عباس ﷺ نه روايت دی هغه وايي چی عمر ﷺ ماته وويل :

دخيبر دجنگ په ورځ دنبی کريم ﷺ له اصحابونه څوکسان راغلل او ويې فرمايل: فلانکی شهيد شو اوفلانکی شهيد شو. تردی چې له يوسړي نه تېرشول او ويی ويل چی دافلانکی شهيد دی. رسول الله ﷺ وفرمايل : نـه هيڅکلـه نـه مادايـه اورکـې ليدلی دی ده دغنيمت لـه مال نه څادر ياچپنه يې پټه کړی وه.

بيايی وفرمايل : ای دخطاب زويـه ! لاړشـه اوپـه خلکوکی اعلان وکړه چې په جنت کې له مؤمنانونه پرته بل څوک نه شي داخليدلې.

داحديث پدی خبره دلالت کوي چی چادغنيمت لـه مال نه کوم داغوستو اوپه سرولو شيان غلا کړل نو هغه ته په دوزخ کې داسې لباس آغوستل کيږي چی اوربه وربانده بل وي.

((عن أبی هريرة ﷺ قل : خرجنامع رسول الله ﷺ إلی خيبر.ففتح الله علينا، ولم نغنم ذهبا ولافضة ، وإنـما غنمنا الـمتاعَ والطعامَ والثيابَ.

ثـم انطلقـنا إلی الـواد ي – واد ي القری – ومع رسول الله ﷺ عبدله وهبه له رجلٌ من جذام يدعي رفاعة بن زيد

فلمانزلنا الواد ي قام عبد رسول الله ﷺ يحلُّ رحله ، فرمي بسهم ، وكان فيه حـتفه . فقلنا : هنيئاً له الشهادة يارسول الله !قل ﷺ : كلاً. والذي نفسُ محمدٍ

---

[۱]ــ رواه مسلم في لايمان : ۱/ ۱۰۷.

بــيده ، إنَّ الشَّمْلَةَ لتلـتهبُ عـليه نـاراً، أخذهـا مـن الغـنائم . لم تصـبها الـمقاسم!

ففـزعَ الناس، فجاء رجلٌ بشراكٍ أو شراكين ، فقا ل : أصبتُ هذايوم خيبر! فقل رسول الله ﷺ ((شراكٌ أوشراكان من نار)).[1]

لـه ابی هریره رضی الله عـنه نه روایت دی هغه وایي چی موږ لسه رسول الله ﷺ سره خيبر تـه لاړو الله تعالی مـوږ تـه بری راکړ. خو موږ نه سره زر په غنيمت کې ونيولې اونـه سپين زر ، بـلکې موږ سامان، لباس او خوراکي شيان په غنيمت کې ونيول بيا وادی القری نومي ځای تـه لاړو، لـه رسول الله ﷺ سره هغـه غـلام هم موجود وو چې دجذام دقبيلی يوسړي رفاعـه بن زيد ورتـه هبه کړی و. کلـه چې مـوږ دغـه درې تـه راغلو نـو درسول الله صلی الله عـليه وسلم غلام دخپل سامان په پرانستلويې شروع وکړ په سامان کې دهغـه مـرګ هم و. په دی وخت کې لـه کوم ځای نه يوغشي راغي پرهغه ولګيد اوځای په ځای مړشو. موږ وويل :يارسول الله ده ته دی شهادت مبارک وي. نبی ﷺ وفـرمايل : هيڅکلـه تـه قسم دی په هغه ذات چې زماروح دهغه په واک کی دی کـوم څادر چې ده دغنيمت دمال لـه ويش نه مخکې آخستی و هغه وربانديې لمبی وهونـکی اور جوړشـويدی ددغی خبرې پـه آوريـدو سـره خـلک ډيـر سـخت وويـريدل. يوسړي يـوه يـادوه تسمې پـه لاس کې نيـولی وی او راغی ويی ويـل دامی دخيبر پـه جنګ کې آخستی وې. رسول الله ﷺ وفرمايل : (که واپس کړی دی نه وای نو) دايوه يادوه تسمې د اور دي.

((عـن عـبدالله بن عمروبن العاص رضی الله عنهما : قل : كان على ثقل (متاع)رسول الله رجلٌ يقا لُ لـه (كَرْ كَرَةَ) فماتَ !

[1] ــ رواه البخاري في الايمان والنذور : ۷/ ۲۳۵ ومسلم في الايمان : ۱/ ۱۰۸

فقال رسول الله ﷺ هوفى النار فذهبوا ينظرون اليه ، فوجدوا عباءة قدغلها.[1]))

له عبدالله بن عمروبن العاص ﷺ نه روايت دى هغه وايي: درسول الله ﷺ په سامان باندى يوسړى مقرر و چې نوم يې كر كره و. هغه مړشو نو رسول الله ﷺ وفرمايل : هغه په جهنم كى دى. خلك چې دهغه خواته لاړل نو ګوري چې دهغه په تن كى دغنيمت له مال نه يوه چپنه وه چې هغه يې دمال غنيمت نه غلا كړى وه.

د غنيمت كوم مال چې نه آغوستل كيږي اوڅوك يې غلاكړي هغه به دقيامت په ورځ پخپلو اوږوبار كړې راوړي او ددى خبرې دليل دالله تعالى داقول دې:

﴿وَمَنْ يَغْلُلْ يَأْتِ بِمَا غَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ﴾ ال عمران :١٦١.

او هرڅوك چى يو شى پټ كړي نو دقيامت په ورځ به پټ كړى شې راوړي.

((عن أبى هريره ﷺ قال : قام فينا رسول الله ﷺ ذات يوم ، فذكر الغلول فعظّمه وعظّمَ أمره ، حتى قال : لاألفينَّ أحدكم يجيىء يوم القيامة على رقبته بعيرٌ له رغاء ، فيقول : يارسول الله أغثني. فأقول : لاأملكُ لك شيئًا قد أبلغتُك ! لاألفينَّ أحدكم يجيىء يوم القيامة على رقبته فرسٌ له حَمْحَمَةٌ ، فيقول: يارسول الله أغثني ، فأقول: لا أملكلك شيئًا ، قد أبلَغتُك!

لاألفينَّ أحدكم يجيءُ يوم القيامة على رقبته شاة لها ثغاءٌ ، فيقول يا رسول الله اغثني ، فأقول : لا املك لك شياً قد ابلغتك!

لا الفين احدكم يجيءُ يوم القيامة على رقبته نفس لهاصياح ،فيقول: يارسول الله أغثني. فأقول: لا أملكُ لك شيئًا قد أبلغتُك!

---

[1]ـ رواه البخاري في الجهاد :٤/ ٤٧

لا ألفينَّ أحدكم يجيء يوم القيامة على رقبته رقاعٌ تخفق ، فيقول : يارسولَ الله أغثني ، فأقول: لا أملكُ لك شيئاً ، قد أبلغْتُكَ !

لاألفينَّ أحدكم يجيء يوم القيامة على رقبته صامِت ، فيقول:يارسول الله أغثني ، فأ قول : لا أملكُ لك شيئًا قد أبلغْتُكَ)).[1]

لـه ابی هریره ﷺ نه روایت دی هغه وایي :یوه ورځ رسول الله ﷺ زمونږ په منځ کې ودرېد اودخیانت په باره کې یې خبرې اترې وکړې، خیانت یې ډېره لویه اوبده ګناه وګڼله اوتردی یې ووېل : له تاسونه دی څوک داسی ونه ګورم چې دقیامت په ورځ په داسې حال کې راشي چی په څټ باندی یې اوښ وي اوهغه بړ بړېږي. هغه سړی به ماته وایي ای د الله رسوله ! ماخلاص کړئ، زه به ورته وایم زه تاته هیڅ ګټه نه شم رسولی . ماخوپه دنیاکې تاته دالله حکم رسولې و.

زه دې په تاسو کې داسی څوک ونه ګورم چې دقیامت په ورځ په داسی حالت کې راشي چې په څټ باندی یې اس وي اوهغه خنېږي. هغه سړی به ماته وایي ای دالله رسوله ! له ماسره مدد او مرسته وکړئ، زه به ورته وایم زه هیڅ واک اواختیار نه لرم چې لـه تاسره مرسته وکړم. ماخو دالله حکم در رسولی و، زه دې په تاسو کې داسې څوک ونه ګورم چې هغه دقیامت په ورځ په داسې حالت کې راشي چې په څټ باندی چیلی وي اوهغه باء باء آوازکوي. هغه به وایی ای دالله رسوله لـه ماسره مرسته وکړئ. زه بـه ورتـه وایـم زه هیـڅ قسـم واک او اختیار نـه لـرم پـه دنیـا کـې مې دالله حکمونه درته بیان کړي وو.

زه دی په تاسو کې داسې څوک ونه وینم چې دقیامت په ورځ هغه په داسې حالت کې راشي چی پرڅټ یې نفس (غلامان وینځی وغیره) وي اوهغه آواز کوي. هغه ماته ووایي یارسول الله ! لـه ماسره مرسته وکړئ اولدینه مې خلاص کړئ، زه به ورته

[1]ـ رواه البخاري في الجهاد : ٤/ ٣٦ ومسلم في الامارة : ٣/ ١٤٦١

ووایم : زه هیڅ واک او اختیار نه لرم، ماپه دنیاکې تاسوته دالله حکمونه بیان کړي وو.

زه دې په تاسو کې داسې څوک ونه وینم چې دقیامت په ورځ په داسې حالت کې راشي چې په څټ باندې یې هغه پاڼې وي چې دخلکو حقوق په کې لیکل کیږي اوهغه وربانډې خوځیږي هغه به ماته وایي: ای دالله رسوله ! له ماسره مرسته وکړئ زه به ورته ووایم ، زه له تاسره هیڅ نه شم کولې، ماتاته په دنیاکې دالله حکمونه رسولي وو.

زه دې په تاسو کې داسې څوک ونه مومم چې دقیامت په ورځ په داسې حالت کې راشي چې په څټ باندې یې (یعنې سره زر سپین زر وغیره) سور وي. هغه به وایي یارسول الله ! له ماسره مرسته وکړئ. زه به ورته وایم زه له تاسره هیڅ نشم کولې. ماتاته دالله دین بیان کړی و.

دځناور په آوازونو اودکاغذونو دپاڼو په حرکت او خوځیدوکې داحکمت دی چې کوم ځیزیې پټ کړی وي هغه به پخپل آواز پخپله ژبه سره شور کوي. هغه به ویروي اودخلکوپه منځ کې به رسواکوي. ټول خلک به دهغه خیانت پخپلو سترګو ویني. په سخت بیرو بار کی په څټ باندی دهغو دسورولو په وجه به هغه ته ډیر سخت تکلیف وي. خوله به وربانډی ماته وي اوپه ډیره سختته ویره کی به وي.

ابن عساکر روایت کوي چې یوسړی دجهاد لپاره ووت خوپه لاره کې دهغه سپارلی مړه شوه هغه مالک بن عبدالله الحثعمی ته راغی. دهغه په وړاندې دغنیمت د مال یوترکي آس تړل شوې و. هغه ته یې وویل : ای امیرصاحب! دغه آس ماته راکړئ.

امیر ورته وویل : زه ددی اس د اوچتولو قدرت نه لرم. هغه ورته وویل زه تاته دانه وایم چې اس اوچت کړئ بلکې دا وایم چې ماته یې راکړئ .او ماوربانډی سپورکړئ امیر ورته وویل داد غنیمت اس دی که چیرته یې زه تاته درکړم نوزه به خیانت ګر وګرځم. او الله تعالی فرمایي : (ومن یغلل یأت بما غلَّ یوم القیمة) اوڅوک چې

خیانت وکړي هغه دقیامت په ورځ له هغه څه سره راځي چې خیانت یې کړیدی . زه ددی طاقت نه لرم چې دقیامت په ورځ دا اوچت کړم .

((عـن زیدبن خالد رضي الله عنه أنَّ رجلاً من أصحاب النبي ﷺ توفي یوم خیبر .فذکروا ذلك لرسول الله ﷺ ، فقال: صلوا علی صاحبکم!

فتغیرتْ وجوهٌ لذلك ، فقا ل : إنَّ صاحبکم غلَّ في سبیل الله!!

ففتشْنا متاعه ، فوجدنا خرزاً من خرزیهود ، لایساوي درهمین!!)).[1]

له زیدبن خالد ﷺ نه روایت دی چې دنبی کریم ﷺ له اصحابونه یوسړی دخیبر په ورځ وفات شو. خلکو درسول الله ﷺ په وړاندی دهغه یادونه وکړه. هغه ﷺ وفرمایل : په خپل ملګري باندی دجنازې [1] مونځ ولولئ. په دی خبره د ډیرو اصحابو رنګونه بدل شول. رسول الله ﷺ وفرمایل : ستاسې ملګري دالله په لاره کې خیانت کړیدی .

موږ چې دهغه سامان ولټولو نو دیهودانودغمیو نه یو غمی یاد هارونو نه یو هارموېکې پیداکړه چی قیمت یی دوه درهموته هم نه رسیده .

((عـن العـرباض بـن سـاریة رضـي الله عـنه ، أنَّ رسول الله ﷺ کان یأخذ الوبـرة مـن فـيء الله ، فیقـول: مـالي مـن مـثلِ هـذا إلاَّ مثلَ مالأحدکم ، إلاَّ الخمـس ، وهـو مـردودٌ فیکـم ، فـأدوا الخیطَ والْمِخَیْطَ فما فوقهما ، وإیاکم والغلول ، فإنه عارٌ ونارٌ وشنارٌ علی صاحبه یوم القیامة .)) [2]

له عرباض بن ساریه رضی الله عنه نه روایت دی چی رسول الله ﷺ به دفی دمال نه یوویښته اوچتولو اوفرمایل به یې چی په دی کی له پنځمې حصې نه علاوه زما هم

---

[1]ــ ابو داود : ۳/ ۱۵۵ . والسنائي : ٤/ ٦٤ . واحمد : ٤/ ١١٤ وابن ماجة : / ٩٥٠ ، واسناده صحیح .

[2]ــ مسند احمد : ٤/ ١٢٨ . ومجمع الزوائد : ٦/ ٣٣٧ والحدیث صحیح لغیره

همغومره حصه ده څومره چي ستاسوده. پنځمه حصه هم ستاسو طرف ته راګرځي پس تاسې تار، دګنډلو ستنه اولدینه پورته شیان د غنیمت جمع کوونکي ته ورکوئ اوله خیانت نه ځان ساتئ ځکه چې دا دقیامت په ورځ شرم او قباحت او اور دی.

((عن عمروبن شعیب ، عن أبیه ، عن جده ، رضي الله عنه ، في قصة وفدهوازن ، أنه دنا النبيُّ ﷺ من بعیر، فأخذ وبرةً من سنامه ، ثم قال : " یا أیهاالناس : إنه لیسَ لي من هذا الفيء شيء ، ولا هذا، إلاَّ الخُمسُ ، والْخُمُسُ مردودٌ علیکم ، فأدوا الخیاط والمِخْیَطَ! فقامَ رجلٌ في یده کبَّةٌ من شعر، فقال : أخذتُ هذا لأصلحَ بها برذعةً لي!

فقال ﷺ : أمَّا ماکان لي ولبني عبدالمطلب فهولك! فقال الرجل :أمَّا إذا بلغت ، فلا أرَب لي فیها ، ونبذها!))[1]

عمروبن شعیب له خپل پلار نه اوهغه له خپل نیکه نه دهوازن دوفد دکیسې په باره کې روایت کوي چي نبی کریم ﷺ دیو اوښ په خواکې ودریدهغه له کوب نه یې یوه ویښته په لاس کی ونیولو او بیایی وفرمایل :

ای خلکو! دفی په دغه مال کې زمالپاره له خمس نه پرته بل هیڅ برخه نشته خمس هم بیرته تاسوته راګرځي. نوتاسې تار اوستنه هم دغنیمت غونډوونکو ته ورکوئ یوسړی ودرید چی په لاس کی یې د وړیو یوکلوله وه. هغه وویل مادا آخستی ده چې خپل دکجاوې لاندی چې کوم ترپال اچول کیږي وریاندی جوړکړم رسول الله ﷺ ورته وفرمایل : که کوم زما اودعبد المطلب د زامنو وي نوداستاشو. (یعنې په دې کې چې کومه برخه زما اوبنوعبدالمطلب وي نو هغه ستاشوه مونږ درته بخښلې ده او نورو مسلمانانو ته اجازه واخله ځان ته یې حلاله کړه) سړي وویل : چې دادومره مهم څیز

[1]_ ا بو داود : ۳/ ۱٤۲ . والنسائي ۷/ ۱۳۱ . واحمد ۲/ ۱۸٤ والحدیث صحیح لغیره .

دی او دومره سختي ته خبره ورسيده نوبيازما حاجت ورته نشته داخبره يې وکړه اوکلوله يې خطاکړه.

((عـن عبـدالله بن شقيق عن رجل من بلقين قال : أتيتُ رسول الله ﷺ وهو بوادي القرى ، وهويعرض فرساً ، فقلت: يارسول الله ماتقول في الغنيمة ؟

قال ﷺ : لله خُمُسُها ، وأربعةُ أخماسِها للجيش •

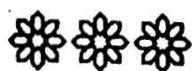
قلت : فما أحدٌ أولى به من أحد؟

قال ﷺ :لا. ولاالسَّهمُ تستخرجُه من جنبك، لستَ أحقَ به من أخيك المسلم)).[1]

عـبدالله بـن شقيق دبلقين لـه يوسړي نه روايت کوي هغه وايي چې زه رسول الله ﷺ حضور ته راغلم اوهغه دقرا نومې وادي (دره) کې و..ما ورته وويل: يارسول الله ﷺ : دغنيمت په باره کې څه لارښوونه کوئ ؟

هغـه ﷺ وفرمايل : پنځمه حصـه د الله ده او پاتې څلور حصې دمجاهدينو دلښکر لپاره دي. ماعرض وکړ چې ايا په دې کې يوکس دبل نه زيات غوره مستحق نه دی ؟ هغـه ﷺ وفرمايل نه، نه هغه غشی چې ته يې له خپل اړخ نه راباسې ته په هغه کی هم دخپل دويم ورور نه زيات حقدار نه يې .

(يعنې کـه ددښمن کوم غشې ستاپه اړخ کې ولګيږي او ته يې راوباسې نو بياهم ته له بل مسلمان ورور نه دهغه زيات حقدار نه يې)

---

[1]ـ السنن الكبرى للبيهقي : ٦/ ٦٢٤ وصححه ابن كثير وقواه الذهبي .

فصل

دخیا نت کونکي دنیوي سزاګانې

په دی خبره ځان ښه پوه کړئ چې هرچاچی دالله په لاره کې خیانت وکړ هغه د دوه عذابونو وړوګرځېده. یو دآخرت عذاب اوبل ددنیا عذاب.

دآخرت دعذاب په باره کې خوږه وړاندیني فصل کې احادیث تېرشول په هغو کی داخبره بیان شوه چې څوک په یوڅیزګی خیانت وکړي الله تعالی هغه په اور کې دننه کوي اود اور جامی به وراغوندي. اوکه د آغوستوپه څیزونو کی یې خیانت نه وي کړی بلکې په نورو شیانو کې خیانت کړی وي نو دقیامت په ورځ به په داسې حالت کی حاضریږي چې هغه مال به دهغه په څټ باندی باروي او هریو څیز به پخپل ژبه اولغت سره آواز کوي. اودټول مخلوق په مخکي به بې رسواکوي او کله چې دغه خیانت کوونکی سړی دالله تعالی له رسول نه د سفارښت او مرستې غوښتنه وکړي نو رسول الله ﷺ به ورته ووایي : زه ستا لپاره هیڅ نشم کولې . ماپه دنیاکې تاسوته دالله تعالی حکمونه رسولي وو. اودغه خیانت ګربه دآخرت په ورځ په شهیدانو کې نه حسابیږي.

ضحاک بن مزاحم دالله تعالی ددغه قول په باره کي ویلي دي :

﴿ اَفَمَنِ اتَّبَعَ رِضْوانَ الله كَمَنْ بآء بسخطٍ من الله ﴾ [ال عمران: ۱٦۲]

ایا هغه څوک چی دالله په خوښي پسې ګرځي دهغه چاپشان دی چی دالله په قهر اخته وي.

اَفَمَنِ اتَّبَعَ رِضْوانَ الله(لدینه هغه خلک مراد دي چی دغنیمت په مال کې خیانت یې نه وي کړی.

(كَمَنْ بآء بسخطٍ من الله)له دې هغه خلک مراد دي چی دغنیمت په مال کې یې خیانت کړی وي.

په دنیاکې دخیانت اثردادی چی کله په یو قوم کې خیانت پیداشي نوالله تعالی دهغوی په زړونو کې رُعب آچوي اوخپله مرسته ترینه بندوي. امام مالک رحمه الله له ابن عباس ﷺ نه روایت کوي چې کله په یوقوم کې خیانت او ټګي پیداشي نوالله پاک دهغوی په زړونو کې ویره آچوي اوخپله مرسته ترېنه بندوي. اوکله چې په یو قوم کې زنا خوره شي نوپه هغو کی مرګونه ډیریږي، اوکله چې یوقوم په تله اوناپ کی کمی کوي الله تعالی له هغوی نه رزق قطع کوي. اوکوم قوم چې په ناحقه فیصلې وکړي نوپه هغوی کی وینه ډیره تویږي. اوکوم قوم چې خپل عهدونه ماتوي الله تعالی پرهغوی دښمن مسلط کوي.

((عـن أبي ذر الغفاري رضي الله عنه قل : قال رسول الله : ((إن لم تغُلَّ أُمَّتي لم يقُم لهم عدوٌّ أبداً)).[1]

له ابی ذر الغفاري ﷺ نه روایت دی هغه وایي چې رسول الله ﷺ فرمایلی دي چې که چیرته زما امت په مال غنیمت کی خیانت ونکړي نودښمن به همیشه لپاره دهغوی مخې ته ونشي دریدې. لهذا حبیب بن مسلمه الفهري ته ابوذرالغفاري وویل : ایا دښمن ستاسې په مقابل دوزې دلوشلو په اندازه ودرېدلی شي ؟ حبیب بن مسلمه وویل هو، ابوذر ورته وویل دکعبی په رب قسم چې تاسې خیانت کړیدی.

عمربن الخطاب ﷺ به له جنګ نه راغلي شخص نه تپوس کاوچې ایا دښمن ستاسې په وړاندې مقاومت وکړ؟ که هغه به وویل چی هو نوهغه ﷺ به ورته ویل چی تاسی خیانت کړیدی.

علماو دخیانت ګر په سزاکې اختلاف کړیدی. جمهور علماء وایي چې خیانت کوونکی دی ووهل شي اومال ومتاع دی ورته وسوځول شي.

ابوداود له صالح بن محمد نه روایت کړیدی هغه وایي چې موږ له ولیدبن هشام سره غزا وکړه اوله موږ سره سالم بن عبدالله اوعمربن عبدالعزیز وو. یوسړي خیانت وکړ. نو ولید امر وکړ چې مال اومتاع دی ورته وسوځول شي، دغنیمت له مال نه دی

[1]ـ مجمع الزوائد : ۵/ ۳۳۸ ورجاله ثقات .

ورته برخه ورنکړې شي اوپه خلکو کې دې وګرځولی شي. جمهور علماء وايي چې دخيانت کوونکي مال خودی وسوځول شي ليکن دهغه سورلۍ، جامې وسله کتابونه مصحف او قرآن کريم اوهغه مال يې چې خيانت کړيدی هغه دې نه سوځوي. اولدينه علاوه نور ساز او سامان دې ورته وسوځوي .

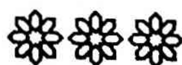
که دغنيمت هغه مال يې هلاک کړی وي نو دهغه تاوان به ترېنه آخستل کيږي اوهغه به په بيت المال کې تاويليږي. اوځينې علماو ويلي دي چې چادغنيمت په مال کې خيانت کړی وي نودهغه دا سامان به نه سوځول کيږي اونه به ورته سزاورکولې شي.

امام قرطبي رحمه الله پخپل تفسير قرطبي ۴/ ۲۶۰ کې فرمايي : کله چې يوسړی دغنيمت په يوڅيزکې خيانت وکړي اوداخيز له هغه سره وموندلی شي نودابه ترينه آخستل کيږي. هغه ته به ادب ورکول کيږي اوسزا به ورته تعزير ورکول کيږي. داد امام مالک امام شافعي او امام ابوحنيفه مذهب دی امام نووي دمسلم په شرح کې ويلي دي چې دخيانت کوونکي دسزا په څرنګوالي کې اختلاف دی.

جمهور علماء اود ښارونو امامان وايي د امام او امير د ويلو مطابق سزادې ورکړل شي اودهغه مال اومتاع دې ونه سوځوي. داد امام مالک ، امام شافعي اود امام ابوحنيفه مسلک دی.

اوامام ابوبکر بن المنذر ويلي دي چې له څو علماونه علاوه نورو ټولو علماو په دی خبره اتفاق کړيدی چې کله مجاهدين دارالحرب ته داخل شي نو هغوی لپاره دا اجازه ده چې ددښمن له خوراکي شيانو څخه خوراک څښاک وکړي اودهغوی واښه دی خپلو څارويو ته واچوي. دخوراک په ټولو څيزونو کې ورته رخصت دی اوګياه هم په همدی کې شامله ده . هيچاته روانده چې ددښمن مال ځانله واخلي بغير دخوراکي شيانو اوګياه نه چې خپلو څارويو ته واچوي. همدغه راز مجاهدينو ته داهم روادہ چې ددښمن له ونو نه ميوې وخوري خوداورته روانديي چې ځان سره يې بار کړي. همدغه رازددښمن له دوانه هم صرف دخپل علاج په اندازه آخستی او مصرفولی شي.

پاتی شو ددښمن نور مال اومتاع نومجاهدینو ته رواندہ چې ځانته واخلي اوکه چیرته کوم شی ځان لپاره واخلي نو هغه قرضدار دی اودهغه قیمت به ورکوي. مجاهدینو ته داهم روادہ چی ددښمن لـه زمکې نه دجهاد اوسفرپه وخت کی لـه خوراکونونه توښه واخلي داهله چې ورسره توښه نه وي. اوکه چیرته ورسره خوراک توښه وي نوبیا ورته جائز نه دی چې ددښمن له ونو، فصل او میوونه څه واخلي .

يو ويشتم باب

د مسلمانو بنديانو ، د آزادولو، د هغوی لپاره د فديې ورکولو اود هغوی دخلاصولو لپاره دجهاد کولو حکم

الله تعالى فرمايلي دي :﴿ وَمَا لَكُمْ لاَتُقَاتِلُوْنَ فِيْ سبيلِ اللهِ والْمُسْتَضْعَفِيْنَ مِنَ الرِّجَالِ والنسآءِ والولدانِ الَّذِينَ يقُولُونَ رَبَّنآ اخرجْنآ من هذِهِ الْقريَةِ الظَّالِمِ اهلُهَاج واجعل لَّنا مِن لَّدُنكَ وليّاً واجْعَل لَّنا مِنْ لَّدُنكَ نصيرا ﴾(النساء ۷۵ .)

اوپرتا سو څه شوي دي چې دالله په لار او ناتوانو کړو شوو سړيو ، ښځو او کوچنيانو دخلاصولو لپاره جهاد نه کوئ ؟ هغوی وايي ای زمونږ ربه ! مونږ له دی کلي څخه وباسه چې اوسيدونکي يې ظالمان او تيري کوونکي دي اوستاله لورې راته يو پالونکې اوکومک کوونکې راوگرځوه . قرطبي پخپل تفسير کې ليکلي دي چې الله تعالى دخپلې کلمې دپورته والي ددين دبري، د ضعيفو مسلمانانو دخلاصون په خاطر جهادفرض کړيدې اگرکه دی مقصد لپاره انسانان هم ووژل شي. دمسلمانانو بنديانو دخلاصولو لپاره په مسلمانانو باندې لازم دي چې ياجهاد وکړي اوياپه خپلو مالونو سره هغوی خلاص کړي. په مال سره دقيديانو دخلاصولو کار زيات لازم دی ځکه چې داله ځان قربانولو نه آسان او مصئون دی.

امام مالک رحمه الله فرمايي چې په مسلمانانو باندې دا واجب دي چې دمسلمانانو بنديانو دخلاصولو لپاره خپل ټول مال فديه ورکړي، اوپه دی مسئله کې هيڅ اختلاف نشته . پر مسلمانانو باندی لازم دي چې له بنديانو سره مواسات اوهمدردي وکړي ځکه چې همدردي او مواسات له فديه نه آسانه ده.[1]

---

[1]ـ تفسير القرطبي : ۵ / ۲۷۹

((عَـنْ ابـى موسى الاشعري ﷺ عن النبى ﷺ قال: فكوا العانى (الاسير) واطعموا الجائع وعودوا المريض. [١]))

لـه ابى موسى اشعري رضى الله عـنه نـه روايـت دى هغـه وايـي چې نـبى كـريم ﷺ وفـرمايل : تاسـې بـنديان ازاد كـړئ. وږوتـه ډوډۍ وركـړئ اود ناروغـانو پوښتـنې تـه لاړشئ.

دامام شافعي رحمه الله په نـزد دبـنديانو لپـاه دفديـي وركـول مسـتحب دي، خـود دامام مالك او امام احمد رحمهم الله په مذهب كى واجب دي.

كله چې دښمن تـه دبـندي فديـه دهغه په اذن سره ورسېده نو دبندي لـه خلاصيدونه وروسته دزياترو علماو په نزد په هغه باندى واجب دي چې هغه پيسې اوفديه وركړي چې ددى دخلاصولو لپـاره بـل چاوركړيدي. اوكـه چيـرته دهغـه پـه حكـم اواجازې نه پرته خلكو دهغه فدیه وركړى وي نو ځينوپرهغه دپيسو وركول واجب كړيدي اوځينو علماو ندي واجب كړي.

عمر بـن عـبدالعزيز رحمـه الله فرمايلى چې كـله يـو مسلمان بندي دفديه په مقابله كې دخپـل ځان دخلاصولو معاهده كړى وي نو پر مسلمانانولازم دي چې دهغه فديه وركړي اودا ورته جائزنه دي چې مشركانو ته يې واپس وركړي .

ځكه چې الله تعالى فرمايي :

﴿ وَإِنْ يَـأْتُوكُمْ أُسَـارَى تُفَـادُوهُمْ وَهُـوَ مُحَـرَّمٌ عَـلَيْكُمْ إِخْـرَاجُهُمْ ﴾ [البقرة : ٨٥.]

اوكـه چيرته هغوى ستاسې پـه لاسوكې قيـدان شي نودبدلې پـه وركولـو سره يـې خلاصوئ حال داچې دهغوى ويستل په تاسې حرام وو.

قرطبى رحمه الله دالله ددې قول :

[١]ـ اخرجه البخاري في الجهاد : ٤/ ٣٠

﴿ وَإِنْ اسْتَنصَرُوكُمْ فِي الدِّينِ فَعَلَيْكُمْ النَّصْرُ إِلَّا عَلَى قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ ﴾(الأنفال : ۷۲)

په تفسير کې فرمايي: که چېرته هغو مسلمانانو چې ددښمن له وطن نه يې هجرت نه دی کړې لـه مسلمانانو نـه دخپـل ځان دخلاصولو لپاره دمالي اوياځاني مرستې يې غوښتنه وکړي نو پر مسلمانانو لازم دي چې دهغوی دخلاصولو لپـاره مرسته وکړي ، او هغوی راخلاص کړي دا ورتـه جايز نه دي چې همداسې بی مرستې ذليل يې پرېږدي. مګر په هغـه صورت کې چې د مسلمانانو اودهغـه قوم ترمنځ معاهده اوتړون شوې وي نوبيـاد هغوی مرسته پر مسلمانانو لازمه نده بلکې دتړون دمودې ترختميدو پورې بـه صبرکوي. هو کچېرې مرسته غوښتونکي مسلمانان ضعيف وي نو بيـايې په مسلمانانو مرسته واجب دی او دوستي کـول ورسره لازم دي لکـه ابن العربي ويلي دي چې که چيرته مسلمانان کمزورې وي اوهغوی له نورو مسلمانانونه مرسته وغواړي نـو پر مسلمانانو دهغوی مرسته کـول ضروري ده ځکه چي ددوی ترمنځ اسلامي ورور ولي قائمه ده اودهغوی مرسته کول واجب اولازمي وي. هيڅ يو مسلمان تـه روانـده چې سترګې پټې کړي او په آرام ويده شي بلکې پر هغه مسلمان واجـب دي چـې يـادهغوی دخلاصـون لپـاره پـه جهـاد لاس پـورې کـړي اګـرکه ټـول مسلمانان هم له منځه ځي او يـاخپـل ټول مال دهغوی دنجات لپاره خرڅ کړي اګرکه ورسـره يو روپۍ هم پاتې نه شي. همداد امام مالک او نورو امامانو مسلک هم دی.

مګر نن سبا په خلکو څه شويدي چې خپـل ورونـه دکافرانو پـه لاسوکې قيديـان پـريښې دي حـال داچې ورسـره ډيـرزيات مـال او دولـت ورسره دی خـو فضـول يـې مصرفوي شمير يې هم زيات دی وس يې هم رسيږي مګر بياهم په کلاره ويده دي دهغـوی پـه بـاره کـې صرف انالله وانـا اليـه راجعون ويلی شو.ابن عساکر ليکلي چې عمربن عبدالعزيز په قسطنطينه کې بنديانو مسلمانانو ته وليکل :

امـابعدُ: تاسې خپـل ځانونه په جنايت کارو مجرمينو اسيرانوکې حسابوئ. معاذ الله ، داسې نـه ده بلکې تاسې دالله دلارې بـنديان ياست. تاسې پوه شئ چې کله هم زه دخپـل رعيت پـه منځ کـې څه ويشم نوستاسې کورنۍ ته لـه نورونه زيات اوښه شی

ورکوم ماتاسوته فلانکی دفلانکی زوی په پنځو دنانیرو سره استولی دی. که چیرته ماته ددی ویره نه وای چی دروم طاغوتان به له تاسو نه داپیسې ونیسي نو مابه لدېنه هم زیات دنانیر لیږلي وو. ماتاسوته فلان دفلان زوی استولې دی هغه به ستاسي دهر وړوکي ماشوم اوبالغ ستاسو دهر سړي او ښځې ستاسې هر آزاد اوغلام فدیه ورکوي او آزادوي به یي . تاسي خوشاله شئ اوبیا بیا خوشاله شئ والسلام.

امام نووي رحمه الله ویلي دي چی کله دښمنانو یو مسلمان یاډیر مسلمانان بندیان کړل نو راجح دادی چی دامسئله داسې ده وګڼل شي لکه چی دښمن داسلام په وطن باندی یرغل کړی وي ځکه چې د مسلمان حرمت دکور او وطن له حرمت نه غټ دی. نوپر مسلمانانو واجب دي چی دیوبندي یا دډیرو بندیانو دخلاصولو لپاره عملي ګامونه اوچت کړي.

ددی یوبل مثال په اندلس کی د مسلمانانو پاچا دمنصور بن عامر کیسه ده هغه دفرنګیانو په خلاف دجهاد لپاره وتلی و دهغوی پرضدیې په ډیرو جنګونو کې ګډون کړی او ورباندی بریالی شوې و. کله چی فرنګیان له بشپړ ماتې سره مخامخ شول نو هغه ته یې دروغې وړاندیز وکړ.

منصور له هغوی نه وغوښتل چې دهغوی دپاچا لور واده دی له ماسره وکړي ډیر مالونه اوتحفې دی هم راته راکړي. هغوی داشرط ومنله اودپاچا دلور واده یې له منصور سره وکړ. داجلۍ ډیره ښکلې اوهوښیاره وه. کله چې واده یې تیاره شو نود فرنګیانو قوم جلۍ ته وویل چی دخپل خاوند سره دروغي جوړی لپاره واسطه شي. اوله مونږ سره دهغه اړیکې ښې کړه دغې هوښیارې جلۍ خپل قوم ته وویل چی عزت دجلۍ په ورونوېو کې نه لټول کیږي بلکې دسړو په نیزوکې لټول کیږي.

کله چې منصور جګړه پای ته ورسوله اوبیرته خپل مرکز ته راغی نوله یوی مسلمانې ښځې سره مخامخ شو. ورته یې وویل : ته اوخلک خو خوشالی کوئ خو زه غمګینه یم اوژاړم ، منصور ورته وویل ولې ؟ هغې وویل زما زوی فرنګیانوسره بندی دی.

منصور خپل قصرته نه ولاړ اوخپل لښکر يې سمدستي بيرته وګرځاو او حکم يې ورته ورکړچې لـه فرنګيانو سره ترهغې وجنګيږئ ترڅوپورې موچې ددغې ښځې زوی نه وي خلاص کړې. دهغې زوی خلاص کړ اوله ځان سره يې راوست الله تعالي په دغه تير امت باندی ددغو اوچتو همتونو په وجه رحم وکړ او داسلام ددين دعزت په وجه يې ورته په دار الاسلام کې خپله پوره رضاورپه نصيب کړه.

له دغوکيسو څخه يوه بله کيسه د رومي کافر کيسه ده. هغه يوه بندي عموريه مسلمانه ښځه په څپيړه ووهله هغې وامعتصماه!

چيغه ووهله اودخليفه عباسي معتصم نه يې دمدد غوښتنه وکړه.

کله چې معتصم ته دهغې فرياد اوچيغه ورسيده نو هغه يولوی لښکر تيارکړ اود عموريه په طرف يې روان کړ لـه روميانو سره يې سخته جګړه وکړه او بندي مسلمانه ښځه يې د روميانو لـه بندي خانې نه خلاصه کړه. ددين اعزاز په دی ډول راتلای شي اودمسلمانانو دپاچاهانو داشان وي ای پروردګاره ! ته ددغه همت له اجر نه معتصم مه محروموه . اوله دغې ښځې څخه يې چې کوم غم لرې دهغه ثواب ورته ورکړې .

دغسې يوه کيسه دانطاکيه دبنديانو ده هلته ګڼ شمير مسلمانان دکافرانو سره بنديان وو اودا سيمه دروم تر تسلط او واک لاندې وه. مسلمانانو ددغو بنديانو دخوشې کولو لپاره جهاد وکړ هغه ځای يې فتح اوټول بندي مسلمانان يې خلاص کړل.

همدغه شان صليبيانو پنځه سوه مسلمانان راګير کړی وو اوټول يې درها ښار په بندي خانه کې يې آچولي وو . سلطان عماد الدين زنګي رحمه الله پرهغه ښاربانډې يو زبردست بريد وکړ الله تعالی مسلمانانو ته په صليبيانو باندی بری نصيب کړ ټول بنديان مسلمانان يې دهغوی له ولکې نه خلاص کړل.

عماد الکاتب ليکلي دي چې کله سلطان صلاح الدين ايوبي رحمه الله دحطين په جګړه کې په صليبيانوبرئ ترلاسه کړ نو دمسلمانانو لـه شلو زرونه زيات بنديان يې آزاد او صليبيانو څخه يې سل زره کسان ژوندي ونيول او بنديان يې کړل.

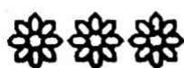
دمسلمانانو مجاهدو پاچايانو همدغه حال و چې هغوی بـه چيرته هم دمسلمانانو قيديانوپه باره کې خبرترلاسه کړ نو فوراً به يې دهغوی دخلاصون او آزادي لپاره په

جهاد لاس پورې کوله. نه يواځې داچې بندي مسلمانان يې خوشې کول بلکې له کفارو نه يې کسان نيول او بنديانول يې دکفارو له دغو بنديانو څخه به ځينې مسلمانيدل او ازادي به يې ترلاسه کاو. پرهغوی به درسول الله ﷺ دغه لاندينی حديث تطبيق کيده.

((عن ابی هريرة ﷺ قال سمعت رسول الله ﷺ قل : عجب الله من قومٍ يدخلون الجَنَّةَ فی السَّلاسِلِ.[1]))

له ابي هريره رضی الله عنه نه روايت دی هغه وايي چې ماله رسول الله ﷺ نه واوريدل چې فرمايلی دي :

الله تعالی په هغه قوم باندی تعجب کوي چې له زنځير نو سره په جنت کې داخليږي. يعنی هغه کفار چې په زنځيرونو کې تړل شوي دمسلمانانو په لاسوکی بنديان کيږي کله چې هغوی ايمان راوړي نو جنتيان کيږي اوله زنځيرونو اوزولنو نه نجات مومي.

[1] ـ رواه البخاري في الجهاد : ٤/ ٢٠

دوه دېرشم باب

درسول الله ﷺ دغزاګانو، سریو او له رسول الله ﷺ نه وروسته د مسلمانانو دمشهورو جنګونو بیان

امام ابوعبدالله الحلیمي رحمه الله دشعب الایمان په کتاب کې ویلي دي : چې دجهاد له فرض کیدونه وړاندې له مشرکانو سره دمحمد ﷺ څو پړاوونه وو.

په لومړي پړاو کې الله تعالی هغه ﷺ ته داوحې وکړ:

﴿اِقْرأ باسم ربِّكَ الَّذِىْ خلقَ ﴾ [العلق : ١]

دهغه رب په نوم دی ولوله چې ته یې پیداکړی یې.

لدینه وروسته یې ور ته دتبلیغ حکم وکړ او ورته یې وفرمایل:

﴿ يَاأَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ قُمْ فَأَنذِرْ ﴾[المدثر:١-٢.]

ترجمه: ای ځان نغښتونکیه! پورته شه او خلک وډاروه.

کله چې محمد ﷺ دالله ددین تبلیغ وکړ او کفارو هغه دروغجن وګاڼه نو الله تعالی ورته دصبر کولوحکم وکړ او ورته یې وفرمایل :

﴿ وَاصْبِرْ عَلَى مَا يَقُولُونَ وَاهْجُرْهُمْ هَجْرًا جَمِيلًا﴾([المزمل:١٠]

دکافرانو خبرې وزغمه او په غوره ډول ترې لرې والې خپل کړه.

همدغه راز الله تعالی له هغوی نه د اعراض اوګذشت امرېې وکړ او ورته یې وفرمایل:

﴿ وَإِذَا رَأَيْتَ الَّذِينَ يَخُوضُونَ فِي آيَاتِنَا فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ﴾ [الأنعام: ٦٨].

اوچې تاولیدل چې ځینې خلک زمونږ پرآیتونو ګوته ږدي نو ته ترینه مخ واړوه.

کله چې الله تعالی مدینه داسلام لپاره فتح کړ او انصارو اسلام راوړ نو الله تعالی مسلمانانو ته لـه مکې نه مدینې ته دهجرت کولو حکم وکړ. او مسلمانانو ته یې وفرمایل :

﴿ وَمَنْ يُهَاجِرْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يَجِدْ فِي الْأَرْضِ مُرَاغَمًا كَثِيرًا وَسَعَةً﴾النساء:۱۰۰.

او هرڅوک چې دالله په لیار کې هجرت وکړي په ځمکه کې به دارام ډیر ځایونه اوپه ژوند کې به پراخي مینده کړي.

کله چې رسول الله ﷺ او مسلمانانو مدینې ته هجرت وکړ نوالله تعالی مسلمانانو ته له کفارو سره دجنګ کولو اذن وکړ اودا آیت یې نازل کړ.

﴿أُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتَلُونَ بِأَنَّهُمْ ظُلِمُوا وَإِنَّ اللَّهَ عَلَى نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ﴾ [الحج : ۳۹].

هغو کسانوته چې جنګ پرې کیږي دجنګ اجازه وشوه ، ځکه چې تیرې پرې شویدی .او الله یې پرملاتړ ښه پیاوړې دی.

بیا الله تعالی مسلمانانو ته له هغو خلکو سره دقتال حکم وکړ چې له مسلمانانو سره جنګیږي.

﴿ وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ ﴾ [البقرة : ۱۹۰].

دالله په لیارو کې له هغو سره وجنګیږئ چې له تاسې سره جنګیږي خو تیرې مه کوئ بیشکه چې الله پاک تیرې کوونکي نه خوښوي.

لدینه وروسته الله تعالی لـه هغو کفارو سره دقتال حکم ورکړ چې مسلمانانو ته نژدې دي.

الله تعالی وفرمایل :

﴿ يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قَاتِلُوا الَّذِينَ يَلُونَكُمْ مِنْ الْكُفَّارِ وَلْيَجِدُوا فِيكُمْ غِلْظَةً ﴾ [التوبة : ۱۲۳]

ای مومنانو! لـه هغـو کافـرانو سره وجنګیږئ چی تاسو تـه نژدی دي هغوی باید لـه تاسې سخت والي ووینې.

بیا الله تعالی په ټولو مؤمنانو باندی جهاد فرض وګرځاو او ویی فرمایل :

﴿كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ وَهُوَ كُرْهٌ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾[البقرة:۲۱٦]

پرتاسې جنګ فرض کړای شویدی . که څه هم تاسې يې نه خوښوئ او شاید تاسو یو شې بد وګڼئ خو هغه به ستاسې لپاره غوره وي . او شاید تاسې یو څیز خوښ کړئ خو هغه به ستاسې لپاره شر او بد وي . الله پاک ښه پوهيږي او تاسې نه پوهیږئ.

الله تعالی مسلمانانو ته ددی خبری خبر ورکړ چې قتال لـه الله جل جلاله سره بیعت دی .

﴿ إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ وَعْدًا عَلَيْهِ حَقًّا فِي التَّوْرَاةِ وَالْإِنْجِيلِ وَالْقُرْآنِ وَمَنْ أَوْفَى بِعَهْدِهِ مِنَ اللَّهِ فَاسْتَبْشِرُوا بِبَيْعِكُمُ الَّذِي بَايَعْتُمْ بِهِ وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴾ [التوبة :۱۱۱]

بې له شکه الله پـاک له مومنانو نه دهغوی ځانونه او مالونه آخستې دي په بدل کې به یې جنت ورکوي . هغوی دالله په لیار کې جنګیږي نور وژني او دوی هم وژل کیږي . داهمغـه رښتیني او پخه وعده ده چی پـه تورات ، انجیل ، او قـران کریم کې یاده شوی وه .او ایا پـه وعده پوره کولو کې له الله نه بل څوک پورته شته ؟ نو ای مومنانو ! پرخپله معامله خوښ اوسئ . همدا خورا لویه کامیابي ده .

کله چې جهاد فـرض شو نوددی منل اوکول اوهغه ته عملي بڼه ورکول دایمان برخه وګرځید .

خو پدی کې شرط داو چې چادالله په لار کې کفار ووژل نو دهغه لپاره جنت دی او چې څوک کفـارو دالله پـه لاره کې وواژه دهغـه لپـاره هم جنت دی نو چاچی په شرط

باندی وفا وکړه هغه خپل ځان په الله جل جلاله باندی خرچ کړ. ځکه په همدې ډول اخستل او خرڅول رامنځ ته کیږي نو بنا پدې مجاهدین خرڅوونکي شول او الله جل جلاله اخستوونکې شو او هرڅوک چې په یوه معین وخت یوه بیه وکړي نو په هغه باندی دروپیو سپارل ضروري دي دلته هم همداشان مجاهدنه دامطالبه کیږي چې مطلوب شې وسپاري چې هغه دنفس او ځان قربانول ترڅو په معین وخت خپل اخستل شوې څیز ترلاسه کړي چې هغه جنت دی.

داخبره دی معلومه وي چې دهری سودا دقیمتي کیدو پته له دریو څیزونونه لګیږي.

لومړی د آخستونکي له عظمت نه ځکه چې لوی او عظمت لروونکی خلک کله هم خراب څیز نه آخلي.

دویم: د آخستونکي او خرڅوونکي ترمنځ دواسطه کیدونکي سړي له عظمت نه، ځکه چې لوی خلک کله هم دیو معمولي څیزلپاره واسطه اودلال نه جوړیږي.

دریم: دقیمت په عظمت اوزیاتوالي سره، ځکه چې دیو خراب څیز لپاره هیڅوک غټ قیمت نه ورکوي.

پس تاسی دشهیدانو اومجاهدینو د نفسونو او ځانونو عظمت او قیمت اندازه لګولې شئ چې الله تعالی پخپله دهغوی خریدار دی، اوپه منځ کې دریم ګړې یې په اشرف المخلوق کې بهتر او غوره سړی محمد ﷺ غوندی اوچت شخصیت دی، اودسودا قیمت جنت دی چی الله تعالی دالله په لاره کې خپل ځان او مال قربانوونکوته ورکوي.

له دی عزت او فضیلت نه بل ستر فضیلت او عزت نشته چې له مؤمنانو مجاهدینو نه علاوه بل چاته نه په نصیب کیږي.

ځینو عارفینو ویلي دي چې ځانونه په درې ډوله دي:

یو هغه ځان دی چی دهغه د آزادي په وجه دهغه سودانه کیږي، داد انبیاو علیهم السلام ځانونه دي دویم هغه ځان دی چی دهغه دکسافت اوبیکاره والي په وجه څوک یې نه آخلي داد کفارو ځانونه دي.

دریم : هغه ځانونه او سرونه دي چې دهغوی دکرامت په وجه سودايې شوېده اوداد مسلمانانو ځانونه دي.

ټول مؤمنان دالله تعالی غلامان دي او غلام دداسې څیزونه مالک نشي جوړیدی چې پخپل بادار باندی خرڅ کړي. غلام په هغه صورت کې خپل مالک باندی څه څیز خرڅولی شي چې مالک هغه آزاد کړي. نولدینه معلومه شوه چې الله تعالی دخپلوکومو بندګانو دسر اومال سوداکوي هغوی یې آزاد کړیدي اوبیا سودا ورسره کوي. اوهرچا ته چې دالله په لاره کې دجهاد او شهیدکیدو او پیری کولو په صورت کې په پوره اخلاص سره دخپل ځان تسلیمولو توفیق ورکړ نو موږ ته معلومیږي چې دهغه دنفس قیمت له ازل نه ورکول شویدې اوالله تعالی هغه ته پخپل فضل سره له اورنه نجات ورکړیدی.

لطیفه

کله چې الله تعالی مؤمنانو ته خبر ورکړ چې الله دهغوی ځانونه او مالونه آخستي دي نوګویاکی مؤمنانوعرض وکړ چی ای الله ! ددی به څه قیمت موږ ته راکول کیږي؟

الله تعالی ورته وفرمایل چی جنت به درته درکوم.((بان لهم الجنة)) بیاګویاکی هغوی وویل : یا الله موږ به خپله سودا تاته څنګه وسپارو؟ نو الله تعالی ورته وفرمایل : زماپه لاره کې دقتال اوجهاد په شکل کې. یعنې کله چې تاسې زماپه لاره کې جهاد وکړ اوخپل ځانونه موقربان کړل او کافر مو ووژل نو تاسې خپل سودا ماته حواله کړه اوستاسو لپاره جنت واجب شو. یقاتلون فی سبیل الله فیقتلون ویقتلون .

بیامؤمنانو وویل : ای الله ! ستا دامعمول دی چې کله ته پخپلو بندګانو کوم نعمت کوی ملایکې ورباندی ګواهانی ګرځوې اوتا پخپله فرمایلی دي چی د آخستو اوخرڅلاو په وخت کې دوه ګواهان مقرر کړئ اوضمانت ولیکئ نو ددی خرید او فروخت ګواهان څوک دي ؟

الله تعالی ورته وفرمایل چی تاسې خو ددوه ګواهانو خبره کوئ او موږ په دی معامله باندی دری کتابونه ضمانت اوپرهغه عمل کوونکي دری آمتونه چې شمیر نه ېیر دی چې هغه یهودان نصرانیان او مسلمانان دي ګواهان ګرځولي دي .

﴿وَعْدًا عَلَيْهِ حَقًّا فِي التَّوْرَاةِ وَالْإِنْجِيلِ وَالْقُرْآنِ ﴾

ګویامؤمنانو وویل : ای الله ته چې وغواړی نو یوشی محوه کولې شي اوته چې وغواړې نو یوشې ثابت اوپخپل حال کی پرېښودلې شې. اوته چې څه کوی دهغه په باره کې هیڅوک درنه پوښتنه نه شي کولې.

الله تعالی دهغوی په ځواب کی وفرمایل:

﴿ومن اَوْفی بعهده من الله ﴾.

یعنی هیڅوک له مانه زیات پخپل عهد باندی وفاکوونکې نشته.

له خرید او فروخت نه وروسته یاخفګان او پښیماني وي چې کله نقص او تاوان چاته پکې معلوم شي اویاخوشالي. چې کله پکې ګټه کامیابي غبطه او ښه ورکړه ووینې دمسلمانانو او الله ترمنځ دغه خرید اوفروخت څنګه دی؟ په دی اړه الله تعالی ارشاد وفرمایل:

﴿ فَاسْتَبْشِرُوا بِبَيْعِكُمْ الَّذِي بَايَعْتُمْ بِهِ ﴾

تاسې دخرید اوفروخت په دی معامله باندی خوشاله شئ ځکه دالله جل جلاله سره بیه دګټو روپیو څخه ده له همدی کبله الله جل جلاله مومنانو ته دخوشالي او ګټې زیرې ورکړ.

ددی دزیات تاکید لپاره یې وفرمایل:

(وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ.) بیشکه همدالویه کامیابي ده.

همدغه وجه ده چې کله یوباندې چی دنبی کریم ﷺ له څنګ نه تیرشو اوهغه ﷺ (اِنَّ الله اشتری من المومنین انفسهم واموالهم بان لهم الجنة) . آیت شریف یې تلاوت کاو. اعرابی چې دا آیت شریف واورېد نو ویې ویل چې داخوډېر ګټې سودا ده په الله قسم چې موږ به هرګز داسودا له لاسه ورنکړو او نه به یې له الله جل جلاله نه دفسخه کولوغوښتنه وکړو داخبره یې وکړه اوجهاد ته روان شو. له کفارو سره یې کلک جنګ وکړ اودشهادت اوچته درجه یې ترلاسه کړه.

فصل

د رسول الله ﷺ غزاګانې

غزوه هغه ته وېل کېږي چې په هغه کې رسول الله ﷺ پخپله ګډون کړې وي اود مسلمانانو دلښکر قیادت یې پخپله کړې وي. دعلماو ترمنځ درسول الله ﷺ دغزاګانو دشمیر په باره کې اختلاف دی.

روی مسلم عن جابربن عبدالله رضي الله عنهما : انَّ رسول الله ﷺ غزا احدی وعشرين غزوةً.[1]

مسلم له جابر بن عبدالله رضی‌الله عنهما نه روايت کوي چې رسول الله ﷺ یوویشت غزاګانې کړیدي.

زیدبن ارقم رضي الله عنه ویلي دي چې رسول الله ﷺ نوولس غزاګانې کړیدي ابن اسحاق ویلي دي چې نبی ﷺ اووه ویشت غزاګانې کړیدي اودا لاندې لیکل شوي دمحمد ﷺ له ټولونه مشهوری غزاګانې دي:

لومړی د ابواء غزوه : چی د ودان غزوه ورته هم وېلی شي داد هجرت په لومړي کال دصفر په میاشت کې پېښه شوې وه خو په دی غزوه کې جنګ نه وشوې.[2]

د وهمه د بواط غزوه : داد هجرت په دويم کال دربیع الاول په میاشت کې پیښه شوې وه.[3]

دریمه غزوة العشيرة : دادهجرت په دوېم کال دجمادی الاولی په مېاشت کې واقع شوې وه.[1]

---

[1]ـ رواه مسلم في الجهاد ۳/ ۱٤٤۸ .

[2]ـ سيرة ابن هشام : ۲/ ۱۷۰ ـ ۱۷۱ ؟

[3]ـ سيرة ابن هشام : ۲/ ۱۷٦ .

څلورمه د بدرالاولی غزوه: داد العشیره غزانه څوشپې وروسته دهجرت په دویم کال دجمادی الاولی په میاشت کی پېښه شوې وه. رسول الله ﷺ په دغه غزوه کې کرزبن جابر فهري پسې تللې و.څکه چي هغه دمدینې په څارویو باندی ډاکه آچولې وه.

پنځمه دبدر الکبری غزوه: داهغه عظیم الشان غزاوه چې په دی کی الله تعالی اسلام ته عزت اوغلبه ورکړه دکفارو سرداران یې هلاک کړل. دادهجرت په دوېم کال دروژې دمیاشتې په اووه لسمه نیټه پېښه شوې وه. په دی غزوه کې داصحابو شمیردری سوه لسو باندی څوتنه دپاسه وو.

((عـن البراء بن عازب رضي الله عنه قـال: حدَّثني أصحاب محمد صلى الله عـليه وسـلم ممـن شـهدوا بـدراً أنهـم كانوا عد د أصحاب طالوت ، الذين أجازوا معه النهر، ثلاثمائة وبضعة عشر رجلاً. [٢]))

لـه براء بن عـازب رضی الله عـنه نـه روایت دی هغـه وایي چی ماتـه درسـول الله ﷺ اصحابو ویلي دي چی کـوم اصحاب دبـدر پـه جـنګ کی شریـک شـوي وو دهغـوی شمیر دطالوت دهغه لښکر په برابرو چې لـه نهرنه تیرشوي وو اودهغوی شمیردری سوه لسو باندی څو تنه دپاسه وو.

((عـن عمربن الخطاب رضي الله عنه قال: لـماكان يوم بدر نظر رسول الله ﷺ إلى الـمشركين وهم ألف ، وأصحابه ثلاثـمائة وتسعة عشر رجلاً. [٣]))

---

[١]_ المرجع السابق ٢/ ١٧٦.

[٢]_ البخاري في المغازي : ٥/ ٥

[٣]_ مسلم في الجهاد ٣/ ١٣٨٣.

له عمربن الخطاب ﷺ نه روایت دی چی کله دبدر غزا ورځ وه نورسول الله ﷺ دمشرکينو لښکر ته وکتل چې دهغوی شمیر زر تنه وو. اودمحمد ﷺ داصحابو شمیر ۳۱۹ کسان وو.

رسول الله ﷺ له خپلو ملګرو سره روان شو چې په لاره کې ورته خبرورسید چې دقریشو لښکر دمسلمانانو دمقابلې اودخپلې قافلې دژغورلو لپاره روان شوېدی .

رسول الله ﷺ اصحابو نه دمشورې غوښتنه وکړه اوهغوی ته یې دقریشو دلښکر د روانېدو خبر ورکړو. په دی وخت ابوبکر صدیق رضی‌الله عنه ودرېد او ښې خبریې یې وکړې. بیاعمر ﷺ ودرید او ښې خبرې یې وکړې. بیاورپسې مقداد بن عمرو ﷺ ودرید او ویی ویل : یارسول الله ! تاته چې الله تعالی دځه حکم کړی وي پرهغه عمل وکړئ موږ هم درسره یو. په الله قسم چې موږ تاسو ته هغه خبره نه کوو چې بنی اسرائیلوموسی علیه السلام ته ویلي وو چې ته اوستا رب لاړشئ او دواړه وجنګیږئ موږ همدلته ناست یوبلکې موږ تاسوته دا وایو چې تاسي اوستارب لاړشئ اوجنګ وکړئ موږ هم له تاسو سره یوځای جنګیږو. په هغه ذات قسم دی چې تاسې یې په حقه لیږلي یې که چیرته تاسی موږ برک الغماد(دیو ځای نوم ده) ته هم بوځئ نوموږ به هلته هم درسره لاړشو اوله کفارو سره به وجنګیږو. رسول الله ﷺ دهغه خبرې خوښې کړې اودعایې ورته وکړه.

رسول الله ﷺ بیاوفرمایل : چې ای خلکوماته مشوره راکړئ. سعدبن معاذ ﷺ ودرېد او ویي ویل : یارسول الله ﷺ ! شاید تاسې زموږ(انصارو) په طرف اشاره کړې وي ؟ رسول الله ﷺ وفرمایل هو.

سعد ﷺ وویل : بېشکه موږ پرتا ایمان راوړیدی اوته مو رښتونې ګڼلی یې اوموږ په دی ګواهي ورکړیده چې تاکوم دین راوړیدی هغه حق دی. موږ له تاسره عهدونه اولوظونه کړیدي اوددی خبرې موپخلی کړیدی چې موږ به ستاسې خبره آورو اوعمل به وربانديې کوو. ای دالله رسوله ! تاسې چې هرڅه کول غواړئ هغه وکړئ موږ له تاسو سره ملګري یو. قسم دی په هغه ذات چې تاسې یې په حق سره لیږلي یې که چیرته تاسې موږ دغه سمندر ته بوځئ او هلته دځان غورځولو حکم موږ ته وکړئ نوموږ به په سمندر کې خپل ځانونه لاهوکړو. له موږ نه به یوکس هم مخالفت

ونکړي. او هیڅوک به له دښمن سره جنګیدل بد ونه ګڼي. موږ به په جنګ کې صبر او استقلال ښکاره کړو. کیدای شي الله پاک زموږ له لوري نه داسې عمل دروښايي چې تاسې وربـاندې خوشاله شئ او سترګې مو ورباندې یخې شي تاسي موږ دالله په نوم روان کړئ.

رسول الله ﷺ دسعد ﷺ په خبرو خوشاله شو .

بیایي وفرمایل : تاسې روان شئ اوخوشاله شئ ځکه چې الله تعالی له دوه ډلو څخه په یوې ډلې باندې دغلبې وعده راسره کړیده. په الله قسم ګویا زه دجنګ مېدان ته ګورم اوماتـه دکفـارو اومشـرکینو شکسـت او مـردار وژل شـوي پخپـلو سـترګو ښکاري.[1]

بیارسول الله ﷺله خپلو اصحابو سره له دې ځای نه روان شو تردې چې بدر ته نژدې داوبو ځایونو په څنګ کې دېره شو.

حباب بن المنذر ﷺ وویل : یارسول الله ! ایاتاسې دالله په حکم دلته پړاو آچولې ده اوکه دجنګي حکمت عملي په لحاظ.او که دالله په حکم سره مو پړاو آچولې وي نوبیا موږ نه مخکې کیږو اونه وروسته کیږو .

رسـول الله ﷺ وفـرمایل چې پخپـل رای اوفکـر سره مې دجـنګي حکمـت عمـلي پـه لحاظ پړاو آچولې ده.

حباب ﷺ وویل یارسول الله ! داد پړاو او دېره کېدو لپاره مناسب ځای نه دی. تاسې لښکـر وړانـدې بـوځئ تـرڅو مـوږ دښمـن تـه نـژدې داوبوځـای ونیسـو داوبوشـاتنې ځاګانې به ژورې کړو.

اوخپـل ځان لپاره داوبو ډنډ جوړکړو. موږ ته به دڅکلو لپاره اوبه وي اوهغوی لپاره به نه وي.

رسول الله ﷺ وفرمایل : تا ډیره ښه مشوره راکړه.

---

[1]ـ(سیرت ابن هشام ۲/ ۱۸۸)

رسول الله ﷺ اودهغه ټول ملګري مشرکانو ته نژدې اوبوته راغلل او همغلته ديره شول. مجاهدينو ته يې امر وکړ چې داوبو کوهيان وکنئ او ژور يې کړئ. او چې په کوم کوهي مو پړاو اړولی هلته دځپل ځان لپاره داوبو ډنډ جوړکړي اوله اوبونه يې ډکی کړي.[1]

ابن اسحاق وايي چې اسود بن عبدالاسود مخزومي ميدان ته راغې هغه ډير شرير اوبداخلاقه انسان و. هغه وويل چې ماله الله سره عهد کړيدی چې زه به دمسلمانانو له ډنډه نه اوبه څکم. يابه يي نړوم اويابه دهغه په څنګ کې مړکيږم.

دهغه دمقابلې لپاره حمزه بن عبدالمطلب ﷺ راووت کله چې له هغه سره مخامخ شو نو دتورې يو وار يې ورباندی وکړ اوپښه يې ترينه غوڅه کړه هغه د شاپه تخته وغورځيد اوله پښونه يې وينې روانی وی. خوهغه په خويدو خويدو داوبو ډنډه ته ورنژدی شو. حضرت حمزه ﷺ وروړاندی شو اوهغه يې په حوض کې وواژه داپه بدر کې دکفارو لومړی سړی و چې ووژل شو.

لدهغه وروسته شيبه بن عتبه اودعتبه ورور عتبه بن ربيع اودهغه زوی وليد بن عتبه ميدان ته راغلل او مسلمانان يې مقابلې ته راوبلل. دهغوی دمقابلې لپاره له انصارو نه دری ځوانان ميدان ته ووتل. هغوی ترينه پوښتنه وکړه چې تاسی څوک ياست؟

هغوی وويل: موږ انصاري ځوانان يو. هغوی وويل موږ تاسوته ضرورت نه لرو (يعنې زمونږ له تاسو سره کار نشته).

بيايې وويل: ای محمده! زموږ مقابلی ته زموږ دقوم همځولي خلک راوباسه. محمد ﷺ وفرمايل: ای ابوعبيده بن الحارث! پاځه. ای حمزه! پاځه ای علی! پاځه.

عبيده رضی الله عنه له عتبه سره، حمزه ﷺ له شيبه سره اوعلی ﷺ له وليد سره مقابله وکړه حمزه ﷺ شيبه دسترګوپه رپ کې وواژه اوهغه ته يې دجنګيدو فرصت قدری هم ورنکړ. اوعلي ﷺ هم دسترګوپه رپ کې وليد وواژه. اودعبيده ﷺ او عتبه

---

[1] ـ (سيرت ابن هشام ۲/ ۱۹۲).

ترمنځ دوه دوه ګوزارونه وشول هريو خپل مقابل له ښنو وغورځاو او زخمي يې کړ. حمزه ﷺ اوعلي ﷺ دواړه وړاندی شول عتبه يې ووهلو او ويې واژه اوابوعبيده ﷺ يې اوچت کړ او دمسلمانانو صف ته يې راوست.

دواړه لښکرې دقتال لپاره چمتو شوې. رسول الله ﷺ خپل صفونه برابرکړل دهغه ﷺ په لاس کی دغشي لرګې و چی په هغه سره يې داصحابو صفونه برابرول. محمد ﷺ دغشي په لرګي سره دسواد ابن غزيه ﷺ له خنګ نه تېرشو هغه له صف نه وتلی وو هغه يې په ګېډه کې وټومبه او ورته يې وويل : ای سواده ! برابر شه .

سواد وويل : يارسول الله زما ګېډه دی په درد کړه. ماته قصاص اوبدل راکړه .

رسول الله ﷺ خپله ګېډه لوڅه کړه او ورته يې وويل : ای سواده ! زماپه ګېډه هم دالرګې وټومبه. سواد وړاندی شو او درسول الله ﷺ ګېډه يې ښکل کړه .

رسول الله ﷺ ورته وويل : ای سواده ! داسې دې ولی وکړل ؟ سواد وويل : ای دالله رسوله ! جنګ حاضردی، ماوغوښتل چې زما آخري ژوند له تاسره وي اوزما څرمن ستاله څرمن سره ولګيږي. کله چی رسول الله ﷺ صفونه برابرکړل نوخپل هغه څپري ته راغی چی ځانته يې جوړه کړی وه. ابوبکرصديق ﷺ هم ورسره و. رسول الله ﷺ خپل رب ته ددعاالاسونه پورته کړل اودالله تعالی نه يی دهغې مرستې غوښتنه وکړه چې الله ورسره وعده کړې وه. رسول الله ﷺ پخپل دعاکې وويل: اللهم ان تهلك هـذه العصابة فلن تعبد في الارض .ای الله ! که تا دمسلمانانو دغه ډله ووژله نو هيڅوک به ستاعبادت ونکړي. ابوبکرصديق ﷺ رسول الله ﷺ ته وويل يارسول الله ! الله تعالی ستادعاګانې واوريدلې هغه جل جلاله به له تاسره خپله وعده ضرور پوره کوي لدېنه وروسته په رسول الله ﷺ دخوب پرکالي راغله اودهغې لـه ختميدو نه وروسته محمد ﷺ په ډېر خوشالي سره ابوبکرصديق ته ووېل : ای ابوبکر! زه تاته زېری درکوم دالله مرسته درته راغلی ده. داجبريل امين دی دخپل اس واګې يې نيولي دی اودهغه د اس په غاښونو باندی دوړه ده.[1]

---

[1]_ سيرت ابن هشام : ۲/ ۱۹۵ _ ۱۹۶

دبدر په جنګ کې الله تعالی له مسلمانانو سره دمرستې لپاره پرښتې ولېږلې اوهغوی ته يې داطريقه وښودله چې مشرکان څنګه ووژني ؟

الله تعالی فرمايلی دي :

﴿ إِذْ يُوحِي رَبُّكَ إِلَى الْمَلَائِكَةِ أَنِّي مَعَكُمْ فَثَبِّتُوا الَّذِينَ آمَنُوا سَأُلْقِي فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ فَاضْرِبُوا فَوْقَ الْأَعْنَاقِ وَاضْرِبُوا مِنْهُمْ كُلَّ بَنَانٍ ﴾.

کله چې وحی کوله رب ستا ملائکو ته چې زه له تاسې سره يم دمومنانو قدمونه کلک کړئ ډير ژر به زه دکافرانو په زړونو کې ډار واچوم اوتاسې کافران په څټونو او بندپه بند ووهئ.

دبدر په جنګ کې دټولو ملائکوشمېره پنځه زره وه،جبريل آمين دهغوی قيادت کاو اوله مشرکانو سره په جنګ کې شريکی شوې وې داخبره دی معلومه وي چې يواځې يوه پرښته هم دمسلمانانو دمرستې او دمشرکانو دوهلو او زغلولو لپاره کافي وه خوالله تعالی دومره ډېرې ملائکې درسول الله ﷺ دکرامت اود مسلمانانو دزړونو د ډاډ لپاره راوليږلې. دملائکو مرسته يواځې په بدر کې داصحابو لپاره مخصوصه نده بلکې الله تعالی په هر زمان او مکان کې کفاروته دشکست ورکولو لپاره له صالحو مجاهدينو سره همداسې مرسته کړېده.

حسن البصری رحمه الله ويلي دي دبدر په جنګ کې چې الله تعالی له مؤمنانو سره دپنځو زرو ملائکو مرسته کړې وه ددغوپنځو زرو ملائکو دامرسته به ترقيامته پورې له مؤمنانو سره جاري وي.

((عن رفاعة بن رافع ﷺ قال : جاء جبريلُ الى النبی ﷺ .

وقال له: ماتعدُّون اهل بدرٍ فيکم ؟

قال ﷺ : ((من افضل المسلمين))

قال جبريل : وكذلك من شهد بدراً من الـملائكةِ [1])).

لـه رفاعه بن رافع ﷺ نه روايت دى هغه وايي چې جبريل امين نبى كريم ﷺ ته راغى اوهغـه ﷺ تـه يې وويـل : تاسې هغـه خلك څنګه ګڼئ چى دبدر په جنګ كى شريك شوي وو. ؟

رسـول الله صلى الله عـليه وسـلم وفـرمايل : هغـوى دمسـلمانانو غـوره خلـك دي. جبريل آميـن وويل : همدغه راز هغه ملائكې هم په ملائكوكې غوره دي چى دبدر په جنګ كې شريكې شوى وى.

((عـن ابـن عباس رضىالله عنهما قال : بينمارجلٌ من الـمسلمـين يومئذ يشتدُّ في أثـر رجـلٍ مـن الـمشركين أمامـه ، إذ سمـع ضربةً بالسوط فوقه ، وصوتُ الفارس يقول :أقدم حيزوم!

فـنظر إلى الـمشرك أمامه ، فخرَّ مستلقيا . فنظر إليه ، فإ ذا هوقد خُطِمَ أنفُه وشُقَّ وجهـهُ . فجـاء الأنصـاري ، فحـدَّثَ بذلـك رسـول الله ﷺ فـقـال : ((صَدَقْتَ. ذلك مددٌ من السماء الرابعة))[2].

لـه ابـن عـباس رضـى الله عـنهما نـه روايـت دى چى پـه دى ورځ يـو مسـلمان پـه يـو مشرک پسې شوې و (يعنې هغـه پسې يې منډى وهلې) لـه بره نـه يې دقمچينې دګوزار اود يو شهسوار اواز راغې چې ويل يې : اى خيزومه ! مخكې شه .

لـه دى آواز نـه وروسـتـه مسـلمان وليدل چې هغه مشرک پرزمكه پرمخې غورځيدلى دى، پوزه سورى اومخ يې دقمچينې پـه وار سره شليدلې اوزخمي شوى و. انصاري راغې اودغـه كيسـه يې محمـد ﷺ تـه واورولـه، رسـول الله ﷺ وفـرمايل چې تاربنتيا وويل داله څلورم آسمان نه مرسته ده. (يعنى دڅلورم آسمان مرسته ده)

---

[1]ــ رواه البخاري في المغازي ٥/ ١٣ .

[2]ــ رواه مسلم في الجهاد : ٣/ ١٣٨٤

((واخذ رسـول الله ﷺ حفنةً من الحصباء ، فرمى بهافي وجوه قريش،وقال : ((شاهت الوجوه) وأمر أصحابه بالهجوم على قريش.وشدّ الصحابة وحملوا على قريش ، وكتب الله لهم النصر، فقتلوا سبعين وأسروا سبعين من المشركين . [1]))

رسول الله ﷺ یوموټي شګي راواخستلې هغه یې دقریشو په لوري ور وشیندلې او (شاهت الوجوه) الله جل جلاله دمشرکانو مخونه قبیح او ذلیل کړي . (یعنې دماتې سره یې مخ کړي) یې وویل لدېنه وروسته یې خپلو اصحابو ته امر وکړ چې په قریشو یرغل وکړي. په ډیر لږ وخت کې مشرکانو ماته وخوړه ، اویاکسان یې ترینه ووژل او ۷۰ کسان یې ترینه بندیان ونیول.

((قال معاذبن عمرو: سمعت القوم يقولون: أبوالحكم لايخلص إليه فتوجَّهْتُ إليه ، ولما تمكنت منه حملت عليه ، فضربته ضربةً أطنَّت قدمه بنصف ساقه .. فضربني ابنه عكرمةً على عاتقي ، فقطع يدي ، وبقيت معلَّقةً بجلدةٍ في جنبي ، وأجهدني القتال ، حيث كنت أقاتل عامَّةَ النها ر، وأنا أسحبُها خلفي ، فلما آذتني وضعت قدمي عليها ، ثم تمطَّيْتُ بها حتى طرحتُها.)) [2]

معاذ بن عمرو وایي چې : ماله قوم نه واورید چې ویل یې دا ابوجهل دی.. ده ته څوک نشي ورتللای مادهغه په طرف وکتل اودموقع پیداکولو سره مې ورباندی یرغل وکړ اودتورې داسې ګوزار مې ورباندې وکړچې دهغه پښه مې له نیمې پنډۍ نه غوڅه کړه. دهغه زوی عکرمه زه په ولي باندی ووهلم اوزمالاس یې غوڅ کړ اوپه

---

[1]_ سیرت ابن هشام : ۲/ ۱۹۶.

[2]_ المرجع السابق : ۲/ ۲۰۱

ځرمن کی ځوړند پاتی شو. ماته وله ورځ په همدی ځوړند لاس جهاد وکړ کله چی ورسره په تنګ شوم نو پښه می ورباندې کېښودله اوپه جتکې ورکولو سره مې وشلاو او ومې غورځاو.[1]

او همداسې دبدر په جنګ کې الله جل جلاله مسلمانانو سره دنصرت فیصله کړی و او پرهغوی باندی یې پخپله په دې وینا سره دهغه احسان یادونه وکړه :

﴿ وَلَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ بِبَدْرٍ وَأَنْتُمْ أَذِلَّةٌ فَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾

[آل عمران : ۱۲۳]

الله پاک له تاسې سره په بدر کې هغه وخت کومک وکړ چی تاسې ډیر ناتوانه واست. نوله الله څخه وډارشئ ترڅو تاسې دالله شکر وکړئ.

شپږم : د بني سلیم غزوه:

ابن اسحاق رحمه الله وایي کله چی رسول الله ﷺ له بد ر نه مدینې ته واپس تشریف راوړ نو دلته یې اووه شپې تېرې کړې اوله خپلو اصحابو سره له بنوسلیم سره دغزالپاره لاړ. کله چی دهغوی اوبوته ورسید نو هلته یې دری شپې تېرې کړې خوله بني سلیم سره بې جنګ ونه شو.[2]

اووم : د بنی قینقاع غزا:

دشوال دمیاشتې نیمایي دهفتې ورځ اودهجرت شلمه میاشت شروع شوې وه چې دغه غزوه راپېښه شوه.

بنوقینقاع دیهودانو لومړنی قبیله وه چی خپل تړون یې مات او وعده خلافي یې وکړه. رسول الله ﷺ هغوی پخپلو قلاګانو کې محاصره کړل بیا الله تعالی دهغوی په زړونو کې ویره واچوله دمنافقانو مشرعبدالله بن ابی په منځګړیتوب هغوی له قلاګانو نه په دی تړون ووتل چې ددوی ټول مالونه به دمسلمانانوي. الله تعالی

---

[1] ـ سیرة ابن هشام ۳/ ۳.

[2] ـ (سیرة ابن هشام ۲/ ۲۰۱)

محمد ﷺ ته بری ورکړ اودهغوی ټوله زمکه اومالونه دمسلمانانو په لاسو کې ورغلل.[1]

اتم : دالسویق غزوه: نبی کریم ﷺ دذی الحجی په پنځمه نیټه اودهجرت په دوېم کال له مدینې منورې نه دابوسفیان اودهغه دملګرو دمقابلې لپاره ووت ، کله چې ابوسفیان ته معلوم شو چې رسول الله ﷺ دهغوی دمقابلې لپاره راغلی دی نو هغوی وتښتیدل اودخپلو ځانونو دخپکولو په خاطر یې دستوانو بوری یې وغورځولې. نوپه دی خاطر دغه غزوه د سویق غزوې په نوم یادکړی شو.[2]

نهم : دغطفان غزوه: دغی غزا ته غزوه انمار اوغزوه ذي امرهم وېل کیږي ، داد نجدپه زمکه کې دربیع الاول په میاشت اودهجرت په درېم کال پیښه شوې وه. په دی غزوه کې له محمد ﷺ سره ۴۵۰ مجاهدین وو. خوله جنګ اوقتال نه پرته بېرته راوګرځیدل ځکه چې له دښمن سره مخامخ نه شول.[3]

لسم : دبنی سلیم دویمه غزوه : رسول الله ﷺ د حجاز په سیمه کې دفرع نومې په ځای کې ربیع الاخر اوجمادی الاولی دوه میاشتې تېرې کړې خوله دښمن سره جنګ پېښ نه شو ځکه چې دښمن درسول الله ﷺ مخې ته رانغې او رسول الله ﷺ خپلو ملګرو سره بیرته تشریف راوړ.[4]

یولسم د احد غزوه : داحد غزوه دهجرت په درېم کال دشوال په میاشت کې واقع شوېده دمشرکانو شمیر درې زره اود مسلمانانو شمیر اووه سوه ته رسېده.

کله چې مسلمانان اومشرکان سره مخامخ شول نو دمشرکانو بیرغ طلحه بن ابی طلحه اوچت کړی و. هغه دمقابلې غوښتنه وکړه دهغه دمقابلې لپاره علي بن ابی طالب میدان ته راووت اوهغه یې وواژه. بیرغ عثمان بن ابی طلحه اوچت کړ

---

[1]_ طبقات ابن سعد ۲/ ۲۹_ ۲۹

[2]_ سیرة ابن حشام : ۳/ ۴۰۳

[3]_ طبقات ابن سعد ۲/ ۳٤_ ۳۵

[4]_ المرجع السابق : ۲/ ۳۵

مګر پرهغه حمزه ﷺ حمله وکړه اوهغه یې وواژه. بیا بیرغ سعدبن ابي طلحه اوچت کړ. سعدبن ابي وقاص ﷺ هغه په غشي وویشت او ویې واژه. بیابیرغ مسافع بن طلحه اوچت کړ. عاصم بن ثابت ﷺ پرهغه غشی وویشت اومړیې کړ. بیابیرغ حارث بن طلحه په لاس کې ونیو. پرهغه هم عاصم بن ثابت رضی الله عنه دغشي ګوزار وکړ اوهغه یې مړکړ. بیابیرغ کلاب بن طلحه اوچت کړ نو زبیر بن العوام رضی الله عنه هغه وواژه. بیابیرغ جلاس بن طلحه اوچت کړ مګرطلحه بن عبیدالله رضی الله عنه هغه وواژه. له دینه وروسته بیرغ ارطات بن عبدشرجیل اوچت کړ مګرهغه علي بن ابي طالب ﷺ دلاسه مړشو. [1]

اوپه دی ترتیب دابی طلحه له کورنی. څخه اووه کسان پرله پسې ووژل شول. دمشرکانو بیرغ سرنګون پاتی شو ، عمره بنت علقمه الحارثیه راغله اوبیرغ یې اوچت کړ.

کله چې دبیرغ اوچتونکي ټول مړه شول نو مشرکان په منډه وتښتیدل اوله داسې داسې شکست سره مخ شول چې شاته یې نه راکتل مسلمانانو دهغوی تعاقب وکړ اودوسلې وارونه یې پرې کول هغوی خپله وسله وغورځوله او مسلمانان دغنیمت په راټولو کی مشغول شول. دغره په کنډاو کې چی کوم غشي ویشتونکي مسلمانان ناست وو دهغوی په منځ کې اختلاف رامنځ ته شو خو زیاترو یې داکنډاو پریښود اودغنیمت مال دراغونډولو لپاره لاندې راکوز شول ، خالدبن ولید اوعکرمه بن ابی جهل په هغو غشو ویشتونکو اصحابو باندې برید وکړ چی په دغه کنډاو کې پاتی شوی وو هغوی یې شهیدان کړل اوپه مسلمانانو باندی وسله وال یرغل یې وکړ. په دی وخت کې ابلیس آواز وکړ چې محمد ووژل شو. مسلمانان ددغه آواز په آوریدو سره ګډوډ شول پښې یې وښویدې اوله شعار نه پرته جنګیدل (شعار هغه اواز ته وایي چې دجنګ په وخت کې ملګري یوبل سره پری پیژني) ډیر مسلمانان شهیدان شول او په تیښته یې لاس پورې کړ مګر رسول الله ﷺ دجنګ په میدان کې ثابت قدم

---

[1] ـ المرجع السابق. ۲/ ۴۰ـ ۴۱

پاتې شو اوله هغه ﷺ سره څه نور اصحاب هم کلک ودرېدل دڅوتنو اصحابو اعزاز واکرام الله جل جلاله په شهادت سره وکړ او څوتنه نور تېپيان شول.

داحد جنګ د مسلمانانو لپاره ډېر سخت دازمېښت ورځ وه.

دولسم : دحمراء الاسد غزوه : دغه غزا داحد له غزوې نه وروسته دهفتې په ورځ دشوال دمياشتې په شپاړسمه دهجرت په درېم کال کې واقع شوېده. حمرا ء الاسد مدينې ته نژدې يوه سيمه ده. په دې غزوه کې له رسول الله ﷺ سره همغه کسان وو کوم چې داحدپه جنګ کې شريک شوي وو رسول الله ﷺ په دې خاطر حمراء الاسد ته لاړ ترڅو دقريشو مشر ابوسفيان ته دا وښايي چې مسلمانان اوس قوي دي اود احد په جنګ کې چې مسلمانانو ته کوم مرګ ژوبله رسېدلې وه هغه په مسلمانانو کې څه ضعف اوسستي نه دې راوستې. ځکه چې ابوسفيان داوليدل چې مسلمانان حمراء الاسد ته رسيدلي دي نو خپله لاره يې ونيوله او مکې ته لاړ.[1]

ديارلسم : دبني نضير غزوه : داغزوه دهجرت په څلورم کال دربيع الاول په مياشت کې داحدله جنګ نه پنځه مياشتې وروسته واقع شوېده.

رسول الله ﷺ په دې وجه له خپل لښکر سره لاړچې هغوی له محمد ﷺ سره خپله کړې لوظنامه او تړون مات کړي و. هغوی يې ترېوې مودې پورې په محاصره کې وساتل، الله تعالی دهغوی په زړونو کې ويره واچوله، هغوی له قلاګانو اومورچلونه دمحمد ﷺ په حکم راکوز شول او د منافقينو مشر ابن ابی د دوی سفارښت وکړ.

دبنو نضير يهودانو ته په دې شرط له خپلو کورونو څخه دوتلو اجازه ورکړې شوه چې يواځې دومره سامان به له ځان سره وړي څومره چې دهغوی ښاروي اوچتولې شي. خپله وسله اوجنګي سامان به له دې ځای نه بل ځای ته نه وړي. هغوی خيبر او نورو ځايونو ته لاړل. الله تعالی دهغوی زمکې اوکلي د مسلمانانو لپاره فې وګرځول.[2]

---

[1]_ سيرة ابن هشام : ۴۴/۳_ ۴۵.

[2]_ المرجع السابق ۳/ ۱۰۹

اودبني نضير ديهودو په بار، ني دحشر سوره نازل شو.

څوارلسم : د ذات الرقاع غزوه: دغه غزو، سجرت په څلورم کال دجمادی الاولی په میاشت کې واقع شوېده. اودا د ذات الرقاع په نامه ځکه یادولی شي چی په دی سفرکې دمسلمانانو پیزار او چپلقی‌شکیدلی اوپښې چاودلی وی اووینه ترېنه بهیدلې نو مسلمانانو لـه هغوی نـه ټوټې اوچیرې تاوکړې وې. رقاع درخت ټکړوته ویل کیږي نو لـه دی کبله ددغې غزوې نوم ذات الرقاع شو.

رسول الله ﷺ دنجدپه طرف تللی و ترڅو لـه بنی محارب، بني ثعلبه اوبني غطفان سره جهاد وکړي په دی سفر کې محمد ﷺ دغطفان دقبیلې لـه یوې ډلې سره مخامخ شوې و اوخلکو بـه یوبـل ویرول پـه دی سفر کـې نوبت جنګ اوقتال ته ونه رسید. په دی غزوه کې محمد ﷺ په لومړي ځل صلواة خوف (دویرې لمونځ) اداکړ.[1]

پنځلسم : دبدر الصغری غزوه : دبدرالصغری غزوه دهجرت په څلورم کال شعبان په میاشت کی واقع شویده. محمد ﷺ لـه خپلو ۱۵۰۰ اصحابو سره بدر ته لاړ، ځکه چې تیرکال داحدپه جنګ کې محمد ﷺ له ابوسفیان سره په راتلونکي کال کی دبدر پـه سیمه کې دجنګ کولو وعده کړی وه .ابوسفیان هم له قریشو سره یوځای له محمد ﷺ سره دجنګ لپاره بدر ته روان شوې و. خوپه لاره کې پښیمانه شو اوبیرته مکې ته لاړ.

په روایت کې دي چې محمد ﷺ اته ورځې په بدر کې دابوسفیان انتظار وکړ او بیرته مدینې ته راغې.[2]

شپاړسم : د دومة الجندل غزوه : دادهجرت په پنځم کال دربیع الاول په میاشت کې واقع شویده دومـة الجـندل دشام په اطرافو کې دشام اوعراق ترمنځ

---

[1]ـ المرجع السابق : ۳/ ۱۱۹.

[2]ـ سیرة ابن هشام : ۳/ ۱۲۳

دیوښار نوم دی چې پکې ډیرې قوي قلاګانې وې. رسول الله ﷺ ته خبر ورسید چې کفار په دومة الجندل کې راغونډ شوي دي ترڅو په مدینه باندې دمسلمانانو په خلاف یرغل وکړي. رسول الله ﷺ دهغوی دمخنیوي په خاطر د زرو تنو اصحابو سره له مدینې نه ووت . دښمنانو په وخت کې به یې سفرکاو اود ورځې به یې ځانونه پټول خو مشرکانو ته معلومه شوه چې رسول الله ﷺ له خپل لوی لښکر سره زموږ په طرف را روان دی. په زړونو کې ویره پیداشوه اوغونډه یې تیت اوپرک شوه. رسول الله ﷺ دومة الجندل پورې لاړ لیکن هلته دښمن یې ونه لید. دهغو په څارویو او شپونیکو باندې یې حمله وکړه نو ځینې یې ونیول او ځینې یې وتښتیدل رسول الله صلی الله علیه وسلم هلته څو ورځې ایسار شو اومنطقې ته یې خپل لښکری واستاولی لیکن هیڅوک یې پیدانکړ. [1]

اولسم دخندق غزوه دی دی غزاته غزوه احزاب هم ویل کیږي: داغزوه دهجرت په پنځم کال دشوال په میاشت کې واقع شوېده.

ابوسفیان له قریشو نه ، عیینه بن حصن له بنی فزاره نه او حارث بن عوف له بنی مره نه را روان شول دغطفان زړه ورجنګیالي هم وخوځیدل اودمشرکانو دټولو قومونو پنځه زره لښکر تشکیل شو.کله چې رسول الله ﷺ دهغوی له روانېدونه خبرشو نو له مسلمانانو نه یې مشوره وغوښته چې دهغوی په خلاف څه ډول تاکتیک وکاروو؟.حضرت سلمان فارسي ﷺ ورته مشوره ورکړه چې دمدینې شاوخوا خندقونه باید وکنستل شي. رسول الله ﷺ دهغه ﷺ مشوره ومنله او مسلمانانو دلسو ورځونه په زیاته موده کې خندوقونه وکنستل. په دی وخت دمسلمانانو ټول تعداد درې زره و.

کله چې مشرکان مدینې ته راورسېدل نو یودم ناڅاپه له خندقونو سره مخ شول دغطفان لښکر داحدله طرف نه راغې اوقریشوپه مجمع الاسیال (یعنې دباراني اوبو

---

[1] ـ طبقات ابن سعد : ۲/ ۶۲ـ ۶۳

دیو ځای کیدو ځای کې پړاو واړاو) رسول الله ﷺ اودهغه اصحاب دهغوی دمقابلې لپاره خندوقونو ته راغلل چې شاګانې یې دسلع دغر په طرف . اومخونه یې ددښمن دلښکرو په لورې وو. دواړه لښکرې له شلو ورځونه زیات یودبل په مقابله کې پرتې وې.حضرت علي بن ابی طالب ﷛ له عمروبن عبدود سره مقابله وکړه اوهغه یې وواژه. دواړو خواو یوپربل باندی غشي ویشتلې. (یعنې دغشو جګړی به هروخت دوام درلود)

په همدغو ورځوکې نعیم بن مسعود الاشجعی په پټه مسلمان شو او هیڅوک دهغه په اسلام راوړلو باندې پوه نه شو. هغه راغې اومحمد ﷺ ته یې خپل خدمتونه وړاندې کړل اوویې ویل ماته چی دهری خبری حکم راکوئ زه ورته تیاریم رسول الله صلی‌الله علیه وسلم هغه ته وفرمایل : چی ته په موږ کې یوتجربه کار سړی یې چې په څه ډول کولی شي دمشرکانو په ضد څه تدبیر او چل ول وکړه او څومره چی کولی شی له موږ نه ځان لری ساته ځکه چې جنګ یوقسم دوکه ده. نعیم له دې‌ځای نه سیده دبنی قریظه یهودو ته لاړ. داسلام راوړلو نه وړاندې له هغوی سره ښه اړیکی درلودلې .

بنوقریظه داسې قوم و چی له رسول الله ﷺ سره یې هم خپل عهد مات کړی و اودمشرکانو لښکرو سره په ائیتلاف کې یو ځای شوي وو .

نعیم بن مسعود دبنی قریظه له مشرسره خبرې اترې وکړې اوهغه ته یې دبنوقریظه هغه خطاګانې وربه یادکړلې چی وړاندی ترېنه شوې وې یعنی له رسول الله ﷺ سره دعهد دماتولو خطاء.

هغه ته یې وویل چی دمشرکانو قبیلی خوله بهر نه راغلی دي، هغوی به له جنګ نه وروسته بیرته خپلو خپلو وطنونو ته لاړشي اوتاسی به مسلمانانو ته یواځې پاتی شئ هغوی به تاسي ووژني.

له دی کبله تاته زمانصیحت دادی چی تاسی ترهغه دقریشو اوبنوغطفان مرسته مه کوئ ترڅوپورې چې هغوی خپل څو مخورکسان تاسوته په ضمانت کې درنکړي اودنه تېښتیدو ضمانت درکړي دبنو قریظه مشر دهغه رای ومنله.

بیانعیم بن مسعود لـه دی ځای نه ابوسفیان اودمشرکانو دقبیلو مشرانوته لاړ هغوی ته یې خپل ځان خیر خواه معرفي کړ ورته یې وویل چی بنی قریظه لـه رسول الله ﷺ سره دعهد په ماتولو پښیمانه شویدي اوهغوی لـه رسول الله ﷺ سره اتفاق کړیدی چی دمشرکانو دقبیلو غټ غټ کسان به نیسو اوهغوی به وژنو. که چیرته بنوقریظه لـه تاسونه دسپین ږیرو ضمانت وغواړي چی لـه هغوی سره ګروي کیږدئ نو ور یې نکړئ ځکه چې هغوی مسلمانانو ته سپاري.

دهفتې په شپه ابوسفیان بني قریظوته یوځوکسه واستول چې سباته تاسې لـه خپل طرف نه پر مسلمانانو حمله وکړئ اوموږ به لـه خپل طرف نه حمله ورباندې وکړو . مګربنوقریظه و دنعیم بن مسعود دپلان په مطابق له هغو نه غوښتنه وکړه چې تاسې لوړې خپل ځومخور کسان له موږ سره دضمانت په توګه ګروي کیږدئ. دمشرکانو قبیلی دافکر وکړ چې رښتیا بنوقریظه له موږ نه داکسان په دی خاطر ګروي غواړي چی مسلمانانو ته وسپاري اوهغوی یې ووژني . او سرونه یې غوڅ کړی .

دمشرکانو ټولو قبیلویوبل ته وویـل چی نعیم ابن مسعود تاسې ته رښتیا ! ویلي وو. په دی خبره دمشرکانو اویهودانو ترمنځ اختلاف پیداشو. الله پاک دهغوی په زړونو کې بی اتفاقي او ویره واچوله او یوبل ته په بدو ردو ویلو شروع شول.

الله پاک دمشرکانو په لښکر باندې په سختویخو شپوکی دبادونو ډیرسخت طوفان والوځاو. دهغوی دیګونـه اوکټوی یـي پـه بـل مـخ واړولـې اودخیمو میخونـه یی وویستل.

کله چی محمد ﷺ دمشرکانو ترمنځ لـه اختلاف نه خبرشو نو حذیفه بن الیمان رضی الله عنهما یې ولیـږه چی دهغوی لـه حالت نـه ځان خبرکړي. رسول الله ﷺ هغه ته تاکیدوکړ چې هلته خپل ځان چاته ونه ښایي اوپه پټه توګه پکی ورداخل شي. خذیفه رضی الله عنه په دی توره تیاره شپه کې چی یخني هم خورا ډیره وه او باد هم الوته دمشرکانو په لښکر کې ننوت او همغلته غلی کیناست.ابوسفیان هم په لښکر کې موجود و هغه خپل لښکر ته وویل : ای قریشو! داځای زموږ لپاره نور د اوسیدو نه دی. زموږ څناور اوښاروي هلاک شول . بنوقریظه و لـه موږ نه لاس واخست ددغې سیلی په وجه زموږ ناسته ولاړه ګرانه شوېده. زموږ دخیمو میخونه یي وویستل او.

دیګونـه یـې پـه بـل مـخ واړول اور نشـوترې بلولای،موږ ته پکار دي چې واپس لاړشو مـادواپس تلو فیصله کړېده. هغه پخپل اوښ باندی سور شو، دهغه په لیدلو سره نور خلک هم پخپلو پخپلو اوښانو باندی سپاره شول. غطفـان قـبیله چې لـه قریشو نه خبرشول چې هغوی بیرته ځي نوهغوی هم پـخـپـلو اوښانـــو پښې واړولې او روان شول.[1]

اوالله تعـالی مسلمانانو تـه دمشرکینو لـه دی شرنه نجات ورکړ او دا آیت شریف یې نازل کړ:

﴿ وَرَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِغَيْظِهِمْ لَمْ يَنَالُوا خَيْرًا وَكَفَى اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ وَكَانَ اللَّهُ قَوِيًّا عَزِيزًا﴾ [الأحزاب : ۲۵.]

. الله پاک کافران لـه غصې نه خوټیدونکي په داسې حال ستانه کړل چی هیڅ ګټه یې نه وه ترلاسه کړی . او مومنانوته په جنګ کې یواځې یو الله بس دی. او الله پیاوړی او برلاسې دی .

اتلسم : دبنی قریضه غزوه : داپه احراب کې مشرکانو دشکست خوړلو پسې سمدستي رامنځ تـه شوه ځکه چې دشپې په وخت چې مشرکان لـه مدینې نه ووتل نو دسهار پـه وخت مسلمانان بیرته خپلو خپلو کورونو ته راغلل. دماسپښین پـه وخت جبریل امیـن محمـدﷺ تـه راغی او ورتـه یـې وویـل : یارسـول الله ! ایـا تاسـو وسـله کېښودلـه ؟ محمـدﷺ ورتـه وویـل هـو. جبریل امیـن وویـل چې پرښتو لاتراوسه پورې وسله نـده ایښـې . ای محمـده! الله تعـالی حکـم کړیـدی چی دبـنوقریظه و پـه طرف لاړشئ زه هـم دهغوی پـه طرف روان یم چی دهغوی قدمونه کمزوري کړم درسول الله ﷺ جار وهونکي اعلان وکړ چی څوک پـه الله اود آخرت پـه ورځ ایمان لري هغه دی دمازیګر لمونځ بني قریضه و ته ورسوي.مسلمانان د بني قریضه پـه طرف روان شول. پـه دی وخت د مسلمانانو ټول شمیره دری زره تنه و. دا واقعه دهجرت پـه پنځم کال د ذی القعده پـه ۲۳ نیټه پېښـه شوېده.

---

[1] سيرة ابن هشام : ۳ : ۱۳۷_ ۱۴۰

رسول الله ﷺ بني قريظه پوره (۲۵) ورځې په محاصره کې وساتل . په بني قريظه و باندې دمحاصرې داحالت ګران تمام شو او الله تعالى دهغوی په زړونو کې ويره واچوله بالاخر د سعد بن معاذ په حکم له قلاګانو نه بيرون ووتل . سعدبن معاذ رضی الله عنه حکم وکړ چې ددوی سړي دی ووژل شي اوښځې اوماشومان دی غلامان کړی شي. ځکه چی دوی له نبی کريم ﷺ سره خپل عهد اوتړون مات کړيدی

نبی کريم ﷺ سعدبن معاذ رضی الله عنه ته وفرمايل چی تاهغه فيصله وکړه کومه چې د اووه آسمانونو له پاسه الله تعالى فيصله کړی وه. مسلمانانو دبنی قريظه تقريبًا له اتونه ترنهه سوه کسانو پورې ژوندي ونيول ، رسول الله ﷺ دمديني په بازار کې يوه کنده وکنستله هغوی يې دلته راوستل اوهمدلته يې يوپه بل پسې دهغوی څټونه والوځول. په دغوخلکو کې دبنی قريظه مشرکعب بن اسد ، دټولو يهودانو مشر حيی بن اخطب و کله چی حيی بن اخطب راحاضر کړی شو نودهغه دواړه لاسونه دهغه ترڅټ پورې تړل شوي وو. رسول الله صلى الله ته يې وويل : په الله قسم چې له تاسره په عداوت کی خپل ځان نه ملامتوم لېکن الله تعالى چی څوک رسواکول غواړي هغه رسواکيږي. لدينه وروسته دهغه څټ ووهل شو اوپه دی ډول په ټولو باندی دڅټونو دپريکولو فيصله وشوه . اومسلمانان دهغوی د زمکو اوکورونو وارثان شول.[1]

(۱۹) **نوولسم : دبنی لحيان غزوه** : داغزوه دهجرت په شپږم کال دربيع الاول په مياشت کې واقع شوېده بنی لحيان هغه قوم دی چی د رسول الله ﷺ له اصحابو حبيب بن عدي.اودهغه له ملګرو رضی الله عنهم سره ټګي کړی وه اوهغوی يې رجيع نومې ځای کی شهيدان کړي وو. رسول الله ﷺ دخپلو اصحابو دانتقام اخستلو لپاره هغوی پسې له خپلو دوه سوه اصحابو سره يوځای راووت. کله چې هغوی خبر شول

[1]ـ المرجع السابق ۳/ ۱٤۱ـ ۱٤۷

چې محمد ﷺ هغوی پسې روان شویدی نو هغوی وتښتیدل اوپه غرونو کې پټ شول نوځکه جنګ ونه شو او محمد ﷺ واپس تشریف راوړ.[1]

شلم : د ذی قردغزوه: ذوقرد دمدینې اوخیبر ترمنځ یوځای دی چې هلته اوبه دي اوله مدینې نه تقریباً ددوشپو لارې په فاصله کې دی. رسول الله ﷺ دبنی لحیان له غزوې نه بیرته مدینې ته راستون شوی و، دلته یې څو ورځې یې لانه وې تېر کړې چې عیینه بن حصن فزاري دغطفان قبیلې داس سوارانو سره یو ځای درسول الله ﷺ داوښانو په څرځای باندی یرغل وکړ اودرسول الله ﷺ اوښان یې له ځان سره وی وړل ابن اسحاق رحمه الله وایي چې داواقعه دهجرت دشپږم کال په نیمایي کی پېښه شوې ده .[2]

بخاري مسلم اونورو ویلي دي چې داد حدیبیه دسولې نه وروسته اودخیبر له غزا نه مخکې دهجرت داووم کال په لومړیو کې پېښه شوېده اوداهغه تاریخ دی چې:

ددغې غزوې قهرمان سلمه بن الاکوع بیان کړیدی اوحافظ ابن کثیر پخپل تاریخ کی همدی ته ترجیح ورکړېدی. اوهمدا ډیر راجح دی.[3]

مسلم له سلمه بن الاکوع ؓ نه دذی قرد حدیث روایت کړیدی هغه ؓ وایي موږ له رسول الله ﷺ سره یوځای حدیبیه ته راغلو اوموږ ټول څوارلس سوه کسان وو. هغه حدیث بیان کړ او تردی ځای پورې ورسېد چې بیاموږ مدینې ته راغلو. رسول الله ﷺ خپل څاروي ولېږل او ورسره خپل غلام رباح هم ولېږه. زه هم له هغه سره وم. زه پخپله دطلحه ؓ په اس باندی سور وم. ترڅو یې له اوښانو سره وڅروو اوبیاپه اوبو خړوب کړو .کله چې موږ شپه تېره کړه اوسهار شو نو عبدالرحمان فزاري درسول الله ﷺ په څارویو باندې ډاکه واچوله ټول یې روان کړل او شپونکي یې وواژه.

---

[1]_ المرجع السابق : ۳/ ۱۷٤_ ۱۷۵

[2]_ سیرة ابن هشام ۳/ ۱۷۵.

[3]_ البدایة والنهایة لابن کثیر : ٤/ ۱۵۰

ما رباح ته وویل : دا اس در واخله اوطلحه بن عبیدالله ته یې ورسوه اومحمد ﷺ ته وروایه چې مشرکانو دهغه په څارویواوښانو باندې ډاکه آچولی او څاروي یې ټول له ځان سره وړي دي. لدینه وروسته زه دمشرکانو دپښو نښو پسې لاړم پرهغوی باندې مې غشي ویشتل او ویل به مې زه ابن الاکوع یم نن ورځ به معلومیږي چې چا دشریفې ښځې شدې څکلی دي ؟ دهغوی یوسړي ته نژدې شوم اوهغه مې په غشي سره وویشت غشی دهغه دولو ترمنځ ننوت ماورته آواز وکړ در واخله زه داکوع زوی یم نن ورځ به معلومیږي چې چادشریفې ښځې شیدې څکلې دي.

په الله قسم چې ماپرهغوی مسلسل غشي ویشتلې اوهغوی مې زخمي کول. کله به چې دهغوی له طرف نه جنګیدونکي زما طرف ته راغلل نوزه به دونو په منځ کې ننوتلم اوله همغه ځای نه به مې ورباندې غشي ویشتلې.هغوی چې کله ددوه غرونو ترمنځ له یوتنګ ځای نه تېر شول نوزه دغره له پاسه وختلم اوله بره نه مې ورباندې کاڼي خوشې کړې هغوی به خپل ځانونه له دغو ګوزارونو څخه بچول او درسول الله ﷺ اوښان به یې خوشې کول . تردې چې ټول اوښان یې خوشې کړل خومادهغوی تعاقب پرې نښود اومسلسل مې په کاڼو ویشتل تردې چې هغوی څه دپاسه دیرش څادرونه او څه دپاسه دیرش نیزې پرزمکه وغورځولې ترڅو باریې سپک شي اوپه منډه وتښتي. هغوی به چې هریوشی وغورځاو نومابه پرهغه دکاڼو یوه نښه ودروله ترڅومحمد ﷺ اودهغه اصحاب دا وپیژني .هغوی ددوه غرونو ترمنځ یوتنګ ځای ته راغلل زه دهغوی له پاسه دغره په سرناست وم. هغوی ته ابن بدر الفزاري راغې اودسهار په ناشته لګیا شول. زه دهغوی په سر په غره باندې کیښناستم فزاري پورته وکتل او زه یې ولیدلم هغوی ته یې وویل . داڅوک دی ؟ هغوی وویل :

موږ دده دلاسه په لوی مشکل اوتکلیف کې اخته یو. په الله قسم چې دسهار له ترږموی نه موږ پسې دی او په غشو اوکاڼو باندې مو ولي تردې چې له موږ نه یې ټول شیان واخستل. هغه ورته وویل : له تاسونه څلور کسان دی پسې وخیژئ، هغوی څلور واړه ماپسې غره ته وختل . کله چې هغوی ماته نژدې شول نو ماورته وویل ایاتاسې ماپیژنئ ؟ هغوی وویل نه ، ته څوک یې ؟

ماورته وويل : زه سلمه بن الاکوع يم . په هغه لوی ذات مې قسم چې محمدﷺ ته يې عزت ورکړيدی که زه له تاسو نه دچانيول وغواړم نو نيولی يې شم اوله تاسونه چې څوک زما دنيولو کوشش وکړي نوما نه شي نيولې. له هغونه يو وويل زه همداسې فکرکوم اوبيرته لاړل.

زه له خپل ځای نه نه وم خوځيدلې چې درسول الله ﷺ مجاهدين مې وليدل چې دونو په منځ کې په آسونو سواره را روان دي. له ټولونه مخکې اخرم الاسدي وهغه پسې ابوقتاده الانصاري اوهغه پسې مقداد بن الاسود الکندي و. ماد اخرم الاسدي داس واګې ونيولې او ورته مې وويل چې وړاندی مه زه ذرسول الله ﷺ اودهغه له اصحابو سره ديوځای کيدو انتظار کوه. هغه راته وويل : ای سلمه ! که چيرته په الله او اخرت ايمان لرې اوپدی پوهيږې چې جنت اودوزخ حق دي نوبيا زما اوشهادت ترمنځ خنډ مه جوړيګه . ماهغه پرېښود. هغه عبدالرحمن فزاري پسې ورسيد او ددواړو ترمنځ جنګ شروع شو اخرم اسدي دعبدالرحمن فرازي اس زخمي کړ خو هغه دی په نيزه وواهه اوشهيد يې کړ. فزاري دهغه اس واخست او روانشو. بيا ابوقتاده الانصاري له عبدالرحمن سره نښته وکړه هغه يې په نيزه وواهه اومړ يې کړ. هغوی پخپل مخه په منډه روان وو اوزه هم هغوی پسې پياده په منډه روان وم. زه درسول الله ﷺ له لښکر نه دومره لرې ووتلم چې هغوی اودهغوی دوړه هم راته نه ښکاره کېده. دلمر پريواته په وخت کې هغوی يوی درې ته ورسېدل هلته اوبه وې چې ذوقرد ورته وېل کيده. هغوی غوښتل چې له دی ځای نه اوبه وڅښي ، هغوی ډير تږي وو. ليکن زه د هغوی پسې لګيدلی وم هغوی چې وکتل نوپرمايي سترګې ولګيدلی له مانه ووېريدل اود اوبوڅکلو نه بغير له دی ځای نه لاړل، او يو ځاځکې يې هم ونه څاکه هغوی منډی وهلې او خپلې سورلی يې زغلولی ماهم دهغوی تعاقب پرې نښود آن تردی چې دهغوی يوسړی مې راګير کړ او په غشي سره مې وويشت اوپه ولي باندی ولګيد. ما آواز وکړ داغشی در واخله زه ابن الاکوع يم نن ورځ به معلوميږي چې چادشريفې ښځې شيدې څکلي دي. هغه وويل : واه مور را باندی بوره شه اياته همغه اکوع يې چې دسهار راهيسی مور پسې يې اونه موپرېږدی. ماوويل دخپل ځان دښمنه هو زه همغه اکوع يم چې سهار راهيسی درپسی يم. هغوی وتښتيدل اوشاته دوه اسونه يې

پریښودل. ماهغه دواړه آسونه راوستل اومحمد ﷺ ته مې را روان کړل لومړی مې اودس وکړ اوبیامې شیدی وڅکلې. زه رسول الله ﷺ ته راغلم اوهغه په هغو اوبوباندې ناست وچې ما ډاکوان ترې شړلي او زغلولي وو (ذی قرد) رسول الله ﷺ هغه اوښان، څادرې اوټول هغه شیان یې ترلاسه کړي وو چې له ډاکوانو نه پاتې شوي وو. بلال رضي الله عنه له هغو اوښانو څخه چې ماله ډاکوانو نه بیرته اړولي وو یوه اوښه حلاله کړی وه اورسول الله ﷺ ته دهغې ینه اوکوب یې په اور باندی وریتول. مارسول الله ﷺ ته وویل : یارسول الله ! ماپرېږده چې زه له مسلمانانو نه سل کسان منتخب کړم چې مشرکانو پسې لاړشو او ټول ووژنو رسول الله ﷺ وخندل تردې چې داوړېه رڼاکې یې غاښونه ښکاره شول. راته یې وفرمایل : ای سلمه ! ایاته داکار کولې شې؟ماوویل هو په هغه ذات قسم چې تاته یې عزت درکړیدی .هغه ﷺ وفرمایل : هغوی اوس دغطفان په زمکه کی خوراک څښاک کوي. موږ ته له غطفان نه یوسړی راغی هغه موږ ته وویل چې فلانې سړی هغوی ته داوښ یوجونګی حلال کړی و. کله یې چې څرمن یې ترینه ویستله نو یو دوړه یې ولیدله. ورته یې وویل چې مسلمانان درپسې دلته را روان دي هغوی له دی ځاینه هم په ویره لاړل. او وتښتیدل .

کله چې سهار شو نو رسول الله ﷺ وفرمایل : په موږ کی بهترین اس سوار اوشهسوار ابوقتاده دی اوبهترین پیاده جنګیالی سلمه ﷺ دی.

بیارسول الله ﷺ ماته دوه برخی راکړې. یوداس سواري اوبل دپیاده ، دواړه یې راته راکړي. بیایي خپل شاته دالعضباء اوښی باندې سورکړم او مدینې منوری ته روان شوو.کله چې موږ روان وو نوله نصارونه یوسړې ودرید داداسی سړی و چې هیڅچا ورسره مسابقه نه شوه کولې . هغه وویل : ایاترمدینی پوری څوک له ماسره مسابقه کوونکی شته ؟داخبره یې څو څو کرته وکړه. ماورته وویل ایا دکوم کریم اوشریف سړي خیال هم نه کوې؟ هغه وویل له رسول الله ﷺ نه علاوه دبل چاخیال نه کوم. ماوویل یارسول الله له تانه دی زما مور اوپلار قربان شي ماپرېږده چې له دی سره مسابقه وکړم . رسول الله ﷺ وفرمایل که ستاخوښه وي . ماسړي ته وویل زه مقابلې ته تیاریم او راغلی یم خپلې پایخی مې راټولې کړی او له ټوپ سره مې منډه پیل کړه تریو دوو لوړو ځایونو پورې ماخان پاتی کړی و سمه منډی مې نه وهله . بیاورپسې تیز شوم خو

بیامی تردوو لوړو ځایونو پورې ځان پاتې کړ. بیامې تیزه منډه پیل کړه تردې چې وریسې ورسیدلم او ددواړو ولیو په منځ کې مې ګوذار ورکړ او ترینه مخکې شوم او ورته مې وویل ،په الله قسم مسابقه ماوګټله !! په دی ډول زه له هغه نه مدینې ته مخکې ورسیدلم.

یوو یشتم : د نبی المصطلق غزوه : دعلماو ترمنځ ددی دوخت په اړه اختلاف دی .ځینې علماء وایي چې دهجرت په څلورم کال وه، او ځینې علماء وایي چې دهجرت په پنځم کال دشعبان په میاشت کی دخندق دغزوې نه وړاندې وه اوځینې علماء وایي چی دهجرت په شپږم کال دشعبان په میاشت کې وه.

آخري وینا دابن اسحاق دی.

داغزا دبنی المصطلق په نوم څکه نومول شویدی چی نبی کریم ﷺ دبنی المصلق له قبیلی سره غزا کړې وه. دغه قبیله دمدینې اوسمندر ترمنځ په یو ساحل کې اوسیدله.

دیته مریسیع غزوه هم وېل کیږي، مریسیع په ساحل کې دقدید نومې ځای کی داوبو نوم دی. دبنی المصطلق قبیلې خلک ددغه اوبو شاخوا اوسېدل.

ددغی قبیلې مشر حارث بن ابی ضرار و. رسول الله ﷺ ته خبر ورسید چی ددغې قبیلې خلکو په مدینه باندې دحملې کولو په غرض ډیر لوی لښکر چمتو کړیدی رسول الله ﷺ دخپلو اصحابو سره دهغوی دمقابلې لپاره له مدینې نه هلته تشریف ویوړ هلته مسلمانانو اومشرکانو دغشو ویشتل سره تبادله کړل .خو څه موده وروسته مسلمانانو پرهغوی قوي یرغل وکړه، هغوی ته یې ماته ورکړه، ډیر یې ترینه مړه کړل اوډیر یې ترینه ژوندي ونیول. ډیر زیات څاروي لکه اوښان ، ګډان، غوایان او وزې یې هم په غنیمت ونیول.

اورسول الله ﷺ ددغی قبیلې پاچا حارث ابن ابي ضرار لور جویریه بنت الحارث سره نکاح وکړ. [1]

---

[1] – سیرة ابن هشام : ۳/ ۱۸۲.

دوه ویشتم :دحدیبیه غزوه : داغزوه دهجرت په شپږم کال دذی قعده په میاشت کې واقع شوېده . رسول الله ﷺ لـه څوارلس سوه کسو اصحابو سره دبیت الحرام د زیارت او دعمرې د اداکولو په نیت لـه مدینې منورې نه وخوځید . اوهدیې لپاره یې لـه خان سره اویا بُدني هم روانی کړې وي.

کله چې قریشو درسول الله ﷺ دعمرې لپاره بیت الله شریف ته دراتلو خبره واورېده نو پـه مکـه کې دهغوی دداخلې دمخنیوې لپاره راووتل. رسول الله ﷺ دحدیبیه په سیمه کې پړاو واچوله اوله هغه ځای نه حضرت عثمان ﷺ یې مکې ته ونیږلو ترڅو دهغه ځای اوسیدونکي دمحمد ﷺ لـه دی ارادې نه خبرکړي چې هغه عمرې ته را روان دی.

خودا افواه خوره شوه چې حضرت عثمان ﷺ وژل شوېدی رسول الله ﷺ لـه خپلو اصحابو نه وغوښتل چې د ونې لاندې لـه محمد صلی الله علیه وسلم سره ددی خبری بیعت وکړي چې په جنګ کې به مړ کیږي خوتښته به نه کوي، دغه بیعت ته بیعت الرضوان ویل کیږي.

درسول الله ﷺ اود قریشو ترمنځ په خبرو اتروکې په سوله باندی اتفاق وشو او دحدیبیه سوله منځ تـه راغلـه ، اودسهل ابن عمر سره یې دسولی لوظنامه لاسلیک کړه.[1]

درویشتم : دخیبر غزوه : کله چې رسول الله ﷺ لـه حدیبې نه واپس راغې نو په مدینه کې دذوالحجه اودمحرم دمیاشتې څه حصه تېره کړه. بیاد محرم په میاشت کې دهجرت پـه اووم کـال محمد ﷺ دخیبر په طرف لاړ. خیبر یوښار ګوټې و چې په کې ګڼې کلاګانې وې اوهلته یهودان اوسېدل.

---

[1] : ۱۹۶/۴

عامربن الاکوع ﷺ یو رجازشاعر و. کله چی مسلمانان دخیبرپه لوري روان وو نوعامربن الاکوع به ورته رجزیه شعرونه ویل. کله چې رسول الله ﷺ دهغه داشعرونه واورېدل نو ورته یې وویل : الله تعالی دی تاوبخښي .

رسول الله ﷺ چی هرچاته دبخښنې دعاکړی الله تعالی هغه ته دشهادت مرګ ورکړېدی .

کله چې عمر ﷺ له رسول الله ﷺ نه دعامر لپاره داستغفار اوبخښنې الفاظ واورېدل نو ویې ویل : یارسول الله امورِ ته به دی دعامر نه د ګټې داوچتولو موقع راکړې وه.

کله چی مسلمانان خیبر ته ورسېدل نو دیهودو پاچا مرحب راووت اوله مسلمانانو نه یې دمقابلې غوښتنه وکړه. دهغه دمقابلې لپاره عامربن الاکوع راووت هغوی دواړو یوپربل باندې دتورې ګوزارونه وکړل. دمرحب توره دعامر په ډال کی ونښته عامر غوښتل چې دتورې ګوزار وکړي خوتوره یې راتاو شوه پښپله دعامر دزنګانه په سترګه راولګیده اوله همدینه شهیدشو.

دعامر ورارہ سلمه بن عمرو بن الاکوع ﷺ وایي چی ماله څو اصحابونه واورېدل چې ویل یې : دعامرابن الاکوع عمل باطل شو هغه خپل ځان پښپله ووژه .زه درسول الله ﷺ خواته دژړا په حالت کی راغلم او ورته می وویل: یارسول الله !

ایا دعامر عمل باطل اوبرباد شو؟رسول الله ﷺ راته وویل : داخبره درته چاکړېده؟م وویل ستاسې څو اصحابو کرامو، رسول الله ﷺ وفرمایل : هغوی دروغ وایي. بلکې هغه لپاره دوه اجرونه دي.دیهودانو پاچا بیا میدان ته راووت او مسلمانانوته یې وویل چی څوک له ماسره مقابله کوي ؟ ایاپه تاسوکې څوک داسې شته چې له ماسره مقابله وکړي ؟رسول الله ﷺ وفرمایل : څوک ددی مقابلې ته راوځي؟محمدبن مسلمه وویل : یارسول الله ! زه ددی مقابلې ته را اوځم. په الله قسم چې زه ترینه ښه انتقام آخستی شم یهودانو پرون زما ورور وژلې دی. هغه قصاص هم پرې پاتی دی رسول الله ﷺ وفرمایل : الله دی درسره مرسته وکړي ورته پاڅه .کله

چې محمد او مرحب دواړه سره مخامخ شول اودتورو گوزارونه یې شروع کړل نو په منځ کې یوه ونه راغله، هریوبه دتورې لـه گوزار نـه دبچ کیدو پـه خاطر دونې ترشاخان پټاو هریوه بـه چې گوذار کاو نو دوینې څانگې بـه لگیدلی تردې چې دونې څانگې یې پرې کړې. دمرحب دتورې یو گوزار په محمدبن مسلمه باندې برابرشو خو هغه داگوزار پخپل ډال باندې دفع کړ او توره په ډال کې ننوتله، هغه کوشش وکړ چې توره لـه ډال نـه راوباسي خوبریالی نه شو، لـه همدی موقع نه محمدبن مسلمه گټه پورتـه کړه او په مرحب باندی یې دتورې ښه کلک وار وکړه. مرحب ولگید اوپرزمکه وغورځید محمد بن مسلمه وړاندی شو اودمرحب دواړه پښی یې دتورې په وارونو سره غوځې کړې اوهمداسې یې پرېښود. مرحب ورته وویل مامړ کړه .محمد ورته په ځواب کې وویـل زه تاهرگز نـه مړکوم. لکه چی زما ورور محمود بن مسلمه ستاسی دلاسه پـه سختی کی مړشوی و. تـه هم همغسی دمرگ سختی وڅکه لدینه پس حضرت علي ﷺ راغی هغه یې مړ کړ او ساه ترینه ووتله. کله چې مرحب مړشو نو دهغه ورور یاسر دمقابلې لپاره راووت اولـه مسلمانانو نه دمقابلې غوښتنه وکړه. دهغه دمقابلې لپاره زبیربن عوام رضی الله عنه راووت.

دزبیر ﷺ مور صفیه بنت عبدالمطلب رضی الله عنهما وویـل چی نن ورځ به زما زوی وژل کیږي ، رسول الله ﷺ وفرمایل : نه داسی نـه ده انشاالله ستازوی بـه هغه ووژني اوبرلاسې به شي.

د دواړو ترمنځ گرمه مقابله وشوه اوزبیر ﷺ دیاسر په وژلو برلاسي شو اوهغه یې وواژه.

((وقـد روی البخاري عـن انـس بـن مـالك ﷺ قال صلی رسول الله ﷺ الصبح قریباً من خیبر بغلسٍ ثم قال : " الله اکبر، خربت خیبر انّا اذا نزلنا بساحة قومٍ فساء صباحُ المنذرین.[1]))

---

[1]ـ رواه بخاري في المغازي ۵/ ۷۳

بخاري لـه انس بن مالك ﷺ نه روايت کړيدی چی محمد صلی الله عليه وسلم خيبر ته نژدی دسهار لمونځ په تياره کی اداکړ اوبيايي وفرمايل : الله اکبر. خيبر وران شو: موږ چی کله دکوم قوم په سيمه کې ننوځو نودويرول شويو سهارډير بدوي.

رسول الله ﷺ دخيبر کلاګانی فتح کړې. جنګيدونکي يهودان يې ووژل ښځې او واړه ماشومان يې پريښودل او غلامان يې کړل په دی غزا کې مسلمانانو ډير زيات غنيمتونه هم ترلاسه کړل. [1]

څلورويشتم : عمرة القضاة : ځينو دادرسول الله ﷺ په غزواتو کې نه دی حساب کړي.

کله چی رسول الله ﷺ لـه خيبر نه مدينې ته راغی نو هلته شپږ مياشتې تم شو اوله دی ځای نه به يې دم... امانانو لښکرې استولې. بياد ذی العقده په مياشت کې دهجرت په اووم کال دعمری د... داداکولو لپاره لـه مدينې منورې نه ووت ځکه چی دحديبيه په سوله کې لـه قريشو سره په همدې خبره اتفاق شوې و. ديته عمره القضاء وېل کيږي چی داد همغې عمرې بدل دی چی مشرکانو تيرکال له اداکولو نه منع کړی و.

رسول الله ﷺ لـه خپلو اصحابو سره يوځای عمره اداکړه اوپـه مکه کې درې شپې پاتې شو. دڅلورمې ورځې په سبا آواز کوونکي لـه دی ځای نه دکوچ کولو اعلان وکړ رسول الله ﷺ لـه خپلو اصحابو سره بيرته دمدينې په طرف راغی. [2]

پنځه ويشتم : د مکې د فتحې غزوه:

دا غزوه دهجرت په اتم کال دروژې په مبارکه مياشت کی واقع شوېده. ځکه چی قريشو لـه رسول الله ﷺ سره دحديبيه سوله ماتـه کړه. رسول الله ﷺ دخپلو دولسو

---

[1]_ سيرة ابن هشام ۳/ ۲۱۵ _ ۲۱۶.

[2]_ المرجع السابق : ٤/ ۳ .

زرو اصحابو سره يوځاى دمكې په طرف ور وخوځيد. الله تعالى ورسره مرسته وكړه او مكى ته ورننوتل او مكه داسلام كور وګرځيد.[1]

شپږ ويشتم : د حنين غـزوه:

دحنين غزوې ته دهوازن غـزوه هم وايي اودادمكې لـه فتحى نه وروسته سمدستي دهجرت په اتم كـال دشوال پـه مياشت كى واقـع شـوى ده. كلـه چى دهـوازن دقبيلى خلكو دا واوريـد چى مكـه مسـلمانانو فتحـه كـړه نودهـوازن پاچـا مـلك بـن عـوف النضري دثقيف،هوازن ،نض،جثم اوسعدبن بكر قبيلو خلك يي راجمع كړل .محمد ﷺ دهغوى لـه دى پلان نه خبر شـو نو لـه خپلو اصحابو سره په هغوى پسى ووتل. كله چى مسلمانان دحنين درى ته راورسيدل نو هوازن له خپلو خپلو كمينونه راووتل اوپر مسلمانانو يي دغشو باران وكړ. مسلمانان وارخطا شول اواخواديخوا وتښتيدل مګر رسول الله ﷺ لـه څو تـنو اصحابو سره پخپل ځاى باندى كلك ودريد. خپل تره عـباس رضي الله عنه تـه يـي وفـرمايل : مسـلمانانو تـه داسـى آواز وكـړه چى اى انصـارو! اى دبيعت رضوان اصحابو! راشئ چيرته ځئ ؟

هغـوى بيـرته راغـلل اوهوازنـو سره يې جنګ شروع كړ دلږ وخت جنګ نه وروسته هـوازن لـه مـاتى سره مخ شول او ګڼ شمير كسان يې ترينه بنديان كړل. او درسول الله صلى الله عليه وسلم په مخكې يې لاسونه پرې وتړل.

دالله پـه فضل او مرسته جګړه دمسلمانانو په ګټه وڅرخيدله او هوازن اوثقيف ناكام او نامراده شول.

مسلمانانو لـه هغـوى نـه ډير زيات مالونـه پـه غـنيمت ونيـول چى لـه هغونـه څلور ويشت زره اوښـان څلويښت زره ګډان او وزې. اوڅلور زره اوقيـه سپين زر ديادولو وړدي.[2]

---

[1]ـ المرجع السابق : ٤/ ٥

[2]ـ سيرة ابن هشام : ٤/ ٦٠ ـ ٦٢.

اووه ویشتم : د طایف غزوه:

داغزوه دهجرت په اتم کال دشوال په میاشت کی واقع شویده.

کله چی ثقیف او هوازن دحنین په غزوه کې ماته وخوړه نو دطایف په لوریې حرکت وکړ او همغلته د طایف په کلاګانو کې یې مورچلې ونیولې. اودطائف دروازې یې بندی کړلی . رسول الله ﷺ هغوی پسې همغلته طایف ته لاړ اودهغوی په خواکې یې خپل لښکر ځای پرځای کړ هغوی یې پخپلوکلاګانوکې محاصره کړل. ثقیفو پر مسلمانانو دغشو داسې باران جوړکړ تـه بـه وایـې دملخانو وزرې را روانی دي. دغشو په دغه باران کی دولس تنه مسلمانان شیهدان شول . اوګڼ شمیر ټپیان شول رسول الله ﷺ پرهغوی باندی محاصره اوږده کړه، ځینی تاریخ پوهان پنځلس ورځې، ځینې اتلس ورځې، ځینې له شلونه زیاتې ورځې اوځینې شلویښت ورځې یادوي.

رسول الله ﷺ خپلو اصحابو ته امر وکړ چې دانګورو تاکونه غوځ کړي ، اصحابو دهغو دانګورو دتاکونو په غوځولو لاسونه پورې کړل. ثقیفو له مسلمانانو نه سوال وکړ چی دالله په خاطر یې غوځ نکړې. نورسول الله ﷺ دالله جل جلاله او رحم دلي په خاطر یي پرېښودل.

درسول الله ﷺ له خوا یو آواز کوونکي اواز وکړ چی له ثقیفو نه چی هریو غلام له قلانـه ووځي اومونږ تـه راشي هغـه ازاد دی، په دغی اواز سره لـه کلا ګانو نه لـه لسو نه زیات کسان لاندی راکوز شول او مسلمانانو خواته راغلل چی دهغوی لـه جملی نه ابو بکرة (یعنی نفیع ابن الحارث) هم دی. رسول الله ﷺ هغوی ټول ازاد کړل.

کله چی دطایف فتح کول ګران شول نو رسول الله ﷺ لـه نوفل بن معاویه الدیلمي رضی الله عنه سره مشوره وکړه او ورته یي وویل چی ستاڅه خیال دی ؟

نوفل وویل : ثقیف دغار ګیدړان دي. که چیرته ورته ودریږی او ورته ایسار شی نو وبه یې نیسی اوکه ترینه لاړی نو هیڅ نقصان درته نه شي رسولې. لدینه پس رسول

الله ﷺ حضرت عمرؓ ته حکم وکړ چې مسلمانانو ته اعلان وکړئ چې له دې ځای نه روان شي.[1]

اتــه و يشتم : د تبوک غـــزوه :

دتبوک غزوه دهجرت په نهم کال درجب په مياشت کې وه اوداد رسول الله ﷺ آخري غزاده. رسول الله ﷺ ته خبر ورسيد چې روميانو په مدينه باندې ديرغل په خاطر يوائې تياري نيولې دي . رسول الله ﷺ دهغوی دمخنيوي لپاره روم په طرف خپل لښکر روان کړ. دتبوک غزوه په داسې وخت کې پيښه شوې وه چې مسلمانان ډير تنګ لاسي وو او هر لوري وچ کالي اوقحط و. رسول الله ﷺ مالدار او ثروت مندخلک ديته وهڅول چې مجاهدين مجهز کړي اودخوراک څښاک سامان ورته برابرکړي. بدايانو خلکو په ډير خوشالي سره داکار وکړ خصوصاً عثمان بن عفانؓ له مجاهدينو سره ډير لوی اوبې حسابه مرسته وکړه. خو منافقانو خپل ځانونه له رسول الله صلى الله عليه وسلم وروسته کړل چې وروسته الله تعالی په سورة التوبة کې هغوی رسوا کړل.

رسول الله ﷺ چې دروم په طرف روانيدو نو ورسره دېرش زره مجاهدين وو. ډير خلک ورته په ژړا راغلل چې موږ ته هم دجنګ سامان راکړئ اوموږ هم دجهاد لپاره له ځان سره بوځئ. هغوی غريبان وو دجهاد سره يې مينه ډيره وه هغونښو کولای چې دجهاد لپاره ساز اوسامان برابرکړي. اوجهاد ته ووځي رسول الله ﷺ ورته وفرمايل : چې له موږ سره ستاسې دمجهز کولو لپاره هيڅ څيز نشته. هغوی بيرته ترينه لاړل او له سترګو نه اوښکې بهيدلې چې موږ ولې له جنګ نه پاتې شوو. او ولې مو دومره څه پيدانکړ چې جهاد لپاره مولګولي واى. کله چې روميانو ته درسول الله ﷺ د روانيدو خبر واوريد نو هغوی له جنګ نه لاس واخست او غلي کيناستل.

---

[1]ـ طبقات ابن سعد ۲/ ۱۸۵ ـ ۱۵۹

رسول الله صلی الله علیه وسلم درومیانو په انتظار کې په تبوک کې له لسو ورځو نه زیاتی تیری کړې خوله چاسره جګړه ونه شوه. رسول الله صلی الله علیه وسلم له دی ځای نه د مسلمانانو څو څو سریې مختلفو سیموته ولیږلی اوددغی ځای له مختلفو سیمونه وفدونه محمدصلی الله علیه وسلم ته راغلل او ورسره ملاقاتونه یې وکړل. لدی نه وروسته محمد ﷺ له خپل لښکر سره بیرته مدینې منورې ته راغی.[1]

پورته چې دڅومره غزواتو یادونه وشوه داهغه غزوی دي چې رسول الله ﷺ پخپله پکې شریک شوی اودلښکر قیادت یې کړیدی . چې په ځینو کې جنګ رامنځ ته شوی او ځینو کې جنګ نه دی پیښ شوی

ددغو غزواتو چې رسول الله صلی الله علیه وسلم په مدنې دور کې کړی ټوله شمیره ۲۸ ده . رسول الله ﷺ په مدینه کې ټول لس کاله تیر کړیدي، مطلب داشو چې دکال په حساب رسول الله ﷺ تقریبا هر کال درې غزاګانو ته تللی دی.

فــصل

هغه سریې چې ﷺ وسلم لیږلي دي

علماو درسول الله صلی الله علیه وسلم دسریو دشمېر په باره کې اختلاف کړیدی ، خوپه دی خبره متفق دي چې غټه سریه ، دموته غزوه ده.

(۱) د موتی غزوه :

د موتی غزوه د هجرت په اتم کال دجمادی الاولی په میاشت کې واقع شوېده. رسول الله ﷺ زید بن حارثه له دریو زرو مسلمانانو سره دشام دبلقاء سیمې ته ولیږه.

---

[1]_ سیرة ابن هشام : ٤ : ١٢٠ _ ١٢٦.

هغوی ته يي وويل : که چيرته زيد شهيد شي، نوبيرغ جعفر بن ابي طالب ته ورکړئ، که هغه هم شهيد شي نو بيا به يې عبدالله بن رواحه ته ورکړئ.

دمسلمانانو لښکر دشام په طرف وخوځيد اودمعان نومې ښارته ورسېدل همدلته ورته معلوم شو چې هرقل په بلقا کې پړاوآچولی او ورسره يو لک لښکر رومي اويولک لښکر دهغو عربو دي چې له هغه سره دمرستی لپاره راغلی دي.

مسلمانان په دی اړه په فکر کې شول. ځينو وويل چی رسول الله ﷺ ته په دی باره کې بايد خط وليکل شي . يابه هغه دمرستې لپاره نور کسان وليږي اويابه بله لاره چاره موږ ته وښايي.

عبدالله بن رواحه دمسلمانانو د زړه ور کولو په خاطر ودريد اوهغوی ته وويل : تاسی چی کوم شی بد ګڼئ دهمغه لپاره له خپلو خپلو کورونو نه وتلي ياست ، تاسې دشهادت لټون کوئ. موږ له دښمن سره په شمير ، قوت او وسايلو په اندول جنګ نه کوو بلکې موږ دهغه دين لپاره جهاد کوو چی موږ ته يي عزت راکړيدی . تاسی دجهاد لپاره ګامونه واخلئ او مخ په وړاندی لاړشئ. موږ ته به له دوه ګټونه يوه ګټه ضرور ترلاسه کيږي. يابه الله تعالی موږ پرهغوی بريمن کوي اويابه دشهادت لويه مرتبه راکوي.

مسلمانان دجګړې لپاره چمتو شول او ويې ويل : ابن رواحه رښتيا وايي . مسلمان مجاهدين او رومي لښکر دموته په سيمه کې مخامخ شول . دمسلمانانو دری زره لښکر دکفارو د دولکو لښکر په وړاندی دمضبوط غر پشان ودريد.

ابو هريره رضی الله عنه چی پخپله د موته په غزا کی ګډون کړی و وايي چی کله ما دهغوی لوی لښکر، ساز سامان او وسلې وليدلې نو زما سترګو تور وخوړ ، او داسې مې انځوروله چې په دوی هيڅوک برې نشي موندلای ماته ثابت بن اقرم رضي الله عنه وويل:

ای ابوهريره ! رضي الله عنه ګويا تاډير لښکر وليد؟ ماوويل هو. -

هغه راته وويل : ته له موږ سره دبدر په جنګ کی نه وی شريک شوی حقيقت دادی چی بری په ډيروالي کی نه دی نغښتل شوې.

دمسلمانانو او روميانوترمنځ جګړه ونښته. زيد بن حارثه درسول الله ﷺ تربيرغ لاندی له کفارو سره سخته مقابله وکړه اوبالاخر شهيد کړی شو. له هغه رضي الله عنه نه بيرغ جعفربن ابی طالب رضی الله عنه راواخست له ډير ګرم او سخت جنګ نه وروسته دجعفر رضي الله عنه اس سور زخمي شو هغه له اس نه لاندی کوز شو اوپياده وجنګيدو تردی چی ووژل شو. جعفر هغه لومړنی شخص دی چی اس يې دالله په لاره کی زخمي شو. په روايت کی رازي چې جعفر رضي الله عنه بيرغ په ښي لاس کی نيولی و کله چی دښمن دهغه ښي لاس غوڅ کړ نوپه ګڅ لاس کی يی ونيوه کله چی دهغه ګڅ لاس هم غوڅ کړی شو نو له سينی سره يې جوخت ونيوه چی پر زمکه ونه غورځيږي. له هغه رضي الله عنه نه بيرغ عبدالله بن رواحه رضی الله عنه واخست هغه پخپل اس باندی سور و اوددښمن په طرف په منډه روان شو هغه په زړه کې څه تردد محسوس کړ نوله خپل نفس نه يې جنګ ته د ور ننوتلو مطالبه وکړ او دخپل ځان دزړه ورکولو اوتشجيع لپاره دا شعريې وويل:

اقسمت یانفس لتنزلنّه لتنزلن اولتکرهنه
ان اجلب الناسُ وشدوا الرنّة مالي اراكِ تكرهين الجنة
قد طال ماكنتِ مطمئنّة هل انت الا نطفة في شنة
یانفس ان لاتُقتلي تموتي هذا حمامُ الموت قد صليت
وما تمنيت فقد اُعطيتِ ان تفعلي فعلهما هُديتِ
وَاِنْ تَاَخَرْتِ فقد شَقِيْتِ

یعنی ای نفسه ! ماقسم (لوړه)کړی چې ته به دجنګ میدان ته ورننوځی که خوند درکوي او که نه یې درکوي (یعنې که ستاخوښه وي او که خوښه دی نه وي داکار به کوې)

که خلک له هرې خوانه دجنګ میدان ته ورننوتل اوله کمانونو نه یې شړک او شړوک پورته کیږي ، نو ته څه بلاوهلې یې چې جنت بدګڼې اونه یې خوښوې .(یعنې دجنګ میدان ته نه وردانګې)

تاخو ډیره اوږده زمانه په ارام او ر احت کې تیره کړه (نوچې نور صحابه کرام رضی الله عنهم شهیدان کیږي نو ته هم ځان شهید کړه) ځکه ته دهغوی په ورانډی داسې یې لکه په زړی مشکیزی (ژی) کې یو څو څاڅکې اوبه.

ای نفسه ! که شهید نشې نو (په خپل مرګ خوبه) هرو مرو مړ کیږې (نوله دی اوس ځان شهید کړه داخورا غوره اوبهتره ده) ځکه دعزت مرګ (شهادت) درته رانژدی شوې دی .

دکوم څیز آرزو او تمنا چې تاکوله (شهادت) هغه اوس دتاپه لاس کې ده که ته دخپلو مخکینیو دوو ملګرو (زید ابن حارثه او جعفر ابن ابي طالب رضی الله عنهما) په شان کار وکړې نو نیکبخته او هدایت موندوونکې به شې . اوکه له جنګ نه دی تیښته وکړه نو ته شقي او بدبخت یې .

لدینه وروسته ابن ر واحه جنګ ته ننوت، دهغه د تره زوی ورته راغي او ورته د غوښې یو ټکړه یي ورکړه چې په دې سره خپله ملا وتړه او سخته یې کړه (یعنی ویې خوره چې قوت درکې پیداشي) هغه داغوښه راواخست اویو خرپ مړه یې ترینه وکړه او ویې ویل : ای نفسه ! ته به ترځوبه دې دنیا کې یې ؟ بیایې هغه هډوکې وغورځاو او ددښمن په صف کې ننوت اوترهغه یې قتال وکړ ترڅوچې شهید شوې نه و.

په دی ترتیب ټول هغه درې واړه قائدین شهیدان شول چی رسول الله صلی الله علیه وسلم مقرر کړي وو . یعنی زید بن حارثه، جعفربن ابي طالب او عبدالله بن رواحه رضی الله عنهم.

لدېنه وروسته بیرغ ثابت بن اقرم الانصاري جګ ونیو او مسلمانانو ته یې آواز وکړ چې بیرغ لپاره څوک غوره کړئ. مسلمانانو ورته وویل همداته صحیح یې هغه وویل زه داکارنه شم کولې لـه مانه علاوه بل څوک غوره کړئ خلکوخالد غوره کړه. خالد ابن الولید بیرغ اوچت کړ هغه رضی الله عنه صحابه ګوښه او یوه څنګ ته کړل ترڅو تکلیف ورته ونه.ر سیږي بیایې دخپل لښکر نظم ونسق برابر کړ چې کله هغوی منظم شول نو دجنګي حکمت عملي په بناهغوی ته خالد رضی الله عنه دعقب نشیني حکم وکړ او رومیانو ته الله جل جلاله ماته ورکړ .[1]

((روی البخاری عن انس بن مالك رضی الله عنه ، أنَّ رسول الله ﷺ نعی زیدا وجعفر وابن رواحه قبل أن یأتیه خبر، فقال " اخذ الرایة زیدٌ فأصیب ، ثم اخذها جعفرٌ فأُصیب ، ثم اخذها ابن رواحة فأصیب ثم اخذ الرایة سیفٌ من سیوف الله حتی فتح الله علیهم." [2]))

---

[1]_ سیرة ابن هشام

[2]_ رواه البخاري في المغازي : ۵/ ۸۷

ژباړه :امام بخاري لـه انس ﷺ نه روایت کوي چې بیشکه رسول الله ﷺ دزید ، جعفر اوابن رواحه رضی الله عنهم دشهادت خبر دهغوی دمړيني دخبر لـه رارسیدونه وړاندي ورکړ. هغه ﷺ وفرمایل : بیرغ زید واخست اوهغه شهید شو بیا جعفر واخست هغه هم شهید شو بیا ابن رواحه واخست هغه هم شهیدشو بیا بیرغ دالله تعالی لـه تورو څخه یوې تورې واخست او الله جل جلاله ورته بری ورکړ.

ابن اسحاق ویلي دي چې کله دادرې واړه شهیدان شول نورسول الله صلی الله علیه وسلم دهغوی دشهادت خبر ورکړ . اوویې ویل بیرغ زید ابن حارث رضی الله عنه اوچت او وجنګید ترڅو شهید شو بیا جعفر رضی الله عنه واخست هغه هم بیرغ نیولې و او قتال یې کاو او دشهادت مرتبه یې ترلاسه کړه . بیارسول الله صلی الله علیه وسلم خاموش او چپ شو نو دانصارو دمخونورنګ بدل شو او داګمان یې وکاو چې کیدای شي دعبدالله بن رواحه رضی الله عنه نه څه غلطي شوې وي ځکه رسول الله صلی الله علیه وسلم دهغه یادونه ونکړه .... دیو څه وخت چپ والي وروسته نبي اکرم صلی الله علیه وسلم وفرمایل : بیا عبدالله ابن رواحه رضی الله عنه بیرغ راواخست او جهاد یې کاو ترڅو شهید شو بیا یې وفرمایل ماته په جنت کې دوی دسرو زرو په تختو ناست رابښکاره کړی شول نو مادعبدالله ابن رواحه په تخت کې څه داسې کوږ والې احساس کړ چې ددوه نورو ملګرو په تختونو کې نه و ماپوښتنه وکړه دادڅه په سبب ؟ ځواب راکړې شو هغوی دواړه بې لـه تردد نه جنګ ته ورننول او ده لـه تردد نه وروسته جنګ ته ور ودانګل (نو داکوږ والې ددی وجهی نه دی .)

((وروى البخارى عن عبدالله بن عمر ﷺ قال: كنتُ فيهم فى تلك الغزوة فالتمسنا جعفربن ابي طالب فوجدنا ه فى القتلى ووجدنابما اقبل من جسد ه بضعاوتسعين ، بين ضربةٍ ورميةٍ وطعنة)).[1]

بخاري لـه عبدالله بن عمر ﷺ نه روایت کوي هغه وایي چې زه په دغه غزوه کې پخپله موجود وم ، موږ جعفر ﷺ پسې لټه شروع کړه هغه مو دوژل شووخلکوپه منځ

---

[1] ـ رواه البخاري في المغازي ۵/ ۸۷ .

کې ومونـد چې په وجود کې يې لـه نوي ته زيات ټپونه وو چې په تورو، غشو او نيزو باندې وهل شوی و. اودا ټول زخمونـه په مخکې طرف کې وو يو يې هم دشاله طرف نه وو خوړلی ، داهم لـه حديث نه ثابت دي چې الله تعالی جعفر ﷺ ته دهغه د دواړو لاسونو پرځای دوه وزرې وزکړيدي چې په جنت کې الوتنه کوي. او دادهغو لاسونو عوض او بدل دی چې ده دالله جل جلالـه پـه لار کې قربان کړيدي . عبدالله بن عمر ﷺ به چې کله دجعفر زوی خواته راتلونو السلام عليکم يا ابن ذی الجناحين به يې ورته ويل . يعنی ای د دوه وزرو والا زويه ! پرتادی سلام وي.

دعلماو ترمنځ په دی کې اختلاف دی چې په غزوه موتـه کی مسلمانانو ماته خوړلې وه اوکه بری يې ترلاسه کړی و. ځينی علماء وايي چې مسلمانانو ماته خوړلې وه ځکه چې هغوی دوه لکـه وو اود مسلمانانو شمير دری زروتـه ايلـه رسيدو. دغوعلماو دعبدالله بن عمرو رضی الله عنهما په دی حديث باندی دليل نيولی دی چې وايي:

فـلَمَّا لقيـنا العدوَّ انهزمنا . يعنی کله چې موږ لـه دښمن سره مخامخ شو نو ماته مـو وخوړه مـوږ ځوکسه مدينی تـه راغلو او همدلتـه موځان پټ کړ.بيامو پخپلو کې وويـل چې کـه چيرته مـوږ درسول الله ﷺ خواتـه تللي وای نـو عـذر او معـذرت بـه مو ورتـه وړاندی کړی و .

نومـوږ درسـول الله ﷺ حضورتـه لاړو نـو ورتـه مـو وويـل : يارسول الله مـوږ فرارون (يعنی لـه جنگ نه تښتيدونکي يو) رسول الله ﷺ وفرمايل : نه تاسی تښتيدونکي نه بلکې عکارون (دوباره حمله کونکی يئ) خوداحديث ضعيف دی .[1]

نـورو علماو ويلي دي چې دموتی پـه غزوه کې نـه شکست و اونـه هم بری. لـه دغو علماو ځخه ابن اسحاق هم دی. هغه وايي چې کله خالد بن وليد ﷺ بيرغ واخست نو مسـلمانانو هـم دجـنگ ميـدان پـريښود او روميـانوهم دجـنگ ميـدان پـريښود. دمسلمانانو [2] .خـو محققيـن علماء وايـي چې دموتی پـه غزوه کې مسلمانانو بـری

---

[1]_ مسند احمد : ۲/ ۱۱۱ ، وسنن ابي داود : ۳/ ۱۰۶ وسنن الترمذي ٤/ ۲۱۵

[2]_ سيرة ابن هشام : ٤/ ۲٤

ترلاسه کړې اوالله تعالی درومي لښکر په مقابل کې له مسلمانانو سره مرسته کړې او هغوی ته یې بری ورکړیدی.

واقدی، بیهقي او ابن کثیر رحمهم الله هم په دی قول کړی دی اودا راجحه هم ده .

واقدی رحمه الله وایي چی کله خالد بن ولید بیرغ اوچت کړنو په لښکر کی یو بدلون راوست ، وروستی لښکر مخکې او مخکیني لښکر وروسته شو، ښي طرف ته ولاړ لښکر کڼ اړخ ته شواوکڼ اړخ ته ولاړښي اړخ ته شول . هغوی چی ناڅاپي د مسلمانانو دلښکر دغه حالت ولیدنو پخپلو کی یې وویل : نور مسلمانان مرستې لپاره راغلل دهغوی په زړه کی ویره پېداشوه ، تیت پرک شول او شکست یې وخوړ. مسلمانانو پرهغوی یرغل وکړ اوډیر رومي کافران یې ووژل[1] .لدېنه معلومیږي چی دموتی په جنګ کې مسلمانانو ته دالله په مرسته برې ترلاسه کړې، لکه چې دبخاري له دې حدیث نه هم ثابتیږي چی وایي:

((ثم اخذ الراية سيف من سيوف الله حتى فتح الله عليهم)).

بیا بیرغ الهی توری (خالد بن ولید) اوچت کړ او الله تعالی ورته بری ورکړ.

رسول الله ﷺ پخپله دغی غزا ته فتح اودالله له طرف نه نصرت ویلي دي. بل دامام بخاري دغه حدیث هم چی له عبدالله بن عمر ﷺ نه یی روایت کړیدی اوهغه ویلي دي چی موږدجعفر بن ابی طالب په لټه کی ووتلو اوهغه مو دوژل شویو اصحابوپه منځ کی ولید ، دهغه په مخکینی حصه باندی دتورو غشو اونیزو له نوي نه زیات زخمونه وو.

که چیرته مسلمانانو ماته خوړلې وای نو اصحابو کله کولی شول چی په خپلو شهیدانو پسې وګرځي اوهغوی پیداکړي. آن چی دهغوی زخمونه وشمیري چی څومره غشي، تورې او نیزېورباندی لګیدلي دي.داحدیث په دی دلالت کوي چی کله مشرکانو ماته وخوړه او وتښتیدل نو مسلمانانو دخپلو وژل شویو روښو لټه

[1]ـ مغازي الواقدي : / ٧٦٤

شروع کړ. تردی چې تهول يې پيداکړل. او ابن عمر رضی الله عنه دهغو خلکو څخه و چې دجعفر رضی الله عنه دبدن ننداره يې کوله اودهغه زخمونه يې شمېرل.

((روی البخاری عن قيس بن ابی حازم قال : سمعت خالدبن الوليد ﷺ يقول : لقد انقطعت فی يدی يوم مؤتة تسعة اَسيافٍ ،ومابقي فی يدی الا صفيحةٌ يمانية[1])).

بخاري لـه قيس بن ابی حازم نه روايت کوي هغه وايي چې ماله خالد بن وليد ﷺ نه واوريدل چې ويل يې: مادموتی په غزوه کې ۹ تورې ماتې کړې اوزماپه لاس کی صرف يوه پلنه يمني توره پاتی شوه.

که چيرته مسلمانانو ماته خوړلی وای نوداخبره څنګه ممکن کيدای شوه چې خالدبن وليد په جنګ کې ۹ تورې ماتی کړی وای. دغه شان يو روايت ابوداود هم کړيدی چې په لاندې ډول دی:

((رواه ابو داود عن عوف بن مالك الأشجعي رضي الله عنه قل: خرجت مع زيدبن حارثة في غزوة مؤتة ، فرا فقني مد ديٌّ من أهل اليمن [الذی يأتي مدَدًا للجيش في الحرب] ليس معه غير سيفه .....

ومضينا فلقينا جموع الروم ، وفيهم رجل على فرسٍ له أشقر، عليه سرج مذهَّب وسلاحٌ مُذهَّب ، فجعل الروميُّ يفري بالمسلمين [شديدٌ الحربِ عليهم والنكاية فيهم] فقعد له المد ديُّ خلف صخرة ، فمرَّ به الرومي، فعرقب فرسه فخرًّ، وعلاهُ المد دیُّ فقتله ، وحاز فرسه وسلاحَه...فلما فتح الله عزوجل للمسلمين ،بعث إليه خالدُ بن الوليد ، فأخذ السلب ...قل :

[1]_ رواه البخاري في المغازي ٥/ ٧٨

عـوف : فـأتيتُ خـالداً ، فقـلتُ لــه : أمـا عـلمتَ أن رسـول الله ﷺ قضـى بالسَّلَبِ للقاتل ؟

قل : بلى. ولكنى استكثرتُه...

قلت : لتردَّنَّه عليه ، أولأ عرفَنَّكها عندرسول الله صلىالله عليه وسلم !

فأبي خالدٌ أن يردَّه عليه .

قـال عـوف :فلجتمعـنا عندرسـول الله ﷺ فقصصـتُ عليه قصة الـمددىًّ ، ومافعلَ خالد .

فقال رسول الله ﷺ : ((يلخالد : ماحَمَلَكَ على ماصنعت؟)) .

قـال : لقـد اسـتكثرته يارسول الله !فقال ﷺ : ((يلخالد : رُدَّ عليه ما أخذْتَ منه. [1])).

له عوف بن مـالک الاشجعي ﷺ نـه روايت دی هغه وايي چې زه لـه زيد بن حارثه ﷺ سره يوځـای دموتی غـزوی تـه لاړم. لـه ماسره ديمـن يواوسيدونكی پـه لاره کی راسره مـلګری شـو اوهغـه دمسلمانانو دمدد لپـاره راغلی و اوله هغه سره دهغه لـه توري نـه پرته بل څه نه و. موږ چې مخکې لاړو نو دورمي لښکر يوه ډلـه زموږ مخې تـه راغلـه. پـه هغـوی کی يوسړی پـه سورچی مـائل و زيږ والي ته اس باندې سپور و. دهغـه داس زيـن پـه سروزرو ښکلې شوی و اوپـه وسله کې هم سره زر استعمال شوي وو. دغـه رومي مسلمانانو تـه ډير زيـان وراړاو اولـه مسلمانانو سره يې ډيره سخته جګړه کولـه کله چی روميانو پـه مسلمانانو باندی يرغل وکړ او کلک جنګ.ونښت نو دغه يمنی مجاهد ديوی لويې تيګې ترشا ځان پټ کړ. کله چی دغه رومي دهغه لـه

[1] ــ رواه مسلم في الجهاد ٣/ ١٣٧٤

ځنګ نه تیرشو نویمني پرهغه یکدم حمله وکړه اودهغه داس دپوندی دپاسه پله یې پریکړه هغه له اس نه وغورځید او یمني هغه مړکړ. له هغه نه پاتی شوې اس او وسله یې واخست کله چې الله تعالی مسلمانانو ته بری ورکړ نوخالد بن ولید هغه ته یوسړی ولیږلو اودغه دواړه یې ترینه واخستل. عوف وایي چې زه خالد ﷺ ته ورغلم او ورته مې وویل چې ایا تاته دانديي معلوم چې رسول الله ﷺ ددې خبرې فیصله کړیده چې کله یو مسلمان کافر ووژني نو دهغه مال د قاتل حق دی .

هغه ﷺ وویل : هوزه خبریم. لاکن داخوزښته ډیرشی دی (دومره ډیر ځنګه ورکړم) ماورته وویل یابه یې ورته واپس ورکوې اویابه زه تا محمد ﷺ ته ورښایم .

خالد ﷺ له ورکولو نه انکار وکړ.

عوف ﷺ وایي چې کله موږ درسول الله ﷺ په خواکې راغونډ شو نو ما دیمني مددکوونکي مسلمان شخص کیسه رسول الله ﷺ ته وکړ.

رسول الله ﷺ خالد ﷺ ته وویل : تا داکارولې کړیدی ؟ هغه ﷺ وویل : یارسول الله ! زما په ګومان دا ډیر و ځکه مې ترینه واخست رسول الله صلی الله علیه وسلم ورته وفرمایل : ای خالده! تاچې ترینه څه آخستي دي هغه ورته بیرته ورکړئ. له دی حدیث نه هم معلومیږي چې دموتی په جنګ کې مسلمان بریالي واپس شویدي او هغوی له رومیانو نه د غنیمت مال هم ترلاسه کړیدی او عوف ﷺ ددی خبری تصریح او وضاحت کوي چې الله تعالی له مسلمانانو سره دموتې په غزوه کې مرسته کړې او بری ورته په نصیب کړیدی.

درسول الله ﷺ نورې سريې په لاندې ډول دي

(۲) دعبيده بن الحارث ﷛ ترقيادت لاندې دمهاجرينو سريه ده په دې کې دمسلمانانو ټولـه شميره شپيته تنه وه. اوداد رابغ په طرف تللې وه.

(۳) دسعدبن ابي وقاص ﷛ ترقيادت لاندې سريه ده چې دابواء له غزوې نه مخکې وه.

(۴) دعبدالله بن جحش ﷛ ترقيادت لاندې سريه ده اوداله بدر اولى نه وروسته وه.

(۵) دعمرو بن عدي ﷛ ترقيادت لاندې سريه.

(۶) دسالم بن عمير رضى الله عنه ترقيادت لاندې سريه.

(۷) دکعب بن اشرف سريه.

(۸) دزيد بن حارثه ﷛ سريه ده چې قردة ته تللې وه اوداد احدله غزوې نه وړاندې وه.

(۹) دابي سلمه بن عبدالاسد سريه ده چې لـه حمرالاسد نه وروسته وه.

(۱۰) دعبدالله بن انيس رضى الله عنه سريه.

(۱۱) دمحمدبن سلمه ﷛ سريه ده چې دخندق لـه جنګ نه وروسته دهوازن قرظاء ته تللې وه.

(۱۲) دعبدالله بن عتيک ﷛ سريه ده چې دابي رافع يهودي دوژلو لپاره تللې وه .

(۱۳) دسعيدبن زيد ﷛ سريه چې عرنيين ته تللې وه.

(۱۴) دعکاشه بن محصن ﷛ سريه چې غمرنومې ځاى تـه تللې وه دادبني اسد لپاره داوبو ځاى و.

(۱۵) دمحمد بن مسلمه رضى الله عنه سريه چې مدينې ته نژدې ذى القصه نومى ځاى ته تللې وه.

(۱۶) دابي عبيده بن الجراح ﷛ سريه داهم ذى القصه ته تللې وه.

(۱۷) دزیدبن حارثه ﷺ سریه، دا په جموم کی بنی سلیم ته تللې وه.

(۱۸) دزیدبن حارثه ﷺ سریه دامدینې ته نژدی دعیص نومی ځای ته تللې وه.

(۱۹) دزیدبن حارثه ﷺ سریه دا وادی القری ته نژدی طرف نومی ځای ته تللې وه.

(۲۰) دزید بن حارثه ﷺ سریه چی وادی القری هغی خواته حیمی نومی ځای ته تللې وه.

(۲۱) دزید بن حارثه رضی الله عنه سریه وادي القرى ته تللی وه.

(۲۲) دعبدالرحمن بن عوف ﷺ سریه چې دومة الجندل ته تللې وه.

(۲۳) دزید بن حارثه ﷺ سریه چې مدین ته تللې وه.

(۲۴) دعلي بن ابي طالب ﷺ سریه جي فدک ته دسعدبن بکر قبیلې پسې تللې وه.

(۲۵) دزیدبن حارثه ﷺ سریه چې وادی القری ته دام قرفه په طرف تللې وه.

(۲۶) دعبدالله بن رواحه سریه چې اشبر بن رزام الیهودي ته تللې وه.

(۲۷) دعمرو بن امیه الضمري ﷺ سریه.

(۲۸) دعمربن الخطاب ﷺ سریه، چی مکی ته نژدی تربه نومی ځای ته تللې وه.

(۲۹) دابی بکر الصدیق ﷺ سریه چی په نجدکې بنی کلاب ته تللې وه.

(۳۰) دبشیر بن سعدا لانصاري رضی‌الله سریه چی فدک ته تللې وه.

(۳۱) دغالب بن عبدالله اللیثی ﷺ سریه چی میفعی ته تللې وه.

(۳۲) دبشیر بن سعدالانصاري ﷺ سریه چی یمن اوجبار په طرف تللې وه.

(۳۳) دابن ابی العوجاء رضی الله عنه سریه چی بنی سلیم ته تللې وه.

(۳۴) دغالب بن عبدالله اللیثی رضی الله عنه سریه چی په کدید کی بنی الملوح ته تللې وه.

(۳۵) دغالب بن عبدالله الليثی ﷺ سريه چې په فدک کې دبشير بن سعد ملګرو پسې تللې وه.

(۳۶) دشجاع بن وهب الاسدي ﷺ سريه چې بنی غالب په لور تللي وه.

(۳۷) دکعب بن عمير الغفاري ﷺ سريه چې ذات اطلاح ته تللي وه.

(۳۸)دعمرو بن العاص ﷺ سريه چې ذات السلاسل ته تللې وه.

(۳۹) دابی عبيده بن الجراح ﷺ سريه چې سيف البحر ته تللې وه. دی ته دضبط ياعنبر سريه هم ويل کيږي.

(۴۰) دابی قتاده الانصاري ﷺ سريه چې نجد ته نژدې دمحارب سيمې ته تللي وه

(۴۱) دابي قتاده الانصاري رضی الله عنه سريه چې مدينې ته نژدی اضم ته تللې وه

(۴۲) دابی حدرد الاسلمي ﷺ سريه چې مدينی ته نژدی غابه ته تللې وه.

(۴۳) دخالدبن وليد ﷺ سريه چې نخلی ته دعزی بت د ورانولو لپاره تللي وه.

(۴۴) دابی عامر الاشعري ﷺ سريه چې دهوازن اوطاس ته تللې وه.

(۴۵) دعمرو بن العاص ﷺ سريه چې دسُواع بت دورانولو لپاره نخلة مقام ته تللی وه.

(۴۶) دسعدبن زيد رضی الله عنه سريه چې دمنات بت د دورانولو لپاره تللي وه.

(۴۷) دخالد بن وليد ﷺ سريه چې دکنانو بنی جُذيمه ته تللې وه.

(۴۸) دطفيل بن عمرو الدوسی ﷺ سريه چې د ذی الکفين د بت د ورانولو لپاره تللي وه.

(۴۹) دعيينه بن حصن الفزاري ﷺ سريه چې بنی تميم ته تللي وه.

(۵۰) دقطبه بن عامر ﷺ سريه چې خثعم ته تللي وه.

(۵۱) دضحاک بن سفيان الکلابي رضی الله عنه سريه چې بني کلاب ته تلی وه.

(۵۲) دعلقمه بن مجزز ﷺ سريه چې حبشى ته تللي وه.

(۵۳) دعلى بن ابى طالب ﷺ سريه چې دالفلس دبت دماتولو لپاره طى قبيلې ته تللي وه.

(۵۴) دعكاشه بن محصن ﷺ سريه چې په عذره كى حباب نومى سيمى ته ورغلي وه.

(۵۵) دخالدبن وليد ﷺ سريه چې د دومة الجندل اكيدر ته تللي وه.

داټول پنځه پنځوس سريي دي چې رسول الله ﷺ پخپل ژوند كې استولي دي .

فـصل

د مسلمانانو ځینې غزاګانې او بریا لیتوبونه یې

دهغوغزاګانو اوسریو په باره کې معلومات وړاندې شول چې یاپخپله رسول الله ﷺ دهغوی قیادت کړی و اویایې بل کوم اصحابی پرهغه مشر مقرر کړی و .

جهاد یواځې محمد ﷺ اودهغه اصحابو پورې خاص نه و. بلکې دا داسې یو واجب دی چې په هروخت ، زمانه دهرځای کې پرمسلمانانو فرض دی.

هیڅ یو مسلمان لپاره روانه دی چې له جهاد نه ځان په ډډه کړي بیادخپل برائت لپاره داعلت او بهانه کوي او وایي چې جهاد یواځې په رسول الله ﷺ باندی فرض و، الله تعالی له هغوی سره دمرستې لپاره پرښتې لیږلي اودهغوی مدد او مرسته یې کوله. هغه صلی الله علیه وسلم ددعوت په رسولو او هغوی سره دجهاد په کولو مکلف و . نو ځکه جهاد ترهغه پورې خاص و. لکه څنګه چې دانه دی ورته روا چې دخپلې ناستې لپاره دادلیل ونیسي چې صحابه و څوځکه جهاد کاو چې هغوی سره نبوي رازونه او محمدي فکرونه او افکارملګري وو؟

جهادپه حقیقت کې داسلام روح او ځان دی. رښتونی مسلمانانو درسول الله ﷺ اودهغه له اصحابوله رحلت نه وروسته هروخت جهاد جاري ساتلې دی اویوې شیبې لپاره هم له جهاد نه غافل نه دي پاتی شوي. دکفارو په خلاف یې ډیر سخت سخت جنګونه کړیدي. ددښمن ډیر غټ غټ جنګیالي یې وژلي او بریمن شویدي . موږ لاندی یوڅومثالونه اونمونی دلته د تاریخ پوه حافظ شمس الدین ابی عبدالله محمدبن احمدبن عثمان بن الذهبی له کتاب ، تاریخ الاسلام څخه محترمو لوستونکوته وړاندی کوو.

درسول الله ﷺ له رحلت او دابوبکر صدیق ؓ له خلیفه کیدو نه وروسته متصل جهاد بیرته په هغه وخت شروع شو کله چې ډیر عرب داسلام له سپیڅلي دین نه مرتد شول. ابوبکر صدیق ؓ دهغوی دوژلو پوخ عزم وکړ اوخالدبن ولید یې پر مسلمانانو باندی امیر وټاکه ترڅولاړشي او مرتدین ووژني.خالد ؓ مرتد طلیحه بن

خویلد الاسدي اودهغه نور مرتدو ملګرو په خلاف وجنګید الله تعالی دمسلمانانو مرسته وکړه او مرتدینو ته یې ماته ورکړه، طیحه بن خویلد بیرته مسلمان شو اود مرتدینو جرړې ووتلې.

بیاپه ۱۲ هجري کال کې خالدبن ولید د میسلمه الکذاب چې په یمامه کې یې دنبوت دعوه کړې وه دوژلو لپاره وخوځید اوپه یمامه کې ډیر سخت جنګ ونښت. ډیر مسلمانان اوصحابه په شهادت ورسېدل اوله مرتدینو نه هم ډیر زیات کسان ووژل شول.

بالاخر داجګړه دمسلمانانو په ګټه تمامه شوه مسیلمه الکذاب په کې خپل سر وخوړ او مردارشو .

ابوبکر صدیق رضی الله عنه په دیارلسم هجري کال دشام دښارونودفتحې لپاره دمسلمانانو لښکرې واستاولې ، عمرو بن العاص ﷺ ته یې لارښوونه وکړه چې فلسطین ته لاړشي، او ابا عبیده بن الجراح او یزید بن ابی سفیان ، شرجیل بن حسنه رضی‌الله عنهم ته یې حکم وکړ چې دشام په طرف لاړشي.

په دیارلسم هجري کال د روم په خلاف داجنادین جګړه د رمله اوبیت جبرین ترمنځ په سیمه کې چې په فلسطین کې ده واقع شوه . همدغه شان دروم په خلاف یوه بله جګړه ددمشق او جولان ترمنځ په سیمه کې وشوه چې دادساراپېسیمې " مرج الصفر" په نوم سره شهرت لري .یوه بله جګړه هم دروم په خلاف داردن او فلسطین ترمنځ سیمه کې ترسره شوه داجنګدفحل په نوم یادیږي . ابو بکر صدیق رضی الله عنه وفات شو او عمر ابن الخطاب رضی‌الله عنه په دیارلسم کال دهجرت خلیفه شو . په څوارلسم کال دهجرت بیا دمشق فتح شواو داجګړه په داسې شکل کې مخ په وړاندې لاړ چې خالدبن ولید دلښکر په لومړي صف کې و په دې جګړه کې قیادت داباعبیده په لاس کې و اودرومیانو مشر باهان نومې سړی و.

مسلمانان او رومي لښکر دواړه دمشق ته نژدې مخامخ شول اود دواړو ترمنځ سخته نښته وشوه ، الله تعالی مسلمانانو ته بري ورکړه، رومیان ددمشق ښارته ننوتل اوپه ځان پسې یې دټولو کلاګانو ټولې دروازې بندې کړې، مسلمانانو ددمشق ښارخوشپې ورځې محاصره کړ. د منجنیق په واسطه یې دکاڼو باران ورباندې

جوړکړ. باهان دماشوم دزيړيدو په وجه يوه لويه ميلمستيا تياره کړې وه. رومي لښکرد ډوډۍ اوشرابو په خوراک څښاک کې مشغول وو . خالد بن وليد له پړونه زينې جوړې کړې. پخپله خالدبن وليد ، قعقاع بن عمرو او مذعور بن عدي رضي الله عنهم وړاندې شول دپړونه جوړې کړې زينې يې په ديوالونو کې زړونده کړې اومجاهدين په ديوالونو باندې وختل. دالله اکبر ناره يې پورته کړه. روميان ډير وارخطا اوګډوډ شول. خالد دښار دروازې خلاصې کړې اوپيره داران يې ووژل. مسلمانان له دغو دروازو نه دمشق ته ننوتل. اودښار له بل لورې نه ابی عبيده ﷺ دسولې له لارې ننوت. دواړه ډلې يعنی دخالد اوابي عبيده لښکرې يوبل ته مخامخ شول اوپه دې ترتيب ددمشق ښار نيم دجنګ له لارې او نيم دسولې له لارې دمسلمانانو په لاسوکې پرې وتلو. دهجرت په پنځلم کال ديرموک معرکه وشوه داډيره شديده او عظيمه پيښه وه . په دې جګړه کې روميان درې لکه وو اودمسلمانانو شمير ديرش زره و او اميرې ابو عبيدة ابن الجراح و. روميانو خپل لښکر ټولې ټولې په زنځيرونو تړلي وو چې تيښته ونکړي کله چې الله جل جلاله روميان له شکست سره مخ کړل همدا زنځيرونه الله جل جلاله ددوی د هلاکت سبب وګرځول هغه په دې ډول چې کله به يو تښتيده نوله خپل ځان سره په زنځير کې تړلې عسکر به يې هم له ځان سره کشول ديرموک دسمې زمکې نه اخوا يوه ژوره ستره کنده وه نودروميانو په لس ګونو زره عسکر په دغه وادي او کندی کې وغورځيدل اوپه خپل مرګ مردار شول په يرموک کې دمسلمانانو واعظ او نصحيت کونکي ابو سفيان رضی الله عنه و دادخپل زوی يزيد تر بيرغ لاندې و . ده به مسلمانانوته په خپل وعظ کې داويل . داورځ دالله جل جلاله له نعمتونو څخه يو نعمت دی نو په ازمووينه کې ځانونه ښه بريمن کړئ اوله الله جل جلاله نه به يې پدی الفاظو دعا غوښتله " يانصرالله اقترب " ای دالله مرستې او نصرته رالنډ او رانږدې شه . دهجرت په پنځلسم کال په عراق کې دقادسيه جګړه وشوه. په دې جګړه کې دمسلمانانو شمير اته زره و اوسعدبن ابی وقاص يې اميرو، ددښمن شمير شپيته زره او مشر يې رستم و.

الله تعالی مسلمانانو ته دقادسیه په جنګ کې لوی بری ورکړه اودښمنانو سخته ماته وخوړه رستم اودهغه زرګونه جنګیالي ووژل شول. مسلمانانو له هغوی نه ډیر زیات دغنیمت مالونه ترلاسه کړل. دقادسیه جګړه دفارس دښارونو دفتح کولو لپاره دکنجي کار وکړ.

په شپاړلسم هجري کال دجلولاجګړهٔ وشوه. داجګړه د اتش فرست فارسیانو په خلاف دجلولا دنهر له هغه لوری نه چې ددجلې نهرته وتلی ده شروع شوه. الله تعالی فارسي لښکر ته لویه ماته ورکړه. اوتقریباً دیولک شاوخوا جنګیالي یي ووژل شول او مسلمانانوپه لویه پېمانه د غنیمت مال ترلاسه کړ.

له دیارلسم هجري کال نه نیولی ترشپاړلسم هجري کال پوری مسلمانانو دکسری اوقیصر په حکومتونو او تختونوباندی قبضه وکړه. اودومره غنیمت یې ترلاسه کړه چې لدینه مخکی دومره غنیمت یې چیرته نه و ترلاسه کړې، اونه چاددومره غنیمت ترلاسه کول اوریدلي وو .دغنیمت په مالوکې سره زر سپین زر، وربښم، جواهرات بنګلې او ښارونه او نور ډیر قیمتي شیان شامل وو.

په شپاړلسم هجري کال عمربن الخطاب ﷺ دشام په طرف تشریف یو وړ اوبیت المقدس یې له جنګ نه پرته د روغې جوړې له لاری فتح کړ.

په شلم هجري کال مصرله ډیر سخت قتال اوجنګ نه وروسته دمسلمانانو په لاس فتح شو همدغه راز په شلم هجري کال کی تستر هم فتح شو چی مسلمانانو دابو موسی الاشعري ﷺ ترقیادت لاندی دیوکال راهیسی محاصره کړی و، اوددښمن لښکر قائد هرمزان هم هلته دمحاصرې په حالت کی و اوپه کلاکې یې ځان پټ کړی و له کافرانو نه یوسړی په پټه حضرت ابوموسی اشعري ﷺ ته راغی او ورته یی وویل : که تاسی ماته زماله کورنۍ سره امان راکړئ نو زه به تاسو ته په تستر(ښار) کی دننه کیدو پټه لاره ګودره وښایم.

حضرت ابوموسی اشعري ورسره ومنله. هغه وویل : تاسی له ماسره یو پوه لامبو وهونکی هوښیار سړ ی ملګری کړئ. حضرت ابوموسی اشعري ﷺ مجزاة بن ثور ﷺ ورسره ملګری کړ. دواړه داوبو له لاری ددیوال په پناه کی دبطخو پشان کله په

لامبو او کله په خاپوړو هلته ورسېدل او تولـه لاره يې وپيژندله. هلته يې هرمزان هم وليد دهغـه دوژلو اراده يې وکړه خو بيا په دې وجه وروسته شو چې هسې نه راز فاش نه شي. مجزاة ﷺ بيرته ابې موسى اشعري ﷺ تـه راغى اولـه خان سره يې پنځه ديرش نـور مجاهدين هم مـلګري کړل دغـه کسان دبطخو پشان دلامبو په ذريعه ښارتـه ورسېدل هلتـه يې ددښمن لـه لښکر سره جنګ يې شروع کړ، پخپله مجزاة بن ثور رضى الله عـنه ددښمن دلاسه ولګيد اوشهيدشو.مسلمانانو ته دسهار دلمونځ د اداکولو فرصت دسختى جګړې لـه کبله پيدا نه شو اودسهار لمونځ يې له ماسپښين سره وکړه.

هرمزان دعمربن الخطاب ﷺ په حکم سره لـه کلانـه کوز شو، اسلام يې راوړ او مدينى منورى ته لاړ.

په کال يوويشتم کى عمروبن العاص ﷺ اسکندريه فتحه کړه .

لـه قبطيانو او روميانو سره يې سخته جګړه وکړه او له ماتى سره يې مخامخ کړل او دمقوقس څخه يې په زور ونيولـه او په ښار باندې يې د مسلمانانو پهره داري مقرره کړه لدېنه وروسته عمروبن العـاص رضى الله عنه مصرته راستون شو دهر قل زوى قسطنيطن دورمي بحري قواوو سره په اسکندريه باندې يرغل وکړ او ترخپلې ولکې لاندى يې راوستله اوپکې موجود مسلمانان يې ټول ووژل عمرو ابن العاص رضى الله عنه د١٥ زره کسيزه لښکر سره چې ښه په وسلو سمبال وو ورباندى يرغل وکړ او ددوهم ځل لپاره يې فتح کړه ، همدغـه راز په يوويشتم هجري کال دنهاوند جګړه وشوه، داډيره سخته جګړه وه. په دى جنګ کې کافرانو خپل ځانونه په زنځيرونو کى ترلي وو چى چيرته دمسلمانانو دمقابلى نه ونه تښتي ، مسلمانانو لـه کافر لښکر سره ډيـر سـخت اوکـلک جنګ وکـړ پـه زمکـه دانسـانانو دوينى ويـالى بهيدلـې دمسلمانانو مشر نعمان بن مقرن رضى الله عنه داس پښې وښوېدلې کافرو په غشي وويشت او شهيدشو. مشري حذيفه بن يمان رضى الله عنه ترلاسه کړ.

الله تعالى مسلمانانو تـه برى اودښمنانو تـه سخته ماتـه ورکـړه ، په دى جنګ کې تقريباً يولک نه زيات کافران ووژل شول.

دهجرت په اووه ویشتم کال معاویه بن ابی سفیان ﷺ دقبرص دجزیری دفتح کولو لپاره غزا وکړه. له هغه سره عباده بن الصامت رضی الله عنه هم ملګری و، خوقبرص دجنګ پرځای دسولې او روغې له لاری دمسلمانانو په لاس کی پری وت. په همدی ۲۷ کال عبدالله ابن سعد بن ابی السرح په افریقا کې له کفارو سره وجنګید عبدالله ابن الزبیر رضی الله عنه دهغوی پاچا "جرجیر" وواژه پدې سره الله جل جلاله کفار له ماتې سره مخ کړل او مسلمانانو ته یې فتحه وربه نصیب کړه. او ډیر غنیمتونه دمسلمانانو لاس ته راغلل.

په همدی کال عبدالله بن عامر ﷺ داصطخر ښار یې له ډیر سختی جګړې نه وروسته ونیو. ددښمن زیات کسان ووژل شول اوګڼ شمیر نور یې تېپیان شول. له فارسیانو سره یې سخته نښته رامنځ ته شوه چې دفارسیانو په ماتې او دمسلمانانو په بری پای ته ورسیده.

دهجرت په ۳۷ کال عبدالله بن حازم السلمي په ترکستان (افغانستان) کی کفاروته ماته ورکړه او بادغیس، هرات، مروه او نورښارونه یې فتح کړل.

په همدغه کال حارث بن مره الفهري هندوستان فتح کړ اوله همدې ځای نه دبلوچستان مکران سیمې ته او دقیقان غرونو ته ورسېدل.

په څلور څلوېښتم هجري کال کی مهلب ابی صفره په هندوستان کی غزاوکړه، په دری شپېتم هجري کال کی عقبه بن نافع الفهري رحمه الله افریقی ته لاړ او هلته یې له دصلیبانودکسیله نومی پاچاسره جهادوکړ. پخپله عقبه بن نافع او دهغه ځوتنه ملګري شهیدان شول. دهغه نائب بن زهیر بن قیس البلوي دهغوی انتقام واخست کسیله یې وواژه او په بربریانو(په غربي افریقاکې یو قوم دی) باندی غالب شو. په کال څلور اتیاوم هجري کی موسی بن نصیر داندلس ښارونه فتح کړل.

په اووه اتیاوم هجري کال کی قتیبه ابن مسلم په بخارا کې جهاد وکړ اوهغه یې فتح کړ. په کال اته اتیاوم هجري کی مسلمه بن عبدالملک د روم په ښارونو کې غزا وکړه او الله تعالی ورته په ډیرو غزاګانو کی فتح وکړه.

قتیبه بن مسلم لـه ترکانو سره هم جهاد وکړ ترکانو او صُغد ته یې کلکه ماته ورکړه
. په کال نوي یم هجري کی قتیبه بن مسلم دطالقان په ښار باندی قبضه وکړه .

په کال دری نویم هجری کی قتیبه بن مسلم سمرقند ته راغی دلته لـه ترکانو سره یی سخت جنګونه وکړل بالاخرئې هغوی ته ماته ورکړه اودسمرقند په شمول شاوخوا ډیری سیمې یې ونیولې.

په کال ۹۸ وم هجري کال یزیدبن المهلب بن ابی صفره دطبرستان دنیولو لپاره جهادوکړ. دهغه ځای خلکوته یې ماته ورکړه اوزیات غنیمتونه یې ترلاسه کړل .

په همدی کال سلیمان بن عبدالملک ډیرلوی لښکر دقسطنطینه د نیولو لپاره برابر کړ . دلښکر قیادت دمسلمه بن عبدالملک په لاس کې و .

مسلمانانو قسطنطینه دیرش میاشتې محاصره کړه په دی وخت کی مسلمانانو ډیره لوږه تنده او تکلیفونه ولیدل خود قسطنطینه په نیولو باندی بریالي نه شول کله چې عمربن عبدالعزیز دخلافت واکي په لاس کی ونیولې نو اسلامي لښکر یې لـه قسطنطینې نه راوغوښتل.

جهاد اوفتوحات دعباسیانو پـه دورکې هم دشرق پـه مختلفو علاقو اوسیمو هندوستان اوچین کی جاري و. همدغه راز په شمالي جبهو کی لکه روم اوپه غربي جبهو کې لکه په اروپای کې اندلس او نورو ځایوکې روان و.

کلـه چی پـه شام کی لـه صلیبیانو سره دمسلمانانو جنګ ونښت نـو مسلمانانو دسلطان نورالدین زنګي پـه مشري لـه صلیبیانو نه ګڼ ښارونه آزادکړل، همدغه راز سلطان صلاح الدین ایوبي هم لـه صلیبیانو سره ګڼ جنګونه وکړل چی دحطین جنګ ډیر زیات مشهور دی ځکه چی ددغه جنګ په نتیجه کې بیت المقدس آزاد شوی و.

کلـه چی تاتاریانو دمسلمانانو په خلاف جنګونه شروع کړل اوترشام پورې ورسېدل نـو مسلمانان پـه پوره بهادرۍ او جرائت سره دهغـوی مقابلې تـه ووتـل. الله تعالی مسلمانانو تـه بری ورکړ اوپه ګڼو محاذونو کې یې ورتـه ماتـه ورکړه چی عین جالوت جنګ پکې زیات مشهور دی دجهاد دروازه دمسلمانانو پـه وړاندی دقیامت ترورځې خلاصـه ده داسلام ژرنده چالانده ده اولـه کفارو سره قتال نه دی بند شوې اونه به بندشي .

د ري دېـــرشم بـاب

د قـوت اوبهادرۍ مدح (ستاینه) اود بـزدلـۍ او کمزورۍ مزمت

پررسول الله ﷺ به قوي اوغښتلي مومن ډير ګران و. لکه چي په حدیث کی دي.

((عن أبی هريرة ﷺ قال : قال رسول الله ﷺ : ((المؤمنُ القوي خيرٌ وأحبُّ إلى الله من المؤمن الضعيف ، وفي كلٍّ خير، احرص على ما ينفعك ، واستعن بالله ولاتعجز))[1]

له ابی هريره ﷺ نه روايت دی هغه وايی چی رسول الله ﷺ وفرمايل:
غښتلی مؤمن له ضعيف مومن نه ډير غوره اوپه الله تعالی باندې ډيرګران دی. اوپه هريو کې خير دی ، دهغه څيز حرص کوه کوم چی تاته (ديني) ګټه رسوي له الله تعالی نه مرسته وغواړه او کمزوري مه ښايه.

((روی البخاری ومسلم عن أنس بن مالك ﷺ أن رسول الله ﷺ كان يقول : ((اللهم إني أعوذبك من الهم والحزن ، وأعوذبك من العجز والكسل، والجبن والهرم والبخل، وأعوذبك من عذاب القبر)).[2]

له انس بن مالک ﷺ نه روايت دی چی رسول الله ﷺ به داسی دعا ء کوله.

---

[1]ــ رواه مسلم في القدر : ٤/ ٢٠٥٢

[2]ــ رواه مسلم في الذكر والدعاء : ٤/ ٢٠٧٩ والبخاري في الدعوات : ٧/ ١٥٩

ای زماربه ! زه له تانه دپریشانی او غم نه پناه غواړم ، ای الله! په تاباندې له کمزوري اوسستی نه پناه غواړم ، له بزدلی زیات بوډاوالي بخل او دقبر له عذاب نه پناه غواړم .

دبخاري په یو روایت کی داسی راغلی دي :

((اَللهُمَّ اِنِّی اعوذبك من الهم والحزن والعجز، والکسل، والبخل والجبن ، وضلع الدین وغلبة الرجا ل.))

ای زماربه! زه له تانه پناه غواړم له فکر او غم نه، له کم همتی اوسستی نه ، له شومتوب او بزدلی نه، دقرض دبوج اودخلکو له غالب کیدونه.

رسول الله ﷺ پخپل تعوذ کې د هم او حزن ترمنځ څومره ښکلې یوځاې والی راوستلې دی. ځکه چې له هم نه عبارت هغه ویره ده چې د راتلونکو حالاتو په وجه راځي. او له حزن نه مراد هغه غم افسوس دي چی وړاندې تیرشوې څیزوي.

رسول الله ﷺ پخپل دعاکې کمزوري اوسستي دواړه سره جمع کړل ، ځکه چې دکمزوري معنی ده کم همتي یعنی یوسړی چی څه کول غواړي دهغه دکولو توان پخپل ځان کی نه ویني. اودکسل (سستي) معنی ده په بندګانو باندی چی دکومو واجبي کارونو اداکول ضروري دي په هغه کی دی سست وي اوکولو ته یې بدن مړوي. رسول الله ﷺ بزدلی او بخل جمع کړل، ځکه چې بخل عبارت دی دمال په ورکولو کې شومتیا کول اودجبن مطلب دی په جهاد کې دخپل ځان له ځارولونه ډډه کول او وروسته کیدل.

همدغه راز محمد ﷺ پخپل دعاکې قرضداري اود خلکو غلبه دواړه یوځای کړل، ځکه چې قرضداري دانسان په باطن حمله اوبوج راوړي اودخلکو غلبه عبارت دی په ظاهر بدن باندی استیلا اوبرتري پیداکول او انسان دهغوی محکوم کیدل . ددغو شیانو ترمنځ داښکلې اجتماع اویوځای والی راوستل دهغه صلی الله علیه وسلم په حق کې ځکه عجیبه خبر نده چې هغه ته جوامع الکلم ورکړی شوی دی .

((و روى البخاري ومسلم عن مصعب بن سعد بن أبي وقاص قل : كان سعدٌ يأمرنا بخمسٍ، ويذكرهن عن رسول الله ﷺ ، أنه كان يأمُربهن : ((اللهم إني أعوذبك من البخل، وأعوذبك من الجبن ، وأعوذبك أن أرد إلى أرذل العمر، وأعوذبك من فتنة الدنيا _ يعنى فتنة الدجال – وأعوذبك من عذاب القبر.)) [1]

له معصب بن سعدبن ابى وقاص نه روايت دى هغه وايي چې سعد رضي الله عنه به موږ ته دپنځوشيانوامر كاو اوموږ ته به يې ويل چې ددى حكم رسول الله ﷺ كړيدى.

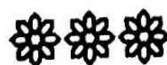
هغه پنځه شيان دادي:

اى الله ! زه پناه غواړم پرتاله بخل نه ، پناه غواړم پرتاله بزدلۍ نه، پناه غواړم پرتا لدينه چې زه دبوډاتوب بدترين عمر ته ورسيږم ، پناه غواړم پرتا ددنياله فتنې نه يعنى ددجال له فتنې نه او پناه غواړم پرتا دقبرله عذاب نه.

((عن زيدبن ارقم رضي الله عنه قال : لاأقول لكم إلاَّ كما كان رسول الله ﷺ يقول: أللهم إني أعوذبك من العجز والكسل والجبن والبخل والهرم وعذاب القبر.)) [2]

له زيدبن ارقم رضي الله عنه نه روايت دى هغه وايي : زه تاسوته هغه څه وايم چې رسول الله ﷺ فرمايلى دي : هغه ﷺ به فرمايل :

اى الله! زه پرتا پناه غواړم له ناتواني، سستي، بزدلۍ، بخل، له بوډاتوب اودقبرله عذاب نه.

---

[1]_ رواه البخاري في الدعوات: ٧/ ١٥٨ ومسلم في الذكر والدعا : ٤/ ٢٠٨٨

[2]_ رواه مسلم في الذكر والدعاء : ٤/ ٢٠٨٨

فــصل

له ځان نــه دبزدلۍ دويستلو طريقه

پوه شه چې بزدلي دبهادرۍ ضد دی، او شجاعت پخپل کار کې دزړه ثبات او استقامت ته ډېل کيږي. زړه دټولو کمالاتو او داوچتو مرتبو دترلاسه کولو لپاره يو بنسټيز څيز دی . دزړه ثبات دعقل او مزاج له سلامتيا نه پرته ممکن نه دی. دزړه کمزورتيا په قوت کې کمي راولي اودغه کمزورۍ دبزدلۍ سبب ګرځي.

اوکه چيرته قوت په زړه کی ډير زيات والې راولي او د اعتدال له حدنه يې وباسي نودا دبی پروايي سبب ګرځي، بزدلۍ اوبی پروايي دواړه بدڅيزونه دي ، په دی کی مطلبي څيز دزړه اعتدال دی چی له افراط اوتفريط نه پاک وي اوهمدغه اعتدال دبهادرۍ سبب ګرځي.

په بزدلو خلکو باندی واجب دي چی دخپلې بزدلۍ علاج وکړي اودا علاج په هغه صورت کی کيدی شي چی دبزدلۍ علتونه اوسببونه لرې کړې شي ، کله کله د جبن اوبزدلۍ علت جهل او ناپوهي وي خو جهل په تجربې سره لرې کيږي. کله کله دبزدلۍ علت ضعف وي اوضعف هله لرې کيږي چی هغه کارونه بيا بيا وکړي له کومو کارونو نه چې ويريږي. ترڅوله دغوکارونو سره عادي شي اوويره يې ختمه شي

موږ ډير هغه کسان ليدلي دي چی په لومړی ځل دمناظرې، امامت، وعظ او يا دپاچا په وړاندې دخبرو لپاره ودريږي، دهغوی ژبه وچيږي پښې اولاسونه يې ريږدي اوزيات وارخطا کيږي داځکه، چې داکار هغه لپاره په لومړي ځل پيښ شوې وي اوکله چې داکار بيابيا وکړي نوټوله ويره يې ختميږي اوبيا په بهادرۍ سره داکارونه ترسره کوي.

په طبعي اخلاقو کې تغير او بدلون راتلای شي اوپه دی باندی دليل دادی چې تاسې به دمداريانو واړه زامن ليدلي وي چی غټ او ويرونکي مار په ډير زړه ورتوب سره نيسي مګريو بهادر سړی نه شي کولې چی مارته لاس قدرې نژدې کړي. ددی وجه داده چی ماشوم له دی کار سره عادي شوې وي او هيڅ قسم ويره ترينه نه

کوي. همداماشوم به ګوری چې دچندخې نه به هم کله کله ویریږي ځکه چې ورسره عادت به نه وي.

همدغه شان ډیر خطرناک اوداړوونکي ځناور انسان پخپل مینې او انس سره په لږوخت کې ځانته تابع کوي. اوداکار له څه مشق او تمرین نه وروسته ترسره کیږي. همدغه راز لږغوندې خواري نه وروسته موږ د دوه دښمنو حیواناتو ترمنځ هم الفت او مینه پیداکولی شو لکه دلیوه او خرګوش، دپیشو او موږک ، سپي او پیشو ترمنځ دوستي او مینه ، او موږ ددی مثالونه ډیر زیات لیدلي دي. چې پیشو اوسپي دواړه په یو تخته باندې ویده وي همدغه راز موږک په پیشو باندې سور وي اوپیشو ورته څه نه واي، همدغه راز لیوه او خرګوش هم په یوځای کې اوسیږي خویوبل ته هیڅ نه وایي خوداهله چې کله ددواړو ترمنځ اوږده زمانه الفت راشي لکه چې حیوانات له مشق او تمرین نه وروسته له یوبل سره مینه کولی شي او خپل عادتونه پریږدي نو انسان خوپه طریقه اولی سره دتعلیم اثر ښه قبلوي اوله هرقسم جبن او بزدلۍ اونورو نه وتلی شي.په دی خبره ځان پوه کړئ قوت دنفس او کلک عزم په غلبې اوبری باندی بری سبب ګرځي. چاله حضرت علي ﷺ نه پوښتنه وکړه چې تاسي غټ غټ بهادران څنګه راپرزوئ ؟ هغه ﷺ وفرمایل : کله چې زه له چاسره مقابلې ته را اوځم نوزه له مخکې نه دانیت کوم چې دابه زه خامخا لاندې کوم او وژنم به یې او هغه هم دځان سره داسنجولی وي چې دی به مارا لاندی کوي او وژني به مې نو زمانفس اودهغه نفس دواړه دهغه په خلاف زمامرسته کوونکي جوړشي ځکه خو ځینو پوهانو دالارښوونه کړی ده چې په جنګ کې جرائت له خپلو زړونو سره جوښت او پیوست ګرځوي ځکه داد بري او کامیابي سبب دی دپخوانیو مشرانو متل دی چې هرچاخپل دښمن وویراو هغه دځان لپاره لښکر تیار کړ که چیرته موږ دپخوانیو خلکو ددغو خبروته دتجربې په نظر وګورو نو موږ ته به دامعلومه شي چې په جنګ دپرمختګ کوونکو په نسبت تیښته کوونکي خلک زیات مړه کیږي.

هغه انسان خپل مقصود او مرام ته رسیدلی شي چې له زړه نه وهمونه او وسوسې لرې کړې اوپه پوره زړه ورتیا سره پرمخ تګ وکړي لکه شاعر ویلي دي من راقب

الناس مات هما وفاز باللذة الجسور يعني څوک چې له خلکو وويريد هغه به له غم څخه مړشي اوشجاع او زړه ورسړي په لذتونو او خوندو نو برى مندكيږي. له جنګ نه تښتنه كول دمرګ يودسترخوان دى اوپه همدې سره ددښمنانو حوصلې هم مزبوتيږي. او تښتيدونكي رسواكوي كه څوک غواړي چې بهادر شي نوپه زړه كې چې كومې وسوسې او وهمونه راځي هغه بايد يواځې اويواځې دميړانې او بهادرۍ له لارې له زړه نه وباسي. مثلاً يوسړى غواړي چى له خپل مال نه څه خيرات اوصدقه وركړي نوكه ايمان يې ضعيف وي نوپه زړه كى يې خړه اوپريشاني پيداكيږي، شيطان ورته فقر مخامخ كوي او ورته وايي چى كه تاخپل څه مال خرچ كړ نوپخپله به محتاج شې لكه چى الله تعالى فرمايي:

﴿الشيطنُ يعدكُمُ الفقر ويأمركم بالفحشاء﴾ (البقرة :۲٦٨).

شيطان تاسې ته فقر وړاندې كوي اوتاسوته دبدۍ امركوي.

پس چاچى خپل مال دالله په لاره كې په پټه صدقه كړه نودابهادر اوقوي دى.

لدينه مراد دانه دي چې ددى بدن ډيرقوي دى بلكى لدينه دهغه دزړه قوت مراد دى چى دالله تعالى اوامر ترسره كوي اوله نواهيونه يې ډډه كوي يو انسان كاميابي اوله بدونه ځان ژغورل صرف اوصرف دزړه په قوت سره ترلاسه كولې شي ځكه چى هغه بهادري اوشجاعت ته هڅوي .

امام ابوبكر طرطوشي پخپل كتاب سراج الملوک كې ويلي دي چې دزړه په قوت سره انسان دالله حكمونه پوره اوله نواهيوڅخه منع كيداى شي. د زړه په قوت سره انسان هرډول فضائل ترلاسه كولاى شي، همدغه راز دزړه په قوت اواستحكام سره انسان دخپلو نفساتي غوښتنو اورذائلو څخه ځان خلاصولې شي دزړه په قوت سره مشكلات اوتكاليف همدغه راز دخلكوبى وفايي زغملاى شي دزړه په قوت انسان دراز په ساتلو قدرت پيداكوي اوله ځان نه شرم او عاردفع كوي دزړه دقوت په وجه انسان دګرانو كارونو په طرف مخه كوي اوترسره كولاى يې شي. اونفس ته دنا خوخوشيانو درانده پيټى اوچتوي دزړه دقوت په وجه انسان دخپل عقل او سوچ هره اراده پوره كولې شي، همدغه راز دزړه په قوت سره يو انسان په ظاهره

دخپـل دښمـن پـه وړاندې خندلې شي اګرکه په زړه کې ورسره ډیر سخت عناد اوکینه ولري. دهمدغه زړه په قوت دخلکو په ناوړه اخلاقو او خویونو صبر کولی شي.

ابودرداء ﷺ وایي چې موږ دځینو خلکو په وړاندې خاندو خو زموږ زړونه پرهغوی لعنت وایي.

اوعلی ﷺ وایي چې موږ لـه ځینوداسې لاسونو سره مصافحه کوو چې دهغوی دلاسونو غوڅول غواړو.

واقعي چې په جائزو حالاتو کې داسي کول ډیر ګران کار دی ځکه چې بزدله سړې بې حوصله کیږي اوډ زړه ټولې خبرې باهر وباسي اوخپل مقصد ته نشي رسیدلې.

طرطوشي وایي چې مېړانه اوشجاعت په درې ډوله دي :

لومړی داچې یوسړی د دوه صفونو ترمنځ ودریږي اودښمن تـه چیلنج ورکړي اودا آواز وکړي چې ایا څوک داسې شته چې له ماسره مقابلې ته ووځي ؟

دویـم داچې سړی ددښمـن لـه لښکر سره دسخت جنګ پـه وخت کې چې خلک له ویرې نـه پـه لړزان وي هم شجاع مطمئن اوحاضر دماغ واوسي، خپل زړه قوي وساتي او هوش حواس لـه لاسه ورنکړي. اودعادي حالاتو په شان په خپل واک کې وي .

دریم کـه مجاهدین عقب نشیني وکړي نو ددښمـن پـه وړاندې ودریږي. او وهل ورسره پیـل کړي اوکله دخپلو ملګرو خواته راځي دخپلو ملګرو زړونه قوي او جرئت ورتـه ورکړي، کمزوری ملګري مطمئن کړي اوغیرت په کې راولي ، کوم یو ملګری چې وغورځیږي هغـه پاڅوي اوڅوک چې لـه تللونه پاتی شي هغه په شاکړي اوڅوک چې لـه اس نـه وغورځیږي هغـه اوچت کړي او مرستـه ورسره وکړي ترڅو دښمنان نا امیده اوپـه شاشي. ددغـه دریـم شجاعت دستاینې وړده اوپـه ټولـو بهـادرانو افضل اوغوره دی

داسلافو ویـناده چـې دتښتیدونکوشاته جنګیدونکي دغافلیـنوپه منځ کې شاته داستغفار کوونکی پشان دي.

((عـن ابـى هريرة ﷺ عن رسول الله ﷺ قال: "ليس الشديد بالصُّرعة انما الشديد الذى يملك نفسه عندالغضب".))[1]

لـه ابى هريره ﷺ نـه روايت دى چى پهلوان هغـه څوک نه دى چى څوک څملوي بلكى پهلوان هغه دى چى دغصې په وخت كې پخپل ځان قابو راولي.

عمربن الخطاب ﷺ فرمايلى دي چې ديو انسـان عزت دهغه تقوى ده، دين دهغه شـان دى، مـروت اوښـه سـړي تـوب دهغـه اخلاق دي جـرئت اوجبن غريـزي اوطـبعي خويونه دي چى الله تعالى چاته وغواړي ورته وركوي يې. پس بزدل سړى لـه خپـل مور اوپلار نـه تښتي. اوجري سړى لـه هغه څخه دفاع كوي چې خپل ځاى ته يې درسيدو امكان نـه وي اومـرګ لـه مقروشيانو څخه يو مقررشى دى . اوشهيد هغـه دى چى دخپل ځان احتساب وكړي . (يعنې نيت يې خالص وي)

په دى اړه يو شاعر ډير ښه ويلي دي

يَفِرُّ جبَانُ القومِ عن ام نفسـه ويحمىْ شُجاع القوم من لايناسب

يعنى ډارن خلک لـه خپـل سوري نـه ډاريكي اوتيښتـه تـرې كوي او شجاع وبهادر خلک دهرچا حفاظت او ساتنه كوي اګركه خپل يې هم نه وي .

لـه همـدى كبله عـربو ويـلي دي چى بهـادري اومېړانـه ډال اومحـافظ دى اوبـزدلي دخپل ځان لپاره هلاكت دى اودا ډير بدترين خصلت دى .

((روى ابـوداود وابـن حبان عن ابي هريرة رضى الله عنهم عن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال مشرمافى الرجل شح هالع . وجبن خالع .))[2]

لـه ابـو هريـره رضـى الله عـنه نـه روايـت دى چې رسـول الله صلى الله عـليه وسـلم فرمايلي دي پـه سـړي كې دادوه خويونـه ډيربددي يو غمجنوونكى بخل (يعنى هغه

---

[1]- رواه البخاري في الادب : ٧/ ١٩ ومسلم في البر والصلة : ٤/ ٢٠١٤.

[2]ــ رواه ابو داود فى الجهاد ٣/ ٢٦ وموارد الظمان صفحه ٢٠٧ والحديث صحيح.

بخل چې سړی دواجبي حقونو اداء کولو نه بې پروا کړي) او بل هغه بزدلي اودارنتوب چې په سړي کې دومره مضبوطه وي اوداسې غلبه يې وربانندی کړی وي چې دډارله وجهې يې زړه ووځي .

يوپوه شخص ويلي دي چې تاسې پخپل ځان باندې سخيانو اوبهادرانو صحبت لازم وګرځوئ ځکه چې ددوی په الله باندی ډير ښه ګمان وي.

بزدل سړی په حقيقت کې دالله تعالى په قضا او قدر باندی شک اوبدګماني کوي . کوم سړی چې دايقين لري چې دمرګ نيټه نه وروسته کيږي اونه مخکې کيږي نوهغه په هيڅ حالت کی بزدلي نه کوي نه ډاريږي اونه دجنګ له ميدان نه تښتي.

الله تعالى پخپل کلام کی فرمايلی دي :

﴿فاذا جاء اجلهم لايستأخرون ساعة ولايستقدمون ﴾ (النحل: ٦١)

کله چې دهغوی دمرګ وخت راشي نو يوساعت نه وروسته کيږي اونه مخکې کيږي اوداهغه څه دي چې رسول الله ﷺ دهغه پوره وضاحت کړيدی.

((عن ابن عباس رضي الله عنهما قال: كنت خلف النبى ﷺ يوماً فقال: ((ياغلام : إني أعلمُكَ كلمات: احفظ الله يحفظْك ، احفظ الله تجده تجاهَك ، إذا سألت فأسألِ الله ، وإذا استعنت فاستعن بالله ، واعلم أنَّ الامَّةَ لو اجتمعت على أن ينفعوكَ بشى، لم ينفعوك إلاَّ بشى ءٍ قدكتبه الله لك ، وإن اجتمعوا على أن يضروك بشى لم يضروك إلاَّ بشى قدكتبه الله عليك ، رفعت الأقلام ، وجفَّت الصحف .)) [1]

له ابن عباس رضي الله عنه نه روايت دی هغه وايي چې زه يوه ورځ دنبی کريم ﷺ شاته روان وم. هغه ﷺ راته وفرمايل : ای هلکه ! زه تاته څوکلمې درښايم . دالله جل جلاله

[1] ـ رواه الترمذي في صفة القيامة : ٤/ ٦٦٧ والحديث صحيح .

داحکامو حفاظت او رعایت کوه هغه به ددنیا او آخرت له شرونو څخه ستاحفاظت وکړي دالله جل جلاله داحکامو حفاظت او ساتنه کوه هغه به ته مخامخ ووينې کله چې څه غواړې نوله الله نه يې وغواړه کله چې مرسته غواړې نوله الله نه مرسته وغواړه ، پوه شه چې که ټول امت په دې خبره راغونډ شي چې تاته ګټه ورسوي نو هغوی صرف دومره ګټه در رسولی شي څومره چې الله درته ليکلي دي اوکه هغوی ټول دی لپاره راغونډ شي چې تاته ضرر ورسوي نو هغوی به تاته صرف دومره ضرر ورسوي چې الله تعالی درته ليکلی وي. قلمونه پورته شويدي او صحيفې وچې شويدي.

فصل

د رسول الله ﷺ د شجاعت په باره کې

رسول الله ﷺ له ټولو خلکونه زيات شجاع اودقوي اوثابت زړه خاوندو .

رسول الله ﷺ له داسې ډيرو سختو مشهورو واقعاتو سره مخامخ شويدی چې له هغوی نه ډير غټ غټ بهادران تښتيدلي دي خو محمد ﷺ له خپل ځای نه نه دی خوځيدلې اوکلک ولاړ دی. او هغه صلی الله عليه وسلم داسې پرمخ تلونکي وچې نه يې شا اړولې اونه هم له خپل ځای نه لرې شوې هغه کله هم له جنګ نه تيښته نده کړی هغه له تيښتې نه بالکل منزه و. لکه چې دبخاري او مسلم په يو حديث شريف کی راغي.

((عن أنس بن مالك رضي الله عنه قال : كان رسول الله ﷺ أحسن الناس، وكان أجود الناس، وكان أشجع الناس! ولقدفزع أهل المدينة ذات ليلة ، فأنطلق ناس قبل الصوت ، فتلقاهم رسول الله ﷺ ، وقد سبقهم إلى الصوت ، وهو

علـى فرسٍ لأبي طلحة عُرْيٍ ، وفي عنقه السّيف ، وهويقول: ((لم ترُاعوا... لم تُراعوا ..)). [١]

لـه حضرت انس بن مـالک ﷺ نه روايت دی هغه وايي چې رسول الله ﷺ لـه ټولو خلکونه زيات ښکلې ، لـه ټولو نه زيات سخي او لـه ټولونه زيات بهادر و . يوه شپه دمدينې اوسيدونکو يوه خطرناکه او ويريدوونکي آواز واوريد هغوی چې دهغه آواز په طرف لاړل نوګوري چې محمد ﷺ را روان دی محمد ﷺ لـه ټولـو نـه وړاندې هغه ځای ته ځان رسولې و. هغه ﷺ دابی طلحه اس باندی لـه زين نه بغير سورشوی و، په غاړه کې توره ځوړنده وه اوخلکوته يې ويل : مه ويريږئ هيڅ خبره نشته ، مه ويريږئ هيڅ خبره نشته.

دبخاري په يوبل روايت کې دارروايت داسې راغلی دی چې خلک وويريدل رسول الله صلی الله عليه وسلم دابو طلحه رضی الله عنه په سست اوشاته پاتې کيدونکي اس باندی کيښناست اس باندی يې خپلې پښې وهلې او زغلاوئې او دپيښې ځای ته ئې ځان يواځې ورساوه خلکو ورپسې وروسته خپل اسونه وزغلول رسول الله صلی الله عليه وسلم سره په لارکې مخ شول هغه ورته وويل مه ويريږئ هيڅ خبره نشته (درسول الله صلی الله عليه وسلم دسوريدو په برکت) دابو طلحه رضی الله عنه اس داسې تيز او چابک شو چې په ژوند کې بيا بل اس نه شو ترې مخکې کيدای .

((عـن عـلي بـن أبـي طـالب رضـي الله عـنه ، قـال : كنّا إذا اشتدالبأس ، واحـمـرت الحـلق ، أتّقينا برسول الله ﷺ ، فما يكون أحدٌ أقرب إلى العدوّ منه!ولقد رأيتني يوم بدر، ونحن نلوذُ بالنبى ﷺ ، وهو أقربنا إلى العدو، وكان من أشدُ الناس يومئذ بأسا.)) [٢]

---

[١]ــ رواه البخاري في الجهاد : ٣/ ٢٢٨ ومسلم في الفضائل : ٤/ ١٨٠٣.

[٢]ــ رواه مسلم في الجهاد : ٣/ ١٤٠١

له علي ابن ابی طالب ﷺ نه روایت دی هغه وایي کله به چې جنګ ډیر سخت ګرم شواوسترګې به سرې شوې نو موږ به دنبی کریم ﷺ په څنګ کې پناه اخستله. له موږ نه به بل هیڅوک له نبی کریم ﷺ نه زیات دښمن ته نژدی نه و. موږ دبدر په ورځ هم دنبی کریم ﷺ پناه آخستې وه هغه ﷺ زموږ له ټولو نه دښمن ته زیات نژدی و. په دی ورځ هغه له ټولونه سخت جنګ کړی و. (هغه سړی به ډیر بهادر و چې رسول الله ﷺ ته به زیات نژدې و ځکه چې محمد ﷺ به دښمن ته زیات نژدې و.)

((عن أبی اسحاق السبیعي قال : سأل رجل البراء بن عازب رضی الله عنه : أفررتم عن رسول الله ﷺ یوم حنین ؟ قال البراء: لكنَّ رسول الله ﷺ لم یفر. وكانت هوازن یومئذ رماة ، وإنّا لما حملنا علیهم انكفوا ، فأقبلنا علی الغنائم، فاستقبلونا بالسهام .ولقد رأیت رسول الله ﷺ علی بغلته البیضاء وأبوسفیان بن الحارث آخذٌ بلجامها ، وهویقول : ((أنا النبیُّ لاكذب ، أنا ابنُ عبدالمطلب)). [1]

له ابی اسحاق السبیعي نه روایت دی هغه وایي چې یوسړی له براء بن عازب ﷺ نه پوښتنه وکړه چې ایاتاسې له محمد ﷺ نه دحنین په ورځ تښتیدلې وئ ؟

براء ورته وویل : لیکن رسول الله ﷺ نه وتښتیدلې . په دی ورځ هوازنو ډیرزیات دغشوباران جوړ کړې و. اوکله چې موږ پرهغوی حمله وکړ نو هغوی ماته وخوړه موږ دغنیمت دټولولو لپاره راغلو نو هغوی واپس شول اوپر موږ یې غشي وورول. په دی وخت مارسول الله ﷺ په سپینې قچرې باندی سور ولید. او ابوسفیان بن الحارث دهغه واګې نیولې وې. محمد ﷺ په زوره ویل : ای خلکو! زه نبی یم اوپه دی کی هیڅ دروغ نشته ، زه دعبدالمطلب زوی یم .

---

[1] ـ رواه البخاري في المغازي : ۵/ ۹۹ ومسلم في الجهاد : ۳/ ۱۴۱.

((عن العباس ﷺ أنه قال عن شجاعة رسول الله ﷺ يوم حنين : فلما التقى المسلمون والكفار، ولى المسلمون مدبرين، فطفق رسول الله ﷺ يركضُ بغلته نحو الكفار، وأنا آخذٌ بلجامها أكفُّها ، إرادة أن لا تسرع ، وأبوسفيان بن الحارث آخذٌ بركابه ، ثم قال:ياعباس:ناد أصحاب السَّمُرَةَ.[1]))

مسلم له عباس ﷺ نه روايت كړيدى چى هغه دحنين په ورځ دمحمد ﷺ دشجاعت په باره كې وويل : كله چي مسلمانان اوكافران پخپلو كې سره مخامخ شول اوجنګ ونښت نو مسلمانان په شاشول. مګر رسول الله ﷺ خپل قچر ددښمن په طرف چوكاو اومادهغه واګي كلكى كړې وې ترڅو ډيره منډه ونه هي. او ابوسفيان بن الحارث دهغه ركاب (داس سوار دپښو دكيښودوځاى) نيولې و. بيايي وفرمايل : اى عباسه ! اصحاب السمره (سمره دهغى ونى نوم دى چې په صلح حديبيه كې اصحاب كرامو دهغى لاندى درسول الله صلى الله عليه وسلم سره په مرګ باندى بيعت كړى و) ته اواز وكړه او را ويي بله.

همدغه راز محمد ﷺ داحدپه ورځ كلك ثبات اوبهادري ښكاره كړه. ابى ابن خلف پخپل اس باندى سورشو او دمحمد ﷺ دوژلو لپاره يې حمله وكړه. مسلمانان دهغه مخې ته ودريدل مګر رسول الله ﷺ هغوته وفرمايل : چې له مخې نه يې لرى شئ اوپريږې دئ چې زماطرف ته راشي. رسول الله ﷺ پرهغه نيزه وويشتله اوسيده دابى بن خلف په څټ باندې ولګيده هغه له اس نه لاندى وغورځيد. ابى بن خلف قريشوته لاړ، هغه ډير سخت ويريدلې و او ويل يې چې زه محمد ﷺ وژلې يم دهغه قوم ورته وويل څه خاص تكليف او زخم درته نه دې رسيدلې. هغه وويل : محمد ﷺ ماته ويلي وو چې زه به تاوژنم اوهغه رښتونى دى. په الله قسم كه چيرته هغه پرمالاړې هم ګوزار كړى واى نوزه به يې وژلى وم. ابى بن خلف مكې ته د رارسيدو په وخت كې په

[1] ــ رواه مسلم في الجهاد ۳/ ۱۳۹۸

لاره کې مړشو. درسول الله ﷺ دبهاد ي اوشجاعت کیسې دومره مشهورې دي چې دبیان محتاج نه دي. که بیاهم څوک وربانديې پوهیدل غواړي نودهغه ﷺ سیرت اومغازي کتابونو ته دې رجوع وکړي.

د رسول الله ﷺ شجاعت، دهغه دزړه ثبات دهغه دژبې رواني، دهغه دزړه اطمنان لدینه ښه معلومیږي چې هغه ﷺ داسراء (معراج) په شپه دلوی رب په وړاندې ودرید. اوداڅه معمولي خبره نده.

فـــصل

د دغه امــت مشهُور قهرمانــان

دمحمد صلی الله علیه وسلم په امت کې دقهرمانانوشمیر بې حسابه دې خو اصحا کرام رضوان الله تعالی علیهم اجمعین له رسول الله صلی الله علیه وسلم نه وروسته په ټول امت کې زړه ور او قهرمانان وو لکه چې الله تعالی دهغوی صفت په قرآنکریم کې کړیدی اوفرمایلی یې دي:

﴿مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ﴾ .

[الفتح : ۲۹]

محمد رسول الله دی اوهغه کسان چی ورسره دي پرکفارو ډېر سخت اوپخپلو منځونو کې ډیر مهربان دي.

ددغه امت له مشهورو قهرمانانو څخه څو په لاندې توګه دي:

(۱) **ابوبکر صدیق** ﷺ : درسول الله ﷺ لومړی خلیفه اوله هغه ﷺ نه وروسته له ټول مخلوق نه غوره او افضل دی.

دهغـه رضی الله عنه په باره کې علي رضی الله عنه ګواهي کړیده چی ابوبکر صدیق ﷛ لـه ټولو خلکونه زیات بهادر اوقهرمان دی.

یوه ورځ علي بن ابی طالب ﷛ دخپل خلافت په زمانـه کې پوښتنه وکړه چې پـه خلکو کې لـه ټولو نه زیات قهرمان اوبهادر څوک دی؟

خلکو ورتـه وویـل ای امیرالمونینـه ! همدا تـه لـه ټولوخلکونه بهادر یې. هغـه ﷛ وویـل ماچې لـه هرچاسره مقابله کړیده هغه مې لاندې کړی اوماته می ورته ورکړېده .لیکن په ټولوخلکو کی زیات بهادر ابوبکرصدیق رضی الله عنه دی. دبدر دجنګ په ورځ موږ درسول الله ﷺ لپاره یوخېری جوړ کړ او ومو ویل چې څوک به لـه رسول الله ﷺ سره ودریږي چی مشرکان ورته ځان ونه رسوي.

پـه الله قسم چې پـه موږ کې لـه ابوبکرصدیق رضی الله عنه نه علاوه یوکس هم هغه څېرې تـه ورنغې. هغـه درسول الله ﷺ دساتنې او حفاظت پـه خاطر توره پـه لاس دهغه پـه څنګ کی کلک ولاړ و .

یـوه ورځ پـه مکـه کې مشرکان لـه رسول الله ﷺ نـه راتاو شـول چایو خـوا راکـاږل اوچابل خوا تـه چاپړ مخې راغورځاو او ورته یې ویل : همداتا لـه ډیرو خدایانو نه یو خدای جوړکړیدی ؟

پـه الله قسـم چـې لـه مـوږ نـه یـوه هـم هغـوی تـه دنـږدی کېـدو زړه ونـکـړ مګـر ابوبکرصدیق ﷛ لاړ اودمشرکانو پـه وهلویې لاس پورې کړ. یو بـه یې وهلو اوبل تـه بـه یې ټیله ورکوله یوبه یي یوخواته راکاږه اوبل بـه یې بلې خواتـه. او ورتـه ویل بـه یې : هلاکت دی وي تاسولپاره ایاهغه سړی وژنی چې وايي الله یودی.

بیاعلي ﷛ وویـل : تاسوپه الله قسم درکوم چې ایـا دفرعون پـه آل کې هغـه سړی غوره دی چی ایمان یې راوړې و اوکه ابوبکرصدیق ﷛ ؟

خـلک غـلي شـول، عـلي ﷛ وویـل ایاتاسې ځـواب نـه راکـوئ؟ پـه الله قسـم چې دابوبکرصدیق ﷛ دژونـد یوساعت وخت دفرعون پـه قوم کې لـه ایمان راوړونکي

کس نه دټولې زمکې لـه ډکیدونه افضل دی. هغه سړي خوخپل ایمان پټ کړې و لېکن ابوبکرصدیق خپل ایمان ښکاره اعلان کړه.

بیشکه حضرت ابوبکرصدیق ﷺ لـه محمد ﷺ نه وروسته لـه ټولو خلکونه زیات بهادر اوقهرمان و. لـه ټولـو خلکونه دهغـه زړه ډیر کلک و حوصله یې مزبوته او حواس یې پخپل ځای وو، دهغـه په ثبات قلبي او بهادرۍ باندی دادلیل کافی دی چې دبدر په ورځ یې رسول الله ته وویل یارسول الله ، درب وعده تاته کافي ده هغه به ارو مرو تاسره کړې وعده پوره کوي. دهغـه ﷺ دبهادري ثبوت غزوه احد ، غزوه خندق اوصلح حدیبیه کې ترسترګوکیږي.

دابوبکر صدیق ﷺ دبهادري او استقامت برکت و چې دستری پیښې غټ مصیبت چې هغه درسول الله صلی الله علیه وسلم مرګ په وخت یې خپل ثبات او استقامت څرګند کړ او درسول الله ﷺ لـه وفات نه وروسته ټولو مشکلو اوسختو حالا تویاندې قابو راوست. کله چې رسول الله ﷺ دوفات خبرخپور شو نو اصحابو دغم دلاسه خپلې خوصلې لـه لاسه ورکړې ، د ډیرو خلکو عقل اوحواس ځواب ورکړ اوپښې یې وریږدیدلې، مګرابوبکر صدیق ﷺ په دغو ټولو حالاتو کی ثابت پاتې شو نه بې حوصلې شو اونـه هم وارخطا ، بلکې په ډېره ښه توګه سره یې ددغو سختو حالاتو مقابله وکړه او هرڅه یې سنبال کړل. کـه چیرته په دی ورځ دابوبکرصدیق ﷺ زړه دټول امت لـه زړونو سره تـلل شوې وای نودابوبکر صدیق ﷺ زړه به ترینه مزبوت ختلې و.

کله چې ابوبکرصدیق ﷺ تـه دخلافت درونـد بـار وسپارل شو نـو هغـه لـه ټولو نه وړاندې دمرتدینوپه خلاف جهاد وکړ آن تردی چې هغوی بیرته داسلام دین ته غاړه کېښوده همدغـه راز لـه زکـات نـه منکرو خلکوسره یـې جنـګ وکـړ اوهغـوی تـه یـې شکست ورکـړ کـه دهغـه ددغـو ورځو شجاعت او میړانه دټولی نړۍ په بزدلو او ډارنو خلکو ویشـل شـوی وای نـو ټـول بـه یـې زړه ور کـړی وای . پـه خدای قسم چې داهغه شجاعت دی چې دهغه په وړاندی غټ غټ بهادران هیڅ دي او هغه همت دی چې داوچتو همتونو خاوندان ورته لاس په سلام ولاړ دي . لدینه دابوبکرصدیق رضي الله

عـنه دحوصـلې اوبهـادرۍ ثبوت ترلاسـه کېـږي چـې هغـه څومـره زړه ور اوبهـادر شخصيت و.

(۲) **حضرت عمر** ﷺ :دعمر ﷺ شجاعت اوبهادري تردی حده رسېدلې و چې شيطان به له هغه لارې نه تښتيدو په کوم لاره به چې حضرت عمر ﷺ روان و.

((روى البخاري ومسلم عن سعدبن أبي وقاص رضي الله عنه ، أنَّ رسول الله ﷺ قـال لعمـر: ((يـا ابن الخطاب : والذي نفسي بيده ما لقيك الشيطان سالكاً فجًا إلاَّ سلك فجًا غير فجَّكَ))[1].

بخاري او مسلم لـــه سعدبن ابی وقاص ﷺ نه روايت کړيدی چی رسول الله ﷺ عمر ﷺ تـه وفـرمايل : ای دخطاب زويه ! ، پـه هغـه لوی ذات می قسم چې زما روح دهغـه پـه اختيار کې دی چیکله شيطان پـه لاره کی لـه تاسره مخامخ کيږي نودی هغه لاره پريږدي په کومه چې ته روان يې اوپه بله لاره روانيږي.

کله چې عمر ﷺ اسلام راوړ نوالله تعالی په هغه سره اسلام او مسلمانانو ته غلبه او عزت ورکړه .

عبدالله بن مسعودرضی الله عنه وايی چی موږ په کعبه کې دلمونځ اداکولو قدرت نه درلود. کله چی عمر ﷺ اسلام راوړ نو لـه قريشو سره يې قتال اوجنګ وکړ هغه پخپله يې هم په کعبه کې لمونځ ولوست او موږ هم ورسره يوځای لمونځ ولوست.

بخـاري دابـن مسـعود ﷺ لـه خـولی نقـل کـوي چـې کلـه عمـر ﷺ اسـلام راوړ نومسلمانان عزت مندل شول. دعمر ﷺ دشجاعت مثالونه نور هم ډير دي.

(۳) **حضرت علي** ﷺ :

---

[1]ـ رواه البخاري في مناقب الصحابة : ٤/ ١٩٩ ومسلم في فضائل الصحابة : ٤/ ١٨٦٤ ؟

علی کرمه الله وجهه دزمري پشان زړه ور ، د وريدونکي باران پشان و. دمشرکانو دلښکرو تيت پرک کوونکی و اودشجاعت دډول داسې کارنامو ښکارندوی و چی تعجب کوونکي ورته ګوته په خوله پاتې کيدل .

حضرت علي رضي الله عنه لـه تبوک نـه علاوه پـه نورو ټولو غزاګانو کې لـه محمد ﷺ سره ملګرتيا کړيده. دتبوک پـه غزوه کې ځکه نـه و حاضر شوی چې محمد ﷺ هغه په مدينه کې خپل نائب او خليفه ټاکلی و. لکه چې په حديث کی راځي .

.((روی مسلم أنّ رسول الله ﷺ ان رسول الله ﷺ استخلف عليا يوم تبوك علی المدينة، وقال لـه: " أنْتَ مِنِّی ، بمنزلة هارون من موسی الا انه لانبی بعدی". [1]))

امام مسلم روايت کړيدي چې رسول الله ﷺ دتبوک په ورځ علی رضي الله عنه په مدينه کې خپل خليفه وټاکه، او ورته يې وويل چې ته زما لـه پاره داسی يې لکه هارون دموسی عليه السلام لپاره و. مګر دومره خبره ده چې له مانه وروسته بل نبي نشته.

((وروی البخاري عن سهل بن سعد، ومسلمٌ عن سلمة بن الاكوع ان النبی ﷺ قال : يوم خيبر" لاعطين الراية رجلاً يحب الله ورسوله ويحبُّهُ الله ورسوله. ليس بفرّارٍ، ويفتح الله علی يديه. ثم دعا بِعَلِيٍّ. وهو أرمد فتقل فی عينه فبرأ واعطاهُ الراية ، ففتح الله علی يديه." [2])).

امام بخاري لـه سهل بن سعد او مسلم لـه سلمه بن الاکوع نه روايت کوي چی نبی کريم ﷺ دخيبر دغزا په ورځ وويـل چی زه بيرغ هغه شخص تـه ورکوم چې لـه الله اورسول سره مينه لري او الله اودهغه رسول هم له هغه سره مينه لري. هغه له مېدان تښتيدونکې نه دی الله پاک به دهغه په لاس فتح مونږ ته په نصيب کړي .

---

[1]ـ رواه مسلم في فضائل الصحابة : ٤/ ١٨٧٠

[2]ـ رواه البخاري في الجهاد : ٤/ ٥ ومسلم في فضائل الصحابة : ٤/ ١٨٧٢

بیایي علي ﷺ راوغوښت حال داچې دهغه سترګې خوږېدلې، رسول الله ﷺ دهغه په سترګو خپلې لاړې سولولې نوښې شوې. بیایي ورته بیرغ ورکړ اوالله تعالی ورته بری ورکړه.ابورافع ﷺ درسول الله صلی الله علیه وسلم غلام دخیبر په ورځ دحضرت علي رضی الله عنه دشجاعت په هکله فرمایي چی کله محمد ﷺ دخیبرپه غزا کې بیرغ حضرت علي ﷺ ته ورکړ نوموړ هم له هغه سره روان شوو. کله چی ددښمن کلاته نژدی شوو نو له هغې نه یهودان راووتل. علی ﷺ له هغوی سره سخته مقابله وکړه اوله یهودانو نه یوسړی په حضرت علي رضی الله عنه باندی ګوذار وکړ. په دی وخت کې د علي ﷺ له لاس نه ډال وغورځید او مات شو نو هغه ﷺ فوراً د کلا دروازه راواخستله او دخپل ځان لپاره یې له هغه نه دډال کار واخست ترڅو پورې چې جنګ روان و. دکلا دا دروازه دعلي رضی الله عنه په لاس کې وه کله چې الله تعالی مسلمانانو ته بری ورکړ نو علي ﷺ هغه په زمکه وغورځوله.

لدینه پس موږ اووو کسانو ددغې دروازې په بل مخ اړول وغوښتل خو پرې کامیاب نشو.مصعب الزبیر روایت کوي چې علي ﷺ په جنګ کې ډیر هوښیار، تیز او چالاک و. خپل مقابل سړی به یې په سخته غلطی کی اچاو دحملې کولو په وخت کې به یې هر لورې خیال اوفکر کاو .همداوجه وه چې په هغه ﷺ باندې هیڅا قابو نشوراوستلې. دعلي ﷺ په زغره به یواځې دهغه سینه پټه وه او شابه یې لوڅه وه. چاترینه پوښتنه وکړه ایاتاسې دشاطرف دحملې نه نه ویرېږئ هغه ﷺ ورته وویل : هله چې دښمن زما په شاباندې دحملې کولو موقع ومومي. نوخدای جل جلاله دی زمادښمن هم نه پاتی کوي چې ماپرېږدي او څه راته ونه وایي .

(۴)حضرت طلحه بن عبیدالله ﷺ :

طلحه بن عبیدالله ﷺ دهغو لسو اصحابو له جملې څخه دی چی الله تعالی ورته په ژوند کې دجنت زېرې ورکړیدی، نوموړې ددغه امت لوی قهرمان اوبهادر اصحابي تیرشویدی. او ددی امت دنومیالو اس سوارانو اوپیاده جنګیدونکو څخه و.

دده دلورې او اوچت شجاعت یوه بیلګه داحدپه ورځ درسول الله ﷺ دفاع ده چې پکې حضرت طلحه ته دوه اویا ټپونه رسیدلي وو.

عائشه رضي الله عنها فرمایي چې کله ابوبکرصدیق رضي الله عنه داحد دجنګ ورځ یادوله نو فرمایل به یې چې دغه ورځ خوټوله د طلحه په نوم ده.

زه چې کله له ټولونه وړاندې درسول الله ﷺ په طرف لاړم نو ګورم چې یوسړی درسول الله سره یوځای اوړه په اوړه له کفارو سره په جنګ کې مصروف دی. ما وویل دابه طلحه بن عبیدالله وي زه چې هغه ته نژدې شوم نوطلحه بن عبیدالله و، اودهغه په بدن کې لـه اویاونه زیات د تورو، غشو او نیزو ټپونه جوړشوي وو. لاس یې پرې کړی شوې و اومورږ دهغه درملنه وکړه.

رسول الله ﷺ به چې کله لـه لوړځای نه داحدپه ورځ دمشرکینو په طرف کتل نو طلحه رضي الله عنه به ورته ویل یارسول الله زما مور اوپلار دې له تانه قربان شي تاسې پورته مه خیژئ هسې نه چې پرتاسو غشې ولګیږي زما څټ ستاسې دخټ لپاره د ډال په ځای حاضر دی.

قیس بن ابی حازم وایي چې مورږ دطلحه رضي الله عنه لاس ولید چې شل شوې و ځکه چې په دې لاس سره هغه درسول الله ﷺ داحدپه ورځ دفاع کړې وه.

(۵) زبیر بن عوام رضي الله عنه :

زبیر رضی الله عنه دهغو اصحابو لـه جملې څخه دی چې په ژوندون کې ورته دجنت زیرې ورکول شویدې یعنی لـه عشره مبشره و څخه دی. دلورې مرتبې خاوند دازمری به دجنګ په لومړي صف کې جنګیدو، داپه مسلمانانو کې لومړی شخص دی چې داسلام په خاطر یې توره اوچته کړه.

نوموړې داسلام پـه لومړیـو ورځوکې پـه مکـه مکرمه کې اوسیده. یوه ورځ دا افواه خوره شوه چې رسول الله ﷺ اختطاف شویدې زبیربن العوام چې داخبره واورېده نو توره یې واخسته او دهغوی پـه لټې پسې ووت، رسول الله ﷺ سره یې دمکې پـه پورتنۍ حصه کې ملاقات وشو، هغه ﷺ ترینه پوښتنه وکړه ای زبیره چیرته روان

يې ؟ هغه ﷛ وويل: زه خبر شوم چې تاسې چا تښتولي يې ، زه په دې خاطر ووتلم چې هغوی پيدا کړم او جنګ ورسره وکړم.

رسول الله صلی الله عليه وسلم دهغه ﷛ لپاره دعاوکړه.

زبير ﷛ ډير زړه ور اوبهادر مجاهد وو اودجنګ په وخت کې به له ټولونه مخکې ... ن و.

((روى البخاري عن الزبير ﷛ قال: لقيتُ يوم بدر عبيدة بن سعيدبن العاص، وهومدجَّجٌ لايرى منه اِلاَّ عيناهُ، وكان يكني اباذات الكرش، فقال: انا ابوذات الكرش !

قال الزبير: فحملت عليه بالعنزة ، فطعنتهُ في عينه فما ت. [1]))

امام بخاري له زبير ﷛ نه روايت کوي چې هغه ﷛ وويل : زه دبدرپه ورځ عبيده بن سعيد بن العاص سره مخامخ شوم هغه خپل مخ پټ کړې وله سترګونه پرته نور مخ يې نه ښکاره کېده دهغه کنيت اباذات الكرش و. هغه وويل زه ابو ذات الكرش يم. په دې وخت ماپرهغه حمله وکړه په سترګو کې مې په نيزې سره وواهه اومړشو.

((وروى البخاري عن عروة بن الزبير ﷛ ان الزبير اشترك في معركةِ اليرموك ، فقال له اصحاب النبي ﷺ الاتشُدُّ فَنَشُدُّمعك! فحمل الزبير عليهم ،فضربوه ضربتين على عاتقه ، بينهما ضربةٌ ضُربها يوم بدر!قال عروة : فكنت ادخل اصابعي في تلك الضربات العب بها وانا صغيرٌ. [2]))

بخاري له عروه بن الزبير ﷛ نه روايت کوي چې زبير ﷛ ديرموک په غزوه کې ګډون کړې و. هغه رضی الله عنه ته دنبی کريم ﷺ اصحابو وويل:

---

[1] ـ اخرجه البخاري في المغازي ٥/ ١٤

[2] ـ اخرجه البخاري في فضائل الصحابة : ٤/ ٢١١

ته حمله نه کوې چې مور هم له تاسره یوځای حمله وکړو؟

زبیر ﷺ په دښمن باندې حمله وکړه ، هغوی په زبیر ﷺ باندی دتورې دوه ګذارونه وکړل اوهغه یې په ولې کی زخمي کړ. ددغو دواړو زخمونو ترمنځ یوبل زخم وچې دبدر په ورځ ورته لګیدلی و. هغه زخم دومره ژور و چې مابه پکې خپلې ګوتې منډلې اولوبې به مې ورسره کولې زه په هغه وخت ماشوم وم.

عروه ﷺ وایي چې زبیر ﷺ ډیرلوړ اوږدنګ و کله به چې په اس سوریدو نو پښې به یې پرزمکه لګیدلې . دسرویښتان یې ګڼ اوزیات وو. مابه دوړوکتوب په عمر کې دهغه ویښتان په لاس نیول چې دهغه په ولوباندی به پراته وو.

دجمل په جنګ کې مجرم عمروبن جرموز هغه وواژه او توره یې علي ﷺ ته راوړ. علي ﷺ چې دهغه ﷺ توره ولید نو ویې ویل : دغه تورې تر ډیر وخت پورې درسول الله ﷺ غمونه لرې کړي وو. ابن جرموز یې وراته او ورته یې وویل تاولې زبیر ﷺ واژه ؟!!

(۶) سعد بن ابی وقاص ﷺ :

نوموړې دهغو لسو اصحابوله ډلې څخه دی چی په ژوندون کې ورته دجنت زیرې ورکول شوی دی، سعدبن ابی وقاص ﷺ داسلام لوی سپاهي تیرشویدی اودالومړی اصحابي دی چی دالله په لاره کې یې غشی استعمال کړ.

داحد په ورځ یې لـه ټولونه زیاته قهرماني ښودلې تردی چی رسول الله صلی الله علیه وسلم ورته دشاباسي په وخت کې وویل : ای سعده زمامور اوپلار درنه قربان شه دغشویاران جوړ کړه.

علي بن ابی طالب ﷺ وایي چی ماله رسول الله ﷺ نه نه دي آوریدلي چی چاته دخپل مور اوپلار نومونه دواړه یوځای جمع کړې وي. ما واوریدل چې رسول الله ﷺ سعد ته داحدپه ورځ ویل : ای سعده ! زما مور اوپلار درنه قربان شه غشي وله . همدغه راز محمد ﷺ هغه ﷺ لپاره دعاوکړه او ویې ویل ای الله ! ددی غشې په

صحیح نښه باندې ولګوې او دعاګانې یې پخپل دربار کې قبولې کړې. نوپه سعد بن ابي وقاص باندې درسول الله ﷺ دعاولګیده اوهمداسې وشو.

سعدبن ابي وقاص له هغو بهادرانو څخه و چې په غزواتو کې یی درسول الله ﷺ حفاظت کاو.

حضرت علي ﷺ پخپل خلافت کې دفارس دجنګ امیر مقرر کړ، نوموړي دقادسي دجنګ قهرمان و اودفارس ډیر ښارونه یې فتح کړل،چې پکې دفارس پایتخت هم شامل ده نوموړي دبصرې اوکوفې ښارونه هم آباد کړل.

زهري وایي چې کله سعدمرګ ته نژدی شو نو خپل هغه زړه وړینه چپنه یې وغوښتله چې دبدر په جنګ کې یې دغنیمت په توګه نیولې و. بیایې وصیت وکړ چې کله زه مړشم نو دازمالپاره کفن جوړکړئ زه په دی کې دبدر په ورځ دمشرکانو سره جنګیدلی یم اودامادهم لباره ساتلې وه.

(۷) ابوعبیده بن الجراح رضی الله عنه.

دابوعبیده رضی الله عنه اصلي نوم عامربن عبدالله بن الجراح دی، نوموړې هم دهغولسو اصحابو له جملي څخه دی چی په دنیاکې ورته دجنت زیرې ورکول شویدی، اودادغه امت امین و، په هرجنګ کې له رسول الله ﷺ سره شریک شویدی.

داحد په ورځ داووسپنیزی توپی هغه دوه کړی یې په خپلو غاښونو سره راوویستلې چې درسول الله ﷺ په مبارک مخ کې ننوتې وې، ددغو کړیو دویستلو په وخت دابوعبیده مخکیني دوه غاښونه مات شوې وو. اوپه دی سره دهغه خوله ډیره ښکلې شوه اوښه ښکاره کېده، آن چې خلکو به ویل چې موږ دابوعبیده دخولې پشان بله ښکلې خوله چیرته نه دی لیدلې. داهم وېل کیدل چې دقریشو هوښیاران ابوبکرصدیق او ابوعبیده دي.

عمر ﷺ هغه دشام دنیولو لپاره امیر مقرر کړ اوکله چی شام فتح شو نو دهغه ځای والي یې وټاکه. دیرموک په جنګ کې دمسلمانانو قائدو.نوموړی په شام کې دعمراس طاعون په مرض کی وفات شو.

(۸) حضرت حمزه بن عبدالمطلب ﷺ :

حضرت حمزه ﷺ دالله اودهغه درسول زمري و. نوموړی مشهور بهادر اومعروف قهرمان و. دبدر دورځې په ازمووینه کې بری مندشو ځکه خپله قهرماني یې وښودله او ډیر مشرکان یې ووژل

کله چې امیه بن خلف دبدر په ورځ دمسلمانانو په لاس قیدی شو نو له عبدالرحمن بن عوف ﷺ نه یې پوښتنه وکړه چې په تاسو کې هغه سړی څوک و چې دهغه په سینه باندې دشترمرغ ښکی وي ؟ هغه ورته وویل هغه حمزه ﷺ و. امیه وویل دغه سړي خو موږ ډیر زیات خراب تراب کړوداحد په معرکه کې یې هم خورا زیاته میړانه څرګنده کړه او دمشرکانو په خلاف په پوره شجاعت سره وجنګید.

دابی سفیان ښځې هنده بنت عتبه له خپل مری وحشي سره په دی خبره اتفاق کړې و چې که تا په احد کې حمزه پخپل نیزه وواژه نوزه به تا آزاد کړم.

وحشي چې حمزه ﷺ له کفارو سره دجنګ په حالت کې ولیدنوپخپله نیزې سره یې په حضرت حمزه ﷺ باندی کلک ګوزار وکړ اوهغه یې وواژه. بیایې ګیډه څیرې کړه اوځیګر یې دهندی په وړاندې پیش کړ هغی دحمزه ﷺ ځیګر په خوله چی وجوو له اوبیرته یې له خولې نه و غورځولو.

کله چې رسول الله ﷺ دحمزه ﷺ مړی ولید چی مشرکانو مثله کړیدی نوډیرزیات غمګین شو اوله سترګونه یې اوښکې لاړې اوډیر زیات پریشان شو.

(۹) جعفربن ابی طالب ﷺ :

نوموړې له خپل ورور علي رضی‌الله عنه نه لس کاله مشرو اودموتی په غزوه کې په شهادت رسېدلې دی. د زید بن حارثه ﷺ له شهادت نه وروسته بیرغ حضرت جعفربن ابی طالب آخستی و اوله رومیانو سره جنګیدو بېرغ یې په ښي لاس کې نیولی و کله چې دهغه ښي لاس پری کړی شو نوپه ګڅ لاس باندې یې ونیو کله یې چې ګڅ لاس هم غوڅ کړی شو نو بیرغ یې له سینې سره ونیو او غورځیدو ته یې پری

نښود. هغه لـه کفارو سره دمخامخ جنګ په حالت کی شهید شو. دهغه دبدن په مخکنی خوا کې لـه اویاونه زیات دتورو، غشو اونیزو ټپونه جوړشوي وو.

(۱۰) معاذ بن عمرو بن الجموع ﷺ :

نوموړې ډیر قوي او زبردست قهرمان و.

داهغه نومیالی مجاهد دی چی دبدر په ورځ یې ابوجهل ووازه. هغه ﷺ وایي چې دبدر په ورځ ماابوجهل خپل هدف ګرځولی و چې څنګه مې ولید نو په توره باندې مې یرغل ورباندی وکړ او پښه مې ورته لـه نیمې پنډۍ نه غوڅه کړه دهغه زوی عکرمه زماپر اوږو باندې دتوروې ګوزار وکړه اوزمالاس یې غوڅ کړ زمادغه لاس زماله ډډی سره په څرمن کې ځوړند پاتی شو.مادهغه پروا ونکړ اوله مشرکانو سره مې ټولـه ورځ جهاد جاري وساته. کله چې هغه زه ډیر تنګ کړم نو پښه مې ورباندې کېښوده او په یوی جټکې سره مې وشلولو او پرزمکه مې وغورځولو.

(۱۱) براء بن مالک ﷺ :

نوموړې دانس بن مالک ﷺ ورور دی. داد اسلام لـه ځانګړو قهرمانانو څخه یو دی چی خلک دهغوی دبهادرۍ اوشجاعت مثالونه پیش کوي. په یواځې ځان سل کسه کافران یې دتورې په ګوذار په جنګ کی وژلي دي. داشمیره لـه هغو کسانو نه علاوه ده چی لـه بل چاسره یې په ګډه وژلي دي. دیمامې په جنګ کې مسلمانانو دمیسلمه لښکر په باغ کې دننه محاصره کړل، ددې باغ دیوالونه ډیر زیات اوچت وو اومسلمانانو نشو کولې چی لـه دیوالونو نه واوړي براءبن مالک مسلمانانو ته وویل چې تاسې ماپخپلو نیزو باندې دیوال تـه اوچت کړئ اودننه په باغ کی می وغورځوئ. هغوی همداسې وکړ. براء بن مالک په باغ کې ددننه ددیوال ترشا لـه مدافعینو سره سخت جنګ وکړ او مسلمانانوته یې دباغ دروازه خلاصه کړه. مسلمانان چې ورننوتل هغه ډیر کافران وژلي وو.هغه ته یې چی وکتل نو په بدن کې یې دنیزو او غشو لـه اتیاونه زیات ټپونه جوړ شوي وو. بیالـه دارو اودرمل نه وروسته بیرته ښه شو. براء دفارس دښارونو په فتوحاتو کې هم ګډون درلود.

دتستر په سخت جنګ کې مسلمانانو براء بن مالک ته وويل چې مسلمانانو ته له الله نه دنصرت اوفتحې دعا وغواړي. ځکه چې براء مجاب الدعوات و.

براء رضی الله عنه دعاوکړه چې ای الله مسلمانانو ته بری ورکړئ اوماته ستا په لاره کې دشهادت مرګ په نصيب کړئ. الله تعالی مسلمانانو ته بری ورکړ اوهغه پخپله دشهادت اوچته مرتبه ترلاسه کړه.

(۱۲) سماک بن خرشة ﷺ :

نوموړې ابودجانه په نوم مشهور اوډير لوی قهرمان و.

داحد په ورځ ده لوی بهادري او قهرماني ښودلې وه. داحد په ورځ نبی کريم ﷺ اعلان وکړ چې څوک ددغې تورې حق اداکولې شي ؟ ډير کسان دهغې د آخستلو لپاره ودريدل مګر محمد ﷺ هغوی ته ورنکړه. ابودجانه ودريد او پوښتنه ئې وکړه چې ددی حق څه دی؟ رسول الله ﷺ وفرمايل : ددی حق دادی چی په دی باندې دومره مشرکان ووژلی شي چی داتوره کږه شي. هغه وويل : يارسول الله ! زه ددی حق اداکولې شم ماته يې راکړئ. رسول الله ﷺ توره هغه ته ورکړه .

هغه ﷺ ډير شجاع او زړه ور و اودجنګ په وخت کې به دښمن ته دوکه ورکوله. زبير بن عوام ﷺ فرمايي چې ماپه خپل زړه کې داخبره ګرځوله چې رسول الله ﷺ ماته توره رانکړه او اباد جانه ته يې ورکړه.

ماوويل په خدای قسم زه به وګورم چی ابودجانه څه کوي؟

زه هغه پسې شوم هغه خپل سورپټکی رواخست اوله خپل سرنه يې تاوکړ. کله چې انصارو هغه وليدنو ويی ويل چی ابودجانه دمرګ پټی تړلې ده. هغه په مشرکينو باندې يې بريدوکړ اوهر کافر به يې چی مخې ته راته هغه به يې واژه .

ديمامې په جنګ کې چی دمسليمه الکذاب پرضد وه ابودجانه خپل ځان باغ ته دننه ورګوذار کړ او ورټوپ يې کړ . اودپښو هډوکي يې مات شو. مګرهغه ﷺ په ماته پښه له کفارو سره خپل جنګ ترهغه جاري وساته ترڅو پخپله په شهادت ورسيد.

(۱۳) ابوطلحه الانصاري ﷺ :

دنوموړي ﷺ اصلي نوم زيدبن سهل الانصاري ﷺ دی:هغه رضی الله عنه دمحمد ﷺ په وړاندې په ګونډو کيناست خپله وسله يې مخې ته کيښوده او خپله چانته به يې ورته پرانستله اومحمد ﷺ ته به يې ويل : زما مخ ستادمخ دحفاظت اوزما ځان ستادځان لپاره قربان دی.

نوموړی دحنين په ورځ زبردست قهرماني وښوده،له مشرکانونه يې شل تنه مړه کړل سامان يې ترينه غنيمت کړ.

(۱۴) خالدبن الوليد ﷺ:

داد الله تعالى لوڅه توره اودجاهليت او اسلام په زمانه کې دقهرمانانو قهرمان و. په ډيرو زياتو جنګونو او واقعاتو کې شريک شوېدی. کله يې چې اسلام راوړ نومحمد ﷺ داسونو واګي ورته ورکړی اوجهاد ته يې وړاندی کړ. بياابوبکر صديق ﷺ له مرتدينو سره دجنګ لپاره دلښکر مشر وټاکه. دفارس اوروم په جګړو کې يې دقهرمانی زيات اثار موجود دي.

قيس بن ابی حازم ﷺ وايي چې خالد ﷺ ته چاويل: له عجميانو ځان ساته هسې نه چيرته زهر درنکړي .

چاورته زهر راوړ او مخې ته يې ورته کيښودل،هغه وويل داڅه دي ؟ خلکو ورته وويل دازهر دي خالد ﷺ لومړی بسم الله الـذی لايضر مع اسمه شی فی الارض ولافی السماء وهوالسميع العليم. ولوست اودغه زهر يې وڅکل مګرهيڅ ضرر يې ورته ونه رساو!!

کله چې مرګ ته نژدی شو نو هغه ﷺ وويل : زه له سلونه زياتو جنګونو کې شريک شوی يم خوافسوس چې زه پخپل بستره کې داوښ پشان مړکېږم . نو الله جل جلا له دی بزدلو او ډارنو خلکو ته خوب نه ورولي. هغه ﷺ پخپل بستره کې دشپيته کالو په عمر کې لـه دنيانـه رحلت وکړ دهغه په ټول بدن باندې د تورو ، نيزو اود غشو

دزخم داغونه ووپه بدن کې یې یوځای هم بې له زخم نه و پاتې اوپرهغه ﷺ دشهیدانو اثار له ورایه ښکاریدل.

(۱۵) سلمه بن الاکوع ؓ :

نوموړی داسلام اود مسلمانانو لوی قهرمان و اودغشو دویشتلو ماهرو.وړاندې دهغه ؓ دبهادري او شجاعت په اړه هغه معلومات تیرشویدي چې کله یې له هغو مشرکانو سره مقابله وکړه چې درسول الله ﷺ په څرڅای اوهلته دڅریدونکو اوښانو او آسونوباندې ډاکه آچولې ده اوټول یې له ځان سره وړي وو. سلمه بن الاکوع له هغه مشرکانو سره په یواځې ځان جنګ وکړ اوټول اوښان او آسونه یې له هغوی نه خلاص کړل. اودا واقعه ذی قرد په غزوه کې مخی ته راغلې وه رسول الله ﷺ دهغه ستاینه او صفت وکړ او ویې فرمایل چې نن ورځ زموږ په ټولو پیاده جنګیالو کې سلمه بن الاکوع زیات غوره دی.

(۱۶) هشام بن العاص ؓ :

نوموړی دعمروبن العاص ورور او ډیر ستر قهرمان و.

عمروبن العاص ؓ وایي چې زه اوورور مې دواړه دیرموک په جنګ کې شریک شوو. موږ ټوله شپه الله ته دعاوکړه چې موږ ته دشهادت مرګ په نصیب کړي، سباته چې جنګ شروع شو نو الله تعالی هغه شهید کړ اوزه محروم پاتی شوم.

روایت دی چی هشام بن العاص رضی‌الله عنه دیرموک په ورځ په رومي لښکر باندې یرغل وکړ اوګڼ رومیان یې ووژل. په اخیرکې پخپله هم شهید او داسونو پښو لاندې میده میده شو، دهغه ورور عمروبن العاص دهغه غوښې راغونډې اوپه خاورو کې یې ښخې کړې.کله چی عمر ؓ دهغه دشهادت خبرورسید نو هغه ؓ وویل:

الله تعالی دیورباندې رحم وکړي داسلام دسرلوړی لپاره لوی مرستندوی و.

(۱۷) عکاشه بن محصن رضی الله عنه :

نومـوړی بهـادر او زړه ور اصحابي و. دغابـه پـه غـزوه کې عمروبن آبار اودهغه پلار يې وليـدل چې دواړه پـه يواوښ باندې ناست دي هغه دواړه پـه يوغشي سره وويشتل او خينې هغه اوښان يې ترينه ونيول چې هغوی تښتولي وو.

(۲۸) خوات بن جبير الانصاري رضی الله عنه:

نومـوړی داحدپـه جنګ کې ګډون کړی و اوپه هغه کې يې خپله ځوانمر دي ښکاره کړی وه وررور يې عبدالله بن جبير رضی الله عنه داحد دغزوه پـه کنډو کې دغشو ويشتونکي ګروپ (ټولی) اميرو هغه دشهادت لويه درجه ترلاسه کړی ده.

خوات بـن جبير وايـي : ماداسي درې کارونـه کړيدي چې بـل چانـه دي کـړي. ماپـه داسې وخت کې خندلي دي چې پـه دی وخت بـل هيچانـه دي خندلي. پـه داسی ځای کی می بخـل کړيدی چی بـل هيچا نـه دی کړې، اوپـه داسې ځـای کی ويده شوې يم چی بل هيڅوک پـه داسي ځای کی نه دي ويده شوي.

داحدپـه ورځ مـاخپل وررور وليـد چې مشرکانو شهيد کړيدی، دهغه ګيډه يې څيری کړی وه او کولمی يې ترينه بهر ويستلې وی. مـادخپل يوملګري پـه مرستـه دهغـه کولمی پـه ګيډه کې دننه کړي اوپخپله پګړۍ سره مې دهغه ګيډه کلکه وتړله، ما اوزمـا مـلګري دهغـه لاش لـه دی ځـای نـه روان کړ. مشرکان لـه مونږ ګردچاپيره تاو وو لـږ غونـدې روان شـوي وو چـې مـونږ دهغـه لـه ګيـډی نـه يـو آواز واوريـد کلـه چـې زماملګري لـه ويرې نـه چيغې وکړې نومادخپل وررور مړې پـه زمکه کېښود او ومې خندل. بيـا روان شوو اوپـه يوځـای کې مې دوروز لپاره پخپل قوس (ليندۍ) سره دزمکې پـه کينستلو شروع وکړه پـه لنيدۍ تاروو. مالدينه بخـل وکړ چې هسې نه دامات نـه شي، قـبر مـو ورتـه وکنست اوپکې ښخ موکړ. اودازمـا بخـل و، کلـه چـې ورانـدې روان شـوم نـو ګـورم چی يومشرک جنګيالی زماپـه طرف خپلـه نيـزه سيده کړيده او غواړي چې مـا ووژني. پـه دی وخت پـه ماباندې خوب راغی زه پـه داسي ځای کی ويده شوم چی پـه داسې ځای کی بل هيڅوک نـه دي ويده شوي.

(۱۹)عمروبن معديکرب رضی الله عنه:

نوموړی مزبوت، کلک اوقوي قهرمان و.دفارسیانوپرضد دهغه جنګي کارنامې مشهور ې دي.هغه ؓ دقادسیه په غزوه کې دلښکر په مشرانو باندې یرغل وکړ اوله هغوی نه ډېر مشرکان یې وویشتل. دصفین په جنګ کې له حضرت علي ؓ سره ملګری و په دی وخت دهغه عمر ۱۵۰ کاله و.

(۲۰) عکرمه بن ابی جهل ؓ :

نوموړی دجاهلیت په وخت کې دسربازانو سردار و بیا یې چې اسلام راوړ نو ډېر ښه مسلمان ثابت شو.

دیرموک په غزوه کې دمشرکانو په خلاف دومره سخت وجنګید چې مسلمانانو به ورته ویل : ای عکرمه ! پخپل ځان باندی رحم وکړئ. هغه وویل : دجاهلیت په زمانه کې می دلات او عزی په خاطر جنګیدم اوپخپل ځان باندی می خیال نه کاو. ایا اوس دالله اودهغه درسول لپاره خپل ځان قربان نه کړم؟

بیارومیانوته مخاطب شو او ویې ویل : زه هرچیرته او هر وخت له رسول الله ﷺ سره جنګیدلې یم. ایانن ستاسې له مقابلې نه وتښتم ؟ په الله قسم چې داسې هرګزنه شي کیدلې.

بیایې وویل څوک له ماسره دمرګ بیعت کوي ؟ حارث ؓ او ضرار بن الازور ؓ ورسره دځلور سوه زړه ورو مسلمانانودمرګ بیعت وکړ.

له رومیانو سره له سختې جګړې نه وروسته په شهادت ورسېد اودهغه په بدن باندې له اویاونه زیات دغشو ، نیزو اوتورو زخمونه جوړ شوي وو.

(۲۱)طلیحه بن خویلد الاسدي ؓ:

نوموړی ډیر لوی قهرمان او زړه ور اصحابي وو. اوهغه په قوت اوشجاعت کې له زرو تنو جنګیالیو سره برابر ګڼل کیدو .

دقادسیي په جنګ کې ډیر لوی کارنامې ترسره کړیدي . حضرت عمر ؓ سعد بن ابی وقاص ته ولیکل چې ماتاته دوه کسان درلیږلي دي یو عمروبن معدیکرب اوبل

طلیحه بن خویلد ﷛ ددغو دوارو قوت له دوه زرو جنګیالو نه زیات دی. تاسې له دغو دوارو نه په جنګی امورو کې مشوره کوئ خودجنګ امیران یې مه جوړوئ.

دقادسیه له جنګ نه لږساعت مخکی طلحه بن خویلد ﷛ ډیر په زړه پورې کارنامه پریښې ده.

طلیحه بن خویلد ، عمرو بن معدیکرب، اوقیس بن المکشوح دفارس دلښکر دجاسوسي په خاطر لاړل. قیس او عمر دوارو ځینې عسکرله ځان سره راوستل چې مسلمانانو ته دهغوی نه دلښکر په باره کې معلومات وکړي. خو طلیحه ﷛ ډیر وړاندې لاړ تردې چې درستم لښکر ته یې ځان ورساو، او هلته یې ځان پټ کړتردی چې شپه شوه دلښکر مشر خیمې ته ورسېد ددی شاوخوا نورې زیاتې خیمې لګیدلې وې چې دخپل مشر حفاظت وکړي. دمشر دخیمې په مخ کې یوه اصیل اوقیمتي اس تړل شوې و. طلیحه بن خویلد الاسدي ددغه اس پړې پرې کړه اودخپل اس په رسې یې وتاړه او دمسلمانانو په طرف روان شو. دلښکر خلکوته چې معلومه شوه نو طلیحه په سې په منډه شول. یوجنګیالی ورته نژدی شو نوطلیحه ﷛ هغه فوراً په نیزه وواهه او مړ یې کړ، دهغه اس یې هم له ځان سره روان کړ. لږ وړاندې نه ورسیدلې چی ددښمن بل جنګیالې ورپسې ورسید نو هغه یې هم وواژه اواس یې ترینه له ځان سره روان کړ. ورپسې ددښمن دریم جنګیالي ورسید پرهغه یې هم حمله وکړ او راګېر یې کړو. هغه ته یې دتسلیمیدو بلنه ورکړه هغه له وېرې نه خپله وسله وغورځوله او تسلیم شو. حضرت طلیحه ﷛ قیدي اوله اسونه سره یوځای دسعدبن ابی وقاص خواته راورسېد. دمسلمانانو مشران راغونډشول چی دبندي مشرجنګیالي خبرې اترې واوري. سعد ﷛ له هغه نه غوښتنه وکړه چې خبرې اترې وکړي هغه وویل : ماډیر جنګونه کړیدي اوله لویو لویو بهادرانو سره مې مقابلې شویدي اوډیرو بهادرانو کیسې مې اوریدلې دي او ورسره یوځای شوې یم خودطلیحه پشان بهادر مې نه چیرته لیدلی اونه مې چیرته آوریدلی دی. داله داسې دولښکرونه راتیرشوچې هلته هیڅوک دورننوتلو جرائت نشي کولای اوپه یوداسې لښکر کې یې شپه تیره کړه چې هلته اویازره مجهز جنګیالي موجود وو له هغه ځای نه یې خالي لاس وتلو ته زړه ښه نکړ بلکې دلښکر دمشر اس یې هم له ځان

سره روان کړ. موږ دی په سې شوو ته دی چې زموږ یو تکړه جنګیالي چې زموږ دزرو عکسرو هومره یي قوت درلود ده ته، ښان ورساو خوپه رسیدو سره سم ده دلاسه ووژل شو. بیا زموږ دویم جنګیالی ورپسې ورسېد. داهم له مخکیني جنګیالي نه په قوت اوبهادري کی کم نه ومګر دایې دسترګو په رپ کې وواژه . بیازه ورپسی ورسیدم. زه ګمان نه کوم چې په لښکر کې دی زما پشان بل بهادر موجود وي خوماهم خپل مرګ دده په لاسو کې ولید او تسلیمیدوته مې غاړه کېښوده . دغه قیدي جنګیالی سعدبن ابی وقاص ﷺ ته وویل چې دفارس دلښکر شمیره یولک اوشل زره دی اوهمدومره ورسره نور شاته دکومک او خدمت لپاره لښکر موجود دی. دغه جنګیالی لدینه پس اسلام راوړ اود مسلمانانو لپاره یې ډیرې غټې کارنامې ترسره کړې.

(۲۲) عبدالله بن زبیر ﷺ:

نوموړی پخپله هم قهرمان و ، پلار یې هم لوی قهرمان یعنې قهرمان ابي قهرمان و او پهلوان ابن پهلوان و.

عبدالله بن زبیر ﷺ په باره کې داهم مشهور دي چې نوموړې په عبادت او شجاعت کې دټولو سرخیل و. دمصر دافریقې په فتوحاتو کې یې لویه ونډه درلوده دافریقا پاچا جرجیر دهمده ﷺ دلاسه وژل شویدی. دیزید بن معاویه له مرګ نه وروسته عبدالله بن زبیر په مکه کې دخلافت مرکز جوړ وکړ ډیرو اسلامي هیوادونو دده امارت ومانه لېکن په دمشق کې مروان بن الحکم سره بنی امیه و بیعت وکړ. دهغه اقتدار ورځ په ورځ پراخیدو آن تردی چې له هغه نه وروسته عبدالملک بن مروان یولښکر دحجاج بن یوسف ترمشری لاندې له ابن الزبیر سره دجنګ لپاره ولیږه. ابن زبیر یې په مکه کې محاصره کړ په کعبې باندی یې دمنجنیق په ذریعه دکاڼو ویشتل پیل کړل اوهغه یې واژه.

عمروبن دینار المکی وایي چې ابن زبیر دکعبې په یوطرف کې په لمانځه ولاړوو، دحجاج دلښکر له لورې نه به د منجنیق کاڼې ددې شاوخوا لګیدلې مګر په عبدالله بن زبیر باندې به هیڅ اثر نه کیده اوپه پوره اطمینان سره خپل لمونځ کی لګیاو. یوې خواته اوبلې خواته یې نه کتل .

عثمان بن ابي طلحه وايي چې لـه عبدالله بن الزبير سره په درې شيانو کې هيڅا سيالي نه شوه کولې، يوپه بهادري او زړه ورتوب کې، بل په عبادت کې اوبل په بلاغت کې.

(۲۳) عبدالله بن الزبير بن عبدالمطلب رضي الله عنه :

نوموړې درسول الله ﷺ تره زوې و، دحنين په جنگ کې له رسول الله ﷺ سره کلک ولاړ و، په فلسطين کې داجنادين په جنگ کې ددېرشو کلو په عمر کې په شهادت ورسېد. داجنادين په جنگ کې د رومي کافرانو لـه مشرانو څخه يومشر جنگيالى راووت اوله مسلمانانو نه يې دمقابلې غوښتنه و کړه. عبدالله بن زبير رضي الله عنه دهغه دمقابلې لپاره ووت او هغه يې مړ کړ، بيايوبل جنگيالى قوماندان دمقابلې لپاره راووت ابن زبير رضي الله عنه هغه هم وواژه. بياورپسې دريم جنگيالى قائد دمقابلې لپاره راغى ابن زبير رضي الله عنه هغه هم وواژه لدينه وروسته عمومي جنگ شروع شو ابن الزبېر دروم په صفونو ورننوت هغه يې څيرې کړل پخپله هم په شهادت ورسيد. په دى جنگ کې مسلمانان بريالي شول او روميانو ماته وخوړه.

دعبدالله بن زبير رضي الله عنه مړى دلسو رومي جنگياليو دمړوپه منځ کې پروت و چې له شهادت نه وړاندى يې وژلي وو. توره يې امانت په لاس کې وه اوپرمخ باندى يې له دېرشونه زيات ټپونه ښکاره کېدل.

(۲۴)عبدالله بن حنظله رضي الله عنه :

نوموړى دحضرت حنظله غسيل الملائکه رضي الله عنه زوى و. حضرت حنظله په غسيل الملائکه سره ځکه ملقب شوى و چې هغه ته دشهادت نه وروسته ملايکو غسل ورکړې و. هغه چې کله داحد جنگ لپاره اعلان واوريد نو دى جنب و. غسل ته ايسارنه شو اود احد دجنگ په طرف را روان شو.له کفارو او مشرکينو سره يې سخته جگړه وکړه او بالاخر په شهادت ورسيد. رسول الله ﷺ دهغه رضي الله عنه په باره کې خبر ورکړ چې ملائکو ورته غسل ورکړيدى.

دهغه زوی عبدالله هم دمسلمانانو یو ستر قهرمان اوعبادت گزار شخص و.د حره په جنگ کې چې دمدینې دخلکو اویزید بن معاویه ؓ ترمنځ اوشو په شهادت ورسېد.

(۲۵)ضحاک بن سفیان بن عوف ؓ:

نوموړې درسول الله ﷺ په زمانه کې له زړه ورو مجاهدینو څخه یو وو.

هغه ؓ به درسول الله ﷺ په څنګ کې دهغه ﷺ دحفاظت لپاره توره په لاس ودرید اودهغه ﷺ پیره داري به یې کوله. دی له سلو اسن سوارانو سره په قوت کې برابر و دفتح مکې په ورځ رسول الله صلی الله علیه وسلم حضرت ضحاک دبني سلیمو امیر ټاکلې و .

(۲۶) ضرار بن الازور ؓ :

ضرار بن الازور ؓ دیمامې په جنګ کې شریک شوې و اوپه دی ورځ یې اوچتې کارنامې ترسره کړې. دنوموړي په اړه یوقول دادی چې په همدغه دیمامې په جنګ کې په شهادت رسېدلی دی. خوبل قول دادی چې دشام په فتوحاتو کې هم شریک و اود دمشق په فتح کې هم وړاندې و.

دیرموک په جنګ کې یې هم ګډون درلود. په دی جنګ کې هغه ؓ ډیر عجیب اوغریب واقعات اوکارنامې پرېښې دي.

(۲۷) ضرار بن الخطاب بن مرداس الفهري رضی‌الله عنه:

کله چې مکه فتحه شوه.نو ضرار بن الخطاب بن مرداس سمدستي اسلام راوړ د مسلمانانو په خلاف د احدپه جنګ کې شریک و اوګڼ مسلمانان یې وژلي وو.

یوه ورځ ضرار بن الخطاب ابوبکرصدیق ؓ ته وویل : موږ له تاسو قریشو ته زیات ښه وو. موږ هغوی جنت ته ولیږل اوتاسې دوزخ ته.

یعنې موږ مسلمانان ووژل اوجنت ته موو ولیږل، اوتاسې مشرکان ووژل او دوزخ ته مو ولیږل .

یوه ورځ انصارو ته دټوقو په اندازکې وویل ما داحدپه ورځ ستاسې دیوولسو سړو نکاح له حور عین سره وکړه.

(۲۸) جلیبیب الانصاري رضی الله عنه:

نوموړی دانصارو لوی قهرمان اوبهادر اصحابي و.

له رسول الله ﷺ سره په یوه غزوه کې شریک شو. په پوره بهادری سره وجنګید اوشهید شو. جنګ د مسلمانانو په ګټه تمام شو اودښمنانو ماته وخوړه . رسول الله ﷺ خپلو اصحابو ته وویل : ایا له تاسونه څوک ورک دي؟هغوی وویل نه . رسول الله ﷺ وفرمایل : جلیبیب رضی الله عنه نشته دهغه په لټې پسې وګرځئ، هغوی دهغه رضی الله عنه په لټون په سې ووتل اود اووه کسو مشرکانو په منځ کې یې دهغه مړی پیداکړ.

رسول الله ﷺ وفرمایل چی لومړی جلیبیب رضی الله عنه اوه تنه مشرکان ووژل او بیامشرکانو هغه شهیدکړ. هغه رضی الله عنه له مانه دی اوزه له هغه نه یم.

دهغه سریې پخپلو لاسوباندې ترهغه کیښود ترڅو چې قبرورته نه و تیار شوې کله چی قبریې جوړشو نو اوچت یې کړ اوپکې کیښود. خو غسل یې ورته ورنکړ.

(۲۹) عبدالله بن سعدبن ابی سرح رضی‌الله عنه:

نوموړې داسلام لوی قهرمان اوعظیم عقلمندمجاهد و.دافریقې فاتح اوهلته داسلام خپوروڼکی دی، مسلمانانو په افریقه کې زیات غنیمتونه ترلاسه کړیدي.نوموړې دذات الصواری په غزوه کې هم دمسلمانانو قائد اومشرو. دادروم پرضد لومړې بحري جنګ و چې مسلمانان یې دروم په خلاف چمتو کړي وو.

عثمان رضی الله عنه هغه دمصر والي مقرر کړی وو اوځو کلونو پورئ هلته دوالیتوب دنده اجرا کړیده،کله چې دعثمان رضی الله عنه په زمانه کې فتنه اوچته شوه نوعبدالله بن

سعد داوظیفه خوشي کړه اودفلسطین په رمله ښار کې دیره شو تردې چې همغلته وفات شو.

هغه ﷺ الله تعالی ته سوال وکړه چې زما خاتمه په په لمانځه کې کړی. کله چې هغه دسهار لمونځ لوست نو لومړي سلام يې وګرځاوو اوله دويم سلام نه وړاندی وفات شو .

(۳۰) القعقاع بن عمرو التميمي:

نوموړې د مسلمانانو يو زړه ور مجاهد و دفارس په فتوحاتو کې يې لويه ونډه درلوده، اودقادسيه په جنګ کې دهغه کارنامې مشهورې دي.ابوبکر ﷺ به ويل چې په لښکر کې دقعقاع آواز لـه زرو سړونه غوره دی . دقادسيه په جنګ کې لـه فيلانو نـه دنجات پـه ترلاسه کولو کې دهغه اودهغه د ورور عاصم ابن عمرو لوی کوښښ شامل و. دعلي ﷺ اود عثمان ﷺ دخلافت په زمانه کې لـه اختلافاتو نه خپل ځان لرى کړى و.

(۳۱) حكيم بن جبلة العبدي :

نوموړې ديانت دار، زړه ور او فرمانبردار تابعي و.

لـه نبی کریم ﷺ سره يې ملاقات ليدنه اوکتنه نه دي شوی عثمان ﷺ هغه دسند دفتحي لپاره واستاو او ډيرې کارنامې يې ترسره کړې.

(۳۲) سُوید بن غفله الجعفي:

نوموړې دفيل پـه کال کې زيږيدلى دی دجاهليت اوږده زمانه يې تيره کړيده. درسول الله ﷺ په ژوند کې يې اسلام قبول کړ. مګراصحابي ورته ځکه نشي ويل کيدی چی لـه نبی کریم ﷺ سره يې ليده کاته نه دي شوي .

دقادسيه په جنګ کې شريک شوې اودبهادرۍ اوچتې کارنامې يې ترسره کړي دي .نوموړې ديوسل اوشلو کلو په عمر کې له يوى پېغلې سره واده کړی وو .

(۳۳) یزید بن معاویه بن ابی سفیان:

نور چې هر رنګه و خو نوموړې داسلام دلارې مشهور بهادر او زړه ور مجاهد و.

(۳۴) عبدالله البطال:

نوموړی په تابعینو کې لوی بهادر انسان و اوخلکوبه دهغه دبهادرۍ مثالونه اومتلونه ویل . دروم په جنګ کې دهغه اوچت مقام دی.

(۳۵) ابوالغادیة :

د معاویه ﷺ په زمانه کې په مسلمانانو کې یو زړه ورمجاهدو.

(۳۶) ابن الجزري:

دهارون الرشید په زمانه کې داسلام اودمسلمانانو قهرمان مجاهدو. له رومیانو سره یې په جنګ کې ډیرې سرې تودې زغملي اوپه پوره مېړانه سره جنګیدلې دی.

(۳۷)حضرت موسی ابن نصیر رحمه الله:

نوموړی‌مشهور زړه ور مجاهد و اودجهاد په سنګرونو کې یې اوچتې کارنامې پریښې دي . ستر امام و داندلس فاتح او فرنګیانو ته شکست ورکوونکی و.

(۳۸) المهلب بن ابي صفرة:نوموړی ډیربهادر اور زړه ور و په جنګونو کی دنوموړي مشهورې قصې دي .

(۳۹) حضرت ابو ا لولید ابن فتحون رحمه الله:

نوموړې په اندلس کې داسلام او مسلمانانو مشهور اومعروف مجاهدو، دابی بکر الطرطوشي دمور ماماو چې‌دسراج الملوک دکتاب مولف دی.

(۴۰) حضرت المعتصم ابن الرشید: امیر المومنین رحمه الله:

له مامون نه ورروسته عباسي خليفه و. ډېر زړه ور او بهادر و. د رومیانو پرضد يې په ګڼو جنګونو کې شرکت کړيدي چې دعموريه جنګ يې زيات مشهور دی.
دروم پاچاورته يوخط ولېږه چې په هغه کې يې ډېر زيات تهديد کړی و، خو هغه ترينه بالکل وېره ونکړه. او امر يې وکړ چې دروم دخط شاته دی په داسې ځواب وليکل شي : ته دخپل خط ځواب نه لولې بلکې پخپلو سترګو به وګورې،(يعني زه به عملي ځواب درکوم په خبرو ځواب نه درکوم) کفاربه ډېر ژر پوه شي چې دآخرت کور دچالپاره دی. دروم په خلاف يې لوی لښکر ويستلو اودهغه په خلاف يې زبردستې کارنامې ترسره کړې.

(۴۱) حضرت الهادي اميرالمؤمنين رحمه الله:

دنوموړي نوم موسی الهادي اودهارون الرشيد ورور دی. له هارون الرشيد وړاندې اميرالمومنين او لوی بهادر و.

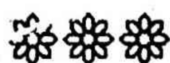
(۴۲) حضرت الامين اميرالمومينين:

نوموړی دهارون الرشيد زوی اوله خپل پلار نه ورروسته دمؤمنانو اميرو.

(۴۳) احمد بن اسحاق السرماري البخاري رحمه الله:

نوموړې دمسلمانانو امام ، زاهد زړه ور مجاهد و اود امام بخاري پشان دبهادر عالم استاد و په نړی کې دده پشان بهادران دګوتو په شمېر دي امام بخاري دده په اړه ويلي دي چې مونږ ته داخبره نده رسيدلې چې دده پشان زړه ورچېرته په اسلام ياجاهليت کې تير شوی دی ابراهيم بن شماس رحمه الله وايي چې ماله احمدبن اسحاق سرماري سره خط او کتابت درلود. هغه ماته وليکل چې کله ته دبنديانو داخستلو لپاره تللې نوماته هم خبر راکړئ. ماورته خط وليږه چې تاسې له ماسره راشئ. هغه رحمه الله راغی زه اوهغه دواړه روان شوو. کله چې دسمرقند پاچاته زموږ دراتلو خبر ورسيد نوهغه دخپل لښکر له يوې لوې ډلې سره زموږ ښه راغلاست لپاره راغې اوزموږ ګرم استقبال يې وکړ، دبنديانو داخستلو نه ترفارغېدو پورې له هغوی سره ديره وو. يوځل دهغوی له سړونه يوسړی راغی دهغه يې ډېر زيات صفت او بهادري يې بيان کړ،احمد

السرماري پوښتنه وکړه چې داڅوک دی ؟ ورته وويل : دا يوجنګيالی دی چې له زرو جنګياليو سره برابر قوت لري، سرماري رحمه الله وويل چې زه ددی مقابله به کوم سباته دوارو ترمنځ مقابله وشوه اوسرماري رحمه الله هغه وواژه، دهغه له ملګرو څخه پنځوسو کسانو په سرماري رحمه الله باندی يرغل وکړ خوهغوی يې هم يويو داوسپنې په هغی ډنډی سره ووهل چې ده به په خپل لستوڼی کې ساتله اومړه يې کړل ، داوسپنيزی ډنډی درونداوالي تقريباً شپږديرش رطله و. کله چې سرماري بوډا شو نو دهغه وزن يې څلور ويشت رطله کړه هغه رحمه الله به ويل : ماپخپله په دی توری سره زر ترکي کافران وژلي دي ، که ژوندې پاتی شوم نوزر کسه کافران به نور هم وژنم. نوموړې په دوسوه يوڅلويښتم هجري کال پخپل بستره کې لدې دنيانه سترګې پټې کړې او تل پاتې دنياته يې کوچ وکړ.

دکتاب پا ی

هغه مسا ئل او احکام چې له جهادسره تعلق لري

پوه شه چې دعلم میدان ډیرپراخ دی اودپیښنو تلې یې په حصرکې نشي راوستلې، اوددې نادر احکام ټول نشي لیکل کیدی...

دهريوفن لپاره دهغه مناسب يوموضوع دې. ليکن دابتدائې (دلومړنی زده کړو) علم دترلاسه کولو لپاره جهل دعذر په توګه نشي وړاندې کېدې، اولدينه خلاصې نشته چې دمسائلو اصول وپيژندل شي ،لدېنه پس که ممکن وي نو دهغه په فروعاتو او نوادرو باندې دې ځان پوه کړي. چې دهغو بيا خپل ځايونه دي او خانګړي کتابونه لري چې په هغو کی دامسائل ځيرل کيږي ځايونه راځي په هر مسلمان باندی لازم او واجب دي چې ضروري علم ترلاسه کړي ، او داهغه علم دی چې دټولو عملونو صحت دهغه په معرفت باندی موقوف دی. لاندی به موږ هغه مسائل او احکام وړاندې کړو چې دمجاهدينو لپاره پرهغه پوهېدل لازمي او ضروري دي ترڅو جهاد يې صحيح اومقبول وګرځي.

فصل

مجاهد دی لاندينې احکام ضرور زده کړي

دمسلمانانو امير اودهغه دنائب له اجازې نه پرته جهاد مکروه دی خوحرام نه دی. خوپه ځينو حالاتو کې داميرله اجازې نه پرته هم جهادضروري دی. هغه حالات په لاندی توګه دي :

لومړې : ګوم سړی یاکومه ډله چې له کافرانو سره جنګيدل غواړي اوله هغوی سره جنګيدل ضروري هم وي نو په داسی حالت کی هغوی پاچاته داجازت دترلاسه کولو لپاره راځي نودجهاد مقصد له لاسه اوځي حال داچې جهادپخپل ځای ضروري دی او اجازه اوتاخير ته يې ضرورت نشته.

دویم که چیرته دمسلمانانو حاکم جهادپریښې وي هغه اودهغه پوځونه ددنیا په مینه کې غرق شوي وي لکه چې نن سبالیدل کیږي نوپه داسی حالت کې دپاچاله حکم نه پرته جهاد مکروه نه دی ځکه چې هغه جهاد پریښې دی اومجاهدین دجهاد حق اداکوي او نه یې پریږدي.

دریم : که چیرته مجاهد ددی وخت نه لري چې له پاچا نه دجهاد اجازه وغواړي یا پوه وي چې که اجازه وغواړي هم نو پاچاورته اجازه نه ورکوي نو په داسی حالت کې هم جهاد کول مکروه نه دي. (مغنی المحتاج ۴/ ۲۲۰)

علامه ابن قدامه رحمه الله وايي چې که دمسلمانانو امام یاحاکم نه وي نودهغه دنشتوالي په وجه جهاد نشي وروسته کېدی ځکه چې په دی سره دجهاد مقصد له لاسه اوځي.[1]

(۱)

امیرلپاره داسنت دي چې له لښکر نه دابیعت واخلي چې ددښمن له مقابلې نه به تېښته او عقب نشیني نه کوي لکه چې رسول الله ﷺ دحدیبیه په ورځ له خپلو اصحابو نه بیعت واخست.

امیر لپاره داهم سنت دي چې ددښمن دقوت دمعلومولو لپاره جاسوسان ولیږي او هروخت دهغوی له حالاتو نه خپل ځان خبر وساتي.

امیر لپاره داهم سنت دی چی د پنجشنبی په ورځ سهار وختي خپل لښکر یاګروپ روان کړي، که ورته ممکن وي ، بیرغونه دی ورته جوړکړي او هریو ګروپ دی دخپل خپل بیرغ لاندې روان کړي، هریوګروپ ته دی دپیژندلو مخصوص شفرونه ورزده کړي ترڅویوبل پخپلوکې سره وپیژني او په غلطۍ کې یوبل ونه وژني.

پردښمن باندې دی دخپل رعب واچوي دخپلو کمزورو په وسیله دی د مدد اونصرت دعاوکړي. له دښمن سره دمقابلې او مخامخ کېدو په وخت کې دی له الله تعالی نه دبری دعا وغواړي، مجاهدین دی دجنګ لپاره چمتو اوتیار وساتي او دصبراو استقامت نصیحت دی ورته وکړي، جنګ دی ترهغه وخته پورې وروسته کړي ترڅولمر زوال وکړي دماسپښین

[1] - المغنی : د ۱ : ۲۷۴

په وخت کی او هواګانې وچلیږي دجنګ په وخت کې دی په ډیر تیز غږ سره دالله اکبر ناره نه اوچتوي.[1] یعنې دتکبیر ناری دی وهي خوپه ډیر زور سره دی نه وهي .

امام قرطبي دالله تعالی ددغه قول :

﴿ يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا لَقِيتُمْ فِئَةً فَاثْبُتُوا وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴾ الأنفال: ٤٥ .

ترجمه : ای مومنانو! کله چې ددښمن له کومې ډلې سره مخ شوئ نو ټینګ مو کلکی اوالله ډیر یادوئ ښايي برې مو په برخه شي .

په تفسیر کې وایي چې ددی حکم دادی چې خفیه اوپه کلاره دی وویل شي. دجنګ په حالت کې دیو سرې آواز اوچتول ردي بلکې مکروه دی خو داهله مکروه دی چې یو نفر داکار کوي که یوه ډله او ګروپ په زوره نارې تکبیر ووایي نوداښه کار دی ځکه چې په دې سره ددښمن لاسونه اوپښې کمزوری کیږي.

درسول الله ﷺ اصحابو به دجنګ په وخت کې آواز اوچتول مکروه ګانه .[2]

(۲)

مسلمانو مجاهدینو ته پکار دي چې کومو خلکوته داسلام دعوت نه وي رسېدلی نوهغوی ته دې لـه جنګ نـه وړاندې داسلام دعوت اوبلنه ورکړي اوپه دین باندې یې پوه کړي. اوکه چیرته وړاندې ورته داسلام دعوت ورکړل شوی وي نوبیا لـه جنګ نه وړاندی دوباره داسلام دعوت ورکول ضروري نه دي خوکه وریې کړي نودا مستحب اوښه کار دی، ځکه چې کیدی شي هغوی اسلام ومني اوله وژل کیدو اودوزخ له اورنه خپل ځانونه وساتي، خوکه چیرته دښمن جنګ شروع کړي نوبیا داسلام په طرف تبلیغ کول ساقطیږي ځکه چې ددښمن یرغل په شاتمبول اوهغوی ته شکست ورکول ضروري دي.

کومه سریه چې دکافرانو دسردارانو دوژلو یادبل کوم مهم معین هدف لپاره وتلی وي هغوی باندې دالازم نه دي چې لومړی هغوی تـه داسلام بلنه ورکړي ځکه چې هغوی دیوخاص موقف لپاره وتلي وي (ځکه که دوی دعوت ورکوي نو هغه خاص او معین هدف

---

[1] ــ مغني المحتاج ٤ ، ٢٢٠

[2] ــ تفسير القرطبي : ٨ / ٢٤

پاتې کیږي .) لکه چې مجاهدینو یوې ډلې ابن ابی الحقیق کعب بن اشرف اوددي په شان نور خلک یې اسلام ته لـه بلنې نه مخکې وژلي و..[1]

(۳)

مجاهدین به اهل کتابو یعنی یهودانو اونصاراونه جزیه قبلوي او پخپل دین باندې به یې پریږدي که هغوی دجزیې ورکولو ته تیاروو خوکه جزیه نه ورکوي نوبیابه ورسره جنګ کوي ترڅو جزیه ورکولو اویا اسلام منلو ته غاړه کیږدي.

همدغه راز لـه مجوسیانو نـه بـه هم جزیه قبلوي اودیهودانو او نصاراو پـه شان بـه ورسره معامله کوي. لـه یهود ، نصارئ او مجوسیانو نـه پـر تـه دی لـه بل چانه جزیه نه قبلوي،یعنی دبت پرستانو نه به جزیه نه قبلوي بلکې ترهغه دی ورسره وجنګیږي ترڅوپورې چې اسلام یې نه وي منلی.[2]

پـه دښمـن بـاندې دشپې پـه تیاره کې حمله کول جائز دي. اګرکه پـه کې ښځې، ماشومان او مسلمانان موجود وي ځکه چې داد جهاد لـه ضرورتونو څخه دی .[3]

کله چې کافران د مسلمانانو پـه وطن باندې حمله وکړي اودهغوی مقابلې لپاره مسلمانان لـه خپلو کورونونـه اونـه وځي نوپـه کورونو کې دهغوی کیناستیدل داسې دي لکه چې لـه جنګ نـه تیښتـه کول. داهله چې لـه دښمن نـه زیات وي اوکه چیرته لـه دښمن نـه کم وي نوبیا ورباندې ګناه نشتـه، هغوی تـه پکـار دي چې دنورو مجاهدینو تـر راتلو پورې پخپلو خپلو مورچو کې کیني.[4]

کله چې امـام یوسړي یـایوې ډلـې خلکوتـه ددښمـن پـه خلاف دجهاد کولو حکم ورکړي نوپـه دغـه سړي او ډلې باندې جهاد د امام دامر دمنلو او اطاعت پـه خاطر فرض عین ګرځي. اګرکه جهاد فرض کفایه وي .[5]

---

[1]_ مغني المحتاج : ٤/ ٢٢٣ والمغني : ١٠/ ٣٨٥ وبداية المجتهد: ١/ ٤٠٣

[2]_ حاشية ابن عابدين : ٤/ ١٩٨ . والمغني : ١٠/ ٣٨٧ . ومغني المحتاج : ٤/ ٢٤٤.

[3]_ كشاف القناع ٣/ ٤٧

[4]_ مغني المحتاج ٤/ ٢١٩

[5]_ المغني ١٠/ ٣٦٦

که چیرته امیر ظالم وي نودهغه د ظلم په وجه جهاد نشي پرینبودي. که کوم مشر شرابي اویاد نورو ګناهو نو مرتکب وي نودهغه ترقیادت لاندې هم جهاد کول روا دي ځکه چې داد هغه خپله ګناه ده، اصل مقصدي شی له کفارو سره جهاد دی .[1]

(۴)

په جنګ کې دښځو او ماشومانو وژل حرام دي، خوکه هغوی دمسلمانانو په خلاف جنګ کاو نودهغوی وژل له څه شک نه پرته جائز دی .[2]

که چیرته بوډا، ضعیف ، ړوند ، دیولاس اویادیوی پښې شل کافر د مسلمانانوپرضد کې شریک وي نو دعلماو په اتفاق د دوی وژل هم روا دي. همدغه شان دهغو ړندو بوډاګانو کمزورو، شلانو او ګوډانو وژل هم روا ده چې د رای خاوندان اومشاورین وي. او که له مسلمانانو سره نه جنګیږي او کفارو ته مشوره هم نه ورکوي نو دجمهورو علماو په نزد دهغوی وژل روا نه دی .[3]

د جمهورو علماو په نزد دهغو راهبانو اوعابدانو وژل روانه دي چې په کنیسو اوګرجاګانو کې ناست وي اودمسلمانانو په خلاف جنګ کی شریک نه وي.همدغه راز د جمهور علماو په نزد دهغو خلکو وژل هم ناروا دي چی له مسلمانانو سره جنګ نه کوي لکه تجاران، کسب ګر او مزدوران.[4]

په منجنیق سره دکفارو ویشتل همدغه راز په هغوی باندې دکانو او اورونو ویشتل او اوبه ورباندې ورپرینښودل چې ترلاندی شي او مړه شي جائز دي. اګرکه له هغوی سره مسلمانان هم بندیان وي ځکه چې داد جنګ له ضرورتونو څخه دی.[5]

(۵)

په دارالحرب کې دکفارو فصل او ونې په درې ډوله دي :

لومړې : هغه ډول فصلونه دي چې مسلمانان دهغوی دریبدلو اوپرې کولو لپاره مجبور دي نوپه دې صورت کې مسلمانانو ته دهغو فصلونه اوباغونه ریبدل اوپرې

---

[1]ــ المرجع السابق : ١٠/ ٣٧١

[2]ــ بداية المجتهد :١/ ٤٠٠

[3]ــ المرجع السابق ١/ ٤٠٠

[4]ــ كشاف القناع ٣/ ٥٠ و مغني المحتاج : ٤/ ٢٢٣ .

[5]ــ مغني المحتاج : ٤/ ٢٢٣

کول روا دي مثلاً داسې فصلونه اوباغونه چې دجنګ په وخت کې دمسلمانانو په نقصان تماميږي لکه دهغوی دکلاګانو سره نژدی فصلونه چې دښمن پکې پټيږي يا لاره تنګه وي نو دلارې دازادولواو فراخولو لپاره هم دفصل ريبدل جائز دي، اوياکافران د مسلمانانو فصل اوباغونو ته نقصان رسوي نو مسلمانانو لپاره هم جائزدي چې دهغو فصلونو او باغونو ته نقصان ورسوي.

دويم : هغه قسم فصلونه اوباغونه دي چې مسلمانانو ته ضرر رسوي نو ديته نقصان رسول روانه دي ځکه چې ددغو فصلونو اوباغونو فايده پخپله مسلمانانو ته رسيږي مثلاً پخپله هم خوراک ترينه ترلاسه کوي اوخپلو آسونو ته ګياه ورته برابروي.

دريم هغه قسم فصلونه اوباغونه دي چې مسلمانانو ته نه ګټه لري اونه نقصان نوکه چيرته ديته په نقصان رسولو کې دکفارو نقصان کيږي او هغوی مرعوب کيږي نوبيا جائز دی.[1]

(۶)

اميردی دی مخذل (بی‌زړه کوونکی‌سړی) جنګ ته نه پريږدي اوکه له لښکر سره ووت نو بيرته واپس دې وليږي خوکه په جنګ کې شريک شي او کوم کافر ووژني نو هغه ته به دسزاپه توګه دهغه وسله او سامان نه ورکوي. اونه دی په غنيمت کې برخه ورکوي مخذل هغه چاته وېل کيږي چې دمسلمانانو په زړونو کې ويره پيداکوي. لکه داسی وايي : زموږ دښمن له موږ نه په تعداد اوقوت کی زيات دی زموږ اسونه کمزوري دي اوموږ له هغوی سره دجنګ توان نه لرو. مرجف هم مخذل ته نژدی دی. داهغه دی چی افواګانې ښوروي او وايي چې ددښمن لښکرې دفلان فلان ځای نه خوځيدلی دي، له دښمن سره دمرستې لپاره دومره دومره خلک راغلي دي اوداسې نور.[2]

---

[1]ـ کشاف القناع : ۳/ ۴۹ ومغني المحتاج : ٤/ ٢٢٦.

[2]ـ المغني ۱۰/ ۳۷۲

علماو په مزدوري سره دغزاکولو ،اره کې اختلاف کړیدی چی امیر یوسړي ته په دی خاطر پیسې ورکړي چې دهغه په ځای جهاد ته لاړشي. مثلاً یا ډارن وي یاپه بل کار اوکسب کی مشغول وي، هغه بل چاته په دی خاطر پیسې ورکوي چې ددی پرځای جهاد ته لاړشي، ځینې علماو ددی په جواز باندې فتوه ورکړیده ځکه چې دمدینې خلکوبه داکار کاوه. او نور علماء وایي چې دانارروا دی.

امام شافعی رحمه الله وایي یوسړي ته دا روانه دي چې دمزدوري په بدل کې جهاد وکړي اوکه چا مزدوري آخستی وي نوهغه دی واپس کړي خوله پاچانه مزدوري آخستل روادي.

صحیح خبره داده چی پاچا اوپه غیر پاچاهر چا ته دا روانه دي چی مسلمان ته دجهاد په بدل کی اجورت ورکړي ځکه چې کله جهاد فرض کفایه وي اویو مجاهد دجنګ ډګر ته ووځي او جنګ ونخلي نو جهاد په هلته موجود هر مسلمان باندی فرض عین ګرځي او په فرض عین باندی اجورت آخستل روا نه دی . مغني المحتاج۴/ ۲۲

امام نـووي وایي : دفـې کوم مال چی مجاهدینو ته ورکول کیږي هغه مزدوري نه دی .[1]

امام احمد وایي کوم غازي ته چه څه مال دغزا دمرستې په توګه ورکړې شي نو له هغه نه دی خپل اهل ته څه نه پریږدي ځکه چه دا هله مالک ګرځي چه دغزا میدان ته ورسیږي . کله چه دغزا میدان ته ورسید نو بیاداماال خپل کورنی ته لیږلې شي ځکه چه هغه ددغه مال مالک ګرځي .

(۷)

مجاهد لپاره جائز دي چې زکات واخلي اګرکه غني وي ترڅودخپل کور ضروري نفقه، د اغوستو لباس . دتګ اوراتګ مصارف، ځان لپاره آس او وسله برابرکړي. کوم زکات چې ده ته ورکول شوي دهغه مالک دی اولدینه خپل کورنی ته هم ورلیږلې شي اوړل چاته هم.[2]

---

[1] الروضه للنووي ۱۰/ ۲٤۰_ ۲٤۱

[2] المجموع للنووي : ۶/ ۲۳۷_ ۲۳۸

امام قرطبی د (فی سبیل الله) په تفسیر کې وایي چې لدینه مراد غازیان اود سرحدونو پیره داران دي په جهاد کې دلګولوپاره دوی ته زکات ورکول جائز دي برابره خبره ده چې غنیان وي اوکه غریبان.

ابن عبدالحکم وایي چی داسلام ددفاع لپاره دوسلو د آخستلو او دمسلمانانو په سیمو او وطنونو باندی د دښمنانو دیرغلونو دمخنیوي لپاره دزکات مال مصرفول صحیح دی.[1]

(۸)

که چیرته کافران مسلمان اویاد مسلمانانو ماشومان د ډال لپاره استعمالوي نوپه دی صورت کې موږ ته دیته کتل پکار دي چې که چیرته په کفارو باندې دوسلو د استعمالولو اودهغوی دویشتلو خاص ضرورت نه وي نود مسلمانانو دحفاظت په خاطر دی ورباندې درنه وسله استعمال نکړو، اوکه چیرته پرهغوی یرغل ضروري وي، لکه دسختې جګړې په وخت کی اویاموږ پوهیږو چی که ورباندی حمله ونکړو او وسله ورباندی استعمال نه کړو نو هغوی پرموږ غلبه ترلاسه کوي. یاموږ ته زیات نقصان اوتکلیف رسوي. یادهغوی مورچلې نشو نیولې نو په دی صورت کې ورباندی یرغل اودهرقسم وسلو استعمالول جائز دي خود ډزو په وخت کی دی مجاهدین پوره کوشش اوخیال وکړي چې هغه مسلمانان ونه لګیږي چې کافران یې دخپل ځان لپاره د ډال په توګه استعمالوي.[2]

ځینو علماو په مطلق ډول دهرقسم درنو اوسپکو وسلو داستعمالولو اجازه ورکړېده خود امکان ترحده به کوشش کوي چې مسلمانان ورباندی ونه لګیږي. که چیرته دمسلمانانو په جنګي بیړۍ کې کافران اور ولګوي نو مسلمان دې پوره کوشش وکړي چې اور ووژني او یالدینه په سلامتي سره ووزي خوکه چیرته ددی امکان نه وي نوبیاپه اوبوکې دانګل ورته جائزدي.[3]

---

[1]_ تفسیر القرطبي : ۸/ ۱۸۵ _ ۱۸۷

[2]_ مغني المحتاج : ٤/ ٢٢٤س

[3]_ المغني لابن قدامة : ۱۰/ ۵۵٤

(٩)

که چیرته دکفارو تعداد د مسامانانو دتعداد لـه دوبرابری نه هم زیات وي نو مسلمانانو ته بیا تېښته کول جائز دي اوکه لـه دی تعداد نه کم وي نوبیا ورته تېښتیدل جائزنه دي. علماو په دیٰ مسئله کې اختلاف کړیدی چی ایاپه جنګ کې لـه مشرکانو نـه مرسته غوښتل جائزه ده اوکه نـه؟ ځینو علماو ویلي دي :په دی شرط ترینه مرسته غوښتل روادي چې دخیانت نه کولو ضمانت ورکول شوې وي ، اوځینو علماو ویلي دي چی صرف دخدمت اوداسې نورو وړو کارونو کې ترینه مرسته غوښتل جائز دي .او ځینو علماو ویلي دي چی په مطلق ډول ترینه مرسته غوښتل روا نه دی .[1]

(١٠)

دعلماو ترمنځ پـه دی خبره اختلاف دی چی ایـا مجاهد دهغه کافر د سامان دآخستلو مستحق دې چې ده پخپلو لاسو وژلې وي ؟

ځینې علماء وایي چې په څو شرطونو سره دهغه دسامان مستحق کېدلی شي :

لومړی داچې وژل شوې کافرپه جنګ کې شریک وي اودجنګ کولو قوت ولري.

دویم داچې ویې وژني . اویایې داسې زخمي کړي چې دپاڅیدو نه وي او دمړي پشان شي . دریم داچې دخطر په ځای کې به یې وژلې وي لکه دمقابلې په صورت کې یادکفارو په منځ کې ورننوتلې وي او هلته یې ووژني .

ځینو علماو ویلي دي چی کوم مجاهد کافر وواژه نودهغه ټول سامان دمجاهد دی اګر که کافریې مخامخ وژلی وي اویادتیښتې په حالت کې، ځکه چې لـه وړاندې نه همدغه طریقه روانه ده اورسول الله ﷺ هم له سلمه بن الاکوع سره همداسې کړي و، [2]

لهذا دوژل شوي کافر سامان دهغه دوژونکي مجاهد دی.دځینو علماو په نزد دپاچا اویا دامیر دا اعلان شرط دی. چی چاکوم کافر وواژه نودهغه ټول سامان دهغه دی

---

[1]_ المجموع : ١٨/ ٢٢ والمغني : ١٠/ ٤٥٦

[2]_ الروضة للنووي : ٦/ ٣٧٢_ ٣٧٣

که هغوی اعلان کړې وي نود وژل شوي کافر سامان دهغه دقاتل حق دی .اوکه امیر داسې نه وي ویلي بیایې ورته اخستل نه دي روا.
خو ځینو علماو داشرط نه دې لګولې ، هغوی وایي چې که امام اعلان هم نه وي کړې بیاهم دوژل شوي کافرد سامان حقدار دهغه قاتل دی.[1] ځینی علماوایي چې دوژل شوي کافرسامان به لـه غنیمت نه دخمس لـه ویستلو نه وړاندې دهغه قاتل ته ورکول کیږي، خو ځینې علماء وایي چې لومړې به خمس ورکول کیږي اوبیابه دوژل شوي کافر سامان دهغه قاتل ته ورکول کیږي .[2]
او ځینوعلماو دوژل شوي کافـــر نـــــه جامې ویستل او دهغه بربنډ پرېښودل مبـــاح ګرځولي او ځینو نورو لدینه منع کړې ځکه چه پدې سره دمړي شرم ګاه ښکاره کیږي .[3]

(۱۱)

د وژل شوي کافر سامان نه مطلب دهغه لباس، بوټان، دجنګ وسله اوسامان لکه زغره جنګي ټوپۍ دهغه سورلۍ لکـه آس، اوښ، داس زین، واګې اوداسې نور سامان، دهغه ډال توره دهغه قیمتي بنګړي او هار، همیانۍ ،ګوتمۍ، پیسې، اوپه اس باندې چې کوم سامان باروي ځینو علماو پدې کې اختلاف کړی او ځینې هغو شیانو ته چې مونږ ذکر کړل سلب نه دي ویلي . (الروضة: ۶/ ۳۷۵).
که چیرته قـاتل دمقتول دمال د آخستلو نه لاس په سرشي بیاهم دهغه حق نه ساقطیږي ځکه چې داد همغه حق دی.[4] ځینو علما وایي چې ترهغه دی قاتل دمقتول سامان نه آخلي ترڅوچې ګواهان یې نه وي تیر کړي، خو ځینو نورو علماو ددی جواز ورکړیدی چې له ګواه نه دی پرته دهغه سامان ورکړي. دجمهورو علماو رای داده چې دامام د اجازی نه پرته دې نه آخلي.[5]

---

[1]_ الروضة : ٦/ ٣٧٦ . والمغني . : ١٠/ ٤٢٦

[2]_ المجموع : ١٨/ ١١٥ . والمغني : ١٠/ ٤٢٥ _ ٤٢٦

[3]_ المغني : ١٠/ ٤٣١

[4]_ نهاية المحتاج ٨/ ٧٦

[5]_ شرح النووي على مسلم : ١٢/ ٥٩

(۱۲)

کله چې پاچا دا اعلان وکړي چې هرڅوک په جنګ کې څه مال ونيسي داد هغه دی ددی دجوازپه هکله کې دعلماو ترمنځ اختلاف دی، ځينو ددی په جواز فتوه ورکړېده خو ځينو نورو ددې له آخستلو نه ممانعت کړيدی ځکه چې نبی کريم ﷺ اوراشده خلفاو به غنيمتونه له جمع کولو نه وروسته ويشل، امام لپاره داجائز نه دي چې دغنيمت مال له ويشل کيدونه وړاندې چاته زياتي مال ورکړي خودخمس له ويستلو نه وروسته ورکولې شي.

نورو علماو پاچاته اختيار ورکړيدی چې که هغه وغواړي نو له خُمس نه وړاندې مجاهدينو ته زياتي سامان ورکولې شي.[1]

(۱۳)

د غنيمت له مال نه بايد لومړی دغنيمت دمال ساتوونکو او نقلونکو برخه ورکړي اولدينه پس دی په پاتی مال کې خمس وباسي. خمس دېته وېل کيږي چې د غنيمت مال په پنځو برخو وويشل شي څلور برخې دی مجاهدينو ته ورکړي اوپنځمه حصه دی په پنځو حصوباندی وويشل شي، يوه حصه دی الله او رسول ته ورکړی شي اوهغه دی دمسلمانانو دخير اوښيګڼې په کارونو کې ولګول شي، لکه دسرحدونو دمحافظينو لپاره نفقه، بيرکونه او کلاګانې جوړول، مسجدونه مدرسې ،پلونه اوداسې نور کارونه .دوهمه حصه دی درسول الله ﷺ خپلوانوته ورکړی شي لکه دبنو هاشم او بنو عبدالمطلب دکورنۍ خلکوته . که هغوی مالداري يا غريبان وي ښځې وي که نارينه . دريمه حصه دی هغويتيمانو ته ورکړي چې هغوی غريبان وي،څلورمه حصه دی مسکينانو ته اوپنځمه حصه دی مسافروته ورکړي.دفیء مال دی په بيت المال کې جمع کړي اومجاهدينو ته دې هيڅ شی ورنکړي.

فئ هغه مال ته وېل کيږي چې کفارونه له جنګ نه پرته په لاس راغلی وي. خو ځينو علماو دپورتني تقسيم مخالفت کړيدې .[2]

---

[1]ـ المغني ۱۰/ ۴۶۲

[2]ـ المجموع : ۱۸/ ۱۵۷ وتفسير ابن کثير : ۲/ ۴۱۲ .

دټولو علماو په دې اتفاق دی چې هرڅوک دجهاد په نیت دجنګ سنګر ته حاضرشي هغه ته به دغنیمت مال نه برخه ورکولې شي اګرکه جنګ یې نه وي کړی خوپه دی شرط چې هغه مسلمان بالغ او آزاد سړی وي، همدغه راز هغه مجاهد ته هم دغنیمت له مال نه برخه ورکول کیدی شي چې په جهاد کې ناروغ شوې وي. لکه چې ړوند او ګوډ ته برخه ورکول کیږي خوداهله چې په جهاد کې دهغوی ګډون ګټور وي اوجهاد ته یې فایده رسیږي.[1] دغنیمت په ویش کې غوره خبره داده چې سپرو مجاهدینو ته دغنیمت په مال کې دری برخې ورکړی شي یوه حصه دهغه اودوه حصې دهغه داس، اوکوم سړی چې پیاده جنګیږي هغه ته دی یوه برخه ورکړی شي . خو ځینو علماو ددغه ویش مخالفت کړیدی بل چاته به یې نه ورکوي څلور حصې ددوی او پنځمه حصه به یې پنځه برخې کړي ځیني علماو ویلي چې بل څوک یې هم اخستې شي.[2]

څوک چې د جهاد په نیت له مجاهدینو سره ووت خو هغه ته دمالونو دحفاظت اویادمجاهدینو لپاره دخوراک څښاک دتیارولو کار وسپارل شو نو هغه ته هم دغنیمت په مال کی پوره برخه ورکول کیږي. ددوی په حکم کې هغه تاجران هم دي چې په لښکر کې تجارت کوي په دار الحرب کې د غنیمت ویشلو کې د علماو ترمنځ اختلاف دی ځینو ورته روا ویلي دي او ځینې نور وایي چې ناروا دی .

(۱۴)

د غنیمت هغه مالونه چې دوېش قابل دي هغه باید دمجاهدینو ترمنځ وویشل شي اوکوم مالونه چې نه منتقل کیږي لکه زمکې اوکورونه نو ددی حکم دادی چې یاخو دی په مجاهدینو وویشل شي اویادې دخپلو مالکانو ته پریږدي او په مقابل کې دی له هغوی نه جزیه اوخراج واخلي.[3]

(۱۵)

کوم اصیل او آزاد دښمنان چې په جنګ کې ونیول شي دهغوی په هکله کې دمسلمانانو پاچا اختیار من دی هغه کاردی وکړي چې دمسلمانانو په ګټه وي. یابه

---

[1]ـ المغني : ۱۰/ ۴۴۹

[2]ـ المغني : ۱۰/ ۴۴۳ .

[3]ـ المغني : ۱۰/ ۴۶۲ والمجموع : ۱۸/ ۱۶۲

يي څتونه ترينه وهي اويابه ورباندي احسان كوي اوله څه عوض اوبدلې نه پرته دى‌آزاد كړي، يادې دمسلمانانو لـه بنديانو سره تبادله كړي، يادى دمال په مقابل كې خوشې كړي اويايې مريان وګرځوي.[1] امام ته ددى خبرې اختيار دى چى داهل كتابو په بنديانو باندى جزيه مقرر كړي او جمهور علماو ددې په جواز فتوه وركړيده.[2] دكفارو ښځې او زامن د مسلمانانو په لاس كى پرې وتو سره سم مريان ګرځي.[3] علماو د بت پرستو عربانو د غلام ګرځولو په جواز كې اختلاف كړيدى.[4] كه چيرته كوم مسلمان يوبندي دامير لـه حكم نه پرته ووژني هغه ته به تعزير وركول كيږي.[5]

(۱۶)

كله چې كافرلـه خپلې ښځې سره يوځاى بندي كړى شي نو دځينو علماو په نزد دهغوى نكاح نه فسخ كيږي خوځينې علماوايي چى نكاح يې فسخ كيږي.كه چيرته ښځه يواځې بندي شي نو دهغى نكاح فسخ كيږي. خوكه يوازې خاوند يې بندي شي نو دځينو علماو په نزد نكاح يې فسخ كيږي اودځينو په نزد نه[6] كله چې يو آزاد اوعاقل كافرپه هغه باندى دمسلمانانو لـه برى نه وړاندې مسلمان شي دهغه وينه اومال محفوظ شو. برابره خبره ده چې دامن پـه وخت كـې مسلمان شوې وي اويادويرې په زمانه كې، لـه هغو سره دهغه ماشومان هم محفوظ دي داحكم دسړو او ښځودواړو لپاره عام دى.[7] كه يو بندي لدينه وړاندې مسلمان شي چى پاچا دهغه په

---

[1]ـ المجموع : ۱۸/ ۱۰۲ والمغني : ۱۰/ ٤۰۰

[2]ـ مغني المحتاج : ٤/ ۲۲۸

[3]ـ المغني : ۱۰/ ٤۰۳

[4]ـ المرجع السابق ۱۰/ ٤ـ ٤۲۰

[5]ـ المغني : ۱۰/ ٤۰۷ والمجموع : ۱۸/ ۱۰۵.

[6]ـ المغني ۱۰/ ٤۷۳ـ ٤۷٤.

[7]ـ المرجع السابق : ۱۰/ ٤۷۵ .

اړه څه فیصله واوروي نو دجمهورو علماو په نزد دهغه ځان او وینه محفوظ ، اوله مریتوب نه هم بچ پاتې شو.[۱]

(۱۸)

کوم ماشومان چې له خپلو مورانو اوپلارانو سره بندیان ونیول شي دجمهور علماو په نزد دغه ماشومان دخپلو مورانو اوپلارانو په دین به وي. اوکه چیرته یواځې دیوپلار سره بندي ونیول شي نودپلار په دین کی به وي اوکه یواځې له خپلې مور سره بندي وي نو دمورپه دین کې به وي. اوکه یواځې ونیول شي نوپخپل دین باندی باقي پاتې دی.[۲]

دجمهورو علماو په نزد په بندي خانه کې باید پلرونو مورګانو زامنو، وروڼو خویندوترونو او ماماګانو ترمنځ جدايي رانه وستل شي.[۳] کله چې له کفارونه وسله اوځاروي په غنیمت کې ونیول شي دهغوی سوځول اوضائع کول جائز نه دي. مګر په هغه صورت کې روا دي چې له ځان سره نه شي راوړې اوکفار وربانديې قوي کیږي.[۴]

(۱۹)

که چیرته دکفاروپه خلاف په جنګ کې هلکان اوښځې هم ګډون وکړي نوهغوی ته دجمهورو علماو په نزد د غنیمت له مالونو نه دمجاهدینو له برخې نه لږه حصه ورکول کیږي داپه هغه صورت کې چی هلکانو جنګ کړې وي اوښځو زخمیانو ته دمرهم پټۍ لګولې وي. همدغه راز هغه غلامانو ته هم دغنیمت له مال نه برخه ورکول کیږي چې په جنګ کې دکفارو په خلاف برخه آخستې وي .[۵] خودابرخه به دجمهورو علماو په نزد دیومجاهد له برخې نه کمه وي. دابرخه به یاداصل غنیمت (

۱_ المرجع السابق : ۱۰/ ۴۰۲

۲_ المغني ۱۰/ ۴۷۲ والمجموع : ۱۸/ ۱۲۰

۳_ المغني : ۱۰/ ۴۶۷ والمجموع : ۱۸ ۱۲۵ _ ۱۲۶

۴_ المغني ۱۰/ ۵۰۷_ ۵۰۸

۵_ المجموع: ۱۸/ ۱۶۷ والمغني : ۱۰/ ۴۵۱

له ویش نه وړاندی) نه ورکوي یابه یې دمجاهدینو دبرخې څخه ورکوي یابه یې دخمس (پنځمی برخې) څخه ورکوي .

.کوم مجاهد چې له نورو مجاهدینو نه زیات او ممتاز جنګ وکړي نو پاچا هغه ته دهغه دبهادرۍ اوشجاعت په خاطر له خپلې برخې نه زیات غنیمت ورکولې شي. لکه چې رسول الله ﷺ سلمه بن الاکوع ته د ذی قرد په غزوه دوه برخې ورکړې وې یوداس سوار برخه اوبله دپیاده برخه، له دې سره چې هغه پیدل جنګیدلې و. [1]

(۲۰)

نفل هغه زیاتي مال ته ویل کیږي چې دمسلمانانو پاچا هغه مجاهد ته ورکوي چې هغه په جنګ کې خصوصي قهرماني اوسربښندنه ښکاره کړې وي. [2] کله چې دغنیمت مال په مجاهدینو ویشل کیږي پاچا هغه ته دهغه له حق نه زیات ورکوي .داهم روادی چې پاچا اعلان وکړي او ووایي چې هرچادا دا کارنامه ترسره کړه نو هغه لپاره دومره انعام دی[3] دانفل دځینو په نزد دخمس څخه ورکول کیږي دځینو په نزد خمس پنځمه برخه ده اودځینو نورو په اند دمجاهدینو په څلورو برخو کې به ورکول کیږي خو ځینو علماو لدینه ممانعت کړیدی که امام له لښکر نه وړاندې بوګروپ ولیږي او هغوی دجنګ سنګر ته داخل شي نو امام ته روادي چې دغوکسانو ته له غنیمت نه زیات مال ورکړي. [4]

(۲۱)

فی هغه مال ته ویل کیږي چې له کافرانو نه له جنګ نه بغیر ترلاسه شي ، مثلاً کفار له مسلمانانو دویرې له کبله وتښتي اوخپل مال پریږدي، یاداچې کافران مسلمانانو سره په څه مال باندې سوله وکړي چې موږ به تاسوته درکوو. اویا داومني

---

[1]_ المغني ١٠/ ٤١٧

[2]_ الروضة للنووي : ٦/ ٣٧٠ _ ٣٧١.

[3]_ المغني : ١٠/ ٤١٢ والمجموع : ١٨/ ١٣٤

[4]_ المغني : ٤٠٩١٠ و: ٤١٦/ ٤١٧

چې موږ به تاسې ته جزيه درکوو.[1] علماو ددغه مال په باره کې اختلاف کړيدی ځينې وايي چې لدينه به دغنيمت دمال پشان خمس يعنی پنځمه برخه ويستل کيږي. خو جمهور علماء وايي چې لدينه به خمس نه ويستل کيږي بلکې پاچا ته اختيار دي چې دمسلمانانو دخيرښيګڼې په کارو کې مصرف کړي اويا په هغه څه کې ولګوي چې مسلمانانو ته زيات ګټور وي.[2]

(۲۲)

کله چې لـه کفارو سره مسلمان بندي ته دتښتيدو موقع اوفرصت په لاس ورشي نوپرهغه باندې تښتيدل واجب دي، که چيرته دتيښتې په وخت دمال يادکوم کافر تښتولو اويادکافر دوژلو قدرت پيداکړي نوداهم ورته جائز دي.[3] که چيرته کفارو يو مسلمان په ځينو شرطونو خوشی کړ نو پرهغه واجب دي چې په هغه شرط باندی وفاوکړي اوپوره يې کړي ترڅو نورو بنديانوته تکليف ونه رسيږي او مسلمانان په دی متهم او تورن نه شي چې دوی پخپلو کړيو وعده باندې وفانه کوي.[4]

(۲۳)

کله چې دکفارو محارب لښکر لاره ورکه کړي اود مسلمانانو په سيمه کې دننه شي نو هغوی اودهغوی ټول جنګي وسله، اسونه او نور مال دمسلمانانو لپاره فی مال دی، همدغه راز که سيلاب اوطوفان دمحارب کفارو څه مال او سامان دمسلمانانو کلي ته راولي داهم دمسلمانانو لپاره فی دی.[5] کله چې حربي کفار د مسلمانانو کلي ته د امان له غوښتو نه پرته ننوځي داخل شي د جمهورو علماو په نزد راجح خبره داده چې امان ورته ورنکړی شي. هغوی سره جنګ کول دهغوی وژل او هغوی سره چې څه وي هغه ترينه اخستل روادي ځکه چې هغوی لپاره امان نشته.[6] کله چې

---

[1]_ المجموعه : ۱۸/ ۱۸٤

[2]_ المغني ۱۰/ ۵٤۷ _ ۵۵۰ والمجموع : ۱۸/ ۱٦۰ _ ۱٦۲

[3]_ المغني ۱۰/ ۵٤۸

[4]_ قوانين الاحكام الشريعيه : ۱۷۳

[5]_ المغني ۱۰/ ۵٦٤ _ ۵٦۵

[6]_ المغني ۱۰/ ٤٤۱ والروضة ۱۰/ ۲۸۰

دحربي كفارو تجاران امان وغواړي اود مسلمانانو وطن ته دخريد اوفروخت لپاره راشي نوپر مسلمانانو واجب دي چې دهغوی په امان باندې وفاوکړي او وربانديې تيرې ونکړي ځکه چې هغوی له مسلمانانو سره داخل شويدي .[1]

(۲۴)

دعلماو ترمنځ په دی خبره اختلاف دی که کافر له مسلمانانو نه مال دجنګ دلارې اويا په بله طريقه سره واخلي اياهغوی دمسلمانانو ددغه مال مالکان ګرځي اوکه نه ؟

دجمهورو علماو په نزد مالکان يې نه ګرځي بلکې دادهغو مسلمانانو ملکيت دی چې تری نه دجنګ اويا دغلا په ذريعه يې آخستی دی.

کله چې دغه مال بيرته د مسلمانانو په لاس ورشي نوخپلو خپلو مالکانو ته به سپارل کيږي.[2] کله چې د مسلمانانو پاچا په مجاهدينو باندې دغنيمت مال تقسيموي او مسلمان خپل هغه مال وپيژني چې کفارو ترينه آخستی و نود ډيرو علماو په نزد دغه مال به خپل اصليمالک ته بيرته ورکول کيږي ځکه چې داد همغه مال دی .[3]

(۲۵)

چې کله يو کافر ذمي توب ته غاړه کيښود او مسلمانانو هغه ته ذمه ورکړله بيايې دحربي کفارو سره ديو ځای کيدو اراده وکړه نو پرمسلمانانو باندی لازم دي چې لدينه يې منع کړي که نه دايساريدو جنګ دی ورسره وکړي . ځکه که چېرې نن داکفارو ته ورشي نو صبا ته به دمسلمانانو پرضد جنګيږي اودکفارو مرستندوی به وي .[4]

---

[1]_ التاج والاكليل لمختصر الخليل : ۳/ ۳۶۲

[2]_ حاشية ابن عابدين : ٤/ ١٦٠

[3]_ الروضة : ١٠/ ٢٩٣ _ ٢٩٤

[4]_ الكافي في الفقه : ١/ ٤١٧

(۲۶)

علماو دمشرکینو دسر په غوڅولو او دمسلمانانو علاقې ته په وړلوکی اختلاف کړیدی ځینو علماو لدی نه منع کړې ځکه چی دا له کفارو سره ورته والې او دهغوی تقلید دی ځکه هغوی همداسې کار کوي او ځینو علماو ددی اجازه ورکړیده . ځکه چی پدې کې کفارو ته وېره ښودل دي ، او ځینو اصحابو هم داکار کړیدي . .[1]

(۲۷)

که چیرته یوحربي کافر کوم مسلمان ته څه هدیه ولیږي نو مسلمان لپاره روا دی چی داهدیه واخلي. ځکه چې رسول الله ﷺ له مقوقس هدیه آخستې اوقبوله کړې وه. خو ددغې هدیې په باره کې دعلماو په نزد اختلاف دی ایاداهدیه به د همدغه سړي ملکیت ګرځي چې چاته یې لیږلی او که د غنیمت له مال سره به یوځای کولې شي ؟ اودغنیمت پشان تقسیم به یکې کولې شي . په دی کی راجحه خبره داده چې که چیرته داهدیه دجنګ په دوران کې لیږل شوي وي نودابه دغنیمت له مال سره یوځای کولې شي اوکه له جنګ نه وروسته یې لیږلې وي نوداهمغه سړي ملکیت ګرځي چاته یې چې هدیه کړیدی .[2]

(۲۸)

دعلماو په نزد په دی کی اختلاف دی چی ایا یو مسلمان کولې شي چې یویاڅوکافرانو ته امان ورکړي ؟

دجمهورو علماوپه نزد یو مسلمان داحق لري چې یومسلمان دکافرو محصورې ډلې ته امان ورکړي، اوپر نورو مسلمانانو باندی لازم دي چی ددغه آمان التزام وکړي.[3]

د علماو ترمنځ په دی خبره کې اختلاف دی چی ایا یومسلمان غلام(مری) کولې شي چې کافرته امان ورکړي؟ راجح خبره داده چې که چیرته دی غلام ته په جنګ کې

---

[1]_ المغني ۱۰/ ۵۶۵_ ۵۶۶

[2]_ المغني ۱۰/ ۵۶۶ والمجموع : ۱۸/ ۳۲۸

[3]_ کشاف القناع ۳/ ۱۰٤ وشرح فتح القدیر ٥/ ٤٦٢

دګډون کولو اجازه ورکول شوې وي ددی حق لري چې کافر ته امان ورکړي .[١] ټول علماو په دی خبره متفق دي چی مسلمانه ښځه کافر ته امان ورکولې شي.[٢] دمراهق تميز کوونکی ماشوم په آمان کې اختلاف دی خو راجحه خبره داده چې امان نه شي ورکولې .[٣]

(٢٩)

. دجمهورو علماو په نزد په اشارې سره هم امان صحيح کيږي . همداشان امان په هغه لفظ هم صحيح کيږي چې په امان ورکولو دلالت کوي برابره خبره ده که صريح وي که کنايي . دصريح لفظ مثال داده چې مسلمان کافر ته داووايې . ما تاته پناه درکړې ده . ياماتاته امان درکړی ده . ياته په امان کې يې دکنايې مثال دادی . چې مسلمان کافرته ووايي ، ستاچې څرنګه خوښه وي هغه رنګ معامله به درسره کيږي . ياچې څرنګه دې خوښه وي هغسې شه همداشان امان په ليکلو دکوم استازي په ليږلو او په واضح اشارې سره هم منعقد کيږي . خوپه امان کې داخبره ضروري ده چې امان ورکړې شوې کافر ته به امان رسيدلې وي اوپری پوه به وي که چېرې يو مسلمان دامان لـه ور رسيدو نـه مخکې داکافر وواژه نو پدې مسلمان باندې هيڅ ګناه او تاوان نشته .[٤]

---

[١]_ الروضة : ١٠/ ٢٧٩ .

[٢]_ المغني ١٠/ ٤٣٢ .

[٣]_ الروضة ١٠/ ٢٧١

[٤]_ الروضة للنووي : ٠ / ٢٧٩_ ٢٨٠

(۳۰)

کله چې مسلمان لـه کافـر حربي سره مخامخ شي او ورتـه ووايـي چی ودرېږه ! یا وسله دې پرزمکه کېږده . داد مسلمان لـه لورې هغـه تـه آمان دی ځکه چې دکافرپه عقیده دا امـان دی . [1] کله چه امـن منعقد شي نوکافر په امن کیږي نه به هغه وژل کیږي اونـه بـه ورتـه بد رد وېل کیـږي اونـه بـه نیـول او بـندي کیـږي کافر جاسوس ته امان ورکول روانه دي ځکه چې دمسلمانانو په سیمه کې دهغه راتګ جنایت دی هغه بـاید ووژل شي. کـه چیرته کـوم کافر لـه مسلمانانو نه امان وغواړي اودتجارت لپاره دمسلمانانو هیـواد تـه راشي مګر وروستـه معلوم شي چې هغه د تجار په لباس کې جاسوس دی دهغه امان باطلیږي او وژل یې جائز دي. [2]

(۳۱)

کله چې یـو مسـلمان دکافرانو پـه وطـن کـې کمزورې وي اودخپـل دین ښکاره کولو قدرت نه لري نو دده لپاره هلته اوسیدل حرام دي. په هغه واجب دي چې لـه هغه ځای نـه دمسلمانانو هیـواد ته هجرت وکړي، خوکه چیرته دهجرت کولو توان یې نه درلود نو ترهغه معذور ګڼل کیږي. چې دهجرت کولو توان پیداکړي .

کـوم مسـلمان چې دکفـارو پـه وطـن کـې قـوي وي اوخپـل دیـن ښکـاره کولـې شي نوهغه لپاره هلته اوسیدل جائز دي اوهجرت ورباندې واجب نه دی.

کـه چیـرته یومسلمان دکفـارو پـه هېـواد کـې اوسیږي او امیدلري چې اسلام به دلته قوي کړي نو هغه لپاره هلته اوسیدل غوره دي ترڅو هغوی ته داسلام دین ورسوي. [3]

رسول الله ﷺ بـه دکفر پـه وطن کـې لـه اوسیدلو نه ممانعت کاو، اوکوم مسلمان به چې هلته اوسیدل هغوی ته به حکم کاو چې دمسلمانانو هېواد ته هجرت وکړي.

---

[1]_ المغني : ۱۰/ ۵۵۸.

[2]_ نیل الاوطار : ۸/ ۸_۱۰ .

[3]_ الروضة ۱۰/ ۲۸۲ .

جمهور علماء وايي چې له کفارو سره بندي مسلمان ته روانه دي چې هلته له کتابيه ښځې سره واده وکړي ځکه چې که اولاد يې وشي نو هغوی به هم دهغی په شان کافران شي.

همدغه راز له مسلمانی ښځې سره دی هم واده نه کوي ځکه چی ددی خبرې ويره ده چې هغه دهغه ښځه او اولاد يې دکفارو له خوا په امتحان او فتنه کې وغورځيږي. بلکې ترهغه دی واده نه کوي ترڅو چې دارلاسلام ته نه وي راغلې.[1]

(۳۲)

علماو په دی مسئله کې اختلاف کړيدی چې دمشرکانو هيوادونوته دتجارت لپاره تلل روادي اوکه نه؟

دجمهور علماو په نزد هلته تلل مکروه دي. دی کارته يې فسق اوکوونکوته يې فاسقان ويلي دي همدغه راز په کفارو باندې وسله خرڅول هم حرام دي اوده څوک يې وربانده خرڅه کړي نو هغه ته به سزا ورکول کيږي.[2]

(۳۳)

په دارالحرب کې دحدودو دنافذولو او قائمولو په باره کې دعلماو ترمنځ اختلاف دی. ځينو علماو ويلي دي چې په دار الحرب کې بايد حدود نافذنه شي ترڅو حد کړی‌شوي کسان کفاروته لاړنشي. خو ځينو نورو علماو اجازه ورکړيده او ويلي يي دي چی لکه څنګه په دارالاسلام کې حدود نافذولې شي همدغه راز په دارالحرب کې هم نافذولې شي.[3]

(۳۴)

علماوپه دی خبره اتفاق کړيدی چی مسلمانان دی له خپلو ښځو سره ددښمن وطن ته سفر ونکړي هسی نه چې ددين اوعزت په معامله کې له امتحان او مشکلاتو

---

[1]_ المغني : ۱۰/ ۵۱۱ _ ۵۱۲

[2]_ اثار الحرب في الفقه الاسلامي للدكتور وهبة الزحيلي : ۵۱۲_ ۵۱۴

[3]_ المغني : ۱۰/ ۵۳۷

سره مخ شي، خوکه چېرته مسلماني ښځې دمسلمانانو له لوی لښکر سره سفر کوي چې دین اوعزت یې خوندی وي نو بیا خیردی.

همدغه راز دمسلمانانو ښځې دی په سرحدونو کې نه اوسېږي مګر که دغه سرحدونه مامون او مستحکم وي نوبیاخیردی.[1]

علماو په دی خبره اتفاق کړیدی چې مسلمانان دی له قران کریم سره ددښمن سیمې ته نه ځي مګر په هغه صورت کې تلی شي چې له لوی لښکر سره وي، خو ځینو علماو ددښمن سیمې ته دقران کریم وړل مطلقاً منع کړیدي ترڅو ددښمنانو په لاسوکې ونه غورځیږي اوبی حرمتي یې ونکړي.[2]

داپورتني بیان شوي دجهاد په اړه څو فقهي احکام او مسائل وو چې بشپړ تفصیل یې دفقهې له مختلفو کتابونو څخه ترلاسه کولې شئ.

***

فصل

جنګي چلونه، تد بیرونه او اداب یې

په دی پورتني موضوع (جنګي چلونو تدبیرونو اوددی په اسبابو) باندی علماوډېر کتابونه لیکلي دي خو موږ دلته په لنډه توګه یو څوداسې اصولي خبرې وړاندې کوو چې پیژندل یې ضروري دي.

(۱) ځینو پوهانو ویلي دي چې الله تعالی موږ ته دجهاد آداب پخپل په دی آیتونو کې راجمع راټول کړیدي:

---

[1]_ المرجع السابق : ۱۰/ ۳۷۹_ ۳۸۰

[2]_ الشرح الصغیر للاردیر : ۲/ ۲۷۹

﴿ يَـاأَيُّهَـا الَّذِيـنَ آمَـنُوا إِذَا لَقِيـتُمْ فِـئَةً فَاثْبُـتُوا وَاذْكُـرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْـلِحُونَ ٥. وَأَطِيعُـوا الـلَّهَ وَرَسُـولَهُ وَلَـا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَـذْهَبَ رِيحُكُمْ وَاصْبِرُوا إِنَّ اللَّهَ مَـعَ الصَّابِرِيـنَ﴾ [الأنفال:٤٥- ٤٦.]

ترجمه : اى مؤمنانو! کله چې ددښمن له کومې ډلې سره مخامخ شوئ نو ټینګ مو کلکې او الله ډیر یادوئ. ښایي چې بری مو په برخه شي. دالله اودهغه درسول مننه وکړئ اوپخپلو منځوکې شخړه مه کوئ که نه نوبې زړه او ناتوانه به شئ اودبدبه به مو لاړشی صبر وکړئ بیشکه الله له صبر کوونکو سره دی.

دغه قائل رښتیا ویلي دي ځکه الله تعالی مجاهدینو ته دپنځو کارونو ښودنه او حکم کړیده. کله چې دغه پنځه کارونه دالله تعالی په لاره جنګیدونکو مجاهدینو کې راشي نو هرو مرو برلاسی کیږي اګرچې شمیر یې ددښمن له شمیر نه لږ وي.

دغه پورتني پنځه کارونه دادي :

لومړی ثبات: دویم دالله تعالی زیات یادول دریم دالله اودهغه درسول اطاعت څلورم داسې نزاع چې سستي اوبزدلي ته منتج شي نه کول. پنځم صبرا و حوصله.

داخبره دی څرګنده وي چې کله مجاهدین یوموټې وي نودهغو مثال دغشو دګیډې پشان دی اوهیڅوک هغه نه شي ماتولې اوچې کله له ګیډې نه وویستلې اویو یو کړی شي نو ماتول یې هرچاته آسانیږي. مجاهدینو ته پکار دي چې هغوی ډیر زیات زیرک اوحاضر دماغ وي ځکه چې جنګ دوکه اوفریب دی.

((روا البخاري ومسلم عن ابی هريرة وجابر رضی الله عنهما قالا : قا ل رسول الله ﷺ : الحرب خَدْعَة. [1]))

بخاري او مسلم له ابی هریره وجابر رضیا الله عنهما نه روایت کړیدی هغوی دواړه وایی چې رسول الله ﷺ فرمایلی دي: جنګ خدعه او چل دی خدعة په خاء باندی پېښ او زبر دواړه ویل صحیح دي خرزبر زیات فصیح دی لکه دجوهري او

---

[1] رواه البخاري في الجهاد : ٤/ ٢٤ . ومسلم في الجهاد : ٣/ ١٣٦١

دلغت دنورو امامانو هم دارایه ده دالحرب خدعة مانادادہ چې جګړه په یوه چل او تد بیرسره پای ته رسیږي اوچل کوونکي برې مند کیږي په دی باره کې متل دې چې ډیر څلي یوچل لـه یوې قبیلې نـه زیات ګټور تمامیږي جنګي پوهانو ویلي دي چې کله ددښمن وژل تـه پـه زور سره غـواړی نـو ترهغه ور وړاندی کیږه ترڅوچې دهغه ضعف اوکمزوري ونـه پیژني.اوکـه چېرته په چل سره یې وژنې نوکه هغه خورا زیات زوره ور اودلوی قوت خاوند وي بیایې هم لوی مه انځوروه .

روایت دی چی کله عمروبن عبدود لـه علي بن ابی‌طالب ﷺ سره مقابلې ته ووت نو علي ﷺ له هغـه سره له چل ول نـه کار واخست. عـلي ﷺ چی هغـه تـه مخـامخ شو نو ورتـه یې وویـل : زه خـودوه کسـانومقابلې لپاره نه یم وتلې، عمروبن عبدود بل طرف تـه وکـتل چې دویـم سړی لاڅـوک میدان تـه راغـلی دی، پـه دی وخـت کـې عـلي ﷺ وربـاندی دتـورې کـلک ګـوزار وکړ.عـمروبن عـبد ورتـه وویـل تالـه ماسره ټګي وکړه ،علي ﷺ ورته وویل : جنګ خودوکه ده .

(۲) پـه جنګ کې دا سنت دي چې توریه وکړی شي یعنی دامیرله مقصد نه نه نژدی خـلک خبرشي اونه لری خلک ، همدغه شان دهغه جهت اوطرف هم هیچاته معلوم نه شي چی کوم طرف ته ځي اوپه چایرغل کوي، ترڅو دښمن ته څوک جاسوسي ونکړي. رسول الله ﷺ پخپله داسې کارونه کړیدي .

((روی البخاري و مسلم عن کعب بن مالك ﷺ انه لم یکن رسول الله ﷺ یرید غزوة یغزوها، الاّ ورّی بغیرها.[1]))

بخـاري او مسـلم لـه کعب بن مالک ﷺ نه روایت کړی چې رسول الله ﷺ به کله د کومې غزوې اراده وکړه نو ددی حال به یې بل چاته نه ویل اوتور یه به یې پکې کوله بـلکې پخپله سینه کې بـه پټ ساته.خودتبوک دغزوې حال یې لـه مخکې نه ویلي و څکـه چې تـبوک ډیـر لـرې او دروم پـه خـلاف و. تـرڅو دجنګ لپـاره مسـلمانان خپـل ځانونه چمتو کړي او خصوصي تیارې ورته ونیسي.

[1] ـ رواه البخاري في الجهاد : ٤/ ٦ ومسلم في التوبة : ٤/ ٢١٢٨

(۳)

دښمنانو ته ورلیږل شوې قاصد او استازی دخپل استوونکې دحال ځرګندوی وي ځکه داستوونکي شجاعت او زړه ورتیا نمائنده ګي همدی کوي اودهغه دعقل فهم هوښیاري ترجماني کوي اودهغه دصفاتو او خویونو شجاعت بهادري استقامت وغیره آینه وي . که چیرته قاصد بې زړه دارن ، بې حوصلې ، سست ، ساده ، کمزورې، ناپوه اوبې همته وي نو ددښمن له زړه نه د مسلمانانو ویره او دبدبه ختموي اوهغوی داسې فکر کوي چې مسلمانان ټول دهمدی پشان دي. نوکه چیرته قاصد زړه ور هوښیار، معامله فهم ، حساس، بیدار فصیح او بهادروي نودهغه په لیدلو سره ددښمن په زړه کې دمسلمانانو ویره پیداکیږي پښې یې لړزیږي اوبې حوصلې کیږي. نوځکه قائد ته پکار دي چې یو هوښیار دقوي فراست خاوند او معامله فهم استازي منتخب کړي. بل داچې قائد ته پکار دي چې دښمن ته بیابیا یوقاصد او استازي ونه لیږي ترڅو له دښمن سره دهغه انس او بلدتیا پیدانشي اوله هغوی سره په پټه د دوستي اړیکې ټینګې نه کړي او مسلمانانو ته نقصان ونه رسوي ځکه چې ډېر خلې داسې شویدي چې داستازي دخیانت په وجه مسلمانانو ته نقصان رسیدلی دی . اوپوره پوره سیمې یې له لاسه ورکړي .

(۴)

غوره داده چې ددښمن په خلاف دجنګیدو لپاره سریه (وړه دلګۍ) ولیږل شي. رسول الله ﷺ فرمایي :

((عن ابن عباسٍ ﷺ عن رسول الله ﷺ قال: خير الاصحاب اربعةٌ، وخيرالسرايا اربعمائةٍ، وخير الجيوش اربعةُ آلافٍ، ولن تغلب اثنا عشر الفًا من قِلَّةٍ.[1]))

---

[1]ـ رواه ابو داود في الجهاد : ۳/ ۸۲ والترمذي في الجهاد : ٤/ ۱۲۵ واحمد : ۱/ ۲۹٤ والحاكم : ۱/ ٤٤۳ والحديث صحيح .

له ابن عباس ﷺ نه روایت دی هغه وایي چې رسول الله ﷺ وفرمایل : ښه ملګري څلور دي غوره سریه دڅلور سوه کسانو وي. غوره لښکر د څلور زرو کسانو دی. اودولسو زرو لښکر به دلږوالي په وجه نه مغلوبیږي.

پکاردي چې دسریې قائد او قوماندان جنګي ماهر وي اودجنګ له هرقسم چلونو اوطریقو څخه خبروي. ددښمن په خلاف له اس نه زیات بیدار او آوریدونکی، له باز نه زیات تیز نظر ساتوونکې. له کارغه نه زیات احتیاط کوونکې. له پړانګ نه زیات حمله کوونکې اودزمري نه زیات پرمخ تلوونکی وي. ټول مجاهدین یوبدن اوفولادي دیوال پشان وساتي.درسول الله ﷺ اصحابو رضی‌الله عنهم به چې کله چیره پړاو واچولو نو له یوبل سره به دومره جوخت شول چې که چیرته په هغوی باندې یو لوی څادر آچول شوی وای نو ټول به دهغه لاندی راغلي وو.

(۵)

دلښکر قائد ته پکار دي چې خپلو مجاهدینو ته دجهاد فضائل او دی ورته دنورو عملونو فضائل بیان کړي چې په قرآن کریم اونبوي احادیثو کې بیان شویدي، دغزواتو اود مسلمانانو دفتوحاتو کتابونه ورته ولولي، جنګي چالونو، اود قهرمانانو دبهادرۍ کیسې دې ورته وکړي. همدغه راز دمجاهدینو دصبر او استقامت او دډیر دښمن په صفونو کې دهغوی دننوتلو اود جنګیدو واقعات دی ورته بیان کړي، ترڅو په دی سره دمؤمنانو زړونه غښتلي او دبزدلانو له زړونونه ویره ختمه کړي او دبهادرانو زړه ورو په زړونو کې دشجاعت ولوله نوره هم زیاته شي ځکه چې طبیعتونه چیلنج ډیر ژر قبلوي او دسیالانو سره دکارونو په ورته والي زیات زیار باسي او سیالي ورسره کوي بیاچې کله دمجاهدینو دصفاتو او عملونو ستاینه په قران او حدیث کې اوګوري دهغو فضائل واوري امیر پخپله هم دغه صفات او اعمال خپل کړي او چې کومو مجاهدینو خپل کړي وي هغوی سره مینه وساتي او ځانګړی مرتبه ورته ورکړي نو دا اعمال وصفات به دټولو مجاهدینو مرغوب او دپام وړ وګرځیږي.

په جنګونو کې بنیادي اوبنستیز خبره داده چې یوښه قائد ورته منتخب کړی شي د مسلمانانو په امیرباندې واجب دي چې دمجاهدینو قائد بیرغ نیوونکې امیر

اوداسې نور دیندار، جرئت مند، قهرمان، دقوي زړه مالک، مزبوت، دجنگونو ماهر او تجربه کار، چی له بهادرانو سره یې مقابلې کړې وی او سختو ځایونو ته یې دانگلي وي. دپیښو ځارونکې او تیزفهم وي.

کله چې دلښکر قوماندان اوقائد په دغو اوصافو متصف وي نوددی اثر په لښکر باندې هم کیږي اودهغوی زړونه اوپښې مزبوطیږي سخت جنگ ته اماده کیږي، نه وارخطا کیږي اوپه بري یې باور زیاتیږي. ځکه چې په لښکر کې دقائد مقام او مرتبه په لښکرکی داسې ده لکه چې په ټول بدن کې دزړه کله چې زړه فاسد شي نوټول بدن ورسره فاسدیږي، اوکله چې ثابت وي نو ټول بدن یي ثابت وي. همداشان چې کله امیر ښه ثابت قدمه وي ټول لښکربه یې هم ثابت قدمه وي او که امیر فاسد وي ټول لښکر به هم دده پشان وي.

پوهانو ویلي دي چې که یو زمرې دزرو گیدړانو قیادت کوي نوداله هغه نه غوره دی چی یو گیدړ د زرو زمریانو قیادت او مشري کوي.

یو مشهور اوقهرمان مجاهد سرماري رحمه وايي چې دمجاهدینو په قائد(امیر) کې دغه لاندیني لس خصلتونه ضروریکار دي.

۱ـ دزمري پشان مزبوط زړه ولري چې کله هم بزدلي پکې رانشي.

۲ـ په تکبر کې دپړانگ پشان وي چی دهیچا وړاندې سرنه ټیټوي.

۳ـ په شجاعت کې دمیلوپشان وي چې په ټولو اندامونو سره جنگ کوي.

۴ـ په حمله کولو کې دخنزیر پشان وي چې کله هم شانه آړوي.

۵ـ په ډاکه آچولو کې دشرمښ په شان وي چې له یوطرف نه مایوس شي نوله بل طرف نه ډاکه آچوي.

۶ـ دوسلې په اوچتولو کې دمیږي پشان وي ځکه چې هغه له خپل وزن نه زیات بار اوچتوي.

۷ـ په ثبات او استقامت کې دغره پشان وي.

۸ـ په صبراو حوصله کې دخرپشان وي .سپین سترګې کې دسپي پشان وي چې کله ښکار ترینه په اورکې ننوځي نوسپې هم اورته ورپسې ننوځي. دموقع او چانس دترلاسه کولو کې دچرګ پشان وي.

(۷)

دلښکرقائد ته پکار دي چې له جنګ اوقتال نه وړاندې ددښمن په لښکر کې معتمد جاسوسان خواره کړي ترڅودهغوی له تعداد وسله او جنګي پلانونوپه باره کې معلومات ترلاسه کړي. دهغوی دمشرانو اوتکړه جنګیالیو نومونه زده کړي. دهغوی په حالاتو ځان خبر کړي بیاهغوی ته دهغوی دخوښو او مرغوبو شیانو وړاندیز وکړي اوبغاوت لپاره یې تیار کړي.

پخپل لښکر کې داسې خطونه خواره کړي چې ددښمن جنګیالیو اوسردارانو ته منسوب وي اوپه هغه کې دمسلمانانو له مشر اوقائد سره دهغوی داړیکو او وفاداري یادونه شوې وي ترڅو دمسلمانانو زړونه مزبوت شي دغه خطونه په دومره پراخ کچه سره خواره کړي چې ددی خبر دښمنانو ته ورسیږي اوهغوی پخپلو منځو کې بې اعتباره او مشکوک شي صفونه یې مات شي اختلاف او تفرقه پکې رامنځ ته شي. داټول کارونه په جنګ کې له دښمنانو سره روادي ځکه چې جنګ خدعه دی.

(۸)

دمسلمانانو په امیر باندې واجب دی چې ددښمن دمعلوماتو د ترلاسه کولو لپاره ښه کافي خرچه وکړي. جاسوسان دی ورته ولیږي اوپه دی لاره کې له خرج کولو نه بخل ونکړي .

ځکه چې که په دښمن باندې غلبه ترلاسه کړي نودغه خرچه ورته څه نقصان نه رسوي اوکه چیرته دښمن په مسلمانانو باندې غلبه ترلاسه کړي نو هغه پیسې ورته ګټه نه رسوي چې ورسره پاتې شویدي.

دجنګ په چلونو او فلانونو باندې پیسې مصرفول دمسلمانانو دسرونو له مصرفولو نه غوره دی. داهم دالله تعالی نصرت اوتائید دی چې هغه جل جلاله دوی ته داسې تدبیرونه اوفلانونه ور وښایي چې عملورباندې کولې شي. اوداسې

تدبیرونه په زړه کې راتلل چې عمل ورباندې نه شي کولې له افسوس نه پرته بل څه ګټه نه لري.

(۹)

په جنګونو کې لـه ټولـو نـه مهم څیز ددښمن په خلاف دښو مورچلونواو کمینونو انتخاب اوپه هغو کې دتکړه مجاهدینو ځای پرځای کول دي ځکه چې په کمین سره ددښمنانو په زړونو کې ویره پیداکیږي ځکه ناڅاپي برید ډیرې اغیزې لري خاصتاً چې دکمین مجاهدین دشالخوا نه پردښمن برید وکړي . نو دهغوی دعسکرو معنویات او روحیات ډیر زیات کمزورې کیږي اومخامخ جګړې ته ترهغه دوام نه شي ورکولې ترڅو چې لـه شاطرف نه په امن کې نه وي. ځکه کله چې دهغه په زړه کې داویره پیداشي چې څوک دشالخوا نه ورباندې برید ونکړي نودهغه همت ددفاع او جنګیدو ترمنځ تیت پرک شي او بیا دسړیو(مجاهدینو) سره دمخامخ کیدو توان نه لري بلکې زړه یې په دې انتظار کې وي چې اوس به له کومې خوا ورباندې برید کیږي داخوخالي دویرې په حال کې داسې وي په هغه وخت کې به یې څه حال وي چې دشالخوا شړک یادرز دروز واوري ؟

(۱۰)

کله چې دواړه لښکرې مخامخ کیږي نو دمجاهدینو قایـد ته پکار دي چې داسې ځای منتخب کړي چې لمر دښمن ته مخامخ اودهغه په سترګو لګیږي، یاباد دهغوی په مخونـو بـاندې آلوځـي ترڅودجنګ کولـو تـوان لـه لاسـه ورکـړي. همدغـه راز دمجاهدینو قـائد تـه پکار دي چې مجاهدین په مناسبو ځایونو کې ځای پرځای کړي تکړه مجـاهدین پـه قـلب او مـنځ کـې کیښـنوي او نـور مجـاهدین دهغـوی دواړو طرفونوته، ځکه چې دلښکر قلب او مرکز په جنګ کې زیات مهم رول لري. که دواړه اړخونه ماتـه وخوري او مرکزي مجاهدین ثابت قـدم پاتې شي نو ماته بیرته په بري تمامیږي.

دمجاهدینو قـائد تـه داهم پکار دي چې ددښمن ځایونه اودهغـه زړه ورو کسـانو نـه معلوم کړي هلته دې خپل تکړه او زړه ور کسان ځای پرځای کړدي همدغه

راز هغه ته پکار دي چې له دښمن نه خپل ځای پټ وساتي ترڅو دښمن دهغه دوژلو له پاره خصوصي اقدام ونکړي.

(۱۱)

کله چې دمجاهدینو قائد غواړي چې دذښمن ښار یاقریه ونیسي نو هغه ته له ټولو نه وړاندې دهغه دشاخوا دکلواو باغونو نیول ضروري دي ترڅو ښار ته دننوتو لارې ورته اسانه شي.

وایي چې کله دروم پاچا دیوښار دنیولو اراده وکړه نودلښکر قائد په وړاندې یوفرش وغوړو اودهغه په منځ کې یو دینار یې کیښود هغوته یې وویل چې که څوک غواړي دغه دینار ته په فرش باندې له پښو ایښودولو نه پرته ځان ورسوي نو هغه ته زه قیادت سپارم ؟ هغوی کوښښ وکړ خو ور وونه رسیدل . بیاپاچا دفرش اړخونه راغونډ کړل اودینار ته په اساني سره ورسېدل. دروم پاچا ورته وویل که چیرته تاسې دیو مزبوط ښار دنیولو اراده کوئ نولومړی دهغه شاخوا چهاوڼي ګانې او مورچلې ونیسئ ترڅو ښارته
درسیدو لارې اسانی شي.

(۱۲)

ام الذیال عبسیه خپل زوی ته چی دعربو یو مشهور قهرمان و نصیحت وکړ چې ای زویه ! اګرکه تاته دخپل قوت پوره یقین هم وي نو بیاهم ترهغه جنګ ته مه وړاندې کیږه ترڅوچې له هغوی نه دتېښتې لاره له مخکې نه په نظر کې ونه نیسي ، ځکه چې ترڅوپورې له انسان سره دخپل ځان بچ ساتلو هیله وي نو هغه په پوره توان سره جنګیږي. او خورا طاقت ور وي خوکه چیرته دخپل ځان له بچ کولو نه عاجزشي نوپه هغه کمزوې راځي. غوره طاقت هغه دی چی دهغه دعملي کولو لپاره یې چل ول سنجولې وي ، اوته دخپل دښمن په وړاندې دلیوه پشان کینه اودکارغه پشان ترینه الوزه، ځکه چې خپل ځان بچ کول او احتیاط دبهادري جلب دې او غفلت دبهادری دښمن دی.

ځینو پوهانو ویلي دي چی هرچا خپل دښمن کمزوری وګڼله هغه دوکه شو او څوک چې دوکه شي پرهغه دښمن بریالی کیږي. په جنګ کې خپل زړه قوي او محکم

وساته ځکه چې داد کامیابي سبب دی، له کافرو سره خپل دښمني اونفرت په زړه کې تازه ساته ځکه چې داد انسان پښې مزبوتوي، پخپل ځان فرمان برداري لازم وګڼه ځکه چې داد جنګیالي کلاده.

ځینې جنګي چالونه له بهادرۍ نه زیات کار کوي. کله کله یوه خبره دپوره لښکر دماتې سبب ګرځي، صبر، زغم دکامیابي سبب دی.

له دښمن سره جنګ آخري تدبیر وګرځوه، (یعنی کله دروغې جوړې تولې لارې بندې شي نو جنګ ته اقدام وکړه،) بری په پلان اوتدبیر کې مضمر ده. په ظلم سره کامیابي نشي ترلاسه کیدلې. له دښمن سره دمخامخ کیدو په وخت کې بزدلي مه ښکاره کوه اوقدرت موندلو په وخت کې نرمي مکوه. له غالبیدو اوبریمن کیدونه وروسته زیاتي مه کوه، دغنیمت په مال کې هرګز خیانت مه کوه خپل جهاد دسپکې دنیاله حرص او لالچ نه پاک وساته.

(۱۳)

رسول الله ﷺ مسلمانان لدینه منع کړیدي چې له دښمن سره دجنګ کولو آرزو وکړي او مسلمانانو ته دصبر او زغم کولو امر یې کړیدی لکه چې په حدیث شریف کې راغي: عن عبدالله بن ابی اوفی ﷺ ان رسول الله ﷺ قال: ((لاتتمنّوا لقاء العدوّ، وسلُوا الله العافية، فاذا لقیتموهم فاصبروا .[1]

له عبدالله بن ابی اوفی ﷺ نه روایت دی چی رسول الله ﷺ وفرمایل تاسې له دښمن سره دمخامخ کېدو او جنګیدو آرزومه کوئ، اوله الله تعالی نه دعافیت دعا غواړئ. اوچې کله ورسره مخامخ شوئ نو بیاله صبر او زغم نه کار واخلئ یعنی په پوره استقامت ورسره وجنګیږئ.

(۱۴)

رسول الله ﷺ ددښمنانو له مثله کولو دهغوی له سوځولو هغوی سره تګي اودترون له ماتولو نه ممانعت کړیدی اوفرمایلی یې دي چې وعده او تړون ماتول دمنافقانو صفت دی.

---

[1] ـ رواه البخاري في الجهاد : ٤/ ٢٣ ومسلم في الجهاد : ٣/ ١٣ ٦٢

((روى البخاري ومسلم عن عبدالله بن عمرو رضى الله عنهما: عن رسول الله ﷺ قال : ((أربع من كُنَّ فيه كان منافقاً خالصاً، ومن كانت فيه واحدةٌ منهن كانت فيه خصلةٌ من النفاق حتى يَدَعها: إذا ائتمن خان، وإذا حَدَّث كذب، وإذا عاهد غدر، وإذا خاصم فجر.[1]))

بخاري او مسلم له عبدالله بن عمرو رضى الله عنهما اوهغوى له رسول الله ﷺ نه روايت كړيدى چى رسول الله ﷺ وفرمايل :

څلور شيان چى په كوم سړي كى موجود وي هغه خالص منافق دى، اوكه يوپه كې موجود دي نوداد منافقت يوخصلت اوعادت دى ترڅو چې پرې نږدي.

څلور خصلتونه دادي :

كله چې امانت ورته وسپارل شي نوپه هغه كې خيانت كوي. كله چې خبرې كوي نودروغ وايي، كله چې وعده وكړي نو وفا وربانديې نه كوي، اوكله يې چې له چاسره جنګ شي نو كنځلې كوي.

((عن ابى هريرة ﷺ قال : قال رسول الله ﷺ : ((ثلاثةٌ أنا خصمُهم يو القيامة ، رجلٌ أعطي بي ثم غدر، ورجلٌ باعَ حُرّاً ثم أكل ثمنه، ورجل استأجر أجيراً، فاستوفى منه العمل، ولم يوفّه أجره.[2]))

له ابى هريره ﷺ نه روايت دى هغه وايي چې رسول الله ﷺ وفرمايل :

زه دقيامت په ورځ له دريو كسانو سره جګړه كوم . يو هغه سړى چى زماپه نوم لوظ وكړ اوبيايي دوكه وكړه دويم هغه سړى چى ازادسړى يې خرڅ كړ اودهغه مال يې وخوړ دريم هغه سړى چى يو مزدور يي دمزدورى لپاره راوستلو اوهغه نه يې خپل پوره كار واخست مګر هغه ته يې پوره مزدوري ورنكړه.

---

[1]_ رواه البخاري في الايمان : ١/ ١٢ ومسلم في الايمان : ١/ ٧٨

[2]_ رواه البخاري في البيوع : ٣/ ٤١

((عن عبدالله بن عمر رضى الله عنهما قال : قال رسول الله ﷺ: ((إذا جمع الله الأولين والآخرين يوم القيامة، يرفع لكلّ غادرٍ لواء، ويقال : هذه غدْرةُ فلان.)) [١]

له عبدالله بن عمر رضي الله عنهما نه روايت دى هغه وايي چې رسول الله ﷺ وفرمايل دقيامت په ورځ به الله پاک مخکيني او وروستي ټول خلک راجمع کړي. هرټک او غدار باندې به يو بيرغ اوچتولی شي او وېل کيږي به چی دا دفلان بن فلان ټګي او دوکه ده.

((عن عليّ بن أبي طالب رضي الله عنه ، عن رسول الله ﷺ قال : ((... ذمةُ المسلمين واحدة، فمن أخفر مسلما فعليه لعنةُ الله والملائكة والناس أجمعين ، لايقبلُ الله منه يوم القيامة صرفاً ولا عدلاً.)) [٢]

له علي بن ابى طالب رضي الله عنه نه روايت دى هغه وايي چې رسول الله ﷺ وفرمايل : دټولو مسلمانانو ذمه يوه ده (يعنى كه هريومسلمان يوكافر ته ذمه اوامان ورکړي نودادټولو مسلمانانو له طرف نه دى)

پس چاچې دمسلمان ذمه ماته کړه نوپرهغه دالله تعالى ،ملائکو اودټولو خلکو لعنت دى. الله تعالى د قيامت په ورځ دهغه هيڅ قسم ځاني ، مالي، فرضي اونفلي عبادت نه قبلوي .

پس دمسلمانانو امير او هر كس ته پکار دي چې له غدر اود تړون له ماتولو نه کلک ځان وساتئ ځکه چې دا ډيره لويه ګناه ده. اوله دی سره ددی وبال او عذاب په دنياکې هر چاته رسيږي او دا ډير رسواکوونکې دي .

---

[١] ــ رواه مسلم في الجهاد : ٣/ ١٣٥٩.

[٢] ــ رراه مسلم في الحج ٢/ ٩٩٩ . والبخاري في فضائل المدينة : ٢/ ٢٢١؟

پای

روی ابـوداود عـن جابـر بـن عـبدالله رضـی الله عـنهما عـن رسـول الله(ص) قـا ل : ((مـن اعطـی عطاءً فوجد فیجزیه فان لم یجد فلیثن به فمن اثنی به فقد شکره ومن کمه فقد کفره)) [1]

ترجمه : چاته چی تحفه ورکړی شي اوهغه طاقت لري نو دهغه بدله دی ورکړي او که دبدلی وس نه لري نو دعا دی ورته وکړي ، څوک چی دعاورته وکړي یو شکر یه یې اداکړه اوچې دعاهم ورته ونه کړي نو هغه ناشکري وکړه .

اوپه بل روایت کې داسې انداظ راغلي دي : ((مـن اصـطنع إلیکم معروفا فجـاوزوه فإن عجزتُم عن مجازاته فادعوا لـه حتی تعلموا أن قد شکرت فان الله شاکرٌ یحب الشاکرین))

ترجمه : چاچی لـه تاسی سره څه نیکي وکړه نـو دهغـه بدلـه ورکړئ که دبدلی لـه ورکولـو نـه عاجز وئ نـو دومره دعاورتـه وکړئ چی پـدی مویقیـن وشـي چې دهغـه شکریه مو اداکړه ځکه چی الله تعالی قدردان دی او قدر دان خلک خوښوي .

پـه هر مسلمان دالازم دي چې دالله تعـالی ورکـړي نعمـتونه وربـاندی ولیـدل شـي اوددې نعمـتونو چې څوک سبب جوړشوی وي دهغـه شکریه اداکړي ، او څوک چې دالله تعـالی پـه لاره کې خپـل ځان قربانوي هغه لپاره ښی ډیری دعاګانې وکړي ترڅو خپـل کمزوري سره سره لـه هغـوی سره ځـان یوځـای کـړي ، پـه مال او ځان سره دوی پسې له اقتداء نه په پاتې کیدو کې خپل کامل عجز او بې همتي ګواه کړي .

پرمسلمان لازم دی چې پدې خبره یقین وکړي چې که چېرته الله تعالی دغه صحابه کرام اوتابعین اوددی په لاره تلونکي غازیان او مجاهدین نه وای پیداکړي چې ددین

[1] ـ رواه ابو داؤد فی الادب : ۵/ ۱۵۸، والحدیث حسن.

مرستندوی ، حامي او د اسلام اتلان وو ، دتوري او دګذار سرې وو ، دشرق او دغرب فاتحان وو ، قوي لښکرې او ډلې او لوی قافلې يې منظم کړې وی ، او دوی چې څومره خزانې خرچ کړی وې دقوي او دماتوونکو لښکر د دفاع او مقابله يې کړی ده ، تردی چې لـه اسلامي ملت نه يې مرتدان وشړل ، دفارس او روم باداشاهان يې له تختونو نـه راښکـته او غلبه پرې حاصله کړه ، دهغوی لـه جسمونو نه يې دعزت او شرف جامې وويستلې ، لـه سرونو نـه يې شاهي تاجونه لرې کړل ، دخپلو چړو په څوکو، ژبو غاښونو او غشو سره دهغوی دوينو څکل ورتـه خوند ورکړ ، دهغری انسانان او حيوانات يې ټکړې ټکړې کړل ، ټول مال او هال يې نيست اونابود کړ ، دهغوی پاتی شوې لوی لوی ډلی يې چې په زرګونه وو کم کړل ، د هغوی شان او شوکت يې ذليل ، رسوا او لـه خاورو سره خاورې کړ، دهغوی پر ټينګو کلاګانو او ښارونو باندی منجنيق وورول او سنګ باران يې کړل ، ان تردی چې دهغوی ناشونې کار يې ممکن بلکې، حتمي او لازمې وګرځاو.

کـه چېرته ددغو خلکوجهاد او کوښښ نه وای نو مونږ به چېرته هم ددوی دنعمتونو په مزو او خوشحالو کې نـه وو اوسيدلي کوم چې يې پخپلو همتونو او زيارونو سره مونږ تـه تيارکړيدي ، اونـه بـه مود ددی دجدو جهد او دقربانيو په سوری کې په آرام او سکون سره ژوند تير کړی و. تر دی چې مونږددنياوي ګټو پـه مينـه کې دهغوی کوښښونـه او قرباني هير کړل او د معاندينو لـه مقابلې نه مو غفلت وکړ، دنيزو او دتورو پـه وسيله چې هغوی راتـه دمرګ دجام څکلو کوم درس او تعليم راکړی و دهغه نـه مـو بې پرواهي وکـړه او ځانوتـه مـو راحت او آرام خـوښ کـړ ، کـوم اطـاعت او تابعداري چې پرمونږ لازم و هغه مو پريښود او مال او اسباب مو خوښ کړل ، ځانونه مو پـه فاني او زائليدونکي ځايونو او ملکرو باندی دوکـه کړل ، دنياتـه مـو داسې ميلان وکړ لکـه تږی سړی چی سراب (شګوګل) تـه ميلان کوي . ددنيا ددوکې په کور کې دهغه چاپشان واوسيدو چې ګويا لدينه هيڅ کوچيدل او ورتګ نشته ، لـه جهاد نه مو مخ واړاو ځکه چې دجهاد هيڅ داعي او بلونکې نشته ، دفوت له اوچتی مرتبې نـه دسستيا اودتنبلی ټيټی مرتبې نـه ورسيدو ځکـه چی هيڅوک نه دغزا او جهاد نوم اخلي او نـه ورتـه تيزول او هڅول کوي دجهاد نوې او ښايسته جامې دامن

اوسلامتي په وجه زړی ، تر او تازه ځانګې يې دذلت او خواهشاتو په وجه مړاوې او وچې شوی. دعزت او شرف په اسمان کې دجهاداوچت او ځليدونکي ستوری راپريوته نوم او نشان يې داسې محوه او ختم شو ګويا چې له دينه وړاندی پدې نوم سره هيڅ شی موجودنه و .

نو ځکه هغه قوي او مضبوط دين کمزوی ، او دمسلمانانو محکم او مضبوط ستن سست شو .دی حدته ورسيدو چې دشمن مو په وچه او سمندر کې هرخواته تختوي ، په پټه او ښکاره مو داسې اوچتوي لکه چې مرغۍ دانه اوچتوي ، په مرکزونو او اطرافو کې مو په ډله ييزه او ځانګړي شکل سره نيسي مګر بياهم زمونږ په زړونو کې کوم حرکت او خوځښت نه پيداکيږي ، ګويا چې دوی په حقه دي او مونږ په ناحقه !!

ای ګرانه وروره! پرمونږ چې داکوم فسادونه اوبد حالتونه راغلي دي ، له کمال نه وروسته چې ته زمونږ کوم نقصان او زوال ګورې دا ټول اشنامه ګڼه ځکه چې مونږ ددين لوی او عظيم شعار پريښې دی او دمشرکانو او کافرانو په مقابل کې چې مونږ کوم فرض او مسئوليت درلودلو هغه ته مو شاکړی ده . دکورونو او بنګلو جوړولو ته مو مخه کړی ، ددنيا هره بدي او ناروا مو خوښه کړی ، زمونږ په زړونو کې چيرته هم دجهاد نوم نشته ، داوږدو اوږدو اميدونو او دمالونو دراجمع کولو له مصروفيت او کفر نه فرصت نه مومو، مونږ چې له کومو حالاتو سره لاس او ګريوان يو له بيان نه يې نه بيانول غوره دي .

الله تعالی چې چاته هدايت وکړي هغه هدايت موندونکې دی او چې څوک ګمراه او بې لارې کړي هغوی لپاره دالله نه پرته هيڅوک دوست او مرستندوی نشته .

يا الله! مونږ ستا دربارته له خپل ذلت او عاجزي سره راغلي يو ، خپل عجز او محتاجي ستاپه جناب کې پيش کوو . ستامدد او نصرت ته مو داحتياج اوبی کسۍ لاسونه اوږده کړيدي ، ستاپه ګاونډ او حرم کې ولاړيو ، ته زمونږ په ټولو رازونو باندی خبر دار يې ....

ياربه ! زمونږ دزړونو اوطبيعتونو دغه اتحاد او اجتماع مونږ ته په شړلو او لرې کولو سره مه واپس کوئ ، زمونږ دګوتودغه ليکل دقيامت په ورځ زمونږ په خلاف

ګواه مه جوړوئ ، داسې شهادت موږ ته نصیب کړئ چې تاته دقرب اوچتې مرتبې حاصل کړو ، ای الله ! مخونه مو په هغه ورځ سپین کړه چې په کومه ورځ ستاپ ورانډې ډیر مخونه تور او ډیر مخونه سپین وګرځي ، بیشکه ته دلوی احسان او دعام فضل اوکرم خاوند یې ، نشته ګرځیدل له ګناه نه ، او نشته طاقت په طاعت مګر ستاپه توفیق باندی !

یا الله ! خپل غوره او بشپړ رحمتونه زمونږ په سردار او په خپل هغه حبیب محمدصلی الله علیه وسلم باندی ښکته کړه چې پخپل کوښښ او قرباني سره یې دشرک توری تیارې ختمې کړی او باطل قومونه یی پخپل جهاد اوقوت سره وویرولې دهغه صلی الله علیه وسلم اهل بیتو او بهترینو بهادرو ملګروباندی هم خپل رحمت ترهغه ښکته کړه ترکوم وخت پورې چی دګردونو په تیارو کې توري او وسلې پرقیږي ، اودلویو لښکرو په مقابله او دفاع کې دوراندې کیدونکو ډلو او اسونو پښې زمکه پایمالوي .

وسلم تسليما كثيراً دائماً ابداً !! والحمد لله رب العاليمن .

فهرست

عنوان

مخ

عنوان	مخ
فصل مجاهدینو ته دمخه ښه ویلو اوله هغوی سره دخو ګامو.........	۱۸۵
دیارلسم باب : دجهاد په نیت د اس ساتل اوپرهغه د خرچ	۱۸۸
فصل : درسول الله صلی الله علیه وسلم داسونو نومونه	۱۹۶
څوارلسم باب : د اسونو د خدمت اودهغوی دعزت کولو..............	۱۹۹
پنځه لسم باب : دمجاهد او مرابط داعمالو، لمونځونو او روژو........	۲۰۱
شپاړلسم باب : داسلامی سرحدونو دحفاظت فضیلت	۲۰۵
فصل : د رباط معنی او وخت یې	۲۱۷
اووه لسم باب : دمجاهدینو دپیری کولو فضائل	۲۲۲
اتلسم باب : د الله په لاره کې د جهاد په وخت دویري فضیلت	۲۳۲
نورلسم باب : په جهاد کې دصف د جوړو اوپه هغه کې د	۲۳۵
شلم باب : دالله تعالی په لاره کې د غشو ویشتلو فضیلت او..........	۲۳۹
فصل : دغشو ویشتلو تمرین	۲۴۶
دمسابقې شرطونه	۲۵۰
فصل : دهغوخلکو په اړه سخت وعید چې لوړی غشی ویشتل......	۲۵۲
یوویشم باب : دمجاهدینو د تورو، نیزو او نور وسلوفضیلت..........	۲۵۴
ځینې هغه احادیث چې د تورو او نیزو په فضیلت کې راغلي دي......	۲۵۵
دوه ویشتم باب : دالله په لاره کې دتپې کیدو فضیلت	۲۶۰
در ویشتم باب : دالله په لاره کې د کافرو دوژلو فضیلت...........	۲۷۰
څلیر ویشتم باب : دشهادت غوښتنې اودښمن ته د زیان اړولو.......	۲۷۴
فصل : ددښمن په ډیر لښکر باندی یواځې دیومجاهد	۳۰۳
فصل د مبارزې د بیان په باره کې	۳۰۵
پنځه ویشتم باب : له جنګ نه تښتېته او شا اړول ډیره لویه ګناه......	۳۱۰
فصل: ددښمن دحاضریدو په وخت جهاد فرض عین دی...............	۳۱۳
فصل : دالله مرسته او نصرت له مجاهدینو سره دی	۳۱۷
شپږ ویشتم باب : له صحیح نیت نه پرته دجهاد اجر نه ترلاسه.........	۳۳۳

عنوان | مخ

عنوان	مخ
درسول الله ﷺ نوري سريې په لاندې ډول دي	۵۰۳
فصل : دمسلمانانو ځينې غزاګانې او بريالیتوبونه يې	۵۰۷
درې ديرشم باب : دقوت او بهادرۍ مدح او دبزدلۍ مذمت	۵۱۴
فصل : له ځان نه دبزدلۍ د ويستلو طريقه	۵۱۷
فصل درسول الله ﷺ دشجاعت په باره کې	۵۲۳
فصل : ددغه امت مشهور قهرمانان	۵۲۷
ابوبکر صديق رضی‌الله عنه	۵۲۷
حضرت عمر رضی‌الله عنه	۵۳۰
حضرت علی رضی‌الله عنه	۵۳۰
حضرت طلحه رضی‌الله	۵۳۲
حضرت زبير بن عوام رضی‌الله عنه	۵۳۳
حضرت سعدبن ابی وقاص رضی‌الله عنه	۵۳۵
حضرت ابوعبيده بن الجراح رضی‌الله عنه	۵۳۶
حضرت حمزه بن عبدالمطلب	۵۳۷
حضرت جعفر بن ابی طالب رضی‌الله عنه	۵۳۸
حضرت معاذ بن عمرو بن الجموع رضی‌الله عنه	۵۳۸
حضرت براء بن مالک رضی‌الله عنه	۵۳۸
حضرت سماک بن خرشه رضی‌الله عنه	۵۳۹
حضرت ابوطلحه الانصاری رضی‌الله عنه	۵۴۰
حضرت خالد بن وليد رضی‌الله عنه	۵۴۰
حضرت سلمه بن الاکوع رضی‌الله عنه	۵۴۱
هشام بن العاص رضی‌الله عنه	۵۴۱
عکاشه بن محصن رضی‌الله عنه	۵۴۱
حضرت وات بن جبير الانصاري	۵۴۲
حضرت عمر بن منديکرب	۵۴۲

عنوان | مخ

عنوان	مخ